

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

L. o. u.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1931:4
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

U T R E D N I N G

O C H

F Ö R S L A G

A V

FRÅGORNA OM YTTERLIGARE
INSKRÄNKNINGAR I DEN NUVARANDE FOLK-
SKOLESEMINARIEORGANISATIONEN SAMT OM
STATENS ÖVERTAGANDE AV DE UTAV
LANDSTINGEN OCH VISSA STÄDER
UPPRÄTTHÅLLNA SMÅSKOLE-
SEMINARIERNA M. M.

AVGIVNA AV

1929 ÅRS SEMINARIESAKKUNNIGA

S T O C K H O L M

1 9 3 1

Statens offentliga utredningar 1931

Kronologisk förteckning

---

1. Sammandrag av yttranden över 1927 års prästlöneerings-
ringsakkunnigas betänkande rörande nya grunder för
lagstiftningen om prästerskapets avlöning och förvalt-
ningen av den därtill anslagna egendomen. Idun. 622 s. E.
  2. Utredning och förslag rörande läroböcker vid de all-
männa läroverken och med dem jämförliga läroanstalter.
Norstedt. 131 s. E.
  3. Betänkande med förslag angående arbetslöshetens mot-
verkande genom beredskapsarbeten. Norstedt. 81 s. S.
  4. Utredning och förslag av frågorna om ytterligare in-
skränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorga-
nisationen samt om statens övertagande av de utav
landstingen och vissa städer upprätthållna småskole-
seminarierna m. m. Norstedt. (2), 215 s. E.
-

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i om-
slag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1931: 4

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

U T R E D N I N G

OCH

F Ö R S L A G

AV

FRÅGORNA OM YTTERLIGARE
INSKRÄNKNINGAR I DEN NUVARANDE FOLK-
SKOLESEMINARIEORGANISATIONEN SAMT OM
STATENS ÖVERTAGANDE AV DE UTAV
LANDSTINGEN OCH VISSA STÄDER
UPPRÄTTHÅLLNA SMÅSKOLE-
SEMINARIERNA M. M.

AVGIVNA AV

1929 ÅRS SEMINARIESAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1931

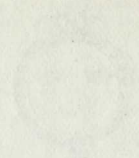
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

310061

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

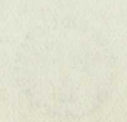
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

Till Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet.

Genom beslut den 5 juli 1929 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att dels tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av frågorna om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt om statens övertagande av de utav landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna m. m.; dels under utredningsarbetets gång i mån av behov tillkalla ytterligare högst två samtidigt fungerande sakkunniga; dels, om så skulle visa sig erforderligt, tillkalla särskilda biträden åt de sakkunniga; dels utse en av de sakkunniga att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar; dels ock, om så skulle anses behöfligt, tillkalla särskild sekreterare åt de sakkunniga eller uppdraga åt en av de sakkunniga att tillika tjänstgöra såsom sekreterare.

Den 17 augusti 1929 beslöt departementschefen jämlikt nämnda bemyndigande att såsom sakkunniga för verkställande av ifrågavarande utredning tillkalla undertecknade Olsson, Almkvist och Persson med uppdrag för undertecknad Olsson att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar.

Såsom sekreterare hos de sakkunniga har, jämlikt beslut av chefen för ecklesiastikdepartementet den 28 september 1929, tjänstgjort lektorn vid folkskoleseminariet i Stockholm, filosofie doktorn F. W. Morén.

De sakkunniga höllo sitt första sammanträde den 26 augusti 1929 och ha sedan dess arbetat på sätt, som framgår av till chefen för ecklesiastikdepartementet den 30 november 1929 och den 27 november 1930 inlämnade redogörelser.

Med vederbörligt tillstånd ha de sakkunniga och deras sekreterare i studieflytt besökt seminarierna i Haparanda, Murjek, Luleå, Öjebyn, Lycksele, Härnösand, Östersund, Falun, Bollnäs, Hagaström, Kristinehamn, Borås, Göteborg, Halmstad, Landskrona, Lund, Växjö, Kalmar, Jönköping och Linköping.

Likaledes med vederbörligt medgivande har de sakkunnigas sekreterare i början av november 1930 under två dagar besökt Göteborg för vissa undersökningar.

Till de sakkunniga ha överlämnats följande handlingar:

A. Rörande småskoleseminarierna.

1. Underdånig framställning från Kronobergs läns landsting i fråga om utredning angående statens övertagande av småskollärarytbildningen i riket (15 december 1922) (1 bil.);
2. Underdånig framställning från Jönköpings länsstyrelse angående upplåtelse av lokaler för småskoleseminariet i Jönköping (28 oktober 1925);
3. Underdånig framställning från Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening angående utredning rörande behovet av lärarkrafter vid folk- och småskolor m. m. (3 december 1926);
4. Underdånig framställning av den 8 januari 1927 från styrelsen för Småskoleseminariernas lärarförening med lärarföreningens fjärde allmänna mötes uttalande i fråga om småskollärarytbildningen;
5. Skolöverstyrelsens underdåniga utredning och förslag angående statens övertagande av de utav landstingen upprättade småskoleseminarierna (23 juni 1927);
6. Länsstyrelserna i 20 län angående skolöverstyrelsens skrivelse rörande statens övertagande av småskoleseminarierna (september—november 1927), jämte bilagor;
7. Underdånig framställning från Eksjö stad angående förläggning av ett seminarium till Eksjö (2 november 1927);
8. Malmköpings kommunalfullmäktiges underdåniga skrivelse angående förläggande av ett småskoleseminarium till Malmköping (8 november 1927);
9. Seminariestyrelsens i Göteborg yttrande i anledning av skolöverstyrelsens skrivelse av den 1 februari 1928 rörande lokalfrågan (8 mars 1928);
10. Skrivelser från stadsfullmäktige i Skara angående inköp av fastighet för beredande av lokaler åt ett statligt småskollärarytbildningsseminarium (14 april 1928);
11. Underdånig framställning från Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening angående statens övertagande av utbildningen av småskollärarytbildningsseminarierna (25 mars 1928);
12. Underdånig skrivelse från Småskoleseminariernas lärarförening angående statens övertagande av småskoleseminarierna (5 april 1928);
13. Skolöverstyrelsens förnyade underdåniga utlåtande i fråga om statens övertagande av de utav landstingen inrättade småskoleseminarierna (30 april 1928), jämte bilaga;
14. Underdånigt yttrande av statskontoret angående omorganisationen av småskoleseminarierna (19 juli 1928);
15. Byggnadsstyrelsens och skolöverstyrelsens underdåniga yttrande med

utredning rörande frågan om statens övertagande av småskollärarytbildningen (12 oktober 1928), jämte bilagor;

16. Underdånig framställning från landstingens Norrlandskommitté, angående åtgärders vidtagande för att från landstingen avlyfta utgifterna till dövstumundervisningen och småskoleseminarierna (13 november 1928);

17. Handlingar rörande inrättandet av ett statligt småskoleseminarium i Kalmar;

18. Underdånig skrivelse från Växjö stadsfullmäktige med erbjudande i händelse av förläggandet av ett statens småskoleseminarium till Växjö (10 januari 1930);

19. Underdånig framställning från styrelsen för Göteborgs och Bohusläns landstings småskoleseminarium angående förläggandet av ett statligt småskoleseminarium till Uddevalla (23 januari 1930);

20. Underdånig skrivelse från Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott med ansökan, att staten måtte övertaga Öjebyns nedlagda seminarium m. m. (28 september 1928) jämte skolöverstyrelsens utlåtande däröver (27 november 1928);

21. Skolöverstyrelsens underdåniga utlåtande över framställningar av Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening om utsträckning av utbildningstiden vid landstingens småskoleseminarier till tre år (30 november 1928);

B. Rörande folkskoleseminarierna.

1. Underdånig skrivelse från Skaraborgs läns landsting angående indragning av folkskoleseminariet i Skara (9 november 1926), jämte bilaga;

2. Underdånig framställning från Centralstyrelsen för Sveriges folkskolläraryrinneförbund angående indragning av Skara folkskoleseminarium (30 mars 1927);

3. Underdånig skrivelse från folkskoleseminariernas elevkårer angående utredning rörande folkskollärarejänster m. m. (11 mars 1926);

4. Underdånig framställning från Svenska seminarieläraryöreningen angående antalet elever i klassavdelning vid folkskoleseminarium (25 januari 1925) och skolöverstyrelsens underdåniga yttrande däröver (26 februari 1926);

5. Utredning om lärarbehovet, av Per Thomée (21 januari 1927);

6. Skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet från Skattebetalarnas förening angående nedläggande av två av statens seminarier m. m. (26 november 1926);

7. Underdånig skrivelse från Trettonde Svenska seminarielärarymötet med vissa önskemål beträffande seminariernas arbetssätt (22 september 1930);

8. Underdånig skrivelse från övningsskolläraren E. Lindholm m. fl. angående övningsskollärarna vid folkskoleseminariet i Strängnäs (30 oktober 1928).

Därjämte har till de sakkunniga överlämnats en av byggnadsstyrelsen efter framställning från de sakkunniga verkställd utredning rörande en del ifråga-

satta förändringar vid folkskoleseminarierna i Skara, Göteborg, Kalmar, Linköping och Umeå.

Sedan de sakkunniga nu avslutat sitt utredningsuppdrag angående ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt statens övertagande av landstingsseminarierna, få de härmed vördsamt överlämna utlåtande och förslag i berörda frågor.

I ett par ärenden, som överlämnats åt de sakkunniga utan att direkt stå i samband med de ovannämnda, tänka de avgiva ett senare yttrande.

Av enskilda sakkunniga anförda särskilda meningar äro bifogade betänkandet.

Stockholm den 23 december 1930.

OLOF OLSSON.

N. J. F. ALMKVIST.

GUNNAR PERSSON.

F. W. Morén.

Småskoleseminarierna.

I. Frågan om landstingsseminariernas förstatligande.

Vid 1923 års riksdag väckte ledamoten av första kammaren Axel Rune en motion, vari han framställde det yrkandet, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta genom skolöverstyrelsen verkställa utredning rörande statens övertagande av de av landstingen upprättade småskoleseminarierna eller vissa av dem och till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning».

Frågans uppkomst.

Enligt motionärens förmenande vore nämligen tiden inne att till prövning upptaga frågan om småskolläroinneutbildningens förstatligande. Då statsmakterna föreskrivit, att skoldistriktet skulle inrätta nödigt antal småskolor, och därjämte fastställt vissa kompetenskrav på dem, som skulle anställas som lärarinnor vid dessa skolor, fann motionären det vara ett statsintresse att ombesörja den för denna kompetens nödvändiga utbildningen. Genom den senast utfärdade seminariestadgan hade Kungl. Maj:t därjämte givit vittgående bestämmelser rörande utbildningstid, kurser, lokaler och materiel vid dessa seminarier, vilket allt medfört ökade utgifter för landstingen. Men då dessa icke hade någon lagstadgad skyldighet att åtaga sig ifrågasvarande utgifter och då landstingen för varje år måste påtaga sig allt tyngre ekonomiska bördor för andra ändamål, syntes det kravet vara fullt berättigat, att staten övertog utbildningen av lärarkrafter jämväl för småskolorna.

En sådan anordning skulle också medföra åtskilliga praktiska fördelar. Kostnaderna komme att bliva jämnare och mera rättvist fördelade. Som det var, kom det ena landstinget att i avsevärt högre grad än det andra betungas med utgifter för detta ändamål, och även de landsting och städer, som icke upprättat något seminarium, finge ju sitt behov av småskolläroinne tillgodosett på övriga landstings bekostnad. Totalkostnaden för utbildning av ifrågasvarande lärarekrafter skulle därjämte helt visst ställa sig billigare, om den försigginge vid ett mindre antal seminarier med större omfattning, än vad fallet nu var. Vid många seminarier vore elevantalet jämförelsevis litet, men kostnaden för lokaler, värme, belysning, lärarekrafter m. m. kunde icke i förhållande till det obetydliga antalet nedbringas. Denna olägenhet, som medförde ökad kostnad för utbildning per elev, skulle helt naturligt genom den föreslag-

na organisationen kunna bortelimineras. Icke heller i fråga om seminariernas arbete och ledning vore någonting att förlora, därest man i stället för de många av landstingen tillsatta styrelserna låte skolöverstyrelsen helt taga ledningen även av ifrågavarande seminarier. Motionären fann det således vara både principiellt riktigt och ekonomiskt förmånligt, att staten övertog småskollärrinneseminiarierna.

Frågan om landstingsseminariernas förstатligande hade redan tidigare varit föremål för riksdagens omprövning. I sammanhang med utredningen angående den omorganisation av småskoleseminarierna, varom beslut fattades vid 1919 års riksdag, hade från en del håll framförts tanken på statens eventuella övertagande av småskollärrinneutbildningen. När med anledning härav skolöverstyrelsen gav landstingen tillfälle att yttra sig i denna fråga, visade det sig emellertid, att någon allmän önskan hos dessa myndigheter att bli frigtagna från ifrågavarande uppgift icke var för handen; av 20 landsting var det endast tre, som uttalat sig för att staten helt och hållet borde övertaga småskoleseminarierna. Överstyrelsen sade sig därför, i sin framställning till Kungl. Maj:t den 28 december 1918, icke vilja förneka, att mycket vägande skäl kunde anföras för småskoleseminariernas förstатligande, men av skilda anledningar fann den sig dock böra avstyrka en sådan åtgärd. De olika trakterna i vårt vidsträckta land hade olika behov i avseende på den utbildning, som småskoleseminarierna hade till uppgift att meddela, och dessa behov kunde mången gång bäst tillgodoses av en lokal samfällighet. Det kunde vidare förutsättas, att de olika kommunernas representanter i landstingen finge mera intresse för dithörande frågor, om landstinget hade att taga befattning med en så viktig uppgift som utbildningen av småskolans lärarekrafter. Under sådana omständigheter och då statens övertagande av småskoleseminarierna tydligen skulle kräva en vidlyftig föregående utredning, varigenom den länge motsedda och i hög grad av behovet påkallade reformen av småskollärrutbildningen ytterligare i väsentlig grad skulle komma att bli fördröjd, borde enligt överstyrelsens mening ett sådant statens övertagande för det dåvarande icke sättas i fråga.

Denna uppfattning delades av såväl departementschefen i propositionen till 1919 års riksdag angående småskoleseminariernas omorganisation som av årets riksdag. I riksdagens skrivelse heter det: »Småskollärrinneutbildningen har hittills till det väsentliga påvilat landstingen. På sätt framgår av statsrådsprotokollet, har ifrågasatts, att staten skulle helt och hållet ombesörja denna utbildning. En sådan uppfattning har dock icke vunnit anslutning från departementschefens sida. Lika med denne anser jämväl riksdagen, att staten icke för närvarande bör övertaga denna gren av lärarutbildningen, utan att denna utbildning fortfarande och tills vidare bör vara en angelägenhet huvudsakligen för landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting.»

Att frågan åter togs upp vid 1923 års riksdag, sammanhängde uppenbarligen med den omsvängning i uppfattningen, som började göra sig gällande inom landstingen själva, och som tog sig uttryck vid ett möte sommaren 1922

mellan representanter för olika landstingsseminarier i mellersta Sverige. Mötet, vars egentliga syfte var att söka åstadkomma samarbete i en del nybyggnadsfrågor, lyckades visserligen icke komma till något resultat härutinnan men enades däremot om en skrivelse till rikets samtliga seminariestyrelser med uppmaning, att styrelserna måtte hos vederbörande landsting hemställa, »att landstinget behagade göra framställning till svenska landstingsförbundet om verkställande av utredning angående småskoleseminariernas verksamhet, ekonomi och framtida ställning, närmast med tanke på statens eventuella övertagande av dessa läroanstalter». På grund av seminariestyrelsernas obenägenhet att till landstingen föra fram en dylik hemställan fick skrivelsen icke någon påföljd av större räckvidd, men det visade sig vid behandlingen av herr Runes motion, att man inom landstingen icke längre vidhöll den mening, som tidigare kommit till synes. Sedan motionen i fråga blivit hänvisad till första kammarens första tillfälliga utskott och svenska landstingsförbundet satts i tillfälle att yttra sig i ämnet, lät nämligen förbundet genom sin sekreterare utarbete en promemoria, som sammanfattades i följande huvudpunkter:

att landstingens handhavande av småskollärarytbildningen har sitt ursprung i ett frivilligt åtagande från landstingens sida att ombesörja en nödortftig utbildning åt de lärargrupper, som helt saknade utbildning för lärarkallet;

att, sedan småskollärarnas utbildning och funktion blivit statligt reglerade i samma omfattning som folkskollärarnas, några särskilda skäl för bibehållandet av den nuvarande dualismen i fråga om handhavandet av de båda lärargruppernas utbildning knappast förefinnes;

att utbildningen av småskollärare icke i samma mån som flertalet övriga landstingsåligganden tjäna ett speciellt länsintresse;

att en koncentrerad av seminarieundervisning till ett färre antal läroanstalter efter allt att döma skulle vara till fördel med avseende på såväl seminariernas utrustning som kostnadernas reducering och jämnare fördelning;

att en sådan koncentrerad av undervisningen knappast kan effektivt genomföras med mindre än att staten övertager densamma;

att en i och för sig önskvärd reglering av antalet elever vid småskoleseminarierna efter det vid olika tider förefintliga behovet av småskollärare knappast är möjlig med mindre än att staten övertager seminarieväsendet i fråga; samt

att för närvarande inom landstingen torde förefinnas en allmän önskan om åstadkommande av en grundlig utredning angående småskoleseminarierna med hänsyn särskilt till deras eventuella övertagande av staten.

Landstingsförbundet sade sig redan förut, vid behandling av vissa från landstingshåll inkomna framställningar om en dylik utredning, ha uttalat sig för en sådan och tillstyrkte därför motionen.

Skolöverstyrelsen, till vilken motionen ävenledes remitterats i och för yttrande, vidhöll däremot sin förutvarande uppfattning. Med stöd av en redogörelse för frågans föregående behandling och utveckling framhöll den, »att varken hos statsmakterna, hos småskoleseminariernas ledning eller hos landstingen själva hittills förspors någon allmän önskan, att den uppgift, som

i fråga om småskollärarytbildningen påvilas landstingen, skulle överflyttas till staten». Ifrågavarande spörsmål borde icke i första hand vara en principfråga utan en lämplighetsfråga, och överstyrelsens erfarenhet vore, att landstingen i de allra flesta fall med intresse handhade den uppgift, de i fråga om småskollärarytbildningen åtagit sig. Om flera kunde sägas, att de på ett synnerligen berömvärdt sätt vårdade sig om sina småskoleseminarier och deras lärarpersonal. Det vore därjämte av en icke oväsentlig betydelse, att den närmaste vården om landstingsseminarierna handhades av en särskild, med landstinget samarbetande lokal styrelse, varigenom seminariernas intressen kunde på ett praktiskt sätt tillgodoses, på samma gång som det särskilda ortsintresset därigenom tillika på ett fruktbringande sätt komme att tillföras vederbörande seminarium. Överstyrelsen ville visserligen icke av principiella skäl motsätta sig, att småskollärarytbildningen så småningom helt bleve en statens angelägenhet, men ansåg att den rätta tidpunkten för genomförandet härav ännu icke vore inne.

I detta sammanhang erinrade överstyrelsen bland annat om de statsfinansiella svårigheterna, vilka väl knappast medgäve, att staten vid den tiden vare sig helt eller delvis övertog landstingsseminarierna. Om nu statsmakterna föranstaltade en utredning i ärendet under fullt medvetande om att avsevärd tid måste komma att förflyta, innan frågan slutligen skulle kunna lösas, så betraktade överstyrelsen detta som en verklig olycka för småskollärarytutbildningen under de närmaste åren, i det att utredningen skulle uppfattas som en utfästelse från riksdagens sida att under den närmaste framtiden övertaga småskollärarytutbildningen. Därigenom skulle ett osäkerhetstillstånd inträda, vilket skulle verka återhållande på landstingen och förlamande på seminariernas inre arbete. Överstyrelsen avstyrkte sålunda bifall till motionen.

1923 års riksdags beslut.

Riksdagens båda kamrar biföllo emellertid yrkandet om en utredning i frågan, sedan motionen tillstyrkts av såväl första kammarens som sedermera av andra kammarens första tillfälliga utskott.

I riksdagens skrivelse heter det bland annat: »Rent principiellt synes det riksdagen riktigast, att staten svarar för småskollärarytutbildningen. Härför talar, å ena sidan, den omständigheten, att utbildningen av småskollärare numera ligger så att säga vid sidan av landstingens övriga verksamhet, som alltmer kommit att avse sjukvård och anstaltsvård i allmänhet och i samband därmed stående sociala frågor, samt, å andra sidan, att de läroanstalter, varom nu är fråga, i lika hög grad som folkskoleseminarierna representera även ett statsintresse. Småskoleseminarierna äro ju fördenskull också ställda under statens kontroll och ledning, staten bestämmer i detalj deras såväl organisation som arbetssätt. Såväl av rent pedagogiska skäl som ur ekonomiska synpunkter synes därför statens övertagande av småskoleseminarierna böra förordas». Om undervisningen lades i statens hand, hette det vidare, skulle den helt visst »kunna ordnas mera praktiskt samt bliva billigare och bättre och läroanstalterna rikare utrustade med materiel och lärarkrafter. Medlet härtill skulle

i första hand bliva en minskning av antalet småskoleseminarier och en utvidgning av de därefter kvarstående. Såsom av det anförda framgår, bedrivs seminarieverksamheten för närvarande vid inalles 27 småskoleseminarier. Antalet folkskoleseminarier däremot utgör allenast 15, och dock är elevantalet vid sistnämnda anstalter nära 100 % högre än vid de förstnämnda. Dessa siffror tala otvetydigt för att antalet småskoleseminarier bör kunna väsentligen reduceras. Möjligheten och befogenheten av en dylik reduktion ökas i samma mån som behovet av småskolelärarinnor minskas.»

Att en minskning av antalet småskoleseminarier i och för sig vore önskvärd hade ej heller på något håll förnekats. Erfarenheten hade emellertid visat, att ett samarbete mellan olika landsting ofta nog stötte på betydande svårigheter i flera avseenden. Att staten helt och hållet åtog sig hithörande undervisningsanstalter, vore den enda framkomliga vägen att åstadkomma en erforderlig reduktion beträffande antalet småskoleseminarier och skulle dessutom också vara det verksammaste medlet för att åstadkomma en utjämning av de för närvarande på de olika landstingen synnerligen olika fördelade kostnaderna för dessa seminarier.

Förutom ovannämnda skäl för seminariernas förstatligande kunde framhållas ytterligare ett, nämligen svårigheten eller omöjligheten för landstingen att efter enhetliga grunder anpassa seminariernas elevantal efter landets behov av lärarkrafter. Detta behov sammanhänge nämligen i mycket stor omfattning med tillgången på examinerade folkskollärare. Efter hand som lärare med examen från folkskoleseminarierna stode till förfogande, komme det att bliva alltmera sällsynt, att småskolelärarinnor förordnades att undervisa i den egentliga folkskolan, eller med andra ord, antalet för småskolelärarinnor tillgängliga platser komme att avsevärt minskas. Men för landstingen vore det så gott som omöjligt att, såsom staten i motsvarande fall gjorde i fråga om folkskoleseminarierna, företaga en reglering nedåt av elevantalet vid småskoleseminarierna. En indragning av klasser vid landstingsseminarierna stötte på svårigheter redan av den anledningen, att i enlighet med den nya stadgan så gott som samtliga seminarielärare gjorts till ordinarie.

Efter att hava vidrört de statsfinansiella förhållandena och det osäkerhetstillstånd, som enligt skolöverstyrelsen lätteligen kunde bliva följden av ett bifall, fortsätter riksdagen:

»Genom att bringa klarhet i fråga om möjligheten och lämpligheten av ett förstatligande av småskoleseminarierna skulle en utredning kunna bidra till att berörda osäkerhetstillstånd förkortades, och det bör även kunna förväntas, att det statsfinansiella läget förbättrats till den tidpunkt, då den ifrågasatta utredningen slutförts. Då ett övertagande av småskoleseminarierna självfallet kan tänkas under väsentligt olika villkor, torde för övrigt först genom en utredning kunna klargöras, vilka anspråk ett förstatligande av småskolelärarutbildningen skulle ställa på statskassan. Under dessa förhållanden finner sig riksdagen i frågans nuvarande läge böra hemställa om en genom skolöverstyrelsen företagen, förutsättningslös utredning, huruvida och på vilka villkor staten bör övertaga de av landstingen upprättade småskoleseminarierna,

vilken utredning dock ej får uppfattas såsom någon förhandsutfästelse från riksdagens sida och därför ej heller bör föranleda något eftersättande av landstingens omsorger för sitt seminarieväsen.»

Skolöverstyrelsens utredning.

Genom ämbetsskrivelse från ecklesiastikdepartementet den 22 juni 1923 anbefalldes skolöverstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t avgiva den av riksdagen begärda utredningen, och på hösten samma år sattes de olika landstingen i tillfälle att yttra sig i ärendet. I sin skrivelse till landstingen framhöll överstyrelsen, att ett uttalande från deras sida redan på detta förberedande stadium i första rummet borde avse frågans mera principiella sida, d. v. s. om landstingen allt fortfarande borde ombesörja utbildningen av småskollärarinnor för länets behov, eller om ifrågasvarande uppgift borde, så snart förhållandena det medgäve, övertagas av staten.

Ehuru överstyrelsen sålunda icke nu kunde ifrågasätta en mera detaljerad prövning från landstingens sida av de villkor, på vilka de skulle vara villiga att till staten överlämna befintliga seminariebyggnader m. m., vore det dock önskligt, att landstingen ville hava sin uppmärksamhet riktad även på frågans praktiska och ekonomiska sidor och eventuellt giva vederbörande förvaltningsutskott i uppdrag att närmare förbereda därmed sammanhängande frågor.

Samtliga landsting utom ett, nämligen Hallands läns landsting, uttalade som sin åsikt, att staten, så snart förhållandena det tilläte, borde helt övertaga anstalterna för utbildning av småskolans lärarkrafter, och i enlighet med överstyrelsens önskan uppdrogo de flesta åt sina förvaltningsutskott att preliminärt underhandla med överstyrelsen om de praktiska och ekonomiska frågor, som stode i samband med förstatligandet. På hösten 1924 inledde överstyrelsen dessa underhandlingar. Vederbörande förvaltningsutskott jämte stadsfullmäktige i Göteborg anmodades att till överstyrelsen inkomma med utredningar rörande de fastigheter och inventarier, som stodo till resp. seminariums disposition, taxeringsvärdet å desamma samt villkoren för deras överlämnande till staten.

För att undersöka möjligheten att vid nämnda utredningar kunna uppställa likartade principer och villkor för statens eventuella övertagande av de landstingen tillhöriga seminarierna, samlades representanter för de småskoleseminarier, som disponerade över egna seminariebyggnader, till ett möte i Stockholm i januari 1925.

Resultatet av förhandlingarna blev, att mötet enades om en promemoria, vars huvudsakliga innehåll var följande:

Den berörda utredningen borde innehålla:

1. Uppgifter jämte beskrivningar å de seminariet tillhörande fastigheter och lokaler med inventarier (samt deras taxerade värde), vilka under förutsättning av statens övertagande av småskollärarinneutbildningen kunde ifrågakomma att överlämnas åt staten.

2. De villkor landstingen lämpligen kunde uppställa vid statens övertagande av småskollärarinneutbildningen. Dessa villkor innehålla bland annat:

- A. Staten övertager all deras ordinarie lärarpersonal och ansvarar för stadgad avlöning och pensionering, sålunda också den, som är anställd vid de seminarier, vilka komma att nedläggas. Rörande fast anställd betjäning träffas särskild överenskommelse.
- B. Staten övertager seminariernas inventarier och undervisningsmateriel enligt värdering.
- C. Staten övertager landstingsseminariernas tomter och byggnader, även de, som ej framdeles komma till användning för småskollärrinneutbildning, enligt värdering.
- D. För slutlig värdering före övertagandet av tomter, byggnader, inventarier och undervisningsmateriel utses 3 personer, av vilka en företräder staten, en vederbörande landsting och en utses av dessa båda. Mötet förutsätter, att landstingen vid värderingen taga tillbörlig hänsyn till den lättnad i landstingens utgifter, som blir en följd av statens övertagande av småskollärrinneseminarieerna.
- E. Vid behov av ny lärarpersonal bör framställning göras om tillåtelse att utbyta och anställa extra ordinarie sådan tillsvidare.

Denna promemoria blev grundläggande för de utlåtanden, som landstingens förvaltningsutskott jämte Göteborgs stadsfullmäktige våren 1925 inlämnade till överstyrelsen; endast en del utlåtanden avveko mer eller mindre från de i promemorian givna riktlinjerna, medan somliga därjämte upptogo andra, mera speciella villkor och framlade synpunkter, vilka huvudsakligen betingades av de särskilda lokala förhållandena.

Den 23 juni 1927 avgav skolöverstyrelsen den av riksdagen begärda utredningen. Jämte en kortare redogörelse för de olika utbildningsanstalterna för småskollärrinnor och en likaledes kortare framställning av frågans uppkomst och utveckling fram till år 1923 innehöll detta utlåtande de begärda riktlinjerna för ett genomförande av statens övertagande av småskollärrutbildningen. Då de sakkunniga längre fram vid behandlingen av de viktigare spörsmålerna bliva i tillfälle att närmare gå in på de synpunkter, som av överstyrelsen framförts, anse de sig här endast behöva angiva huvuddragen i den sammanfattning och hemställan, i vilka den detaljerade och med tabeller och bilagor rikt försedda utredningen utmynnade.

Medan överstyrelsen vid föregående tillfällen, då frågan om förstatligandet bragts å bane, funnit starkare skäl tala för ett avstyrkande än för ett bifall till reformen, framhöll den nu, att frågan ovedersägligen kommit i ett helt annat läge. Att landstingen så gott som enhälligt förklarar sig villiga att till staten överlämna uppgiften att utbilda småskollärrinnor samt att riksdagen själv tagit initiativ till frågans lösning och därvid så starkt betonat de skäl, som talade för småskollärrutbildningens övertagande av staten, måste enligt överstyrelsens mening vara i hög grad ägnat att bereda framgång åt reformen, så snart de ekonomiska hindren kunde anses överkomliga. Väl vore emellertid, om reformen påskyndades och övergångstiden gjordes så kort som möjligt, enär det osäkerhetstillstånd, som överstyrelsen förutsett, redan faktiskt vore för-

handen, i det att anskaffandet av nybyggnader och erforderliga lokaler i allmänhet för småskoleseminarierna flerstädes uppskjutits. Som av utredningen framginge, ville skolöverstyrelsen för sin del tillstyrka den ifrågasatta anordningen, att staten övertog den utbildning av småskollärare, som nu ombesörjdes av landstingen. Därefter yttrar överstyrelsen: »De skäl, som motivera en dylik omläggning av småskollärarytbildningen, äro av såväl principiell som organisatorisk och ekonomisk art. Med den utveckling, som folkskoleväsendet nått fram till i våra dagar, och med hänsyn särskilt till den ställning, som folkskolan i det hela alltmer intager såsom en det allmännas angelägenhet, synes det principiellt riktigt och för framtiden ofrånkomligt, att staten även omhänderhar all lärarytbildning för folkskolans olika stadier.

Den överproduktion av småskollärarinnor, som med den nuvarande ordningen för denna lärarytbildning under de senaste åren inträtt, måste hejdas. Men en nödig reglering av lärarproduktionen med anpassning till det verkliga behovet kan åstadkommas först i samband med statens övertagande av småskoleseminarierna.

Även ekonomiska skäl påkalla en nyorganisation i denna riktning. En nedskärning av den nuvarande seminarieorganisationen till vad som motsvarar behovet och en koncentration av densamma i statens hand kommer att medföra ett nedbringande av de årliga kostnaderna för detta ändamål. Därtill kommer, att under den nuvarande ordningen utgifterna för småskollärarytbildningen trycka mycket ojämnt på de särskilda landstingen, ett förhållande, som i längden är ohållbart och måste ändras.

I anledning av nu anförda omständigheter vill överstyrelsen framhålla angelägenheten av att den föreslagna organisationsreformen genomföres snarast möjligt. Att en reglering av småskollärarytproduktionen efter mera rationella grunder, än vad under nuvarande ordning är möjligt, ofördröjligen bör komma till stånd, därom torde icke finnas delade meningar. Lika uppenbart torde emellertid vara, att största möjliga planmässighet och sammanhang bör iakttagas vid utvecklingen av det nuvarande systemet. Det kan ju knappast tänkas, att utvecklingen under de närmaste åren skulle få förlöpa på det sättet, att ett landsting här och ett landsting där skulle komma att efter gottfinnande nedlägga seminarieverksamheten. Utom det, att därigenom betänkelig oreda i fråga om småskollärarytproduktionen skulle komma att inträda, följde därmed även det oegentliga förhållandet, att några få landsting till sist komme att få vidkännas dryga kostnader för tillgodoseende av det allmänna småskollärarytbehovet i landet. Reformen bör därför genomföras så långt möjligt är i ett sammanhang.»

Slutligen framlade skolöverstyrelsen sammanfattningsvis — vid sidan av vissa riktlinjer för reformens genomförande såväl organisatoriskt som i anslagshänseende — de synpunkter, som för utredningen varit grundläggande, nämligen

att småskollärarytbildningens omfattning borde grundas på det verkliga behovet av lärare vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor;

att utredningen angående ett sådant behov, i vad det avsåge den tid framåt, som vid tillfället någorlunda säkert kunde överblickas, hade givit vid handen, att det förefintliga behovet — särskilt om för de närmaste åren hänsyn även toges till befintligt läraröverskott — kunde tillgodoses genom 16 examensavdelningar årligen i stället för 25¹/₂ dittills;

att den nya seminarieorganisationen skulle omfatta följande: statens dåvarande seminarier i Haparanda, Murjek (med eventuell förflyttning till Luleå), Lycksele och Hagaström skulle bibehållas; staten skulle övertaga landstingsseminarierna i Linköping, Jönköping, Växjö, Lund, Halmstad, Skara, Kristinehamn, Falun, Härnösand och Östersund, varjämte ett nytt seminarium (dubbel) skulle upprättas i Strängnäs; landstingsseminarierna i Uppsala, Malmköping, Kalmar, Kristianstad, Uddevalla, Borås, Örebro, Västerås, Bollnäs, Skellefteå och Öjebyn, Göteborgs stads seminarium samt de privata seminarierna i Stockholm, nämligen Ateneums och Detthows, skulle indragas; samt

att staten skulle övertaga och ansvara för avlöningen till de ordinarie lärare, som på grund av vissa småskoleseminariers nedläggande komme att mista sina befattningar, ävensom för dessa lärares pensionering.

Över skolöverstyrelsens utredning och förslag inhämtade Kungl. Maj:tt yttranden från vissa myndigheter, bland annat från landstingen, och den 30 april 1928 avgav skolöverstyrelsen förnyat utlåtande med anledning av vad i dessa yttranden blivit anfört.

Förnyat utlåtande av skolöverstyrelsen.

I fråga om den mera principiella sidan av det föreliggande spørsmålet, nämligen lämpligheten och önskvärdheten av att staten helt övertog småskollärarytbildningen, kunde överstyrelsen konstatera, att full enighet rådde. Samma gällde i stort sett beträffande den inskränkning av lärarproduktionen och därav betingade indragning av seminarier, som utredningen jämväl förordade; det vore ovedersägligt, att en del av de seminarier, som voro i verksamhet, måste indragas.

Däremot hade meningarna varit något delade i fråga om planen för de nya statsseminariernas förläggning, och det blev därför skolöverstyrelsens närmaste angelägenhet att ytterligare stryka under de skäl, som varit bestämmande för förläggningen. Skolöverstyrelsen ansåg för det dåvarande icke skäl föreligga att på någon punkt frångå den ursprungliga planen. »Den har givetvis från början varit», skriver överstyrelsen, »och är allt fort provisorisk i den meningen, att i den fortsatta utredningen, särskilt i vad denna kommer att gälla vissa ekonomiska förhandlingar med landstingen, omständigheter kunna framkomma, som måste föranleda rubbningar i ena eller andra hänseendet. En särskild omständighet, som kan komma att inverka på avgörandet beträffande småskollärarytbildningens slutliga ordnande, är frågan om folkskoleseminarierna. Överstyrelsen är fortfarande av den meningen, att ett slutligt avgörande beträffande småskoleseminariernas antal och förläggning icke lämpligen bör ske utan i samband med ett mera definitivt bestämmande av folkskollärarytbildningens organisation med hänsyn till det verkliga folkskollära behovet.»

På grund av vissa framkomna yttranden och önskemål fann emellertid skol-

överstyrelsen det vara nödvändigt att göra ett par utvikningar, den ena av mera ekonomisk, den andra av mera allmän innebörd.

I remissen till landstingen hade Kungl. Maj:t anbefallt dessa att i samband med de villkor, vederbörande landsting för sin del önskade uppställa vid en eventuell omorganisation av småskollärarytbildningen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, tillika uttala, huruvida och under vilka förutsättningar landstinget vore villigt att till staten kostnadsfritt med äganderätt överlåta den landstinget tillhöriga, för småskollärarytbildningen avsedda fasta och lösa egendomen.

Av de föreliggande yttrandena framgick, att landstingen i stort sett vidhöllo sina förut uppställda inlösningskrav och att åtskilliga landsting begärt ersättning för fast och lös egendom även i sådana fall, där seminariet skulle nedläggas och staten således ej hava behov av att inköpa egendomen. »Det måste sägas vara svårt», säger skolöverstyrelsen, »att kunna avgiva någon real synpunkt, som skulle kunna motivera ett sådant ersättningskrav från landstingens sida. Staten torde i fall sådana som de nu åsyftade rimligen icke böra sträcka sig längre än att övertaga kostnaderna för den övertaliga lärarpersonalen och befria landstinget från alla övriga utgifter för lärarytbildningen, allt under det landstinget har fri dispositionsrätt över sin egendom till eget bruk eller till försäljning.»

»Vad därefter beträffar de fall», fortsätter överstyrelsen, »då staten skulle hava ett verkligt intresse av att få övertaga de nuvarande seminariebyggnaderna m. m., så hava landstingen i stort sett alltjämt vidhållit sina tidigare uppställda krav på statsinlösen av denna egendom. Ingen torde vilja bestrida vederbörande landsting dess rätt att självt bestämma, huruvida det vill behålla och för något annat ändamål disponera sin seminariebyggnad, kostnadsfritt överlåta densamma eller försälja den till staten. Först vid de närmare förhandlingar, som från statens sida komma att föras med vederbörande landstings förvaltningsutskott, torde det kunna bli klart, hur landstingen slutligen komma att ställa sig i nämnda hänseende.» Utan att överstyrelsen på något sätt ville föregripa dylika förhandlingar, ville den dock framhålla vissa synpunkter, som enligt dess mening dittills blivit allt för litet beaktade vid handlingen av ifrågavarande spörsmål.

Från landstingens sida hade knappast något allvarligt försök gjorts att bringa klarhet i frågan, på vilken sida den verkliga vinsten komme att ligga vid statens övertagande av landstingsseminarierna. Såväl landstingen som övriga lokala myndigheter ansågo det vara ett stort såväl ideellt som ekonomiskt intresse, att en lärareutbildningsanstalt funnes å den ort de representerade, och voro villiga att årligen vidkännas stora kostnader för dess uppehållande. Men i samma mån som staten övertog landstingsseminarierna, i samma mån vunne vederbörande landsting årligen en lättnad i sina utgifter, vilken motsvarade den årliga kostnaden. Detta måste betraktas som en ren vinst, enär motsvarande minskning kunde äga rum i de uttaxerade eller upplånade medel, varmed landstingets övriga utgifter bestredes.

Med stöd av en upprättad tabell påvisade överstyrelsen, att om landstingen

för att underlätta och över huvud taget möjliggöra genomförandet av den reform, varom alla i princip och sak vore ense, erbjöde sig att utan annat vederlag än den ifrågasatta utgiftsminskningen till staten överlämna sin seminarieegendom, så gjorde de — då frågan betraktades på något längre sikt — även rent affärsmässigt en betydande vinst.

Den andra utvikningen var, som redan nämnts, av mera allmän innebörd. I samband med ifrågasatt indragning av vissa seminarier hade en del lokala myndigheter framhållit de olägenheter, som enligt deras förmenande skulle uppkomma därigenom, att länet eller orten skulle komma att mista sitt seminarium. Sålunda hade framhållits, att provinsens kvinnliga ungdom därigenom berövades tillfälle att i samma utsträckning som förut få utbildas för lärarinnekallet. Resorna till längre bort liggande seminarier komme att för många fördyra utbildningen. Det betonades tillika, huru värdefullt det från undervisningens och uppfostrans synpunkt måste anses vara, att just lärarinnor, som utgått från den egna hembygden och den egna hemstaden, finge taga hand om undervisningen i bygdens skolor.

Gent emot dessa invändningar ville skolöverstyrelsen framhålla, »att, även om de innebära en viss grad av berättigande, de lokala synpunkterna givetvis dock icke kunnat få bliva avgörande, när det gäller att på ett förnuftigt sätt ordna småskollärarytbildningen i riket. Indragning av övertaliga småskoleseminarier har sedan länge pågått. För 20 år sedan funnos icke mindre än 34 anstalter för småskollärarytbildning i landet. Att omkring ett 10-tal av dessa nedlagt sin verksamhet, har tydligen icke länt folkundervisningen till skada. Om ytterligare ett väsentligt antal småskoleseminarier på grund av minskning i det allmänna lärarbehovet måste nedläggas, följer givetvis därav, att seminarier icke kunna placeras i alla län. Liksom de nuvarande folkskoleseminarierna icke hava sin verksamhet begränsad till vissa geografiska områden och orter utan stå öppna för elever från alla håll, är det givet, att statens blivande småskoleseminarier icke heller kunna eller böra bliva speciellt bygdebetonade på samma sätt, som då landstingen svarat för denna lärarutbildning. Att de olika seminarierna ändock i stort sett komma att erhålla vissa naturliga rekryteringsområden, ligger i sakens natur, vadan det är angeläget, att de från denna synpunkt erhålla en så lämplig placering som möjligt.»

Efter att hava framhållit, att med kommunikationsväsendets snabba utveckling och den därmed följande kulturella utjämningen mellan olika bygder i riket de rent lokala intressena i berörda hänseende komme att för framtiden allt mer förlora sin betydelse, fortsätter skolöverstyrelsen: »Vad landstingsseminarierna beträffar torde det fortfarande vara så, att elevrekryteringen i regeln och i första hand sker från det egna länet. Däremot har det nog med hänsyn till den allt knappare platstillgången utvecklats sig så, att de utexaminerade i allt större utsträckning söka sig till snart sagt vilken trakt av riket som helst, där anställning står att få. I stort sett torde härmed ingen skada för folkundervisningen ske. Erfarenhetens vittnesbörd torde vara enstämmigt därom, att framgången av en lärares arbete icke kommer så mycket an på, från vilken trakt han härstammar, utan i främsta rummet därpå, om han med hän-

syn till karaktärsegenskaper, utbildning och förmåga är en verkligt god lärarekraft.»

Sedan byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen fått i uppdrag att i samråd företaga en utredning om beskaffenheten av lokalerna för de småskoleseminarier, som skolöverstyrelsen föreslagit att övertagas av staten, om ändrings-, reparations- eller nybyggnadsarbeten, som erfordrades vid dessa fastigheter, såväl som i fråga om inventarier, undervisningsmateriel och bibliotek vid samma seminarier, samt denna utredning överlämnats till Kungl. Maj:t, förelåg frågan till synes färdig för avgörande.

Frågan vid
1929 års
riksdag.

I statsverkspropositionen till 1929 års riksdag förklarade emellertid departementschefen, att ärendet krävde ytterligare utredning, innan det kunde föreläggas riksdagen, då det visat sig vara av en synnerligen omfattande och svårlost beskaffenhet. »En särskilt ingående prövning», säger departementschefen, »kräver spörsmålet om seminariernas blivande förläggningsorter, enär i detta avseende en stark tävlan råder mellan olika städer. Även frågan om antalet seminarier synes mig ej vara klar. Överstyrelsen har räknat med sammanlagt 16 seminarier, häri inräknade de 4 nuvarande statsseminarierna. Därvid har överstyrelsen utgått från en klassnumerär av 24 elever, ett tal som förefaller mig väl lågt. Genom en ökning av elevantalet i klassavdelningarna skulle det bli möjligt att reda sig med ett mindre antal seminarier och dymedelst nedbringa kostnaderna för utbildningen. Det kan i detta sammanhang nämnas, att överstyrelsen uppskattar statens årskostnader för de 16 seminarierna, inberäknat tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, till omkring 600 000 kronor eller samma belopp, som för närvarande utgår av statsmedel till dels de fyra nuvarande statsseminarierna, dels ock landstingsseminarierna. Härvid äro dock icke medräknade vissa övergångskostnader, vilka för det första året uppskattats till omkring 100 000 kronor. Härtill komma ytterligare kostnaderna för anskaffande av erforderliga lokaler, inventarier och undervisningsmateriel. På denna punkt ter sig frågan särdeles svårlost, i det att flertalet landsting och städer vägrat att utan ersättning överlåta sin för seminarieverksamheten avsedda egendom till statsverket. Skulle staten vidkännas härför begärda ersättningar, torde detta medföra en engångskostnad, som, medräknat utgifter för nödiga reparationer och ombyggnader, icke torde komma att understiga 2 millioner kronor.

Vad jag nu anfört, torde göra det tydligt, att det icke är lätt att komma till rätta med den föreliggande organisationsfrågan. Hur önskligt det än vore att komma till ett snart avgörande i saken, låter detta sig enligt min mening under inga förhållanden göra vid 1929 års riksdag.»

Förhållandena gjorde, att frågan likväl kom före vid nämnda riksdag. Enskilda motionärer i såväl första som andra kammaren hemställde å ena sidan, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära att få ärendet sig förelagt till 1930 års riksdag, å andra sidan, att ärendet redan omedelbart måtte avgöras, enär ingenting ytterligare stode att vinna genom nya utredningar. Riksdagen tillmötesgick motionärerna i så måtto, att den hemställde om förslag till påföljande år.

I riksdagens skrivelse heter det: »Riksdagen inser till fullo de svårigheter, som äro förknippade med en lösning av ovanberörda organisationsfråga. Men å andra sidan måste riksdagen finna i hög grad angeläget, att ett avgörande, så snart sig göra låter, träffas i denna fråga, beträffande vilken riksdagen begärde utredning år 1923. Riksdagen anser det emellertid icke tillrådligt, att, på sätt i motionerna I: 134 och II: 124 yrkats, riksdagen nu skulle förtaga ett dylikt avgörande, utan att de olika spörsmål blivit närmare utredda, beträffande vilka, enligt vad departementschefen framhållit, tvekan kan råda, och detta så mycket mindre, som ett ytterligare öfvervägande av frågan synes kunna leda till att, om ett statsövertagande befinnes böra komma till stånd, den blivande småskoleseminarieorganisationen skulle genom ytterligare minskning av antalet seminarier kunna ställa sig billigare än den av nämnda motionärer ifrågasatta.» I detta sammanhang ville riksdagen erinra om vad riksdagen förut anfört rörande angelägenheten av att nu förevarande organisationsfråga ställdes i samband med en utredning rörande ytterligare begränsningar i folkskoleseminarieorganisationen. Vad riksdagen därutinnan framhållit, utgjorde ännu ett skäl att icke nu taga ståndpunkt till spörsmålet om småskoleseminariernas förstatligande. »Vad lokalfrågan beträffar», heter det vidare, »vill riksdagen framhålla, att den ställning, landstingen hittills intagit, icke synes riksdagen böra utgöra något hinder för ett avgörande. Riksdagen utgår nämligen från att ett statens övertagande av den del av småskolläroinnehållning, som hittills påvilat landstingen och vissa städer, icke kommer att äga rum under annan förutsättning, än att landstingen och berörda städer kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämna den för seminarieutbildningen använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov.»

Riksdagen anhöll slutligen, att Kungl. Maj:t måtte, om möjligt till 1930 års riksdag, framlägga förslag i frågan, huruvida och i vilken utsträckning staten borde övertaga de av landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna.

De sakkunniga ha i detta sammanhang ingenting av värde att tillägga. Vad som aktualiserat frågan om statens övertagande av småskolläroinnehållningen, är väl närmast den överproduktion av lärarinnor, som det nuvarande systemet för med sig. Vill man en effektiv reglering av lärarproduktionen, så att denna icke sker på måfå utan anpassar sig efter det behov, som vid skilda tidpunkter förefinnes, måste en koncentrerings åtgärd till ett färre antal läroanstalter, och detta låter sig näppeligen göra, med mindre staten övertager det hela. En sådan koncentrerings åtgärd kommer därjämte att avsevärt bringa ned de årliga kostnaderna och ändå garantera de olika anstalterna vida bättre utbildningsmöjligheter med en rikare utrustning i materiel och arbetskrafter.

Men alldeles fränsett de praktiska fördelarna är det — som riksdagen redan år 1923 påpekade — ur principiella synpunkter riktigast, att staten svarar för småskolläroinnehållningen. Småskoleseminarierna tillgodose ett statsintresse alldeles som folkskoleseminarierna, som staten helt har om hand. De förra äro ställda under statens kontroll och ledning såväl som de senare. De båda lärar-

De sakkunniga.

gruppernas utbildning och arbete äro lika statligt reglerade. Det finns icke något välgående skäl för den dualism, som nu råder i fråga om handhavandet av de båda lärargruppernas utbildning. På den punkten förefalla meningarna vara samstämmiga. Det vill därför synas de sakkunniga, som om frågan om statens övertagande av landstingsseminarierna lämnat diskussionens stadium och endast väntar på sin lösning.

II. De nuvarande landstingsseminarierna.

Ännu under läsåret 1926—1927 bedrevs småskollärover utbildningen vid 28 seminarier, varav 4 upprättats av staten, 21 av landsting, 1 av stad, som ej deltagar i landsting, samt 2 av enskilda. De län, som icke själva ägde av landstingen upprättade seminarier, voro Stockholms och Gotlands. Stockholms läns landsting hade emellertid överenskommit med Ateneums privata småskoleseminarium om utbildning av ett visst antal elever från länet. Blekinge och Kronobergs läns landsting hade som nu ett gemensamt seminarium. Från och med vårterminen 1927 upphörde de båda enskilda seminarierna — Ateneum och Nya småskolläroverseminariet, båda i Stockholm — med sin verksamhet. Norrbottens, Västerbottens och Kristianstads läns landstingsseminarier, förlagda till resp. Öjebyn, Skellefteå och Kristianstad, nedlades, det förra från och med vårterminen 1928 och de båda senare från och med vårterminen 1929.

Sålunda finnas för närvarande 23 småskoleseminarier: de 4, som ägas av staten och som förlagts till Haparanda, Murjek, Lycksele och Hagaström, 18 landstingsseminarier samt Göteborgs stads seminarium. Landstingsseminariernas förläggning, organisation, lärarpersonal och lokalförhållanden läsåret 1930—1931 framgå av tabell I.

Såsom framgår av tabellen sker vid 7 av seminarierna intagning av elever endast vartannat år, medan vid de 12 övriga intagning förekommer varje år. Antalet läraravdelningar i övningsskolan utgör en vid 10 och två vid 9 seminarier; vid 5 av de senare består den ena avdelningen av en folkskoleavdelning.

Hela antalet lärare är i medeltal något större vid de tvåklassiga seminarierna än vid de enklassiga. Antalet ordinarie lärare utgör i medeltal 2 vid de senare samt mellan 3 och 4 vid de förra. Av de ordinarie lärarna äro 49 kvinnor och 8 män. Antalet extra ordinarie lärare utgör 8, därav 7 kvinnor och 1 man; antalet timlärare är 76. Av rektorerna äro 11 kvinnor och 8 män. Flera av dessa hava avlagt akademisk examen av högre eller lägre grad. Av de övriga lärarna har blott ett fåtal akademisk examen, medan de flesta äro folkskollärare med eller utan studentexamen.

13 av seminarierna äro inrymda i egna byggnader, av vilka 9 ägas av landsting och 4 äro upplåttna av kommunerna.

Beträffande landstingsseminarierna har statens såväl kontrollerande som understödjande verksamhet med åren blivit allt mer omfattande. Kontrollen gäll-

Tabell 1.

Seminarier	Seminarier			Övningsskolan			Lärare (rektor inräknad)				Lokaler					
	började sin verksamhet år	har 2-årig lärokurs sedan år	har följande antal samtida seminarieklasser	Antal lära- ravel- delingar	1:a avdel- ningen omfattar Klasserna	2:a avdel- ningen omfattar Klasserna	Ordi- narie	Extra ordi- narie		Summa lärare med full tjänst- göring	Timplärare	Särskild bygg- nad för			Förhyrda lokaler	
								manliga	kvin- nliga			manliga	kvin- nliga	Särskilt rum sö- nas för		Gymnastik
							uppläsen av komman- tillhörig landstinget			uppläsen av komman- tillhörig landstinget	uppläsen av komman- tillhörig landstinget					
Uppsala . . .	1877	1911	1	1	I—II	—	3	—	—	3	6	—	—	—	—	1
Malmköping .	1877	1909	1	1	I—II	—	—	3	—	3	2	—	—	—	—	1
Linköping . .	1875	1910	2	2	I—II	I—II	1	3	—	5	3	1	—	1	—	—
Jönköping . .	1885	1916	1	2	I—II	I—II	1	2	—	3	6	—	1	—	1	—
Kalmar . . .	1900	1912	1	1	I—II	—	—	1	—	2	3	1	—	1	1	1
Växjö	1896	1911	2	1	I—II	—	—	4	—	4	3	—	—	—	—	1
Lund	1882	1916	2	2	I—II	I—II	—	4	—	4	3	1	—	—	—	—
Halmstad . .	1918	1918	2	1	I—II	—	1	3	—	4	3	1	—	—	—	—
Uddevalla . .	1923	1923	1	1	I—II	—	—	2	—	3	1	—	1	1	1	—
Borås	1923	1923	2	2	I—II	III—IV	1	2	—	4	3	1	—	1	1	—
Skara	1926	1926	1	1	I—II	—	—	—	—	2	5	—	—	1	1	1
Kristinehamn	1873	1913	2	1	I—II	—	1	3	—	4	2	—	1	1	1	—
Örebro . . .	1880	1917	2	1	I—II	—	—	2	1	3	5	—	—	—	—	1
Västerås . .	1876	1911	2	1	I—II	—	1	1	—	2	8	1	—	1	—	—
Falun	1879	1911	2	2	I—II	III—IV	—	5	—	5	3	1	—	—	—	—
Bollnäs . . .	1875	1910	2	2	I—II	III—IV	—	5	—	5	2	1	—	1	1	—
Härnösand . .	1877	1884	2	2	I—II	III—IV	—	5	—	5	3	1	—	—	1	—
Östersund . .	1872	1909	2	2	I—II	III—IV	2	2	—	4	4	1	—	—	—	—
Göteborg . .	1890	1890	1	2	I	II	—	2	—	2	13	—	—	—	—	1

de från början huvudsakligen avgångsexamen men utvidgades efter hand till jämväl andra områden av deras verksamhet. Sålunda innehöll 1897 års stadga bestämmelser angående prövning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola.

Jämsides härmed gick statens ekonomiskt understödjande verksamhet. År 1884 medgavs rätt till vissa pensionsförmåner och viss tjänstårsberäkning för seminarielärare med folkskollärarexamen, och år 1901 följde enahanda förmå-

¹ En befattning uppehålls av vakansvikarie.

ner för lärare med småskolläroexamen. Statsbidrag till avlönande av lärare vid landstingsseminarier beviljades år 1898 och till avlönande av sjukvikarier åt dessa lärare år 1901.

I december 1919 utkommo tvenne allmänna författningar rörande landstingsseminarierna, nämligen dels en stadga för av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskoleseminarier och dels en kungörelse angående avlöning åt lärare vid samt angående statsbidrag till sådana seminarier. De voro båda resultat av den proposition ifråga om understöd åt småskoleseminarier m. m., som framlades vid 1919 års riksdag och som i huvudsak vann riksdagens bifall. Genom dessa båda författningar gavs en mera enhetlig ledning av undervisningen och en mera effektiv kontroll från det allmännas sida, på samma gång som det ekonomiska förhållandet mellan landstingen och staten reglerades. Den nya lönereglering, som samtidigt genomfördes för landstingsseminarierna, pålade staten väsentligt ökade kostnader, icke minst däri-genom att staten så gott som helt och hållet övertog lärareavlöningen. Reformen av år 1919 innebar dessutom en förbättrad småskolläroinneutbildning genom höjda inträdesfordringar, utvidgade lärokurser, högre krav på seminarieläroarnas kompetens och bättre utrustning av läroanstalterna. Enligt beslut av 1921 års riksdag utgår tillfällig löneförbättring till dessa seminariers lärare med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som lärare vid statens småskoleseminarier åtnjuta.

Lärarna äro pensionsdelaktiga i statens pensionsanstalt.

Till understöd åt verksamheten vid landstingsseminarierna har riksdagen för nu löpande budgetår anvisat ett ordinarie förslagsanslag av 310 000 kronor samt till stipendier åt elever vid småskoleseminarier ett ordinarie reservationsanslag av 65 000 kronor.

III. Frågan om två- eller treårig lärokurs vid småskoleseminarierna.

Frågan i ett tidigare skede.

I nu gällande stadga för de av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskoleseminarierna heter det i fråga om lärokursens längd, att den skall vara tvåårig, där ej Kungl. Maj:t i särskilda fall annorlunda föreskrivit.

När folkskoleöverstyrelsen år 1918 i skrivelse till Kungl. Maj:t framlade förslag till en mera väsentlig omgestaltning av småskoleseminarierna, ansåg den som någonting självfallet, att seminariekursen borde vara minst tvåårig. Från en del håll hade det påyrkats, att kursen borde bliva treårig, då det skulle möta alltför stora svårigheter att på två år hinna med den utbildning, som med de allt större anspråken på lärarpersonalen kunde anses erforderlig. Särskilt hade framhållits, att seminariekursen åtminstone för de blivande lärarinnorna vid de mindre folkskolorna borde vara treårig. Härom säger över-

styrelsen, att man måste känna sig betänksam mot att nu ytterligare förlänga utbildningstiden för lärarinnor vid småskolan, då ett flertal småskoleseminarier ännu för några år sedan endast hade två eller tre terminers kurs. Det måste också erkännas, att den utbildning, som meddelades vid de bättre av småskoleseminarierna med tvåårig kurs, kunde betecknas som tillfredsställande, och genom någon höjning av inträdesfordringarna och genom förlängning av läsåret skulle utan tvivel icke så litet vara att vinna. Att däremot för tillgodoseende av behovet av biträdande lärare vid folkskolan och lärare vid de mindre folkskolorna fordra en allmän förlängning av seminariekursen torde icke vara välbetänkt. »Visserligen är det alltför sant», säger överstyrelsen, »att den utbildning, som består en småskollärlarinna, icke kan anses tillfyllest för sagda kategorier av lärare. Men såsom förhållandena för närvarande ligga, synes ingen annan utväg finnas än att anlita de vid småskoleseminarierna utbildade lärarna även för nu ifrågakarande undervisningsbehov. Detta förhållande synes emellertid, som sagt, icke böra leda till att småskoleseminarierna erhålla en organisation, som de med hänsyn till sin egentliga uppgift icke bort erhålla.» Men detta uteslöte naturligtvis ej, att man kunde finna det i hög grad önskvärdt, att inom ramen av de förhandenvarande möjligheterna allt gjordes för att tillgodose ifrågakarande lärarkrafters utbildningsbehov. Överstyrelsen hölle det sålunda för lämpligt, att varhelst så kunde ske, särskilt å orter, där behovet av sagda lärare vore stort, småskoleseminarierna utvidgades med en tredje årskurs.

I den proposition i ärendet, som framlades för 1919 års riksdag, sattes lärotiden till två år. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet framhöll departementschefen, att överstyrelsen anfört synnerligen övertygande skäl för att lärokursen i allmänhet borde vara tvåårig. Däremot ställde han sig avvisande till förslaget att vid behov utvidga kursen till treårig. Efter att ha erinrat om överstyrelsens uttalande, att det icke vore välbetänkt att för tillgodoseendet av biträdande lärare vid folkskolorna och lärare vid de mindre folkskolorna fordra en allmän förlängning av seminariekursen, samt att den omständigheten, att man måste anlita de vid småskoleseminarierna utbildade lärarna även för nämnda undervisningsbehov, icke borde leda till att småskoleseminarierna erhöles en organisation, som de med hänsyn till sin egentliga uppgift icke bort erhålla, fortsätter departementschefen: »Jag kan icke annat än på det kraftigaste instämma i vad överstyrelsen sålunda anfört. Men just på grund härav kan jag icke dela överstyrelsens mening om lämpligheten att varhelst så kunde ske, särskilt å orter, där behovet av lärare för mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor vore stort, vederbörande småskoleseminarium skulle kunna utvidgas med en tredje årsklass, utan måste anse, att man bör stanna vid en tvåårig kurs för alla nu ifrågakarande seminarier.»

Även i en annan punkt, som på det närmaste sammanhängde med frågan om lärokursens längd, divergerade meningarna. I fråga om målet för småskoleseminariernas verksamhet hade folkskolöverstyrelsen ansett, att nämnda seminarier visserligen borde ha till sin egentliga uppgift att utbilda lärare för småskolan men dessutom borde, i den mån så kunde anses behövt och möjligt

med hänsyn till huvuduppgiften, utbilda jämväl lärare för den mindre folkskolan och biträdande lärare för den egentliga folkskolan.

Denna överstyrelsens uppfattning kunde departementschefen icke biträda. »Enligt min mening», förklarade han, »skulle det komma att verka förryckande på den egentliga småskollärareutbildningen, om seminarierna skulle sträva att meddela icke blott småskollärarytbildning utan även folkskollärarytbildning, låt vara att detta snarare skulle ske endast till en viss grad.» De dåvarande småskoleseminarierna, vilka alla voro tvååriga, hade sina lärokurser anordnade uteslutande med hänsyn till utbildningen av lärare för småskolan. Erfarenheten vid dessa seminarier hade också ådagalagt, att två år äro mycket väl behöfliga för den egentliga småskollärarytbildningen. »Ville man nu», fortsätter departementschefen, »uppställa såsom mål för seminarierna, att de skulle utbilda lärare även för folkskolestadiet, ligger uppenbarligen den faran nära, att de skulle så mycket inlåta sig på folkskollärarytbildningen, att den egentliga småskollärarytbildningen bleve i avsevärd mån förvanskad. Vida bättre synes mig vara, att endast den egentliga småskollärarytbildningen uppställas såsom mål för småskoleseminarierna, men att denna utbildning blir så grundlig som möjligt. Därigenom torde de från nämnda seminarier utgående eleverna också bliva mera skickade att i nödfall tjänstgöra såsom lärare på det egentliga folkskolestadiet.»

Riksdagen delade icke alldeles denna uppfattning. Det heter i riksdagens skrivelse: »Även om goda skäl synas tala för den uppfattning, som av departementschefen gjorts gällande, anser riksdagen dock den möjligheten ej böra vara utesluten, att när förhållandena sådant påkalla och utan att seminariernas huvuduppgift äventyras, i ett eller annat fall dessa läroanstalters verksamhet kan utsträckas utöver den egentliga småskollärarytbildningen.» Med anledning av detta riksdagens uttalande fick stadgan för småskoleseminarierna i fråga om bestämmelsen om lärokursens längd den formulering, som redan angivits.

Framställning från styrelsen för småskoleseminariernas lärarförening 1927.

Inom såväl småskolans som folkskolans lärarkårer hyste man emellertid den uppfattningen, att den tvååriga utbildningskurs, som sålunda genom stadgan av år 1919 blivit fastställd, vore för sitt ändamål otillräcklig. Denna uppfattning kom till synes redan tidigt genom mötesresolutioner och annorledes och mynnade ut omsider — den 8 januari 1927 — i en skrivelse till Kungl. Maj:t. Den kom från styrelsen för småskoleseminariernas lärarförening och hemställde, att lärotiden vid småskoleseminarierna snarast möjligt måtte utsträckas till tre år. Detta önskemål hade gjort sig gällande sedan lång tid tillbaka och tagit sig starka uttryck omedelbart efter genomförandet av omorganisationen 1919. Erfarenheten under de gångna åren av ifrågavarande reforms verkningar hade givit ytterligare styrka åt detta krav. Förlängningen av lärotiden borde, framhölls det vidare, lämpligast kunna genomföras i samband med den inskränkning av lärarproduktionen för småskolorna, som nödvändiggjordes av den fortgående starka minskningen i antalet för småskollärarinnor tillgängliga platser och därav följande synnerligen omfattande arbetslöshet för dessa lärarinnor. De ordinarie lärarkrafter vid småskoleseminarierna, som skulle

bliva övertaliga genom inskränkning i lärarproduktionen förmedelst klassindragning, finge nämligen användning i de nya tredje klasserna, varför reformen kunde genomföras utan ökade kostnader för det allmänna.

Föreningens framställning blev av Kungl. Maj:t överlämnad till skolöverstyrelsen att tagas i övervägande i samband med utredningen om statens övertagande av de av landstingen upprättade seminarierna. I överstyrelsens meromnämnda utredning och förslag den 23 juni 1927 lämnades frågan öppen. Överstyrelsen framhöll emellertid, att frågan om en ytterligare utsträckning av seminariekursens längd i och för sig utgjorde ett mera fristående spörsmål, som till sin sakliga innebörd vore oberoende av huruvida seminarierna ha staten eller landstingen till huvudman. Föreningen hade icke anfört någon annan motivering för det framställda kravet än ett mera summariskt påstående, att erfarenheten under de gångna åren av reformens verkningar givit styrka åt detsamma. Skulle överstyrelsen kunna bilda sig ett i de verkliga förhållandena grundat omdöme angående behovet och nödvändigheten av en sådan reform, vilken från såväl allmänt pedagogiska som statsfinansiella synpunkter vore av en betydande räckvidd, så skulle därför krävas rätt ingående undersökningar.

Överstyrelsen byggde därför i sin utredning på den befintliga organisationen med tvåårig seminariekurs men framlade dock samtidigt en preliminär beräkning av skillnaden i kostnader mellan seminarier med tvåårig och treårig utbildningskurs.

Redan följande år ingick en ny framställning i ärendet till Kungl. Maj:t, denna gång från Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening. »Handhavande av den första undervisningen», säger centralstyrelsen, »är förvisso så krävande, att förbättrade utbildningsmöjligheter måste anses starkt motiverade.» Folkundervisningskommittén säger i sitt betänkande rörande folkskoleseminarierna bland annat: »De mindre barnens undervisning och handledning är icke lättare utan i vissa avseenden svårare än de störres; faran för slentrian och mekanisering är i småskolan ej lättare att undgå än i folkskolan, snarare tvärtom, behovet av bildning och pedagogisk insikt hos läraren gör sig i det stora hela gällande i lika mån å barnskolans alla stadier, så snart man uppställer kravet på en verkligt utvecklande och uppfostrande lärarverksamhet. Kommittén trodde därför på en framtida för alla lärare i dessa skolor lika och gemensam utbildning. Även om denna grundsyn på lärarutbildningen måste anses riktig, torde dock tiden för detta måls förverkligande få anses ganska avlägsen. Men detta synes icke böra få hindra, att en nu som nödvändig och genomförbar befunnen förbättring av småskolläraryöreningens utbildning får komma till stånd.»

En förlängning av utbildningstiden för småskolläraryöreningens syntes nödvändig främst från synpunkten av den praktiska lärarutbildningens berättigade krav. Skulle lärarinnan kunna anpassa sin undervisning efter barnens förmåga att tillgodogöra sig densamma, krävdes av henne ingående kännedom om barnens natur och själsliv. Det måste därför ställas den fordran på seminarierna, att de skulle meddela sina elever tillräckliga insikter i psykologi, fram-

Skolöverstyrelsens yttrande.

Framställning från Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening 1928.

för allt barnpsykologi. Och skulle lärarinnan i sin undervisning kunna ge det bästa möjliga i varje särskilt ämne, måste hon jämväl ha erhållit en grundlig utbildning i pedagogik och metodik.

Men jämte den praktiska lärarutbildningen hade småskolläraryrarna jämväl att meddela sina elever ett visst mått av allmänbildning. Ehuru småskolläraryrarna skulle meddela en mångskiftande undervisning och ansvara för barnens allmänna utveckling under ett mycket betydelsefullt skede av deras liv, fordrades av lärarinnan ej större kunskaper, utöver vad folkskola meddelade, än den hon kunde inhämta på den tid, som bleve övrig av en tvåårig seminariekurs, sedan den praktiska lärarutbildningens olika grenar först blivit åtminstone något så när tillgodosedda. Att detta innebure ett underskattande av småskolläraryrarnas betydelse, syntes ofrånkomligt.

»Med de ökade bildningsmöjligheter», hette det därefter, »som i våra dagar stå till buds, skulle det möjligen kunna ifrågasättas, att den tvååriga lärotiden vid småskoleseminarierna bibehölles, om såsom villkor för inträde vid seminariet fordrades, att sökandena redan förut inhämtat bättre allmänbildning. Emellertid torde en sådan utväg icke befinnas lämplig eller möjlig. På åtskilliga håll synas de högre inträdesfordringarna vid folkskoleseminarierna ha medfört, att svårigheter uppstått för landsbygdens ungdom att där vinna inträde. Särskilt torde detta gälla i fråga om de kvinnliga seminarierna. Ungdomen från städer och större samhällen har efter oavbruten skolgång ofta lättare att bestå i prövningen än ungdomen från den rena landsbygden, som av omständigheterna mången gång hindrats att skaffa sig de kunskaper, vilka vid ett inträdesprov krävas. De inträdessökande från landsbygden ha ofta en ganska rik praktisk erfarenhet, men de kunna det oaktat komma att få stå tillbaka vid inträdesexamen. Lyckas de komma in, visar det sig ofta, att de bli duktiga lärare, som särskilt lämpa sig för landsbygdens krävande skolor. Liknande erfarenheter ha också gjorts vid småskoleseminarierna.»

Efter ingående överläggningar hade centralstyrelsen kommit till den uppfattningen, att i samband med småskoleseminariernas förstatligande lärotiden vid dessa seminarier borde utsträckas till tre år på grund av dels de stora och ökade krav, som den grundläggande undervisningen ställde på lärarinnan, dels nödvändigheten av att effektivt komma till rätta med den överansträngning av eleverna, som nu ej kunde undkommas med den föreskrivna alltför korta utbildningstiden.

Centralstyrelsens skrivelse är dagtecknad den 25 mars 1928, och en månad senare fick skolöverstyrelsen i uppdrag att efter vederbörandes hörande och före den 1 december 1928 avgiva underdånigt utlåtande över framställningen. Innan skolöverstyrelsen således gick att själv pröva ärendet, infordrades yttranden från domkapitlen jämte folkskolinspektörerna samt landstingsseminariernas styrelser och de tvååriga seminariernas lärarkollegier.

I dessa yttranden göra sig rätt skilda meningar gällande.

Av domkapitlen, som delvis åberopa sig på uttalanden av folkskolinspektörerna i resp. stift, är det egentligen endast ett, nämligen Luleå domkapitel,

som utan reservation ansluter sig till det framförda kravet om en utökning av lärokursen. »Kravet på en förbättrad utbildning av lärarkrafter för småskolan», säger domkapitlet, »har, såsom närmare framgår av Folkskolläraryöreningens skrivelse i ämnet, länge nog gjort sig gällande. Vad på sin tid folkundervisningskommittén anfört i sitt av folkskolläraryöreningen citerade yttrande rörande den i vissa avseenden särskilt krävande uppgiften att handhava de mindre barnens undervisning och fostran, framstår såsom ovedersägligt och hänvisar till angelägenheten av att utrusta de lärarelever, som skola ägna sig åt denna uppgift, med de bästa betingelser att på ett fullt tillfredsställande sätt meddela en efter sjuåringens utvecklade sjäsliv och förstånd lämpad undervisning, som också lägger en fast grund för successivt vidgade kunskaper. Att i sådant avseende en tvåårig lärokurs icke kan finnas tillfyllest synes vara av nutida pedagoger erkänt såsom ostridigt och bestyrkes även av en ganska allmän erfarenhet.»

Det är dessutom domkapitlets mening, att en tredje seminarieklass icke låter sig lämpligen kompenseras av förhöjda inträdesfordringar, vilka skulle i stor utsträckning utestänga ungdom från mera avlägsna landsbygder från möjlighet att förskaffa sig inträde i seminariekursen.

Västerås domkapitel känner sig i viss mån tveksamt, huruvida de synpunkter — för visso beaktansvärda — som kunna utvecklas för en utökning av lärotiden, likväl utan vidare kunna göras gällande såsom stöd för ett yrkande på att omedelbart genomföra det nu föreliggande förslaget. Domkapitlet anser sig emellertid ej böra ställa sig avvisande dels med hänsyn till det från nästan alla håll vitsordade behovet av ökad utbildningstid för småskolans lärarkår och dels på grund av att den förestående indragningen av vissa småskoleseminarier gör tillfället för genomförande av en reform i den föreslagna riktningen synnerligen lägligt.

Uppsala domkapitel kan icke helt frigöra sig från den uppfattningen, att måhända samma resultat kunde vinnas på ett för samhälle och individ mindre kostsamt sätt, t. ex. genom höjandet av inträdesfordringarna. »De uppgifter, som åligga en småskolläraryörelse, borde dock», säger domkapitlet, »efter väl genomgången folkskola, något års studier på egen hand och två års seminarieutbildning, kunna nöjaktigt fyllas.» Om domkapitlet ändå ansåg sig böra tillstyrka, så var det under förutsättning, att det skedde utredning om i vad mån särskilda kurser kunde anordnas för dem, som förut ägde på olika sätt vunnit större allmänbildning men för vilka icke dess mindre åtminstone ett par terminers seminarieutbildning vore nyttigt och nödig.

Domkapitlet i Härnösand anser, att frågan ännu icke blivit föremål för en sådan allsidig utredning, att man däröver kunde för närvarande avgiva något slutgiltigt yttrande.

Alla de övriga åtta domkapitlen anse sig böra avstyrka. Såsom skäl för detta avstyrkande framhålles i allmänhet, att något egentligt behov icke kan sägas föreligga, att man icke, såsom Karlstads domkapitel uttrycker det, kan »finna det av gjorda erfarenheter bestyrkt, att de småskolläraryörelser, som åtnjutit tvenne års undervisning vid seminarierna, skulle hava på ett mindre tillfreds-

ställande sätt skött undervisningen i småskolan». Det betonas därjämte, att förslaget skulle komma att draga med sig betydande ekonomiska konsekvenser, icke endast för de enskilda i form av dyrare utbildningskostnader utan också för det allmänna genom höjda löner åt de blivande småskollärarinnorna.

Småskoleseminariernas styrelser avstyrka i övervägande flertal. Endast styrelserna i Västerås och Skellefteå ge sin tillstyrkan, i förra fallet med 3 röster mot 2 och i det senare under hänvisning till länskolrådet framställning år 1924 i enahanda syfte. I Borås vill styrelsen med hänsyn till de ännu ej klarlagda ekonomiska konsekvenserna såväl för det allmänna som för de blivande lärarinnorna för närvarande icke göra något bestämt uttalande i frågan. Det är också närmast detta, som varit avgörande för det stora flertalet; man kan icke överblicka de ekonomiska konsekvenserna. Å andra sidan är man också rädd för att genom en sammankoppling fördröja lösningen av den långt viktigare frågan, nämligen den om statens övertagande av landstingsseminarierna.

Lärarkollegierna vid de tvååriga småskoleseminarierna stå mindre eniga, ehuru — såsom skolöverstyrelsen påpekar i sin redogörelse — den ena av de föreliggande framställningarna om lärokursens utsträckning härstammar från småskoleseminariernas lärarförening. Medan ett kollegium ansett sig icke under nuvarande förhållanden böra avgiva något yttrande i frågan, ha 7 kollegier tillstyrkt och 14 avstyrkt en treårig utbildningstid. Dessa siffror ange likväl icke alldeles det verkliga läget. Flera av de kollegier, som av enahanda skäl som seminariestyrelserna icke ansett sig eller rättare för närvarande icke ansett sig kunna tillstyrka, ha funnit framställningarna väl grundade.

De kollegier, som tillstyrkt förslaget, ha i det stora hela anslutit sig till centralstyrelsens motivering, med modifikationer eller utvikinigar. En kort och i det närmaste koncis bild av åsiktsläget ger kollegiet i Kalmar i sitt yttrande:

»Om den allsidiga utbildning i såväl teoretiskt som praktiskt hänseende, stadgan för nämnda seminarier föreskriver, nöjaktigt skall kunna meddelas,

om det mått av allmänbildning, en småskollärarinna behöver för att meddela den mångskiftande undervisning, som nu fordras, och ansvara för barnets allmänna utveckling under dess första skolår,

om risk för överansträngning av eleverna skall kunna undvikas,

så torde den nuvarande tvååriga utbildningstiden vara väl kort och en utsträckning av lärotiden till tre år synnerligen önskvärd.»

De kollegier, som avstyrka, göra detta ur många synpunkter, som här och där mera direkt syfta på själva huvudfrågan. Även om, säger ett kollegium, den nuvarande seminarieutbildningen ej i alla avseenden kan anses fullt tillfredsställande, torde man dock vid en jämförelse med tidigare förhållanden finna, att de inträdessökande i allmänhet äro bättre utrustade i fråga om allmänbildning och förkunskaper och därför också ha större förutsättningar att utnyttja studietiden (Linköping). De äro numera så väl kvalificerade, att de oftast redan vid seminariekursens början sitta inne med den allmänbildning, som rimligen kan fordras av en småskollärarinna (Halmstad), ja, denna elevernas förbildning har under de senaste tio åren stegrats så betydligt, att man väl kan tala om ett tredje seminarieår, som ligger före den egentliga seminariekursen

(Växjö). Och de elever, som vinna inträde utan att ha en sådan längre skolbildning, visa dock vid inträdesprövingarna, att de på ett eller annat sätt förskaffat sig så goda kunskaper och äga så god begåvning, att de icke sällan gå före medtävlare med den av offentliga skolor vitsordade högre allmänbildningen. Det är därför ett betydande misstag att mena, att de småskollärarinnor, som nu utexamineras, icke skulle i regeln besitta större allmänbildning, än vad som kan hinna förvärfvas i folkskolan och under seminarietiden (Örebro). De kunskaper och färdigheter, som inhämtas under en väl använd studietid vid ett småskoleseminarium, räcka därför helt säkert till för att det kommande arbetet i småskolan skall medföra ett gott arbetsresultat (Kristianstad). Enligt allmänt erkännande har denna utbildning givit lärarinnorna möjlighet att sköta undervisningen i våra småskolor på ett i de allra flesta fall berömvärt sätt, liksom den även utgjort en grund för dem själva att genom fortsatt utbildning bygga vidare (Skara).

Naturligtvis innebär trängseln av ämnen på timplanen en fara för överansträngning. Men en sådan överansträngning förefinnes i allmänhet icke med anledning av svårigheten att nöjaktigt genomgå föreskrivna kurser (Kristinehamn), har ej kunnat iakttagas (Göteborg), är en relativt sällsynt företeelse (Växjö), har snarare av- än tilltagit genom bättre studievillkor och förbättrad fysisk fostran (Falun), kan undvikas genom sovring och specialisering (Linköping) eller genom att kurserna i de teoretiska ämnena reduceras och större utrymme lämnas åt den praktiska utbildningen, framför allt i seminariets första klass (Kristianstad), beror i allmänhet, när den förekommer, på elevernas iver att vinna bästa möjliga examensresultat (Hagastrom).

Ett i övrigt representativt yttrande föreligger från Uppsala:

»Kollegiet delar till fullo önskan om en mer effektiv utbildning av småskollärarinnor än den, de nuvarande landstingsseminarierna kunna meddela. Men kollegiet inser ej, att den föreslagna utvägen, treårig seminariekurs, är den enda eller ens den bästa.

Redan ekonomiska skäl tala däremot. De ökade kostnaderna för statskassan oberäknade finge eleven sina studieutgifter ökade i så hög grad, att man har rätt att frukta, det mindre bemedlade studiebegåvningar helt utestängdes från lärarinnebanan. Med nuvarande låga löner bleve för övrigt utbildningen alltför kostsam för flertalet.

Vidare förefaller det kollegiet ej omöjligt, att bättre arbetsresultat kunde vinnas genom en begränsning av vissa i kursplanen upptagna ämnen. Tack vare den alltmer förbättrade undervisningen i ungdomsskolorna skulle tiden för sådana ämnen som exempelvis husligt arbete och trädgårdsskötsel kunna betydligt inskränkas. I andra ämnesgrenar torde kraven vid inträdesproven kunna skärpas. Så bör kunna ske till exempel i fråga om modersmålet. Genom dylika ändringar skulle de för fackutbildningen viktigaste ämnena vinna mer tid. Vinsten av att eleverna skulle få tid att fördjupa sig i vissa studiegrenar i stället för att som nu tvingas att splittra krafter och intresse på ett mer eller mindre ytligt mångläseri, behöver här ej understrykas.

Kollegiet instämmer helt i ovannämnda skrivelsers yrkande på grundligare

utbildning i de ämnesgrenar, vilka komma att få den största betydelse för de blivande småbarnslärarinnorna. Det kan dock sättas i fråga, om seminarieundervisningen ensam kan meddela denna grundligare utbildning i alla ämnen, exempelvis i ett sådant ämne som psykologi. Hur seminarieläraren än söker beakta kursplanens anvisning att förbinda »den psykologiska undervisningen med elevernas iakttagelser i övningsskolan», undgår han aldrig att märka, att grundbetingelsen för ett rätt förstående av ämnet, en på skolarbete grundad erfarenhet, saknas. Fördjupade seminariestudier i ämnet äro naturligtvis en vinst. Men än större utbyte skulle den unga lärarinnan erhålla av en betydligt kortare, men på erfarenhet grundad, av kompetent lärare ledd repetitions- och kompletteringskurs efter seminarietidens slut. Vad som här sagts i fråga om psykologien, kan möjligen äga giltighet även i fråga om andra ämnen. Anordnande av sådana repetitionskurser bleve i alla fall betydligt billigare, såväl för den enskilde läraren som för staten, än förlängda seminariestudier. Att kurserna ifråga skulle komma att omfattas med stort intresse, behöver ej betvivlas.»

Folkskolinspektörerna, som jämte lärarkollegierna representera den sakkunskap, som vid frågans bedömande har mest att säga, förete den starkaste splittningen. Inspektörerna från 24 inspektionsområden tillstyrka. Två inspektörer ha tillstyrkt under viss förutsättning: den ene, »så vida garantier lämnas, att den enskildes utgifter för den ökade utbildningstiden kompenseras genom skälig ökning av lönen och att systemet med biträdande lärarinnor icke därigenom stärkes», den andre med ungefär enahanda krav på garantier, fastän i andra ordalag. En inspektör har framlagt det medlingsförslag, som sedan upptogs av Uppsala domkapitel och en annan har uttalat sig för ökad utbildning men varit tveksam, om denna skulle åstadkommas »genom ökade krav på inträdesfordringarna eller utsträckt utbildningstid vid seminarierna». 21 inspektörer avstyrka förslaget.

Man möter i inspektörernas yttranden samma problem, synpunkter och överväganden som i de föregående: begränsningen av det teoretiska bildningsstoffet vid seminarierna, fortbildningskurserna, de ekonomiska konsekvenserna, lämpligheten eller olämpligheten av en sammankoppling med spörsmålet om statens övertagande av seminarierna, faran av att göra skillnaden mellan småskole- och folkskolelärarutbildningen allt för liten o. s. v. De som tillstyrka, instämma i allmänhet i centralstyrelsens motivering, som åtskilliga finna stark, uttömmande, övertygande. Den tvååriga utbildningen kan icke gärna enligt deras mening ge småskollärarinnorna den allmänbildning och den fackutbildning, som den nya tiden kräver. Å andra sidan söka många av dem, som avstyrka, göra reda för sig, huruvida det framförda kravet verkligen bottnar i nedslående erfarenheter. En axplockning — där parenteserna angiva respektive inspektörers verksamhetsområden — ger följande sammanställning: »En inspektör torde sällan ha anledning konstatera, att lärarinnor med tvåårig utbildning sköta sin tjänst sämre än de fyraårigt utbildade sköta sin» (Dalarnas norra inspektionsområde). »För egen del måste jag då vitsorda, att arbetet i våra småskolor lämnar relativt taget mycket goda resultat, ja, jag vågar säga, att det är både med förvåning och glädje, jag år efter år iakttagat, vilka framsteg

småskolornas lärjungar göra under sin tvååriga lärotid» (Nordskånes västra). »Anser jag mig i rättvisans intresse böra framhålla, att jag under mina inspektionsresor funnit, att nuvarande småskollärarinnor i allmänhet sköta sina tjänsteåligganden gott och tillfredsställande och detta särskilt, där de tjänstgöra i de årsklasser, som småskoleseminarierna avse att utbilda dem för, nämligen i den egentliga småskolan» (Södermanlands västra). »Den nuvarande generationen småskollärarinnor utför i stort sett ett arbete, som kan väl vitsordas, och mot vilket berättigade anmärkningar ej kunna framställas. Givetvis förekomma undantag, men sådana komma nog ej att saknas även efter införandet av treårig utbildning» (Västmanlands västra). »Såvitt jag kunnat finna, har det ej förefunnits någon anledning till anmärkning mot den utbildning för kallet, som småskollärarinnorna erhållit, sedan utbildningstiden allmänt blivit höjd från 1 till 2 läsår. Där jag i enstaka fall måst göra anmärkning mot en småskollärarinnas förmåga att fylla sin uppgift, har det antingen varit fråga om påtaglig brist på fallenhet för lärarkallet eller om tjänstgöring på folkskolans stadium i mindre folkskola, för vilken senare uppgift småskollärarnas hittillsvarande utbildning i allmänhet icke kan anses vara tillfyllest» (Sydsmåländs västra). »De under inspektionsbesöken kunna erfarenheterna av undervisningen i småskolorna, sådan den för närvarande bedrives, äro i stort sett mycket goda — — — Småskolans undervisning står enligt undertecknads uppfattning genomgående på ett högt plan» (Sydskånes östra). »Beträffande de sistnämnda har jag för min del fått den uppfattningen, att de under senare år utexaminerade småskollärarinnorna i allmänhet, om de annars ha god fallenhet för lärokallet, på ett ganska tillfredsställande sätt handhava undervisningen» (Nordsmåländs östra). »Som folkskoleinspektör gör jag mig den frågan, huruvida jag i min inspektionsverksamhet under samarbete med flera hundra lärarinnor i allmänhet haft ett starkt och nedslående intryck av bristande utbildning hos de arbetande lärarinnorna och som följd därav oförmåga eller i hög grad bristfällig förmåga att nöjaktigt lösa arbetsuppgifterna enligt moderna krav. Jag måste sanningsenligt säga, att så ingalunda varit förhållandet. Tvärtom har jag i vanliga fall kunnat glädja mig åt icke blott ett samvetsgrant och med trohet utfört arbete i skolans tjänst utan också en förståelse för och en iver att genomtränga och behärska nutida spörsmål på undervisningens område, som förtjänar de amplaste lovord. Givetvis förmärkas på sina håll också brister, men dessa äro av den art, att de icke avhjälpas genom vederbörandes ökade seminarievistelse under ett eller annat år» (Nordskånes östra). »Ett faktum är, att kravet på ökad utbildningstid icke med fog kan grundas på undervisningens kvalitativa beskaffenhet» (Blekinge).

Det bör i detta sammanhang anmärkas, att ingen på den sidan — kanske med ett enda undantag — saknar förståelse för kravet ur rent pedagogiska synpunkter. Det är självfallet, att en bättre lärarutbildning alltid måste vara en vinst för skolan.

I november 1928 avgav *Skolöverstyrelsen* eget utlåtande. Efter en kortare redogörelse för lärokursens utveckling och en sammanfattning av myndigheter-

Skolöverstyrelsens utlåtande.

nas yttranden och efter att ha betonat, att när det gäller att bedöma frågan om en allmän utvidgning av lärokursen vid småskoleseminarierna, hänsyn endast bör tagas till lärarkompetensen för småskolans behov, tager överstyrelsen upp till prövning frågan om lämpligheten att nu kräva utsträckning av lärokursen. Överstyrelsen hade året innan skjutit undan frågan för att icke genom utredningsåtgärder äventyra ett genomförande av en reform beträffande småskoleseminarierna, som för närvarande är mest trängande, nämligen deras övertagande av staten. Genom senare händelser hade emellertid spørsmålet kommit i ett annat läge. »Det torde icke heller kunna förnekas», säger överstyrelsen, »att vissa sakliga skäl tala för att ett övervägande av denna fråga just nu måste anses lämpligt. Då en så genomgripande förändring av seminariernas ställning och verksamhet som deras övertagande av staten — varvid ett stort antal seminarier komma att nedläggas och nya upprättas — ändå skall företagas, måste det onekligen anses vara rätta tidpunkten att i samband därmed genomföra en omläggning även av den inre organisationen, därest en sådan eljest befines önskelig.» Överstyrelsen pekar vidare på kostnadsfrågorna. Den ekonomiska utredning, som företagits, hade givit till resultat, att engångskostnaderna för statens övertagande av småskoleseminarierna blevo avsevärda, men också, att merkostnaderna för det alternativ, enligt vilket lärokursen förutsattes utökad med ett år, blevo relativt lindriga, om denna reform genomfördes omedelbart i samband med förstatligandet. »Väsentligt mycket drygare kommer det att ställa sig», säger överstyrelsen, »om lokaler skola iståndsättas eller nyanskaffas att börja med för 2-årig lärokurs för att sedan exempelvis om några år ånyo omdanas i enlighet med de krav, som införandet av 3-årig lärokurs föra med sig. Från ren sparsamhetssynpunkt kan det sålunda icke vara tillrådligt att — såsom åtskilliga av dem som yttrat sig i frågan önskat — genomföra reformerna i två omgångar, nämligen först förstatligandet och sedan längre fram lärokursens utsträckning till 3-årig.» En annan omständighet, som talade för att det ifrågavarande spørsmålet icke utan vidare avvisades, var av rent pedagogisk art. Genom 1927 års skolreform komme folkskolan i större utsträckning än tidigare att bliva grundskola för det högre skolväsendet. Det ligger i sakens natur, säger överstyrelsen, »att höjandet av folkskolans allmänna standard och dess skickliggörande att kunna på ett tillfredsställande sätt uppbära sin ställning som bottenkola är i väsentlig mån beroende av, hur småskolan, där den egentliga grunden lägges för lärjungarnas färdigheter samt deras moraliska och intellektuella daning, är i stånd att fylla sin uppgift. Hela tidsläget på skolans område är sålunda enligt överstyrelsens mening sådant, att ett närmare upptagande av frågan, huruvida behov av en förstärkt småskollärautbildning verkligen förefinnes, må anses påkallad».

Därmed är överstyrelsen inne på själva huvudfrågan: behovet av ökad utbildningstid vid småskoleseminarierna, en fråga, som enligt överstyrelsen uppenbarligen sammanhängde med spörsmålen, »huruvida en förbättrad småskollärautbildning i det hela är önskvärd och om den nuvarande seminarieutbildningen icke kan anses vara för sitt ändamål tillräcklig».

För belysande av detta spörsmål ville överstyrelsen erinra därom, att initia-

tivet kommit från lärarkåren själv, i första rummet de lärare, som nu ha sin verksamhet förlagd till småskolestadiet. I en tid som vår, då på grund av tids- och samhällsförhållanden tillskyndelse folkskolan befunne sig i en reformperiod och den allmänna pedagogiska utvecklingen, särskilt beträffande skolans inre arbete, går i raskare takt än vanligt, vore det förklarligt, om den lärargeneration, som står mitt uppe i arbetet, kände luckorna i sin utbildning, som var avpassad efter andra förhållanden, och grepes av en känsla av otilfredsställelse inför de alltmer krävande uppgifterna. Under sådana omständigheter, fortsätter överstyrelsen, »torde det stå fullt klart, att önskemålet om en förbättrad småskollärarytbildning icke innebär ett underkännande av den nuvarande lärargenerationens verksamhet. När ett stort antal av de i ärendet hörda myndigheterna framhålla, att de funnit de nuvarande småskollärarytbildningsnorna utföra ett pliktroget och gott arbete, gå de vid sidan om vad saken egentligen gäller, i den mån detta i stort sett mycket befogade omdöme skall utgöra bevis för att ingen utsträckning av seminariernas lärokurs är erforderlig. Med samma argumentation kunde man lika gärna bevisa, att den senaste reformen med obligatorisk 2-årig lärokurs egentligen varit överflödig, ty nog känna inspektörerna många gamla lärarinnor med mycket ringa seminarieutbildning, som göra sitt bästa i arbetet med relativt goda resultat.

Det gäller nog vid bedömandet av denna fråga att se litet djupare och framför allt att se framåt. Den närvarande tiden utmärkes av livliga pedagogiska strömningar och överallt hava problemen rörande skolans inre arbete blivit aktuella. Den mera vetenskapliga barnforskning, som numera med stor iver bedrivs, verkar härvid befruktande. I allt högre grad kräves det av lärarna i våra skolor insikt om att det för barnens psykiska och fysiska utveckling ingalunda är ligkiltigt, hur man kommer till ett »gott resultat», utan att det tvärtom ligger den största vikt uppå, att de metoder, som användas, äro psykologiskt och sålunda i verklig mening praktiskt bestämda. Detta gäller i all synnerhet den grundläggande undervisningen och uppfostran på småbarnsskolestadiet. Med hänsyn härtill torde det med all rätt kunna sägas, att den orientering i den moderna pedagogiken, som numera kräves av en lärare på barndomsstadiet, ingalunda bör vara mindre för småskollärarytbildningen än för läraren på det egentliga folkskolestadiet.»

Det hade från något håll i de avgivna yttrandena framhållits, att kravet på en likvärdig utbildning för å ena sidan småskolans och å andra sidan folkskolans lärare icke med nödvändighet måste innebära, att lärokurserna skulle vara lika långa; huvudsaken vore, att den ena gruppen lärare bleve lika duglig för fullgörande av sina uppgifter, som den andra gruppen bleve för sina. Det vore visserligen svårt att med fullt objektiv säkerhet avgöra den rätta proportionen mellan utbildningstiderna för den ena och den andra lärargruppen, men med hänsyn till den allmänbildning och den mångsidiga pedagogiska och praktiska utbildning, som numera måste krävas av småskolans lärarinnor, hölle överstyrelsen före, att en treårig utbildning för dem närmast motsvarade den fyraåriga utbildningen för folkskollärarna, under förutsättning att inträdesfordringarna också voro någorlunda likvärdiga.

Vad som blivit sagt om lärarinnorna i småskolan och deras arbetsprestationer gällde enligt överstyrelsens mening på samma sätt om småskoleseminarierna och deras arbete. Det hade från ett lärarkollegium framhållits, att seminarierna hade rätt att få tid på sig att tillfullo genomarbeta och tillämpa undervisningsplanen, innan deras arbete underkändes genom fordringar från utomstående på en utvidgning av lärotiden, därför att förhållandena förklarades ej vara tillfredsställande. Detta tal om underkännande, säger överstyrelsen, måste vila på ett fullkomligt missförstånd. Behovet av en förlängd studiekurs grundade sig i själva verket på raka motsatsen, nämligen erkännandet att det nuvarande systemet kräver arbetsprestationer, som hart när gränsa till det omöjliga, varav följden måste bli en alltför pressande arbetstakt. Redan uttalandena i den riktningen, att seminarierna ännu icke tillfullo hunnit genomarbeta och tillämpa den nya undervisningsplanen, utgjorde påtagliga vittnesbörd om det faktiska läget. Om undervisningsplanen vore så krävande, att man ännu vid slutet av en tioårsperiod brottades med problemet, hur man skulle kunna så att säga växa i och på lämpligt sätt genomarbeta det rikhaltiga lärostoffet, då visade detta närmast, att spänningen mellan lärokursens innehåll och lärokursens längd vore för stark.

De ledamöter av skolöverstyrelsen, som under årens lopp haft tillfälle att mera ingående följa småskoleseminariernas verksamhet, hade också den bestämda erfarenheten, att förhållandet mellan de författningensliga kraven på allt vad som skall läras och övas under seminariekursen och den härför knappt tillräckligt tiden fortfarande inneslöte ett problem, som ingalunda kunde sägas hava erhållit sin slutgiltiga lösning. En lösning, som vunnes på den vägen, att kunskapsinhämtandet förtunnades och vissa för lärarutbildningen viktiga moment tillbakasattes, måste enligt överstyrelsens uppfattning mera betraktas som med hänsyn till förhållandena nödtvungen än såsom i och för sig önskelig.

Efter att ännu en gång ha strukit under den 2-åriga lärokursens svårigheter, såväl när det gällde att bibringa kunskaper och färdigheter som i ännu högre grad i fråga om den särskilt praktiska lärarutbildningen, övergår skolöverstyrelsen till frågan om en skärpning av inträdesfordringarna. Bland de hörda myndigheterna hade somliga förmenat, att vad man ville vinna, skulle kunna uppnås genom en sådan skärpning, medan andra däremot framhållit, att frågan om behovet av höjda inträdesfordringar knappast vore aktuell, när verkligheten själv därvid verkade reglerande. På grund av å ena sidan konkurrensen de inträdessökande emellan — då antalet vore stort — och å andra sidan den rådande trängseln på olika levnadsbanor, som gjorde det svårt för den skolutbildade ungdomen att erhålla sin utkomst i livet, finge även småskoleseminarierna numera räkna med att eleverna i stort sett vid inträdet i seminariet ägde större förkunskaper än de i stadgan avsedda.

För att erhålla en bild av det verkliga läget hade överstyrelsen från seminariernas rektorer inhämtat uppgifter angående den föregående skolutbildningen hos de inträdessökande och de i seminariets första klass intagna eleverna under de tre närmast föregående åren samt meddelat resultatet i en översiktstabell. Av denna tabell framginge, att de sökande, som icke hade annan

skolbildning än genomgången mindre folkskola, vore ett försvinnande fåtal. Medan av de hösten 1928 intagna eleverna 132 kommo omedelbart från folk- och fortsättningsskola — med genom självstudier eller preparandkurs utökade kunskaper — hade 180 någon skolbildning därutöver av växlande art och omfattning, ända upp till studentexamen.

»I det hela», säger överstyrelsen, »torde man sålunda av denna statistik finna bekräftat, att inträdesfordringarna till småskoleseminarierna numera kunna hållas i jämnhöjd med och i stort sett högre än de stadgade minimikraven. Primäruppgifterna utvisa dock, att en betydande skillnad i detta avseende ännu förefinnes mellan olika seminarier. Medan sålunda åtskilliga seminarier ha att välja mellan ett avsevärt antal sökande med realskolexamen, normalskolkompetens eller däremot svarande kunskaper, finnas icke få seminarier, där så kvalificerade sökande icke alls eller endast i enstaka fall anmäla sig. För flickor från landsbygden, som icke äga samma goda tillgång till skolor och kurser av varjehanda slag som städernas och de större samhällernas kvinnliga ungdom, är konkurrensen vid inträdet till seminarierna redan hård nog. Skulle inträdesfordringarna ytterligare skärpas eller schematiseras till krav på vissa skolexamina, vore fara värt, att den förstnämnda kategorien av elever — de som komma från landsbygdens praktiska liv — till skada för vår folkundervisning komme att gå alldeles förlorade för seminarierna.»

I samband med önskemålet om höjda inträdesfordringar hade även nämnts fortbildningskurser för i tjänst varande småskollärarinnor såsom en utväg att kunna ersätta den brist, som möjligen vidlådde den nuvarande seminarieutbildningen.

Skolöverstyrelsen ställer sig tveksam inför den tanken. Sådana utbildningskurser äro enligt dess förmenande utan tvivel av stort värde och kunna sannolikt icke under några förhållanden undvaras. Men skulle ett tredje läsår vid småskoleseminarierna i någon väsentlig mån ersättas med fortbildningskurser efter avlagd examen, vore det uppenbart, att sådana kurser måste anordnas i långt större utsträckning, än vad för närvarande kunde bliva fallet med de begränsade statsbidrag, som stode till buds.

Slutligen berör skolöverstyrelsen i korthet de ekonomiska konsekvenser, som den 3-åriga lärokursen skulle komma att föra med sig. Det läte sig icke göra att exakt bestämma ett visst belopp, då åtskilliga på saken inverkan faktorer icke voro tillräckligt kända — särskilt beträffande avlöningsfrågor — men i vissa avseenden förelägo utredningar. Överstyrelsen pekade i detta sammanhang på den kostnadsutredning, som verkstälts angående bland annat istandsättande och erforderlig utvidgning av de landstingen tillhörande seminariebyggnader, som voro ifrågasatta att övertagas av staten, ävensom angående de nya småskoleseminariernas erforderliga utrustning — en kostnadsutredning, som avsåg tvenne alternativ, dels seminariernas bibehållande vid 2-årig lärokurs och dels lärokursens utökning till 3-årig.

»Det torde ligga i sakens natur», tillägger överstyrelsen, »att de med en förlängning av utbildningstiden förenade kostnaderna för småskolans lärare måste kompenseras med en däremot svarande höjd avlöningsstandard för denna

lärarkår. Uppenbarligen ligger det dock utom möjligheternas område för överstyrelsen att för det närvarande kunna beräkna de årliga utgifter från statens och kommunernas sida, som reformen i nu nämnda hänseende må komma att medföra. Så mycket torde emellertid vara klart, att dessa utgifter statsfinansiellt sett komme att bliva de mest betydande av de för reformens genomförande nödvändiga merkostnaderna.»

Det framginge sålunda, att en förlängning av småskoleseminariernas undervisningskurs med ett år kunde komma att medföra ekonomiska konsekvenser av betydande räckvidd. Det syntes för överstyrelsen vara nästan alldeles visst, att det under rådande statsfinansiella förhållanden icke kunde förväntas, att statsmakterna skulle vilja binda sig för de utgifter, det här kunde bliva fråga om, helst som angående ett par av de viktigaste utgiftsområdena närmare utredning icke nu kunde åvägabringas.

Överstyrelsen ville därför framhålla, att frågan om statens övertagande av småskoleseminarierna legat under utredning i flera år och att det vore högeligen angeläget, att denna fråga vunne sin snara lösning. Innan detta skett, kunde den reglering av småskolläraryrket, som på grund av det rådande stora lärarinneöverskottet vore så nödvändig, icke på ett ändamålsenligt sätt genomföras. Om sålunda av ekonomiska eller andra grunder en förlängning av tiden för småskolläraryrket icke för närvarande kunde komma till stånd, syntes det starkt påkallade förstatligandet av småskoleseminarierna icke därför böra uppskjutas.

Vad överstyrelsen anfört i sitt utlåtande sammanfattade den till sist i följande trenne punkter:

»1. För en förbättring av småskolläraryrket synas med hänsyn till de krav, som vår tid ställer på småskolans lärare, så starka skäl vara anförda, att överstyrelsen, om denna synpunkt kunde ensamt vara bestämmande, ej skulle tveka att tillstyrka bifall till den underdåniga framställningen om utsträckning av utbildningstiden vid småskoleseminarierna till tre år.

2. Förevarande angelägenhet måste emellertid ses icke uteslutande ur pedagogisk utan även ur ekonomisk synpunkt. Då den föreslagna reformen skulle förorsaka betydande engångskostnader och ökade driftskostnader, vilkas belopp visserligen nu kunna överskådas, samt dessutom med stor visshet draga med sig avsevärda ökade utgifter för avlöning åt småskoleseminariernas lärare och åt småskolans lärarkår, om vilka utgifters storlek däremot nu icke någon utredning föreligger, måste överstyrelsen med hänsyn till rådande statsfinansiella förhållanden finna det utsiktslöst att för närvarande påyrka en förlängning av utbildningstiden vid småskoleseminarierna.

3. Den angelägnaste reformen i fråga om småskoleseminarierna är för närvarande deras övertagande av staten. Ehuru det ur vissa synpunkter ekonomiskt sett kunde vara till fördel, att ett sådant övertagande och en utsträckning av seminariernas lärotid skedde samtidigt, kan överstyrelsen dock icke tillmäta denna fördel så stor betydelse, att ett uppskov med statens övertagande av småskolläraryrket därav bör föranledas. Även om av ekonomiska grun-

der en förlängning av utbildningstiden icke nu låter sig genomföra, måste överstyrelsen fasthålla vid sina förut i annat sammanhang gjorda yrkanden om omedelbara åtgärder för småskoleseminariernas förstatligande.»

På grund av vad sålunda blivit anfört, ansåg sig överstyrelsen icke kunna tillstyrka bifall till den gjorda framställningen, i vad den avsåge lärokursens förlängning med ett år.

De sakkunniga dela skolöverstyrelsens uppfattning, att en förlängning av småskoleseminariernas undervisningstid med ett år skulle komma att medföra ekonomiska konsekvenser av betydande räckvidd. Det är en självfallen sak, att en ökad utbildningstid måste draga med sig ökade utbildningskostnader och att dessa sedermera i sin tur måste kompenseras genom högre löner. Alla de myndigheter, som yttrat sig i denna punkt — och de äro många — ha funnit detta vara naturligt och rättvist. »En kår», säger lärarkollegiet i Falun, »med småskolläraryrarnas nuvarande löner kan icke utan vederlag belastas med en så väsentlig ökning av utbildningskostnaderna, som en förlängning av utbildningstiden från två till tre år måste medföra.» Man har väl också — som överstyrelsen gör och förordar — att räkna med en höjning av lärarkompetensen vid de nya seminarierna, som naturligen måste följas av en motsvarande höjning i lönerna. I varje fall kan man säga, att det 3-åriga seminariet i sig innesluter ett ekonomiskt problem med många sidor, av vilka den årliga ökningen i driftskostnaderna och de erforderliga engångskostnaderna, som föreliggande uträknade av byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen, icke utgöra de mest betydelsefulla.

De sakkunniga.

Emellertid anser skolöverstyrelsen så starka skäl vara anförda för en utsträckning av utbildningstiden, att den ej skulle tveka att tillstyrka, för den händelse småskolläraryrarnas utbildningskrav ensamt finge vara bestämmande. De sakkunniga ha under sådana omständigheter funnit det påkallat att icke enbart instämma i överstyrelsens avstyrkande utan sökt att i egen mån pröva bärigheten hos de skäl, som ha blivit framförda såsom talande för denna utsträckning.

I framställningen från centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrarnas förening pekade det på tvenne skäl, som enligt dess mening äro för frågan avgörande. Lärotiden vid småskoleseminarierna bör utsträckas till tre år dels på grund av de stora och ökade krav, som den grundläggande undervisningen ställer på lärarinnan, och dels för att man effektivt skall kunna komma till rätta med den överansträngning av eleverna, som under den allt för korta utbildningstiden icke kan undvikas. Egentligen är detta ett och samma skäl i två olika vändningar och har sin upprinnelse i centralstyrelsens förklaring, att fastän småskolläraryrarnas skall meddela en mångskiftande undervisning, så fordras dock av henne inga andra eller större kunskaper — utöver vad folkskolan meddelar — än som hon kan hinna inhämta under en tvåårig seminariekurs, sedan den praktiska utbildningens olika grenar först blivit åtminstone något så när tillgodosedda. Skolöverstyrelsen ser på saken i viss utsträckning icke annorlunda, och man frågar sig, vilken bildningsgrad de unga flickor

representera, som från städer och landsbygd söka sig till våra småskoleseminarier. För att få en bild av det verkliga läget härutinnan ha de sakkunniga gått vidare på en väg, som redan överstyrelsen slagit in på, och hos de olika seminariernas rektorer förfrågat sig om förkunskaperna hos de inträdessökande under de senaste åren. Resultatet av denna undersökning föreligger i följande översiktstabell.

Tabell 2.

Genomgångna kurser och avlagda examina	1926		1927		1928		1929	
	Sökan- de	In- tag- na	Sökan- de	In- tag- na	Sökan- de	In- tag- na	Sökan- de	In- tag- na
Folkskola med eller utan fortsättningskola . . .	304	163	243	150	256	132	251	116
Lärllings- och yrkesskolor	2	—	3	3	3	3	3	1
Högre folkskola, högre avdelning av folkskola eller kommunal mellanskola (ej avlagd real- skoleexamen) 1 klass	10	4	8	3	10	6	10	2
d:o 2 klasser	42	24	23	11	37	15	9	5
d:o 3 klasser	12	10	10	9	13	8	8	7
d:o 4 klasser	19	8	—	—	11	5	1	1
Folkhögskola, skiftande kurser	45	26	55	35	51	29	77	40
Realskola, samskola eller gymnasium (ej avlagd examen)	3	3	7	6	6	4	10	7
Högre flickskola, avgångsbetyg från 8:e klass . .	37	21	37	31	68	44	63	41
» » » » 4—7 klasser	17	6	22	13	5	4	14	8
Realskoleexamen	63	38	41	26	72	47	65	46
Studentexamen	1	1	1	—	3	3	3	3
Folkskole- eller småskoleseminarium, 1—3 ter- miner	3	3	—	—	3	1	—	—
Praktiska skolor av olika slag	6	3	8	4	6	4	21	10
Statens preparandkurs vid seminariet i Hapa- randa	13	11	12	10	13	7	16	11
Summa	577	321	471	301	557	312	551	298

Det är en tämligen stor skara inträdessökande, som framgår ur tabellen, och den bör ha möjliggjort ett gott urval: av 2 136 sökande ha endast 1 232 intagits, d. v. s. 57,6 %. Dessa inträdessökande representera dessutom många och synnerligen skiftande utbildningslinjer, som löpa från vanlig folkskola med eller utan fortsättningsskola ända fram till studentexamen. Om papper och intyg fått vara bestämmande vid prövningen, skulle endast ett hundratal med enbart folkskoleutbildning ha slagit sig igenom. Nu ha i stället av 1 054 sökande av denna kategori 561 blivit intagna, d. v. s. något mer än hälften. Av 445 sökande med realskoleexamen och normalskolekompetens hava 294 intagits, d. v. s. i det närmaste två tredjedelar.

Studerar man tabellen något närmare, urskiljer man trenne grupper: en mel-

langrupp, som håller sig vid omkring 30 % av samtliga såväl sökande som intagna och utgöres av flickor, som genomgått högre folkskola, några klasser av högre flickskola eller kommunal mellanskola, folkhögskolekurser och praktiska kurser av olika slag. På ena sidan av denna grupp finner man de endast folk-skoleutbildade och på den andra sidan de realskole- och högre flickskoleutbildade med ett och annat studentinslag. Mellan dessa båda yttergrupper har under de fyra år, som tabellen omfattar, en bestämd förskjutning ägt rum; den förra gruppen har procentuellt minskat och den senare ökat. Rent siffermässigt ter sig förskjutningen sålunda:

Tabell 3.

Förutbildning	i procent hos samtliga							
	sökande				intagna			
	1926	1927	1928	1929	1926	1927	1928	1929
Endast folk- och fortsättningsskola . .	52.5	51.6	46.0	45.5	50.7	50.0	42.3	38.9
Högre utbildning, men ej av nedan-nämnda slag	30.0	31.7	28.4	30.7	30.6	31.1	27.6	30.9
Student- och realskolexamen samt normalskolekompetens	17.5	16.7	25.6	23.8	18.7	18.9	30.1	30.2

Tabellens siffror äro genomsnittstal. Går man till primäruppgifterna, finner man, att de olika utbildningsgrupperna äro långt ifrån lika företrädde vid de skilda seminarierna. Skellefteå står i en klass för sig med så gott som endast elever från folkskolan. Av de övriga — nu i arbete varande — är det 8 stycken, nämligen Murjek, Lycksele, Östersund, Härnösand, Falun, Skara, Borås och Kalmar, som bland sina såväl inträdessökande som intagna räkna mellan 60 å 70 % folkskoleelever. Uddevalla står den gruppen nära. I Göteborgs småskoleseminarium har däremot under de här nämnda åren ingen intagits, som saknat förkunskaper utöver folkskolan. Till Lycksele har ingen sökt, som genomgått realskola eller högre flickskola, Haparanda och Skara ha icke lockat många, heller icke Murjek, Östersund, Härnösand, Uddevalla och Kristianstad. Möjligen kan man hit räkna Falun med endast 20 % intagna av denna kategori. Men 3 stycken av de återstående ha 25 % och 12 stycken mellan 30—50 % realskolebildade bland sina elever. I detta avseende främst står Uppsala med 51.6 %.

Det finns i detta sammanhang ännu en sak, som behöver skärskådas. Vid sidan om tanken på en förlängning av seminariekursen gör sig en annan lika gällande i diskussionen, nämligen den om höjda inträdesfordringar. Centralstyrelsen är i sin framställning icke blind för att någonting sådant skulle kunna ifrågasättas, i all synnerhet som ju bildningsmöjligheterna i hög grad ökats under den senare tiden, men den finner likväl utvägen olämplig och nästan omöjlig och detta av skäl, som skolöverstyrelsen sedan än vidare utvecklar; det vore fara värt, menar överstyrelsen, att det många gånger bästa lärjungematerialet,

d. v. s. de unga elever, som komma från landsbygdens praktiska liv, genom en sådan anordning skulle gå alldeles förlorat för seminarierna.

Man är i denna fråga som i andra oense bland myndigheterna. Medan somliga dela skolöverstyrelsens mening, hålla andra före, att faran snarare hotar från ett annat håll. Skulle småskoleseminarierna göras treåriga, så komme många av landsbygdens ungdomar att utestängas eller avskräckas av ekonomiska skäl. Vid ett möte med seminariets elever, skriver ett lärarkollegium, där dessa bereddades tillfälle att uttala sina synpunkter i fråga om den planerade reformen, »uttalades de allvarligaste farhågor, hur fattiga flickor, som med nöd kunde genomgå den nuvarande utbildningen, skulle ytterligare kunna bära utgifterna för ett tredje läsår». Det har därför sitt intresse att se, hur elevernas hemortsfördelning gestaltar sig under nuvarande förhållanden. En undersökning ger nedanstående resultat.

Tabell 4.

L ä s å r	S e m i n a r i e e l e v e r					
	inalles från			i procent från		
	semi- narie- orten	städer och större sam- hällen	lands- bygden	semi- narie- orten	städer och större sam- hällen	lands- bygden
1922/23	235	199	744	20.0	16.9	63.1
1923/24	246	196	743	20.7	16.6	62.7
1928/29	183	117	368	27.5	17.5	55.0
1929/30	159	146	347	24.4	22.8	53.8

Skiljer man ut de fem nordligaste småskoleseminarierna — Haparanda, Murjek, Lycksele, Östersund och Härnösand — som kunna förväntas ha en i förhållande till de övriga något mera landsbygdsbetonad rekrytering, får tabellen för deras vidkommande följande utseende:

Tabell 5.

L ä s å r	S e m i n a r i e e l e v e r					
	inalles från			i procent från		
	semi- narie- orten	städer och större sam- hällen	lands- bygden	semi- narie- orten	städer och större sam- hällen	lands- bygden
1922/23	59	24	218	19.6	8.0	72.4
1923/24	57	22	257	17.0	6.5	76.5
1928/29	51	26	103	28.3	14.5	57.2
1929/30	34	27	122	18.6	14.7	66.7

De båda tabellerna återge en förskjutning, som löper parallell med den, som de föregående tabellerna konstaterade. I den mån skolbildningen hos de inträdessökande blir större, bliva kontingenterna från de orter, som ha de bästa utbildningsmöjligheterna, också större. Det är en naturlig utvecklingens gång. Att ändå mer än hälften av eleverna komma från den egentliga landsbygden, tyder väl på en klokt inriktad uttagning eller också att »landsbygden» i traditionell mening så småningom och i stora delar av vårt land håller på att försvinna. Seminarieorternas höga siffertal äro påfallande men kräva knappast några kommentarer.

Det andra önskemålet, som man genom en förlängning av seminariekursen ville vinna och som det enligt centralstyrelsen vore nödvändigt att vinna, vore att effektivt komma till rätta med den överansträngning av eleverna, som under nuvarande förhållanden ej kunde undkommas. Centralstyrelsen bygger icke sin framställning på dokumenterade missförhållanden; det är närmast en slutsats av dess föregående uppfattning om lärokursens otillräcklighet.

Talet om överansträngning har icke vunnit bekräftelse i någon vidare mån i myndigheternas yttranden, och skolöverstyrelsen har heller icke tagit upp det som ett bärande motiv. I sin redogörelse för de olika yttrandena ha de sakkunniga låtit inrycka några av de vittnesbörd, som kommit från de i ärendet mest vittnesgilla, nämligen seminariernas lärarkollegier; de tala icke för centralstyrelsens uppfattning. Och även på sådant håll, där man medger, att fara för överansträngning föreligger, ställer man sig rätt skeptisk mot tanken, att en utsträckning av utbildningstiden skulle i någon nämnvärd mån minska denna fara. Ett lärarkollegium skriver, att den överansträngning, som konstateras, »beror säkerligen i allmänhet icke på att lärarna i känsla av kursernas storlek driva på eleverna i deras studier, utan fastmer därpå, att eleverna själva dels av berömvärd studieiver och dels av lätt förklarlig önskan att förvärva högsta möjliga betyg taga på sig mera arbete, än de i själva verket rå med». En utsträckning av lärotiden skulle icke åstadkomma någon förändring i dessa förhållanden. Ja, »det är fara värt», tillägger kollegiet, »att vad som möjligen skulle vinnas genom beskärning av timplanen och lärokurserna för år, skulle uppvägas därav, att det pressande seminariearbetet komme att fortgå under tre år i stället för nu under två år». Och en folkskoleinspektör, som mycket energiskt träder in för de tre åren, säger, att det torde »vara vantrö att hoppas på undvikande av överansträngning genom utbildningstidens förlängning. Det skälet har anförts vid varje förlängning av utbildningstiden — och så har överansträngningen vuxit i kapp med den utökade tiden».

Det är en vansklig sak att finna fullt objektiva grunder, enligt vilka det skulle kunna avgöras, huruvida arbetet vid våra småskoleseminarier är så ansträngande, att faran för överansträngning ständigt ligger på lur. Det finns emellertid tvenne vittnesbörd, som i avsevärd mån ge belysning åt frågan. Det ena är den grad av insikter och skicklighet hos eleverna, som vid vårterminens slut betygsättes, och det andra är seminarieläkarnas sjukjournaler. Ty är arbetet i sig självt svårt och tungt, då är utsikten stor, att betygen skola bliva

låga. Ligga medelbetygen ändå högt, måste de ha vunnits genom ett pressande arbete, och då bör detta på något sätt återspegla sig i läkarnas journaler. Ha dessa senare vid höga medelbetyg ingenting att säga, har man en viss rätt att tro, att arbetet vid seminarierna är sådant, att i övrigt friska och normalt utrustade elever rå med det utan risker. Tabell 6 anger medelbetygen för de senaste fem åren. De valörer, som använts vid beräkningen, äro: $A = 3$, $a = 2.5$, $AB = 2$, $Ba = 1.5$, $B = 1$, $Bc = 0.5$, $C = 0$. De två sista åren ha betygen räknats med 2 decimaler.

Tabell 6.

Vårterminen år	M e d e l b e t y g i		
	kunskaps- ämnena	övnings- ämnena	undervisnings- skicklighet
1926	2.0	1.9	2.0
1927	1.9	1.9	1.9
1928	1.9	1.9	2.0
1929	1.95	1.85	1.98
1930	1.98	1.88	2.04

Då betyget 3 är en sällsynt företeelse och betyget 2.5 heller icke är så vanligt, måste tabellens siffror anses återge för flertalet elever synnerligen vackra arbetsresultat; de ligga dessutom ett par tiondelar ovanför medelbetygen från statens treåriga seminarier.

För att icke behöva lita till allmänna talesätt och för att ha en fast mark att stå på hemställde de sakkunniga till de olika småskoleseminariernas läkare att få veta, huruvida under de senaste fem åren någon överansträngning varit att förmärka bland seminariernas elever på grund av skolarbetet. Av de 20 tvååriga seminariernas läkare svara 9 kort och gott, att några sådana fall ej föreligga under tiden i fråga. 3 svara detsamma, men den ene tillägger, att en viss ansträngning enligt hans förmenande icke kan undvikas med en del av eleverna, som vid inträdet äro allt för litet intellektuellt tränade, och de båda andra ha nog ibland fått intrycket av en väl stark arbetsbelastning — särskilt i andra klassen och speciellt under sista terminens andra hälft, skriver en av dem. Enstaka mer eller mindre lindriga fall äro noterade av 4 läkare och avsluta sig egentligen vid de två seminarierna till den sista delen av andra årets vårtermin. Tydlig överansträngning anmäles däremot av 2 läkare i ett flertal fall — 10 av den ene under de fem åren — och slutligen skriver en läkare, att han särskilt i slutet av vårterminen kunnat konstatera enstaka fall av trötthet, som knappast vore att hänföra till den s. k. vårtröttheten. En läkare har icke svarat.

Från statens treåriga seminarier rapporteras liknande förhållanden: inga fall vid det ena, några enstaka vid det andra och vissa fall av trötthet vid det tredje.

Det är mer än 2 000 elever, som äro redovisade i dessa medelbetyg och läkarutlåtanden. Även om läkarnas journaler skulle kunna sägas vara bristfälliga

i så måtto, att de endast inregistrera de yttersta fallen, kan man likväl icke säga annat, än att förhållandena äro i hög grad tillfredsställande. Dessa läkarutlåtanden äro dessutom intressanta även ur den synpunkten, att de bekräfta, vad som var ett par lärarkollegiers uppfattning, nämligen att det är det andra årets sista månader av vårterminen, som är den farligaste tiden. Ambitiösa och energiska elever ha den tiden lätt att överskatta sina krafter.

Det är en uppfattning, som allt mer stadgat sig hos de sakkunniga, att de skäl för seminariekursens förlängning, som centralstyrelsen bygger på i sin framställning, sakna bärighet. Den överansträngning av eleverna, som det gällde att komma till rätta med, är visserligen icke obefintlig, men den är icke större, än den alltid måste vara vid utbildningsanstalter, där arbetet avslutas med en examen, som för framtiden har avgörande betydelse. De kunskaper, som skulle behövas för att göra arbetet i seminarierna mindre tungt och mera fruktbarande, finnas i rikare mått, än man tror. Egentligen ger den undersökning, som i detta avseende föreligger, icke den rätta föreställningen. Men om två tredjedelar av våra småskoleseminarier bland sina elever räkna mellan 25—50 % sådana, som förvärvat realexamen och normalskolekompetens, om vidare av denna skolkvalificerade kategori endast vid pass 66 % tagas in av de sökande, då kan detta ingenting annat betyda, än att de övriga, som tagas in, i andra avseenden äro så väl kvalificerade, att man utan risk kan fälla det omdömet, att våra småskoleseminarier för närvarande arbeta med ett synnerligen gott elevmaterial.

Men därför, att centralstyrelsen byggt sin framställning på ett förbiseende av verkligheten, är frågan om två- eller treårig utbildningskurs vid våra småskoleseminarier ingalunda avgjord. Skolöverstyrelsens motivering löper icke alldeles jämsides med centralstyrelsens framställning, och det återstår att jämväl belysa skälen i denna motivering.

Det är mot bakgrunden av den närvarande tidens livliga pedagogiska strömningar, som överstyrelsen ställer sina krav. För barnens fysiska och psykiska utveckling är det nödvändigt, att de metoder, som användas, äro psykologiskt och sålunda i verklig mening praktiskt bestämda, och detta gäller i all synnerhet den grundläggande undervisningen och uppfostran på småbarnsskolestadiet. Det torde därför med rätt kunna sägas, »att den orientering i den moderna pedagogiken, som numera kräves av en lärare på barndomsstadiet, ingalunda bör vara mindre för småskollärarinnan än för läraren på det egentliga folkskolestadiet». På den invändningen, som man rest på många håll, att en likvärdig utbildning icke behövde betyda en lika lång utbildning, utan att huvudsaken väl vore, att den ena gruppen av lärare bleve lika duglig för fullgörandet av sina uppgifter, som den andra bleve för sina — på denna invändning svarar överstyrelsen, att i sak syntes ingenting väsentligt vara att invända mot en sådan formel, men »med hänsyn till den allmänbildning och den mångsidiga pedagogiska och praktiska utbildning, som numera måste krävas av småskolans lärarinnor, för att de skola bliva fullt skickade för sin uppgift», hölle överstyrelsen före, att en treårig utbildning — i anslutning till den grundsats, som

överstyrelsen förut anfört — för dem närmast motsvarade den fyraåriga utbildningen för folkskollärarna. Det är som synes en slutsats, som icke med nödvändighet följer av förutsättningarna. Den hänger på, vad som menas med den »allmänbildning och den mångsidiga pedagogiska och praktiska utbildning, som numera måste krävas av småskolans lärarinnor».

De sakkunniga äro ense med skolöverstyrelsen såväl som med andra myndigheter, som i saken yttrat sig, att vår tids sätt att meddela undervisning kräver en närmare förtrogenhet med barnens själsliv och deras förmåga att tillgodogöra sig undervisning och fostran, och de sakkunniga dela till fullo den uppfattningen, att småskollärarynnans arbete är betydelsefullt och krävande och att följaktligen vad som rimligen kan göras från det allmännas sida, för att hon skall gå väl rustad till detta arbete, också bör göras. Men vad som än säges och kan sägas i detta avseende, får icke skymma bort det faktum, att arbetet i småskolan är begränsat; det inskränker sig till de två första skolåren. Det gäller under dessa år att lära barnen att läsa, skriva och räkna i dessa ämnesgrenars enkla begynnelse, att utveckla deras iakttagelseförmåga, vidga deras föreställningskrets, orientera dem i de förhållanden, under vilka de leva, och möjligen också i den utveckling, som dessa förhållanden undergått, i dess allra enklaste drag. Och det gäller vidare att lägga den första grunden för en sund och allsidig kroppsutveckling. Det kan vara svårt att anpassa allt detta efter barnens förmåga och med hänsyn till deras fortskridande utveckling, men det ligger icke i sakens natur, och det är icke uppvisat, att icke den konsten kan förberedas under en tvåårig seminariekurs, för den händelse denna är målmedvetet och klokt ordnad. De sakkunniga vilja nämligen med styrka betona, att utbildningen vid ett seminarium aldrig kan bliva någonting annat än rent förberedande. Från seminarierna utgå inga utlärdade och inga mästare. Men seminariet kan och bör ge eleverna de bästa förutsättningarna för att med framgång kunna börja sitt arbete.

Det skulle varit en styrka för skolöverstyrelsens ståndpunkt, därest runt om i landet den meningen kommit till synes, att de tvåårigt utbildade lärarinnorna icke sköta sitt arbete tillfredställande och heller icke kunna göra det. Men så är långt ifrån fallet. Rent siffermässigt ha de hörda myndigheterna givit dem ett vackert förtroende. Det kan visserligen sägas, att ett knappt flertal av folkskoleinspektörerna gått in för den treåriga lärokursen. Men den som mera ingående studerar yttrandena, finner tämligen snart, att det är tvenne förhållanden, som vållat inspektörerna svårigheter, när det gällt att följa det kloka rådet från skolöverstyrelsen att endast taga hänsyn till lärarkompetensen för småskolans eget behov. Det ena är den principiella uppfattningen om en fyraårig utbildning för folkskolans alla lärare, och det andra är den mera praktiska hänsynen till de mindre folkskolorna. Ty om någon är av den uppfattningen, att småskollärarynnan har behov av alldeles lika och gemensam utbildning med läraren på det egentliga folkskolestadiet, då är det tydligt, att den nuvarande seminariekursen måste te sig som otillfredsställande under alla omständigheter. Då är en förlängning till tre år ett steg mot målet, som bör tagas ju förr ju hellre. Och har någon som riktpunkt — måhända ej fullt medveten — att små-

skoleseminariet i lika hög grad bör sörja för den mindre folkskolans behov som för småskolans, då måste en tvåårig kurs förefalla omöjlig. Det är mer än en folkskoleinspektör, som rekommenderar treårskursen under direkt hänvisning till den mindre folkskolans krav.

Om således de sakkunniga icke kunna förorda en förlängning av seminarietiden till tre år, vilja de därmed icke ha sagt, att allting är bra, som det är. Den kritiska inställning mot det nuvarande småskoleseminariets inre organisation, som ofta möter i yttrandena, är enligt de sakkunnigas uppfattning berättigad. Den visar, att organisationen icke är den bästa och att det behövs, att någonting åtgöres. I diskussionen om en bättre ordning har det framhållits, att man egentligen endast har två alternativ att välja emellan: man kan antingen höja inträdesfordringarna eller förlänga lärokursen. Det finns emellertid ett tredje alternativ, som den indirekta kritiken direkt pekar hän på, nämligen att genom en reorganisation göra seminariet mera tjänligt för sitt ändamål. Den nuvarande organisationen bygger på vissa förutsättningar i fråga om förkunskaper, som icke längre föreligga. Det är ett slöseri med tid att i en utbildningsanstalt av så säregen karaktär som ett småskoleseminarium syssla med elementära och andra ting, som måste höra till de redan genomgångna eller för det blivande kallet tämligen ovidkommande. Man bör icke längre förbise det ovan påpekade och synnerligen betydelsefulla faktum, att kunskaps- och bildningsnivån hos eleverna vid inträdet stadigt och raskt stigit och att den — med de allt rikare bildningsmöjligheter, som jämväl kommit och komma landsbygden till del — också är att räkna med för framtiden. De sakkunniga skulle därför vilja förorda en revision av seminariets undervisningsplan i syfte att omvandla det från en delvis allmänbildningsanstalt av en grad och ordning, som icke är nödvändig, till en mera utpräglad fackutbildningsanstalt för lärarinnor vid våra småskolor.

Behöva inträdesfordringarna för den skull höjas? De sakkunniga tro det icke. Det kan i många fall säkerligen vara bra, att stadgans fordringar icke ligga för högt; det kan i sådant fall finnas större utrymme för den omisskännliga fallenheten att komma till sin rätt. Men i övrigt kommer det väl att med inträdesfordringarna förhålla sig framdeles som nu, d. v. s. vissa, jämförelsevis enkla komma att finnas i stadgan och andra, avsevärt svårare i verkligheten.

Det påpekades i början av skolöverstyrelsens yttrande, att i samma mån som det allmänna folkskoleväsendet i vårt land utvecklats och förbättrats och en bättre tillgång på examinerade folkskollärare växt fram, i samma mån hade de mindre folkskolorna försvunnit och ersatts med folkskollärare, liksom också de biträdande lärartjänsterna av enahanda anledning i allt större utsträckning blivit ersatta med folkskollärartjänster. Det vore därför en tidsfråga, när våra småskoleseminarier helt kunde bortse från uppgiften att utbilda lärarkrafter för det egentliga folkskolestadiet; skolöverstyrelsen ville med denna påpekan framhålla, såsom förut omnämnts, att när det nu gällde att bedöma frågan om en allmän utvidgning av lärarkursen, hänsyn endast borde tagas till lärarkompetensen för småskolornas eget behov.

Den 1 november 1930 fanns det enligt folkskolinspektörernas rapporter 2 188 tjänster vid mindre folkskola i vårt land. År 1923, vid samma tidpunkt, var antalet 2 558, vilket således innebär en minskning av ungefär 50 per år. Av folkskolinspektörernas beräkningar fram till år 1939, som senare komma att mera utförligt beröras, framgår icke med någon tydlighet, hur många mindre folkskolor som vid den tiden skulle finnas kvar, men man håller sig troligen på den säkra sidan, om man tänker sig ett antal av ungefär 1 900. Stora delar av södra och mellersta Sverige skulle vid den tiden endast ha några stycken att räkna med inom de olika inspektionsområdena, medan andra delar däremot skulle inom sina områden ha kvar ett varierande antal av mellan 10 och 20. En landvinkel från södra Halland över södra Småland och upp mot Östergötland skulle kunna uppvisa en ändå rikare förekomst av denna skolform, liksom även Bohuslän, Dalsland, Dalarne och Gästrikland, medan hela Norrland fortfarande skulle vara de mindre folkskolornas rätta hemvist.

Av denna korta redogörelse för de mindre folkskolornas förekomst nu och inom den närmaste framtiden draga de sakkunniga den slutsatsen, att även om skolöverstyrelsen har rätt i sin utgångspunkt, att det endast är småskolans egna behov, som böra ge riktlinjer för småskoleseminariernas organisation, man dock vid en organisering av de senare icke alldeles kan se bort ifrån de mindre folkskolorna. Det bedrivs ett energiskt och målmedvetet arbete över hela vårt land för att få dem ersatta med andra och bättre skolformer, men i vissa delar av mellersta och södra Sverige, i Norrland i allmänhet och i övre Norrland i synnerhet komma troligen alltfört under en lång tid framåt hundratal småskollärarinnor att hänvisas till dessa skolor. Den 1 november 1930 fanns det exempelvis i Tornedalens, Norrbottens och Västerbottens inspektionsområden 812 tjänster vid mindre folkskola, och samtidigt fanns det 686 småskoletjänster. Detta betyder, att de allra flesta av de småskollärarinnor, som gå till dessa landsändar, någon gång under sin lärargärning måste tjänstgöra i en mindre folkskola. Det är svårt att tänka sig, att en tvåårig utbildning i normala fall skulle vara tillräcklig för dessa lärarinnor — i varje fall skymtar det fram gång efter annan i folkskolinspektörernas yttranden, att de tvåårigt utbildade icke hålla måttet — och den frågan inställer sig, huruvida någonting kan göras. Det är uppenbart, att statens treåriga småskoleseminarier härvidlag ha en uppgift att fylla. Vid undervisning å det egentliga folkskolestadiet måste en treårig utbildning vara förmer än en tvåårig, och man har därför lätt att förstå, varför de norrländska folkskolinspektörerna så mangrant slå vakt kring det treåriga seminariet. En utväg vore att upprätta ytterligare något treårigt seminarium, som uteslutande hade att förse den mindre folkskolan med dess lärarkrafter, och de sakkunniga ha ingående prövat den möjligheten. Att de icke ha stannat för ett förslag i den riktningen, beror därpå, att de tänka sig en i vissa avseenden bättre väg.

Det arbete, som kräves i de mindre folkskolorna, är i regel betungande. Lärjungeantalet är visserligen icke alltid så stort, men antalet veckotimmar i skolan såväl som hemarbetet för skolans skull är i det närmaste jämförbart med lärarens i egentlig folkskola. Avlöningen däremot är densamma som till lära-

rinna i småskola. Det är icke sannolikt, att lärarinnor, som ha utsikt att erhålla plats i vanlig småskola, söka sig till mindre folkskola. Det är därför de sakkunnigas mening, att en lön, som vore mera rättvist avvägd och som således toge hänsyn visserligen till utbildningstiden men också till arbetsbördan, skulle få betydelse jämväl i så måtto, att den skulle locka bättre kvalificerade lärarinnor, som på grund av större insikter och större fallenhet lättare skulle gå i land med de mödosamma uppgifterna. En sådan anordning skulle i övrigt vara rättvis icke endast mot lärarinnorna utan även mot barnen, som enligt mångas förmenande och även de sakkunnigas äro de i skolavseende mest styvmoderligt behandlade av alla Sveriges folkskolebarn.

IV. Lärarbehovet.

A. Utredningar och beräkningar.

1.

I sin skrivelse av den 23 juni 1927 lämnar skolöverstyrelsen en redogörelse för de fluktuationer i fråga om lärarbehovet vid småskolorna och den därav följande lärarproduktionen, som ägt rum under de två föregående decennierna. Med utgångspunkt från år 1908, då icke mindre än 917 lärare utexaminerades, kunde överstyrelsen konstatera en sjunkande produktion av lärare fram till år 1918, då examinationen utgjorde 584. Men under samma tid ökades antalet lärartjänster i en rask följd. År 1908 uppgick antalet lärare, som voro anställda vid småskolor, mindre folkskolor och såsom biträdande lärare vid folkskolor, till 10 377; tio år senare hade antalet stigit till 12 535. Därtill kom, att lärartjänsterna på det egentliga folkskolestadiet på grund av den rådande folkskolläraryrbristen blevo allt svårare att besätta med vederbörligen utexaminerade innehavare och därför i ökad utsträckning måste uppehållas med krafter från småskolekåren.

Småskol-
lärarkårens
utveckling.

Följden av de olika faktorernas samverkan blev en småskolläraryrbrist, som var kännbar redan före 1918 och som gjorde en ökad lärarproduktion synnerligen trängande. Enligt den beräkning, som skolöverstyrelsen detta år gjorde, skulle för den närmaste framtiden årligen behövas omkring 700 utexaminerade lärare, och seminarierna fingo i uppdrag att anpassa sig därefter. Emellertid inträffade en serie omständigheter, som gjorde, att den ökade produktionen kom att möta ett lärarbehov, som var vida mindre, än vad man beräknat. Den nedgående nativiteten i samband med den allmänna ekonomiska depressionen verkade, anser skolöverstyrelsen, i den riktningen, att antalet småskolläraryr-tjänster ej längre växte i samma takt som förr; 4-årsperioden 1915—1919 såg en tillväxt av i medeltal 218 per år, medan samma medeltal under 6-årsperioden 1920—1926 stannade vid 93 per år. Därtill kom, att den rikare tillgången på examinerade folkskollärare förorsakade en minskning i antalet tjänster vid mindre folkskolor och biträdande lärartjänster på samma gång som den för-

anledde, att småskollärare ej längre togos i anspråk såsom vikarier på folkskol-lärartjänster i samma utsträckning som förr.

Den överproduktion, som i sin tur blev en given följd av dessa omständigheter, gjorde sig icke samtidigt gällande i landets olika delar; ännu den 1 november 1922 uppehölls 208 småskolläraryrbesättningar med oexaminerade vikarier. Men från och med år 1924 kunde man enligt skolöverstyrelsens mening säga, att den omfattade hela landet.

Den 1 november varje år inlämna folkskolinspektörerna till skolöverstyrelsen redogörelser för lärarförhållandena vid den egentliga folkskolan, småskolan och den mindre folkskolan. För varje inspektionsområde anges antalet ordinarie och extra ordinarie tjänster, biträdande lärartjänster, vakanta tjänster samt vikarier på vakanta tjänster såväl som för tjänstledighet. Beträffande vakans- och tjänstledighetsvikariatet i den egentliga folkskolan lämnas uppgifter på antalet pensionerade och icke pensionerade folkskollärare, småskollärare och andra personer, som vikarierat, samt antalet fall, då vikarier saknats, och motsvarande uppgifter lämnas i fråga om vikariatet i småskolan, den mindre folkskolan och för de biträdande lärarna. För de ordinarie och extra ordinarie folk- och småskollärarna, de biträdande lärarna och lärarna vid mindre folkskolor samt de icke pensionerade folk- och småskollärare, som innehaft vakans- eller tjänstledighetsvikariat, uppgives antalet manliga och kvinnliga lärare var för sig.

De tabeller, som överstyrelsen upprättar på grundval av folkskolinspektörernas rapporter, ge alltså ett tvärsnitt av lärarförhållandena i hela landet den 1 november varje år, och man kan av dessa tabeller utläsa, hur utvecklingen under årens lopp i stora drag gestaltar sig.

Följande tabell åskådliggör utvecklingen, vad småskolläraryrbesättningarna beträffar, under de senaste åren.

Tabell 7.

B e f a t t n i n g a r .	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Antalet småskolläraryrbesättningar, ordinarie	9 402	9 547	9 558	9 616	9 555	9 716	9 771	9 833
Antalet småskolläraryrbesättningar, extra ordinarie	112	135	146	168	357	512	543	507
Antalet mindre folkskoletyrbesättningar	2 558	2 538	2 506	2 459	2 400	2 316	2 253	2 188
Antalet biträdande lärartjänster	1 015	987	964	876	806	761	697	668
Antalet småskollärare, som vikarierat å vakant tjänst i ovannämnda be-fattningar	207	158	146	162	186	237	203	238
Antalet småskollärare, som vikarierat för tjänstledighet i ovannämnda be-fattningar	497	486	486	491	550	618	619	623
Fall, då vikariat uppehållits av andra än småskollärare	36	7	7	12	24	20	22	2
Fall, då vikarier saknats	0	1	1	2	0	0	0	0

Tabellen kräver emellertid tvenne tillägg. Novembersiffrorna ge visserligen ett tvärsnitt av småskolläraryförhållandena, men eftersom dessa undergå ständiga växlingar, ha de en relativt kort giltighetstid. En jämförelse mellan vissa siffror i tabell 7 och motsvarande siffror för slutet av den följande vårterminen åskådliggör detta:

Tabell 8.

T i d p u n k t	A n t a l				D i f f e r e n s			
	Ord. smsk:tj.	E. o. smsk:tj.	Mfsk:tj.	Btr.tj.	Ord. smsk:tj.	E. o. smsk:tj.	Mfsk:tj.	Btr.tj.
1 november 1926 . .	9 616	168	2 459	876	—	—	—	—
V.t. 1927	9 571	201	2 449	909	-45	+ 33	-10	+ 33
1 november 1927 . .	9 555	357	2 400	806	-16	+156	-49	-103
V.t. 1928	9 654	360	2 365	810	+99	+ 3	-35	+ 4
1 november 1928 . .	9 716	512	2 316	761	+62	+152	-49	- 49

Och dessutom återger icke tabell 7 alla de tjänstemöjligheter, som stått småskollärarna till buds under åren 1923—1930, såsom framgår av följande:

Tabell 9.

Å r	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Antal småskollärare, som vikarierat								
a) å vakanta folkskolläartjänster . .	344	183	63	5	3	4	0	4
b) för tjänstlediga folkskollärare . .	43	33	14	2	1	8	13	27

Granskar man närmare tabell 7, så finner man vissa genomgående drag. De ordinarie och extra ordinarie småskoletjänsterna förete under den tid, tabellen omfattar, en nära nog ständig ökning: de förra med 431 eller i medeltal per år omkring 61, de senare med 415 eller i medeltal per år omkring 59. Å andra sidan företer antalet mindre folkskole- och biträdande lärartjänster under ifrågavarande sexårsperiod en ständig minskning, något kraftigare beträffande det senare slaget. Den totala minskningen av antalet mindre folkskoletjänster är 370 eller i medeltal per år omkring 53. Totala minskningen av de biträdande lärartjänsterna uppgår till 347 eller i medeltal per år 49.

Vad vikariaten beträffar, äro dessa av fyra slag: vikariat å vakanta småskolebefattningar, för tjänstlediga småskollärare, å vakanta folkskolebefattningar samt för tjänstlediga folkskollärare. Medan vikariaten å småskoletjänster i någon mån ökat, ha vikariaten för tjänstlediga folkskollärare såväl som å vakanta folkskoletjänster blivit allt färre. Den ökning, som tjänstledighetsvikariaten förete för de senare åren, är uppenbarligen av rent tillfällig natur.

Såsom vidare framgår av tabell 7, ha endast i enstaka fall under åren 1923—1929 vikarier saknats i fråga om småskoletjänster. Däremot har det

förekommit, att andra personer än småskollärare uppehållit dylika vikariat. I medeltal per år ha de utgjort 16.

Tabell 10 ger en överblick av utvecklingen i ökning och minskning beträffande hela antalet småskole-, mindre folkskole- och biträdande lärartjänster. Såsom synes, utgör den totala ökningen i antalet dylika tjänster 109 eller i medeltal 15.6 per år.

Tabell 10.

Å r	Småskoletjänster		Mindre folkskole-tjänster	Biträdande lärartjänster	Totala antalet
	Ordinarie	Extra ordinarie			
1924	+ 145	+ 23	- 20	- 28	+ 120
1925	+ 11	+ 11	- 32	- 23	- 33
1926	+ 58	+ 22	- 47	- 88	- 55
1927	- 61	+ 189	- 59	- 70	- 1
1928	+ 161	+ 155	- 84	- 45	+ 187
1929	+ 55	+ 31	- 63	- 64	- 41
1930	+ 62	- 36	- 65	- 29	- 68
Summa	+ 431	+ 395	- 370	- 347	+ 109

Det har i det föregående framhållits, hurusom alltifrån år 1924 i hela landet förefunnits ett överskott av examinerade småskollärarinnor. Tyvärr saknas möjlighet att angiva storleken av detta överskott, då anställningsförhållandena för de utexaminerade småskollärarinnorna först under de senare åren blivit föremål för undersökning. Att emellertid redan under de närmaste åren efter år 1924 överskottet varit betydande, framgår av en motion, som vid 1927 års riksdag framlämnades i första kammaren av herrar Bergqvist och Asplund. Emedan antalet utexaminerade lediga lärare inom Norrbottens län tilltagit i oroväckande grad, hade vid landstingets sammanträde 1925 beslutats att företaga en utredning angående förhållandena på lärarbanan inom länet, och sedan uppgifter om lediga lärare, boende inom de olika skoldistrikten, inhämtats av skolråden och skolstyrelserna, befanns det, att vid slutet av vårterminen 1926 ej mindre än 87 småskollärarinnor saknade anställning. Vid denna undersökning hade icke medräknats sådana lärarinnor, som på grund av äktenskap eller annan anledning lämnat skolan, och icke heller sådana, som tagit examen tidigare än år 1916.

Den kommitté, som haft utredningen om hand, hade även gjort beräkningar av det framtida läraröverskottet med utgångspunkter i det beräknade behovet av småskollärarinnor och det beräknade antalet utexaminerade inom länet. Av dessa beräkningar framgick, att överskottet av inom Norrbottens län utexaminerade småskollärarinnor med hemortsrätt inom länet för åren 1926—1929 skulle komma att stiga till 164, 211, 257 och 304 resp.

De förhållanden, som rådde i Norrbottens län vid nämnda tid, torde väl knappast ha haft någon motsvarighet inom andra delar av landet. Men att ett betydande överskott av småskollärarinnor förefinnes, framgår otvetydigt av de

utredningar, som för de sista åren verkställts i fråga om de utexaminerade lärarinnornas anställningsförhållanden.

Det antal småskollärarynnor, som under den nu avhandlade perioden utexaminerats, framgår av nedanstående tabell.

Tabell 11.

Å r	Antal	Å r	Antal
1923	790	1927	502
1924	677	1928	375
1925	726	1929	314
1926	550	1930	298

Hur de första årgångarnas anställningsförhållanden tett sig, veta vi mycket litet om, men sedan år 1929 infordrar skolöverstyrelsen uppgifter från småskoleseminariernas rektorer angående anställningsförhållandena för de under de tre närmast föregående åren utexaminerade småskollärarynnorna. Tabell 12 ger en överblick över anställningsförhållandena den 1 mars 1930 för årsklasserna 1927, 1928 och 1929.

Tabell 12.

Utexaminerade år	Antal utexaminerade	Anställning						Utan anställning				Uppgift saknas	
		såsom ordinarie vid småskola	såsom extra ordinarie vid småskola	vid mindre folkskola och såsom biträdande lärare	såsom vikarie för			Summa utan anställning	d ä r a v				
					läs-år	termin	del av termin		Summa utan anställning	sökt men icke erhållit anställning	ej sökt		av dessa hindrats att söka
Absoluta tal:													
1927	433	80	69	34	46	64	47	340	82	49	33	22	11
1928	344	37	44	23	45	57	51	257	76	57	19	14	11
1929	314	17	24	10	43	56	49	199	114	90	24	18	1
Samtliga	1 091	134	137	67	134	177	147	796	272	196	76	54	23
Procenttal:													
1927	100	18	16	8	10	15	11	78	19	11	8	5	3
1928	100	11	13	7	13	16	15	75	22	17	5	4	3
1929	100	5	8	3	14	18	16	64	36	29	7	6	0
Samtliga	100	12	13	6	12	16	14	73	25	18	7	5	2

¹ Det är att observera, att det antal utexaminerade, som skolöverstyrelsen haft att räkna med, icke är det totala antalet, som utgått från seminarierna under åren 1927 och 1928. Skillnaden mellan de av skolöverstyrelsen medräknade och det verkliga antalet utexaminerade, som angives i tabell 11, beror på det förhållandet, att uppgifter ej kunnat erhållas i fråga om de vid de privata seminarierna utexaminerade lärarinnorna.

En närmare granskning av tabellen ger vid handen, att det dröjer rätt länge, innan de utexaminerade nå en anställning, som kan sägas vara betryggande. Ännu efter 3 år ha av 433 under 1927 utexaminerade endast 183 nått en fastare anställning, 157 gå som vikarier för längre eller kortare tid, och 82 sakna varje anställning.

2.

Skolöverstyrelsens utredning av det framtida lärarbehovet.

Då skolöverstyrelsen i sin meromnämnda utredning gick att beräkna det framtida lärarbehovet, önskade den lära känna dels den sannolika storleken av den lärarstock, som skulle rekryteras, dels den sannolika avgångsfrekvensen inom lärarkåren. För det förra ändamålet infordrades uppgifter från rikets samtliga skoldistrikt om antalet födda barn under tiden 1913—1925, de inom varje skoldistrikt och skolområde befintliga skolformerna m. m., varefter statens folkskolinspektörer fingo i uppdrag att på grundvalen av det sålunda från skoldistriktet inkomna materialet samt av den kännedom, som inspektörerna ägde om förhållandena inom sina respektive inspektionsområden, till skolöverstyrelsen inkomma med uppgifter om det för varje skoldistrikt beräknade erforderliga antalet ordinarie och extra ordinarie lärarbefattningar vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärarbefattningar vid folkskolor vid slutet av vårterminen under vart och ett av åren 1927—1933. Vid denna beräkning skulle hänsyn tagas dels till ytterligare erforderliga skolförbättringar, dels ock till barnantalet, i den mån det kunde förmodas föranleda ökning eller minskning i antalet lärartjänster av ifrågavarande art.

Det av folkskolinspektörerna beräknade antalet lärartjänster framgår av tabell 4, kolumn 1—5 i skolöverstyrelsens utredning och anges här nedan.

1	2	3	4	5	6	7
Å r	A n t a l l ä r a r t j ä n s t e r				Antal vikarier för tjänstlediga lärare	Summa av kol. 5—6
	Småskolor	Mindre folkskolor	Biträdande	Summa		
1926	9 784	2 459	876	13 119	774	13 893
1927	9 706	2 456	859	13 021	768	13 789
1928	9 900	2 362	774	13 036	769	13 805
1929	10 036	2 287	719	13 042	769	13 811
1930	10 085	2 224	684	12 943	764	13 707
1931	10 008	2 167	651	12 826	757	13 583
1932	9 990	2 121	617	12 728	751	13 479
1933	9 976	2 083	585	12 644	733	13 388

Från den 1 november 1926 till vårterminen 1933 beräknades antalet småskollärartjänster ha minskats med 475 eller i medeltal 67.8 per år. Då skol-

överstyrelsen funnit, att under en följd av år antalet vikarier för tjänstlediga lärare i genomsnitt utgjort 5.9 % av antalet lärartjänster, hade den beräknat det för åren 1927—1933 erforderliga antalet vikarier efter denna procent. Enligt slutsummorna skulle alltså under denna sjuårsperiod hela antalet lärartjänster komma att minskas med 505 eller i medeltal 72 per år.

Med utgångspunkt från det sålunda beräknade antalet lärartjänster söker överstyrelsen beräkna det nya tillskott av lärare, som årligen skulle behövas. Resultatet åskådliggöres i skrivelsens tabell 5.

1	2	3	4
Å r	Antal lärare	Behov av antal nyexaminerade	Beräknat antal utexaminerade
1927	13 793	551—72—471	516
1928	13 806	552—72—480	377
1929	13 806	552—72—480	300
1930	13 698	548—72—476	—
1931	13 587	543—72—471	—
1932	13 474	539—72—467	—
1933	13 385	535—72—463	—

»Under åren 1920 och 1921, då verklig lärarbrist rådde», säger överstyrelsen, »och året 1922, då jämvikt mellan tillgång och efterfrågan började inställa sig, utgjorde (såsom framginge av en föregående tabell) det totala lärarantalet 14 333, 14 476 och 14 445 samt antalet utexaminerade småskollärarinor 610, 671 och 659. Antalet nyexaminerade utgjorde sålunda i procent av hela lärarantalet i medeltal 4.5 %.» I tabellen angives nyrekryteringsbehovet beräknat efter avrundning nedåt till 4 %. »Eftersom antalet lärartjänster är statt i minskning», fortsätter överstyrelsen, »har i kol. 3 det procentuellt beräknade antalet nyexaminerade år för år minskats med det ovan angivna medeltalet för denna minskning under 7-årsperioden, nämligen 72.» Av denna överstyrelsens beräkning synes framgå, att behovet av nyexaminerade lärare håller sig tämligen likformigt under 7-årsperioden — med någon tendens till sjunkande. Det årliga medeltalet är 472.

I en bilaga till skolöverstyrelsens skrivelse föreligger emellertid en undersökning, som kommit till annat resultat. Med utgångspunkt från å ena sidan det av folkskolinspektörerna beräknade antalet lärartjänster och å andra sidan de uppgifter angående läraravgången under de senaste åren som lämnats från skolråds- och skolstyrelseordförandena samt med ledning av vissa antaganden har byråchefen E. Göransson gjort en beräkning av den sannolika avgångsfrekvensen inom småskollärarkåren under 1927—1933. Sammanfattningsvis ter sig beräkningen sålunda:

1	2	3	4	5	6
L ä s å r	Antal be- fattningar vid läs- årets början	Hela an- talet tjänstein- nehavare + vikarier	Kvarva- rande vid läsårets slut av i kol. 3 upp- tagna	Erforderligt antal nya lärare t. o. m. början av nästa läsår	Beräknat antal av- gångna, som fyllt 60 år
1925—26	13 193	13 989	13 576	317	155
1926—27	13 119	13 893	13 485	304	160
1927—28	13 021	13 789	13 410	395	139
1928—29	13 036	13 805	13 423	388	146
1929—30	13 042	13 811	13 418	289	161
1930—31	12 943	13 707	13 306	277	175
1931—32	12 826	13 583	13 174	305	194
1932—33	12 728	13 479	13 081	307	187
1933—34	12 644	13 388	12 993	—	190
När jämviktsläge inträtt	12 000	12 708	12 235	473	257

Medeltalet under åren 1926—1933, som framgår av tabellens kolumn 5, utgör endast 323, och denna siffra skulle sålunda ange årsbehovet under de närmast kommande åren.

Byråchefen Göransson är angelägen att betona den osäkerhet, som måste vidlåda alla beräkningar av denna art, och pekar samtidigt på den fluktuation i fråga om avgången, som är beroende av att årsklasserna i närheten av pensionsåldern vid olika tider äro olika starkt representerade.

De olika beräkningssätten hade resulterat i siffror, som lågo alldeles för långt från varandra för att kunna sammanjämkas. »Det är emellertid uppenbart», framhåller överstyrelsen, »att om lärarproduktionen skulle strängt avpassas efter antalet från tjänsten avgångna lärare, skulle detta resultera i lärarbrist. Hänsyn måste tagas även därtill, att ett ej obetydligt antal examine-erade lärarinnor gå till annan lärartjänst, att åtskilliga fortsätta sina studier vid t. ex. folkskoleseminarium, och att andra åter omedelbart övergå till annan verksamhet än skolans område, ingå äktenskap o. s. v.» Även med hänsyn till vårt lands stora utsträckning vore det klart, att ett på matematisk väg beräknat årligt minimibehov av lärare icke kunde vara tillfyllest. »Praktiskt taget», fortsätter överstyrelsen, »kan man nämligen icke räkna med att ett eventuellt underskott av lärare i rikets nordligare delar omedelbarligen skall kunna fyllas med t. ex. ett motsvarande överskott i dess mellersta och södra delar eller tvärtom. Icke minst med hänsyn till det erforderligare, alltid variabla vikariatsbehovet måste det finnas en viss marginal mellan det teoretiska och det praktiska behovet. I den mån de s. k. förberedande klasserna vid privatläroverken i städerna hädanefter komma att i större utsträckning än hittills skett indragas och överföras till det kommunala skolväsendet, kan detta väntas medföra ökad tillgång på småskollärartjänster eller i varje fall motverka eljest erforderlig minskning av de redan befintliga småskollärbefattningarna.»

Men ehuru några bestämda siffror icke kunde anföras såsom mätare av erforderlig utexamination utöver de behov, som erfordrades för fyllande av på grund av lärares avgång från tjänsten uppkommande vakanser, ansåg sig överstyrelsen dock med tämligen stor säkerhet kunna säga, att den årliga examinationen normalt icke borde väsentligt understiga 400.

3.

Då det gällde för de sakkunniga att välja utgångspunkter för beräklandet av det framtida lärarbehovet, var det i synnerhet tvenne omständigheter, som manade till eftertanke. Att de olika beräkningssätt, som skolöverstyrelsen och byråchefen Göransson använt, lett till så divergerande resultat, som ovan framhållits, kunde sålunda ej undgå att väcka vissa betänkligheter, och särskilt syntes lämpligheten av den metod, som skolöverstyrelsen använt, kunna ifrågasättas. Överstyrelsen utgick, som vi sett, från förhållandet mellan de utexaminerades antal och den erforderliga lärarkårens storlek under åren 1920, 1921 och 1922. Men då enligt överstyrelsens eget framhållande under de båda första av dessa år verklig lärarbrist ännu rådde och först under det sista året jämvikt mellan tillgång och efterfrågan började inställa sig, torde intet av dessa år kunna betraktas såsom »normalår» och således ej heller vara lämpligt såsom utgångspunkt för de gjorda beräkningarna. Det kan dessutom ifrågasättas, huruvida de utexaminerades procentuella förhållande till lärartjänsternas antal under någon omständighet kan ange nyrekryteringsbehovet.

Nya beräkningar i fråga om det framtida lärarbehovet.

En annan omständighet, som var ägnad att väcka betänkligheter, var den skillnad, som förefanns mellan de av folkskolinspektörerna gjorda beräkningarna av antalet lärartjänster för åren 1927—1929 och det verkliga antalet dylika tjänster, sådant det framgick av 1 novembertabellerna och återges i tabell 13.

Tabell 13.

För året	Beräknat antal			Verkligt antal			Differens		
	Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.
1927	9 706	2 456	859	9 912	2 400	806	+ 206	- 56	- 53
S:a	13 021			13 118			+ 97		
1928	9 900	2 362	774	10 228	2 316	761	+ 328	- 46	- 13
S:a	13 036			13 305			+ 269		
1929	10 036	2 287	719	10 314	2 253	697	+ 278	- 34	- 22
S:a	13 042			13 264			+ 222		

Differenserna äro väl stora i fråga om en hel del inspektionsområden, och beträffande slutsiffrorna för hela riket finner man att inspektörerna för vart och ett av de tre åren räknat med ett för lågt antal småskollärartjänster och

ett för högt antal tjänster vid mindre folkskolor och biträdande lärartjänster. Det kunde alltså ifrågasättas, huruvida dylika beräkningar av folkskolinspektörerna verkligen vore lämpliga att använda såsom grundval för bedömandet av det framtida antalet lärartjänster.

Vid en närmare granskning av uppgifterna framgick emellertid, att folkskolinspektörernas beräkningar i det hela ej voro så missvisande, som, att döma av de hopsummerade siffrorna, fallet tycktes vara. Sålunda voro 45.5 % av beräkningarna helt felfria eller angåvo endast en lärartjänst för mycket eller för litet, 37.2 % hade räknat med 2—5, 12 % med 6—10 och 5.3 % med mer än 10 tjänster för mycket eller för litet.

Det förefaller de sakkunniga, som om bristfälligheten i beräkningarna skulle vara lätt förklarlig. Till de mest extrema fallen höra Stockholms- och Göteborgstrakterna, där in- och utflyttningsförhållandena äro svåra för att icke säga omöjliga att med någon säkerhet förutbestämma, och där nativitets- och andra förhållanden spela en större roll än i de mindre samhällena. Så kan exempelvis för dessa städer nämnas 1927 års skolreform. Med de särskilda förmaner i avseende på begränsad inprovning till läroverken, som densamma innesluter, måste den medföra, att antalet i folkskolan nyinskrivna i förhållande till hela antalet i skolpliktsåldern inträdande barn avsevärt ökas.

Vad som i detta avseende gäller om våra största samhällen, är i mycket tillämpligt beträffande sådana inspektionsområden som Medelpads och Ångermanlands södra med deras stora sågverksindustri, där folkmängdsförhållandena också äro synnerligen fluktuerande och så gott som omöjliga att förutberäkna. Medan exempelvis sågverksrörelsen i Medelpads egentliga industridistrikt under kristiden avtog i så hög grad, påpekar vederbörande folkskolinspektör, att vissa mindre distrikt hart när avfolkades, en utveckling, som nådde sin kulmen år 1926, skedde efter denna tid ett starkt uppsving med inflyttningar i så stor omfattning, att barnantalet för undervisningsåret 1928—1929 ökades med 523 barn, under det att antalet barn under föregående år minskats med ett 80-tal.

Differenserna i fråga om en del inspektionsområden äro dessutom endast skenbara, i det att visserligen det beräknade antalet småskollärarynnor för de olika slagen av tjänster skiljer sig från det verkliga antalet dylika, men det sammanlagda beräknade antalet visar sig överensstämma med eller komma mycket nära det verkliga. Här är det t. ex. vissa förändringar i fråga om skolorna, vilka icke kunnat förutses, såsom att ett större antal mindre folkskolor, än vad som beräknats, förvandlats till folkskolor av någon B-form, som givit upphov till ifrågavarande differenser med avseende på de olika slagen av tjänster.

Då sålunda 1926 års beräkningar i stort sett visat sig vara så pass tillförlitliga, som man på grund av omständigheterna kunde begära, beslöto de sakkunniga att av inspektörerna inhämta nya uppgifter om sådana faktorer, som kunde tänkas komma att inverka på lärarbehovet. Därvid ansågs det lämpligt att låta undersökningen omfatta en period av tio år framåt, enär det knappast torde vara möjligt att överblicka lärarbehovet för en längre tid, och å andra sidan beräkningar för en kortare tid, exempelvis fem år, vore mindre värdefulla

för ändamålet. I samband med folkskolinspektörernas årsmöte i huvudstaden under hösten 1929 hade de sakkunniga en konferens med några av mötets deltagare och diskuterade de riktlinjer, som eventuellt borde följas vid en dylik hänvändelse. Med ledning av de synpunkter, som därvid framkommo avläto de sakkunniga sedan en skrivelse till samtliga folkskolinspektörer såväl som till städernas överlärare.

De sakkunniga tänkte sig, att folkskolinspektörerna och överlärarna, som sedan år tillbaka voro väl förtrogna med sina respektive skolområden, skulle bättre än andra beräkningar kunna ge en föreställning om den sannolika utveckling, som de olika områdena hade att genomlöpa exempelvis under en tioårsperiod framåt.

De sakkunniga önskade således närmast få veta, hur man kunde tänka sig, att utvecklingen i de olika områdena skulle komma att gestalta sig: om i samma tempo som under de närmast föregående åren eller om möjligen i saktare eller raskare tempo, och vad som i så fall kunde sägas orsaka det ena eller det andra. De sakkunniga önskade, kort sagt, vinna kännedom om, huru många nya lärartjänster inom folkskolan, mindre folkskolan och småskolan, som kunde tänkas tillkomma under åren 1930—1939.

Därjämte ville de veta något om den roll, som de starka årskullarna av 1920 och 1921 redan hade spelat eller möjligen komme att spela inom de olika områdena: om de betytt något vid nya tjänsters inrättande eller kunde komma att betyda något.

De sakkunniga mottogo svar på denna skrivelse från alla inspektörerna och från skolmyndigheterna i 95 av städerna (från 19 erhöles inga svar).

Utlåtandena äro synnerligen olika i fråga om utförligheten. Några inspektörer ha blott meddelat det antal nya tjänster inom folkskolan, den mindre folkskolan och småskolan eller den minskning i antalet dylika tjänster, som de anse kunna ifrågakomma inom sina inspektionsområden under de närmaste tio åren. Det stora flertalet har däremot mer eller mindre utförligt motiverat de siffror, som de angivit, och många inspektörer ha även lämnat upplysning om hur de gått till väga vid sina beräkningar. Några uppgiva sålunda, att de rådfört sig med de lokala myndigheterna inom skoldistriktet, överlärare, skolråd eller bådadera, och att de på grundval av dessas uppgifter utfört sina beräkningar.

Bland de faktorer, som ha den största betydelsen, framhålles främst den sjunkande nativiteten och förändringen från halvtids- till heltidsläsning. Somliga inspektörer ha lämnat ganska utförliga uppgifter om befolkningsförhållandena inom inspektionsområdet, om de ekonomiska faktorer, som kunna spela någon avgörande roll i fråga om skolväsendets utveckling, eller om de nuvarande skolförhållandena.

I fråga om den sedvanliga avgången av lärare måste man utgå från den förutsättningen, att samtliga inspektörer tagit denna med i sina beräkningar, ehuru endast ett fåtal omnämnt densamma i sina utlåtanden. Naturligt är, att de därvid endast tagit hänsyn till den beräkneliga avgången av lärare och således icke till avgång på grund av förtidspensionering, giftermål, transport till andra

skoldistrikt, läraravdelningars indragning genom inrättande av skolskjutsar eller dylikt. I fråga om sistnämnda förhållande har dock en inspektör anfört, att han tagit hänsyn till skolväsendets centralisering, varvid skolskjutsars användande i mindre utsträckning beräknats göra en del tjänster obehövliga.

De flesta inspektörerna ha besvarat frågan, huruvida de anse, att utvecklingen kommer att gå i samma tempo som under de närmast föregående åren eller i saktare eller raskare tempo. Därvid har ett stort antal framhållit såsom sannolikt, att skolväsendets utveckling inom deras inspektionsområden under närmaste tioårsperioden kommer att gå i långsammare takt. Många ha emellertid vid sina beräkningar utgått ifrån, att utvecklingen kommer att fortgå i samma takt som hittills.

De siffror, som meddelats angående det beräknade antalet nya eller indragna tjänster, äro merendels klumpsiffror för de tre olika slagen av tjänster: folkskole-, mindre folkskole- och småskoletjänster. I ett flertal utlåtanden har dessutom lämnats upplysning om det beräknade antalet biträdande lärartjänster. Endast några inspektörer ha tabellariskt angivit, vilka förändringar som kunna komma att ske år för år.

Beträffande den roll, som de stora årskullarna av 1920 och 1921 ha spelat, ha så gott som samtliga folkskolinspektörer mer eller mindre utförligt redogjort för densamma. Som ett allmänt omdöme kan sägas, att de synas ha verkat tämligen ojämnt. Medan från något mer än tredjedelen av inspektionsområdena meddelas, att de åstadkommit inrättandet av en del nya tjänster, vilka merendels äro av tillfällig natur, inrapporteras från kanske femtedelen, att de spelat en obetydlig roll, och från de övriga, att de icke haft någon inverkan alls. Sin största inverkan på lärarantalet synas de ha haft inom Blekinge inspektionsområde, där de medfört inrättandet av ej mindre än 18 nya småskollärartjänster. Inom Hälsinglands södra ha av samma anledning 9 nya småskoletjänster, 2 biträdande lärare- och 6 folkskollärartjänster tillkommit. Inom Närkes inspektionsområde ha likaledes 17 nya tjänster måst inrättas, därav 11 småskole- och 6 folkskoletjänster, inom Norrbottens norra 8 folkskole- och 4 småskoletjänster och inom ett par andra inspektionsområden 9 nya tjänster. För de övriga områdena, där de haft någon inverkan, varierar antalet nya tjänster mellan 1—5.

Uppgifterna från städernas skolmyndigheter äro av enahanda art som folkskolinspektörernas i fråga om beräkningsgrunder och utförlighet. De mest utförliga redogörelserna ha inkommit från Stockholm och Malmö. I fråga om orsakerna till ökning eller minskning i antalet lärartjänster spelar även för städerna nativiteten en betydande roll, medan däremot förändring av skolformer synes vara av ringa betydelse. Härtill komma emellertid en del faktorer, som äro av särskild vikt för städerna i detta avseende, såsom stark in- eller utflyttning, allmän tillbakagång eller snabb utveckling, inkorporeringar, skolreformen av år 1927 o. s. v. Beträffande Stockholm medför det pågående utbytandet av folkskollärarinnor mot småskollärarinnor en betydande förändring i fråga om lärartjänsterna. De stora årskullarna av 1920 och 1921 ha även beträffande städerna verkat mycket ojämnt. I allmänhet har det förhållit sig så, att de stora städerna rönt den starkaste inverkan, så att ett flertal nya tjänster på

grund därav måst inrättas, men att de små städerna ha kunnat reda sig med det befintliga antalet lärare eller också måst inrätta en eller annan ny tjänst av tillfällig art.

Så gott som samtliga folkskolinspektörer ha emellertid mer eller mindre starkt betonat vanskligheten av att beräkna, huru stort antal nya lärartjänster som kunna bliva erforderliga under de närmaste 10 åren, och en av inspektörerna anser det ligga utom möjlighetens gräns att med anspråk på någon grad av tillförlitlighet kunna giva några upplysningar vare sig i fråga om befolkningsförhållandena, barnantalet eller behovet av lärarkrafter inom inspektionsområdet samt motiverar denna sin uppfattning. Många andra inspektörer påvisa med exempel, huru stort antal osäkerhetsmoment som förefinnes, vilka kunna kullkasta alla gjorda beräkningar.

En sammanfattning av de av folkskolinspektörerna och överlärarna gjorda beräkningarna rörande ökning eller minskning i antalet lärartjänster fram t. o. m. våren 1939 återfinnes i bil. 3. Sammanfattningsvis kan nämnas, att beträffande småskollärartjänsterna antalet egentliga småskollärartjänster skulle ökas på landsbygden med 280 och i städerna med 39; tjänsterna vid mindre folkskolor och de biträdande lärartjänsterna däremot skulle reduceras med 511. Samtliga småskollärartjänster skulle alltså komma att minskas med ett antal av 192.

Medan sålunda genom dessa uppgifter från folkskolinspektörerna och städernas överlärare en uppfattning vunnits om det ungefärliga antalet lärartjänster under perioden 1930—1939, har på de sakkunnigas anmodan byråchefen E. Göransson verkställt en beräkning av den sannolika avgångsfrekvensen inom de olika lärarkårerna under samma tidsperiod. Denna beräkning i form av tvenne promemorior jämte 12 tabeller återfinnes såsom bil. 1.

Innan byråchefen Göransson gick att beräkna det framtida förnyelsetalet beträffande småskolläraryrket, gjorde han en undersökning av det antal befattningar, som stått obefordrade lärarinnor till buds under de närmast föregående åren. Som resultat av undersökningen må anföras följande tabell.

	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28	Summa	Medeltal
Antal avgångna lärarinnor	510	457	420	484	388	2 259	452
Antal lärarinnor, som utnämns efter att tidigare ha varit ordinarie	80	44	47	36	24	231	46
Av de i första raden upptagna, som avgått från ordinarie tjänst, kvarstå i egenskap av vikarier	48	39	31	35	33	186	37
För obefordrade lärarinnor tillgängliga befattningar	382	374	342	413	331	1 842	369

Med utgångspunkt från det vid slutet av vårterminen 1928 förefintliga antalet ordinarie småskolläraryrket och med stöd av de tabeller, som medfölja utredningen, kommer byråchefen Göransson vid sina beräkningar till det resultatet, att fram till mitten av år 1939 i medeltal årligen 350 ordinarie platser egentligen skulle stå till förfogande för de nyexaminerade. Men då årligen

gen ett visst antal förutvarande ordinarie lärarinnor återinträder på lärarbanan och likaledes ett visst antal avgångna stannar kvar på de lediga platserna som vikarier och då vidare enligt folkskolinspektörernas och överlärnarnas beräkningar antalet småskollärartjänster årligen skulle komma att minskas med 17,¹ måste talet 350 reduceras till 261.

Emellertid kan icke en årsproduktion av 261 småskollärarinnor täcka hela behovet. Det förefinnes även behov av extra ordinarie lärarinnor samt av vikarier för ordinarie och extra ordinarie. För att utröna, huru stort antal som fordras för att ersätta dessa, har en beräkning verkställts beträffande avgången i fråga om hela det vid mitten av år 1928 befintliga antalet småskollärarinnor, varvid förutsatts, att avgångsförhållandena beträffande alla dessa skulle vara desamma som i fråga om de ordinarie. Det antal, som enligt denna beräkning årligen skulle fordras för att rekrytera de avgångna, skulle utgöra 419. På grund av den beräknade minskningen av småskolekåren under de närmaste 10 åren, får detta tal reduceras med 17 per år, vartill kommer en häremot svarande minskning med 2 beträffande vikarierna. Som slutresultat av sina beräkningar av omsättningsförhållandena fram t. o. m. våren 1939 har därför byråchefen Göransson stannat vid ett årsbehov av i medeltal 400. Härtill göres emellertid den anmärkningen, att ingen hänsyn tagits till att avgångna i viss utsträckning återinträda, och ej heller till att de, som avgått som ordinarie, i viss utsträckning kvarstå som vikarier.

B. De sakkunniga.

1.

Den sannolika utvecklingen.

I november 1930 räknade småskollärarkåren i vårt land 13 850 medlemmar, fördelade på olika lärarbefattningar; 9 833 som ordinarie vid småskola, 507 som extra ordinarie, 668 som biträdande lärare vid folkskola, 2 188 som lärare vid mindre folkskola och 654 som vikarier. Av de senare vikarierade 31 stycken å folkskollärartjänster. Tio år tidigare räknade samma kår 14 333 medlemmar, och vad som därför i första hand intresserar, när det gäller att bestämma seminarieorganisationens omfattning, är att lära känna den sannolika storleken av denna lärarkår exempelvis en tio år framåt i tiden. Det är förordat med svårigheter på grund av de många och i mycket obestämbara faktorer, som spela in, och flertalet av dem, som hittills sysslat med spörsmålet, ha betygat osäkerheten i alla förhandsberäkningar. Men om erfarenheterna från den gångna tiden kunna ha någon betydelse för den kommande, finns det åtminstone ett par förhållanden, som kunna ge vinkar om den framtida utvecklingen.

I folkskolinspektörernas ovan omtalade svar på de sakkunnigas förfrågan framhålles det, att den sjunkande nativiteten och förändringen från halvtidstills heltidsläsning äro de faktorer, som nog i allmänhet och i främsta rummet få betydelse för skolväsendets gestaltning under den tid, som närmast kommer.

¹ Sedan byråchefen Göransson slutfört sina beräkningar, ha nya uppgifter från Stockholms folkskolinspektör medfört en höjning av denna siffra till 19. Se bil.

Men det nämnes också de mindre folkskolornas avskrivning och de biträdande lärartjänsternas besättning med folkskollärare. De sakkunniga ha i det föregående i någon mån vidrört de mindre folkskolorna; dessa ha under de senare åren, såsom framgår av de lämnade sifferuppgifterna, haft att uppvisa en fortgående och tämligen snabb minskning beträffande antalet. Det hör säkerligen till det mest troliga, att denna utveckling kommer att fortskrida över hela landet — i raskare tempo här och där och något långsammare kanhända på andra ställen. Den sammanhänger nämligen med en strävan att skapa goda skolförhållanden åt landets alla skolbarn, som för närvarande är synnerligen starkt framträdande. Denna de mindre folkskolornas omvandling till egentliga folkskolor betyder icke, att en småskollärlarinna överallt får vika för en folkskollärare, eftersom den nya skolformen kan vara sådan, att en småskollärlarinna fortfarande behövs. Med den nuvarande tendensen att ersätta den mindre folkskolan med en B₃-skola, d. v. s. med en lärare för samtliga årsklasserna, är detta sista emellertid icke fallet. Det händer ju också, att en mindre folkskola indrages utan att ersättas med någon annan ny skolform, och i det långa loppet kommer reformen med all säkerhet att innebära, att småskolekårens antal minskas. Detta senare blir också förhållandet med den andra åtgärden, som ur enahanda motiv löper jämsides med den nyssnämnda. År 1923 tjänstgjorde 1 015 småskollärlarinnor som biträdande lärare vid våra folkskolor; år 1930 hade antalet sjunkit till 668, vilket vill säga en minskning av omkring 50 per år. Denna reform är liksom den föregående beroende av tillgången på utexaminerade folkskollärare, och det är möjligt, att den något fördröjes genom den tillfälliga folkskollärlärlarbrist, som tycks vara att vänta, men även härvidlag kan det sägas med en tämligen stor tillförsikt, att för framtiden komma de biträdande lärartjänsterna att upphöra som en mera avsevärd tillgång i småskollärlarinnornas anställningsförhållanden.

Det var emellertid tvenne andra faktorer, som enligt folkskolinspektörernas uppfattning komme att utöva det största inflytandet på utvecklingen under de närmaste åren, och den ena av dessa var förändringen från halvtidsläsning till heltidsläsning. På grund av en del omständigheter — väl huvudsakligen en gles bebyggelse och därav följande långa skolvägar — ha våra skolor kommit att delas upp i sådana, som barnen besöka under veckans alla läsdagar, samt andra, där besöken inskränka sig till varannan dag. Detta gäller såväl småskolor som mindre folkskolor och folkskolor, och det finns variationer, där barnen på annat sätt erhålla en undervisning, som endast till hälften utgör den stadgade årliga lärotiden. Med en växande insikt om den stora betydelse, som skolundervisningen har för den uppväxande ungdomen, har denna ordning mer och mer kommit att framstå som en olägenhet, som i görligaste mån måste bortarbetas, och det är intressant att se, huru denna strävan efter heltidsläsning sedan flera år tillbaka icke förtröttas. Under åren 1921—1928 har antalet halvtidsläsande småskolor minskat med 273, mindre folkskolor med 706, kombinerade små- och folkskolor med 487 samt halvtidsläsande folkskolor med 439 eller sammanlagt 1 905. Det är icke överallt, som arbetet varit lika ihärdigt eller lika vinstgivande. De största andelarna i den sammanlagda siffran 1 466, som inom sig rymmer småskollärlarinneavdelningarna, ha Värmlands län med

144, Kalmar län med 136 samt Västerbottens och Norrbottens län med respektive 127 och 128 — det senare väl i hög grad beroende på det intresse, som statsmakterna ägnat skolväsendet här uppe. De län, som år 1928 ha den procentuellt vackraste ställningen, är Västmanlands län, där de halvtidsläsande skolorna med småskollärrinneavdelningar under de ovan nämnda åren avvecklats med 94 %, Stockholms län med 87 % samt Örebro och Malmöhus län, där avvecklingsprocenten är respektive 80 och 79. Men intetdera av dessa län har från början haft så många skolor att omändra. Det ser i stället ut, som om det vackraste arbetet skulle vara utfört inom Kalmar län, där de ovan berörda 136 förändringarna representera 78 %.

Resultatet av detta strävsamma och visserligen sakta framskridande men i alla fall lyckosamma arbete har blivit, att i halva antalet av våra län de halvtidsläsande småskolorna praktiskt taget äro försvunna. Men halvtidsläsningen finns ändå kvar i stor utsträckning. Den omfattar åtskilligt flera än två och ett halvt tusen skolor, som med sitt flertal ligga i en bred halvcirkel över mellersta och södra Sverige, från Östergötland över Småland, Västergötland, Bohuslän och bort över Värmland med sin bredaste del över Älvsborgs och Göteborgs och Bohus län.

Det är mer än svårt för att icke säga omöjligt att beräkna den inverkan, som halvtidsläsningens utbytande mot heltidsläsning kan komma att få beträffande småskollärrinneåkårens storlek. Då halvtidsläsningen är en sämre form för undervisning och då förbättringar inom folkskoleväsendet i allmänhet visa sig i att antalet läraravdelningar och på grund därav också antalet lärare stiger, tänker man sig gärna, att en reform av ifrågavarande beskaffenhet under alla omständigheter borde betyda en utökning av småskollärrinneåkåren. Så är emellertid icke fallet. Det är endast i en del fall, som förändringarna från halvtidsläsning nödvändiggjöra flera småskollärrinnor, men däremot oftare, som de medföra motsatsen. Vilketdera som blir fallet, hänger väl i yttersta hand på storleken hos de barnantal, för vilka förändringarna ske.

Sedan ett par årtionden tillbaka har vårt land haft att dragas med en stadig fortgående nedgång i födelsetalen med de båda åren 1920 och 1921 som underligt ensamstående undantag. År 1910 voro de levande födda 135 625, och år 1919 hade de reducerats till 115 193. Gången av denna företeelse för de följande åren framgå av nedanstående tabell.

Tabell 14.

Å r	Levande födda i riket	Å r	Levande födda i riket
1919	115 193	1925	106 292
1920	138 753	1926	102 007
1921	127 723	1927	97 847
1922	116 946	1928	97 605
1923	113 435	1929	92 619
1924	109 055		

Om man antager — som skolöverstyrelsen gjort i en nyligen slutförd utredning — att till småskolestadiet kunna räknas de barn, som fylla 7 och 8 år det kalenderår, under vilket läsårets första hälft infaller, skulle småskolestadiet under läsåret 1927—1928 omfatta årskullarna från 1920 och 1919, följande läsår årskullarna från 1921 och 1920 o. s. v., och hela årsräckan ända fram till läsåret 1936—1937 skulle te sig som följer:

Tab. 15.

L ä s å r e t	Barn på småskolestadiet	Ökning eller minskning från föregående år
1927/1928	225 805	
1928/1929	243 973	+ 18 168
1929/1930	224 011	— 19 962
1930/1931	210 929	— 13 082
1931/1932	203 705	— 7 224
1932/1933	197 170	— 6 535
1933/1934	190 714	— 6 456
1934/1935	182 987	— 7 727
1935/1936	178 958	— 4 029
1936/1937	174 167	— 4 791

Anm. Den totala minskningen av barnantalet på småskolestadiet skulle således från läsåret 1928—1929 och fram till läsåret 1936—1937 utgöra 69 806 barn, d. v. s. 29.5 % av de barn, som värsterminen 1929 lämnade småskolan.

Då de båda barnstarka årskullarna redan hösten 1929 hade lämnat sina sista kontingenter till småskolan, ansågo de sakkunniga det möjligt för folkskolinspektörerna att ge upplysningar om vilken roll de spelat, och det har i det föregående och i stora drag lämnats en redogörelse för verkningarna av deras gång genom småskoleklasserna. Den försiggick på sina håll icke utan besvärigheter. Men i det stora hela har man en förnimmelse av att dessa båda årskullar störde utvecklingens normala gång på ett sätt, som var till fromma för folkskoleväsendet. De mindre folkskolorna exempelvis, som åren närmast före hade minskats med ungefär ett 30-tal per år, fingo läsåret 1927—1928 se redueringen uppgå till icke mindre än 89 stycken. De halvtidsläsande mindre folkskolorna minskades samma läsår med 115. De heltidsläsande småskolorna åter, som under läsåren 1924—1927 ökats med 63 per år, ökades läsåret 1927—1928 med 298. I liknande riktning utvecklade sig de kombinerade små- och folkskolorna, bland vilka den s. k. B₃-formen ökades ut med 61 stycken — ett tydligt tecken till att en mindre folkskola här och där blivit allt för stor och svårhanterlig för en småskollärlarinna.

Det var naturligt, att behovet av småskollärlarinnor skulle bli större än vanligt, och kraven kommo också från både städer och landsbygd; de kommo för övrigt att gälla såväl ordinarie som extra ordinarie. I städerna, där de förras antal under närmast föregående år minskats med ungefär 9 per år, ökades an-

talet nyss nämnda läsår med 25; för landsbygdens del utgjorde ökningen 58. Samma år nådde de extra ordinarie den avsevärda ökningssiffran 159, fördelad med 71 på städerna och 88 på landsbygden.

Från början annonserades det emellertid allestädes ifrån, att de nya tjänsterna voro tillfälliga som årskullarna, och de ha säkerligen också i de allra flesta fallen redan avvecklats eller komma att avvecklas. Och den som studerar ovanstående tabeller förstår, att det kommer att dröja, innan någonting av det timade upprepas. Folkskoleinspektörerna räkna med en fortgående minskning i behovet av småskollärarinnor, en minskning som enligt bil. 3 i siffror kan uttryckas med talet 192 eller ungefär 19 per år, ty siffrorna äro mycket ungefärliga, och som gäller både stad och landsbygd, även om Stockholms speciella småskoleförhållanden en tid framåt ge sken av ökning för städernas del.

De sakkunniga kunna ingenting ha att invända mot de beräkningar, som ligga bakom siffertalen. Det är klart, att den sjunkande nativiteten får en hel del att betyda för städernas vidkommande, så mycket mera, som flerstädes det sista årets födelsetal icke når upp till mer än 60 à 70 % av 1920 års årgång. Och på landsbygden finns det ju fortfarande utrymme för skolförbättringar; det finns fortfarande halvtidsläsande skolor att utbyta mot heltidsläsande, mindre folkskolor att indraga eller omlägga och flyttande skolor att omvandla till fasta. Men de sakkunniga vilja ändå i detta sammanhang göra ett par reflexioner.

Det framhålles i yttrandena rörande vissa orter, att nedgången i nativiteten med all sannolikhet kommer att uppvägas genom inflyttningar. Och det tillägges någon gång, att dylika inflyttningar till städer och andra större samhällen ofta kunna vålla upprättande av nya läraravdelningar å de nya orterna men ingenstädes åstadkomma någon motsvarande indragning; de endast minska klassnumerären i en del landsbygdsskolor. Det säges vidare, att det i städerna är jämförelsevis lätt att anpassa sig efter de stigande eller sjunkande födelsetalen, att det däremot på landsbygden är ett helt annat problem att reglera klassavdelningarna så, att det blir ett normalt antal lärjungar per klass. Många gånger skulle det låga barnantalet i ett skoldistrikt väl försvara indragningen av en skola, men det låter sig ej så lätt göra, ty vid sammanslagning av ett par skolrotar eller vid uppdelning av andra sådana bliva skolvägarna merendels för långa. Barnantalet i våra skolor undergår för övrigt ständiga växlingar icke endast beroende på föregående växlingar i födelsetalens storlek utan också av andra orsaker. Det händer t. ex. icke så sällan, meddelas från ett inspektionsområde i Norrland, att en järnvägstjänsteman kommer inflyttande till ett skoldistrikt. Han kan ha 4 à 5 barn i skolåldern. Dessa barn tillsammans med de tidigare på platsen motivera en framställning om inrättande av en ny skola — småskola eller mindre folkskola — ute i en liten by. Å andra sidan kan naturligtvis en sådan tjänstemans avflyttning verka i den motsatta riktningen.

Allt detta är sant, men det är säkerligen icke allt, som kan sägas i saken. Det är nog ändå så, att det på sina ställen uppehålls skolor, som en gång voro behöfliga men för vilka behov ej längre finns kvar; i varje fall har det under

de senaste åren varit och är alltså, att skolor, som förut haft ett tämligen knappt lärjungetal, undan för undan mottaga allt fåtaligare årsgrupper. Enligt tillgängligt siffermaterial fanns det våren 1928 synnerligen gott om småskollärarinnor — bortåt tusentalet — som sutto med högst 10 elever i sina klasser. Av dessa hade ett par hundra högst 6. Men »högst 6» innesluter variationer, och det inberättas från olika inspektionsområden, att skolrotar finnas med endast 2 à 3 barn i sina skolor.

Det är känt, att befolkningen inom ett skolområde är starkt fäst vid sin skola och icke gärna släpper den, även om barnantalet är mycket litet. Och en skola får naturligtvis icke indragas förhastat. Men å andra sidan ålägger skolväsendet våra kommuner och icke minst staten så stora kostnader, att det bör vara en angelägenhet av största vikt att se till, att besparingar, som kunna göras, också bliva gjorda, där det kan ske, utan att undervisningen blir lidande. Ty lika väl som det är riktigt, att överbefolkade skolavdelningar bliva uppdelade i flera, lika så väl är det rimligt och rätt, att så gott som avfolkade skolavdelningar sammanslås med andra. Hur detta lämpligen bör ske, är ett problem, som i våra dagar är möjligt att lösa, och det är sannolikt, att den sjunkande nativiteten kommer att framtinga lösningen.

De sakkunniga ha med detta velat framhålla, att de allt svagare födelsetalen kunna få en större räckvidd i fråga om småskolläraryrketens storlek i framtiden och att folkskoleinspektörernas beräkningar därför snarare ligga i överän i underkanten.

2.

I en undersökning, omfattande 5 år — från våren 1923 till våren 1928 — har byråchefen Göransson studerat småskolläraryrketens växlande förhållanden — hur lärarinnorna kommit och gått och ibland kommit igen — för att med ledning av denna undersökning jämte andra faktorer och under hänsynstagande till folkskoleinspektörernas beräkningar kunna sluta sig till det antal nyexaminerade, som årligen skulle behövas för att rekrytera kåren. Undersökningen och dess resultat ha i korthet refererats i det föregående.

Tager man ut de ordinarie för sig, skulle som deras ersättare årligen behöva utexamineras 350 elever. Men enligt undersökningen bleve så många nytillträdande för många. Ty varje år träder ett visst antal småskollärarinnor in, som förut varit ordinarie men avgått och som sedan av olika anledningar söka sig tillbaka till sitt gamla yrke. Och likaledes varje år finns det ett visst antal ordinarie lärarinnor, som visserligen avgå från tjänsten men stanna kvar som vikarier på de genom deras egen avgång ledigblivna platserna. Får man taga de undersökta åren 1924—1928 som norm, skulle i genomsnitt 72 platser vart år på detta sätt undanhållas de obefordrade och således endast 278 platser stå till förfogande. Men då enligt folkskoleinspektörernas beräkningar de olika småskolläraryrketstjänsterna under de närmaste åren komma att reduceras, skulle också rekryteringstalet kunna reduceras till 261.

Vid sidan av de ordinarie behövs det emellertid en hel del andra för att möta extra ordinära förhållanden, och det behövs sådana, som kunna träda till, när

Det framtida
lärarbehovet.

någon dör eller blir sjuk eller annars anledningar föreligga. Under antagande att alla dessa voro underkastade enahanda växlande villkor som de ordinarie, kom byråchefen Göransson till det resultatet, att det årliga rekryteringsbehovet låg kring siffran 400 — men med tillägget, att därvidlag »ingen hänsyn tagits till att avgångna i viss utsträckning återinträda och ej heller till att de, som avgått som ordinarie, i viss utsträckning kvarstå som vikarier».

De sakkunniga ha i samband med denna undersökning ingenting att tillägga annat än en anmärkning rörande de båda nyssnämnda lärarinnekategorierna. Det framgår nämligen icke alldeles klart, vilken betydelse som bör tillmätas dem vid bestämmandet av förnyelseavtalet.

Ett närmare studium av de tabeller, som åtfölja undersökningen, ger vid handen, att växlingarna i småskollärläroverstyrelsens sammansättning äro annorlunda, än man i allmänhet föreställer sig. Man tänker sig gärna, att det är under pensionsåret och fram emot pensionsåldern, som den allt övervägande avgången sker. Från slutet av vårterminen 1923 till slutet av vårterminen 1928, d. v. s. den tid, som undersökningen omfattar, var det visserligen så, att den största kontingenten — något mer än fjärdedelen av samtliga — avgick i åldern mellan 55—60 år, men mellan 25—30 gick mer än femtedelen, och mellan 20—35 gingo omkring 40 % av alla dem, som av olika anledningar lämnade sina ordinarie anställningar. Det är således en regelbunden företeelse, att det är de unga och yngsta lärarinnorna, som avgå i den största utsträckningen. Att många av dessa under årens lopp kunna ha anledning att vända tillbaka är ingenting märkligt, i all synnerhet om man betänker, att mer än hälften av dem, som återinträdde 1925—1928, voro unga människor, födda mellan åren 1895—1904. Siffrorna kunna växla år för år, och det kan vara svårt att fixera medeltalet per år, men att företeelsen är regelbundet återkommande och måste räknas bland de faktorer, som bestämma förnyelseavtalet, anse de sakkunniga vara otvivelaktigt. Samma uppfattning ha de rörande förekomsten av den andra av de båda kategorierna, även om dess betydelse måste vara en annan och mindre.

I sin promemoria säger byråchefen Göransson, att det av undersökningsmaterialet »torde framgå, att dessa kategorier av lärarinnor äro i avtagande». Detta är säkerligen fallet i rätt stor utsträckning, och de sakkunniga äro därför av den mening, att man för framtiden har att räkna med ett mindre medeltal än det vid beräkningen nu använda.

Vill man vid sidan av de matematiska sannolikhetsberäkningarna söka ledning av den praktiska erfarenheten, har man visserligen icke mycket att hålla sig till, men ändå så mycket, att man kan få ett par tämligen säkra hållpunkter vid bedömandet av frågan om rekryteringsbehovet.

Såsom omnämnts i det föregående, inforrdar skolöverstyrelsen sedan år 1929 uppgifter från småskoleseminariernas rektorer angående anställningsförhållandena för de de tre närmast föregående åren utexaminerade småskollärläroverstyrelsen, och tab. 12 ger en bild av hur dessa förhållanden gestaltat sig den 1 mars 1930. Redan förut hade liknande tabeller utarbetats rörande anställningsförhållan-

dena den 1 mars 1927 för de lärarinnor, som utexaminerades åren 1925 och 1926, och det hade varit önskvärt, att man icke för år 1928 haft den lucka i undersökningarna, som man nu har; man skulle då bättre ha kunnat överblicka de olika årsgrupperna och säkerligen också kunnat drag något säkrare slutledningar. Som det nu är, möter man den första årsgruppen en enda isolerad gång, och de siffror, som ha praktiskt värde, komma på grund därav först med årsgruppen 1926. Närlutna tabell åskådliggör förhållandena.

Tabell 16.

Tidpunkten	Antal anställda av årsgruppen				
	1925	1926	1927	1928	1929
Den 1 mars 1927	428	272	—	—	—
» » » 1928	—	—	—	—	—
» » » 1929	—	359	323	226	—
» » » 1930	—	—	340	257	199

Om man till antalet här ovan lägger de 16 lärarinnor, som våren 1926 utgingo från Murjeks seminarium utan att komma med i räkningen och som den 1 mars 1929 voro placerade, hade således under de fyra läsåren 1926/27—1929/30 av de fyra årsgrupper med sammanlagt 1 561 lärarinnor, som vi något så när känna till, icke flera än 1 171 vunnit anställning i de olika befattningarna som ordinarie, extra ordinarie och vikarier. Per år betyder detta, att 293 platser stått till deras förfogande.

Det är en sak i detta sammanhang, som omedelbart väcker uppmärksamhet, nämligen de fallande siffrorna; för varje ny årsgrupp blir antalet anställda mindre än för den närmast föregående, såsom framgår av följande tabell:

Tabell 17.

Årsgrupp	Antal anställda av de olika årsgrupperna efter		
	1 år	2 år	3 år
1925	—	428	—
1926	272	—	359
1927	—	323	340
1928	226	257	—
1929	119	—	—

Denna omständighet är så mycket mera påfallande, som man hade anledning att vänta motsatsen. Hösten 1927 inträdde nämligen den första stora delen av de barnrika årskullarna från åren 1920 och 1921 i småskolan, och hösten därpå följde en andra del efter för att år 1929 åtföljas av en tredje och sista. Det

hade under sådana omständigheter varit naturligt, tycker man, att såväl årsgruppen 1926 som framför allt de båda årsgrupperna 1927 och 1928 haft en större andel i den avsevärda utvidgning av småskolläraryrket, som då ägde rum. Att så icke blev fallet, tyder på att de uppkomna luckorna fylldes från annat håll, och det råder intet tvivel därom, att stora reserver lågo kvar och väntade från föregående års utexaminationer. Året 1923 utexaminerades 790 elever från samtliga våra småskoleseminarier, följande år sjönk siffran till 677, men året därpå steg den ånyo till 726. Huru anställningsförhållandena för de två första årens lärarinnor legat till, vet man ingenting om, men beträffande årsgruppen 1925 vet man, att ännu i mars 1927 ett par hundra i runt tal gingo utan plats som lärarinnor. Och detta betydande överskott har sedan vuxit för varje år, även om det skett i olika utsträckning för olika delar av landet, såsom följande sammanställning visar:

Tabell 18.

Utexaminationsområde	Antal utexaminerade åren 1927, 1928 och 1929	Antal anställda	
		inalles	i % av de utexaminerade
Norrland	386	272	70.4
Svealand	236	159	67.3
Götaland	469	365	77.8

Det är, som synes, framför allt seminarierna i Svealand — och särskilt är det de i Mälardalen — som haft svårt att placera sina avgångna elever, och detta fastän utexamineringen där under de nu ifrågakommande åren varit mindre än för de övriga seminarierna; det låg tydligen äldre årgångar i vägen. Och detta är jämväl förklaringen till den ringa omsättning, som ägt rum inom årsgruppen 1929. Den hade att trängas med å ena sidan de äldre reserverna och å andra sidan den svärm av lärarinnor, som blevo lediga, när den första delen av de stora årskullarna lämnade småskolan på våren 1929.

De lärarinnegrupper, som nu omnämnts, voro emellertid icke de enda, som åren 1926—1930 tävlade om platserna; det kom konkurrenter från tvenne andra håll, om vilka man dessutom har en del besked. I sin förut vid ett par tillfällen omtalade redogörelse påpekar byråchefen Göransson, att från slutet av våren 1926 och till slutet av våren 1928 ett antal av 128 avgångna lärarinnor antingen återinträdde som ordinarie eller stannade kvar som vikarier. Då dessa båda kategorier representera en årligen återkommande, om också något varierande grupp, kan man räkna med, att de under den nu avhandlade tiden med inalles något mer än ett par hundra ökat antalet anställda. Och slutligen tillkommer så de privata småskoleseminariernas tillskott till lärarinnerekryteringen. Dessa seminarier voro icke längre i arbete, när skolöverstyrelsen samlade in sina uppgifter rörande anställningsförhållandena, men deras utexamination är känd; den utgjorde 180 lärarinnor för åren 1926—1928. Det kan diskuteras, huru

stor anställningsprocent man i fråga om dem bör räkna med, när ingenting i den vägen är i siffror känt. Men eftersom de i viss utsträckning brukat gå till privatskolor och väl också gått ut som familjelärarinnor, förefaller det rimligt, att denna procent beräknas med ett lägre tal än för motsvarande årsgrupp från de andra seminarierna; deras tillskott kommer i varje fall att närma sig hundra-talet.

Gör man sålunda, som de sakkunniga här gjort, en ungefärlig uppskattning av de delvis okända anställningsförhållandena i enlighet med sådana, som man känner, finner man, att under de nu avhandlade fyra åren ett antal lärarinnor vunnit anställning, som för de tre första åren i genomsnitt ligger mycket nära talet 400, men för det sista året icke når upp till talet 300. Utanför möjligheten att ens på ett ungefär kunna fixeras i siffror befinna sig emellertid vad de sakkunniga kallat reserverna.

Den korta undersökningsperiod med dess begränsade material, som de sakkunniga haft att bygga på och som är den enda, som står till buds med rent praktiska erfarenheter, kan ur anställningssynpunkt icke betraktas som en normal eller genomsnittsperiod. Om man främtager året 1926, har den allt för starkt legat under påverkan av de exceptionella förhållanden, som 1920—1921 års höga födelsetal förde med sig. Under sitt sysslande med dessa ting ha de sakkunniga likväl kommit till den uppfattningen, att de erfarenheter, som vunnits, i det stora hela bekräfta sannolikheten hos de matematiska beräkningarna. Dessa leda, såsom synes framgå av byråchefen Göransson's kommentar, till ett siffertal, som ligger åtskilligt under det slutligen valda, men då de sakkunniga i ett annat utlåtande ha för avsikt att föreslå anordnande av särskilda utbildningskurser för småskollärarinnor i och för vinnande av kompetens till lärarbefattning vid egentlig folkskola och då en sådan anordning nödvändiggör en utökning av småskollärarinneproduktionen för att kompensera avgången till folkskolan, anse de emellertid, att det årliga rekryteringsbehovet ändå kommer att hålla sig i närheten av talet 400 — möjligen ett eller annat tiotal under.

V. Seminariebehovet.

1.

Den nu gällande undervisningsplanen för småkoleseminarierna utgår ifrån ett elevantal av 28—30 i vardera seminarieklassen. I sin utredning den 23 juni 1927 har skolöverstyrelsen emellertid tänkt sig, att elevantalet normalt skulle bestämmas till 24 i varje klass, och har grundat sin beräkning av seminariebehovet på detta tal. Beträffande de tre nordligaste seminarierna säges dock, att rent sakliga skäl tala för att seminarieklasserna vid dessa läroanstalter lämpligen böra omfatta endast 20 elever. Vilka dessa skäl äro, har överstyrel-

Elevantalet
i seminarie-
klasserna.

sen icke framhållit, och icke heller har någon motivering lämnats till talet 24 såsom det normala elevantalet vid de övriga seminarierna.

I sin plan den 26 januari 1926 för inskränkningar och begränsningar i fråga om folkskolläraproduktionen har emellertid överstyrelsen — som en begränsningsåtgärd av mera bestående karaktär — funnit sig böra räkna med 25 elever i varje klassavdelning i stället för det enligt gällande seminariestadga stipulerade talet 30 såsom högsta tillåtna elevantalet i varje klass och har därvid lämnat en närmare motivering för detta reducerade elevantal.

Överstyrelsen framhåller, att med hänsyn till nödig marginal för kvarsittning stadgans bestämmelser inneburit, att ett antal av högst 28 elever normalt bort intagas i varje klassavdelning, enär det endast under denna förutsättning kunde undgås, att det givna maximitalet överskredes. »Emellertid», säger överstyrelsen vidare, »låter det sig icke fördöljas, såsom överstyrelsen i sin underdåniga skrivelse den 17 december 1924 anförde, att sagda antal, vilket på sin tid fastställdes med tanke på det rådande stora behovet av ökad tillgång på lärarkrafter, redan med hänsyn till den teoretiska undervisningen håller sig i överkanten av det önskvärda, om man vill eftersträva den individualisering, som studiearbetets karaktär gör så betydelsefull. Och alldeles bestämt anser sig överstyrelsen hävda, att ur synpunkten av den praktiska utbildningen detta antal är för högt. Eleverna erhålla alltför ringa erfarenhet som lärare, trots att övningsskolorna äro över hövan belastade med elevlektioner.» Under då löpande läsår hade man funnit sig böra tillämpa ett lägre antal, nämligen 25 såväl i studentklasserna som i första klassens avdelningar, och vid de samråd i nämnda angelägenhet, som ägt rum med åtskilliga seminarierektorer, hade det med styrka betonats, att det för seminarierna vore ytterligt betydelsefullt att för möjliggörande av en ur olika synpunkter effektivare och grundligare utbildning i fortsättningen få bibehålla den förmån, som en begränsning av avdelningarnas storlek till 25 innebure. Som ett ytterligare stöd kunde överstyrelsen åberopa den ståndpunkt, som 1918 års skolkommision intagit till frågan om lärjungeantalet i gymnasiets ringar, vilket kommissionen föreslagit till att för framtiden utgöra 25 mot dåvarande 30; vad som därvid ansetts såsom för gymnasiet betydelsefullt, hade förvisso i lika eller i än högre grad sin tillämpning på lärarutbildningsanstalterna.

I proposition till 1929 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t en definitiv inskränkning av folkskoleseminariernas antal. När det gällde frågan, i vilken utsträckning en dylik beskärning skulle äga rum, hade departementschefen avslutit sig till skolöverstyrelsens synpunkter och således vid sina beräkningar utgått ifrån att elevantalet per klass skulle normalt utgöra 25. Denna uppfattning ansåg riksdagen sig icke kunna dela. I riksdagens skrivelse heter det, att »riksdagen kan för sin del icke finna tillräckliga skäl vara anförda för en sänkning av klassnumerären från nuvarande 30 så långt som till 25. Någon minskning i elevantalet kan dock vara befogad, särskilt med hänsyn till de praktiska undervisningsövningarna, och riksdagen anser, att man lämpligen kan räkna med ett elevantal av omkring 28 per klass.»

Vid ärendets behandling i kamrarna uttalades dock från ett par håll starka

betänkligheter mot att icke godtaga den inskränkning i elevantalet, som av Kumgl. Maj:t föreslagits. Naturligtvis ginge det att ha 28 lärjungar i en klass, då de endast sysslade med teoretiska ämnen, men när det gällde den praktiska lärarutbildningen, vore det önskvärt att hålla ett lägre elevantal. Ty ju mer man minskade det totala lärjungetalet, ju flera lektioner finge varje elev, och ju flera lektioner han finge hålla, desto bättre lärare måste han förutsättas kunna bliva.

Den meningsbrytning beträffande antalet elever per klass, som här ovan relaterats, gällde närmast folkskoleseminarierna, och så som frågorna lågo till vid 1929 års riksdag, kom ingenting att yttras rörande småskoleseminarierna. Men givetvis sträcker sig riksdagens mening även till dessa, så mycket mer som de framförda synpunkterna ha enahanda betydelse i ena fallet som i det andra.

Mot det av riksdagen förordade klasstalet 28 har ingen allvarligare anmärkning gjorts, så snart det gäller den teoretiska undervisningen. Även skolöverstyrelsen synes trevande på den punkten. Och detta är förklarligt nog. Elevantalet måste ju alltid röra sig kring en tämligen hög siffra. Och för den individualisering av undervisningen, som det under sådana omständigheter kan vara tal om, spelar det en ytterst ringa roll, om två eller tre elever mer eller mindre deltaga i de teoretiska lektionerna.

Annorlunda ställer sig saken, när det gäller den praktiska utbildningen. På den punkten äro anmärkningarna flera och förefalla tyngre. Det är naturligtvis riktigt, när det säges, att ju färre elever, ju flera lektioner i övningsskolan, och skolöverstyrelsens påpekan i sin ovannämnda plan, att eleverna vid ett antal av 28—30 erhålla alltför ringa erfarenhet såsom lärare, bör säkerligen tagas under övervägande.

För att vinna närmare kännedom om hur nu sagda förhållanden te sig i fråga om småskoleseminarierna, ha de sakkunniga låtit verkställa en undersökning av den praktiska utbildningen vid nämnda läroanstalter. Resultatet härav föreligger i bil. 4. Av denna framgår, att med den organisation av den praktiska lärarutbildningen, som nu gällande undervisningsplan föreskriver, varje elev — beräknat efter ett elevantal av 28—30 i vardera seminarieklassen — under sin lärotid erhåller i medeltal 14 gruppövningar, ett helgdagsbesök med full tjänstgöring samt 3—6 timmars serieövningar. Nämnda antal undervisningsövningar torde emellertid ha betraktats såsom för ringa för elevernas praktiska utbildning, enär vid de flesta seminarier en strävan gjort sig gällande att bereda eleverna ett större antal lektionsmöjligheter. Detta har varit lätt att åstadkomma, när seminarieklassernas elevantal väsentligt understigit 28—30, men med sistnämnda elevantal synas vissa svårigheter ha yppat sig, och de utvägar, som tillgripits, ha måhända någon gång haft en mer eller mindre ofördelaktig inverkan på elevernas praktiska utbildning i övrigt eller åstadkommit en något väl stark belastning av övningsskolan med elevlektioner.

Erfarenheten synes sålunda kunna giva stöd åt den uppfattningen, att eleverna erhålla ett för litet antal undervisningsövningar under sin lärotid och att olägenheter framställa sig vid försök att med ett antal av 28—30 elever i se-

minariets klasser utöka elevernas lektionsmöjligheter. Den frågan inställer sig därför, hur en omläggning i den av överstyrelsen önskade riktningen skulle gestalta sig, d. v. s. om den skulle föra med sig en bättre ordning. Enligt de sakkunnigas undersökningar ställer sig saken så, att om nuvarande undervisningsplan följdes, skulle med 24 elever per klass antalet undervisningsövningar per elev höjas i genomsnitt från 2.4 till 3 i första klassen och från 12 till 15 i andra klassen. Sammanlagt skulle alltså varje elev kunna få omkring 4 undervisningsövningar mera, än om klassen omfattat 30 elever. Övningsskolans belastning med elevlektioner skulle därjämte i någon mån minskas, då såväl hel-dagsbesökens som serieövningarnas antal reducerades i och med det lägre elev-antalet. Det förefaller de sakkunniga, som om ovannämnda vinst för den praktiska utbildningen vore väl ringa under en seminarievistelse på två år. Och den föreslagna omläggningen är så mycket mindre att förorda, som enligt de sakkunnigas förmenande även med 28 elever per klass ett ökat antal lektionsmöjligheter torde kunna beredas eleverna, utan att därav några olägenheter för undervisningen i övrigt behöva följa.

Såsom framgår av bil. 4 är vid undervisningsövningarna varje seminarieklasse i regel uppdelad i två grupper, och då båda grupperna samtidigt ha undervisningsövningar, är övningsskolan uppdelad på tvenne undervisningsavdelningar. Med klasser på 24—30 elever blir således antalet elever i varje grupp 12—15. Av dessa är det vid halvtimmaslektioner två elever, vid heltimmaslektioner blott en, som får undervisa, medan de övriga endast åhöra undervisningen. Enligt de sakkunnigas åsikt skulle den praktiska undervisningen bliva mera effektiv, om elevernas självverksamhet finge större utrymme. Detta kan åstadkommas genom en uppdelning i flera grupper med ett färre antal elever i varje grupp. Om sålunda varje klass uppdelas i tre grupper, reduceras — med klasser på 24—30 elever — elevantalet i varje grupp till 8—10. En dylik anordning ställer emellertid större krav på övningsskolan, än vad som är förhållandet vid en uppdelning i två grupper.

Självfallet är, att antalet undervisningsavdelningar i övningsskolan måste vara tillräckligt stort för att kunna motsvara de ökade fordringarna. Därför hålla de sakkunniga före, att vid varje seminarium övningsskolan bör bestå av minst två avdelningar, av vilka helst båda avdelningarna böra utgöra b-avdelningar med klaserna 1—2 eller ock den ena omfatta klasserna 1—2 och den andra klasserna 3—4; b-typen i småskolan och B1-typen i folkskolan torde vara att föredraga, emedan därigenom ett större antal timmar för de praktiska övningarna kunna erhållas. Om tre grupper skola undervisa samtidigt, måste emellertid endera undervisningsavdelningen kunna uppdelas i tvenne hälfter. Detta medför kravet på tillräckligt stora klasser i övningsskolan, ty varje undervisningsavdelning bör helst i detta avseende vara jämförlig med de vanliga skolorna på landet. Elevantalet i varje övningsskoleavdelning synes därför normalt böra utgöra mellan 20—24 barn, så att barnantalet i den delade övningsskoleavdelningen icke behöver understiga 10. Vid uppdelningen av en övningsskoleavdelning kan denna delas antingen i två a-klasser eller också i tvenne b-klasser. Ehuru b-formen i allmänhet synes vara att föredraga,

kan det dock vara lämpligt, att tidvis även uppdelning sker i a-klasser, t. ex. vid första klassens undervisningsövningar, då, som bekant, undervisningen i a-skola ställer mindre krav på den undervisande.

De sakkunniga tänka sig således, att småskoleseminarierna, med undantag för de treklassiga statsseminarierna i Haparanda, Murjek och Lycksele, böra omfatta två seminarieklasser och att elevantalet vid samtliga småskoleseminarier i riket bör normalt utgöra 28 per klass. Den praktiska utbildningen tänka de sig vidare anordnad så, att första klassens undervisningsövningar komme att omfatta 25 veckor, därav 7 under slutet av höstterminen och 18 under vårterminen. Som av bil. 4 framgår, har vid ett flertal seminarier en del av höstterminen använts till gruppövningar för första klassens elever. Under en tid av 10 veckor torde eleverna kunna hinna att inhämta nödiga pedagogiska och metodiska kunskaper samt genom auskultationer och annorledes vinna tillräcklig förberedelse för att själva kunna börja med undervisningen. Övningarna skulle omfatta en timma i veckan och bestå av halvtimmaslektioner, så att en lektion på 45 minuter uppdelas på tvenne elever. Klassen skulle dessutom, som förut antytts, uppdelas i tre grupper, vilka samtidigt skulle ha gruppövningar. Genom dessa anordningar skulle sex undervisningsövningar kunna erhållas per vecka och 150 per läsår, och antalet undervisningsövningar per elev skulle komma att utgöra 5.3.

Andra klassens gruppövningar skulle omfatta en tid av 35 veckor. Läsåret beräknas nämligen omfatta seminariestadgans maximum av 39 veckor, från vilka omkring två bortgå för varje termin (se bil. 4). Undervisningsövningarna skulle omfatta fem timmar i veckan och uteslutande bestå av heltimmaslektioner. Klassen skulle jämväl här uppdelas i tre grupper, vilka samtidigt skulle ha gruppövningar. Genom nämnda anordningar skulle 15 undervisningsövningar erhållas per vecka och 525 per läsår och antalet undervisningsövningar per elev skulle ökas till 19.

Övningsskolans belastning med elevernas undervisningsövningar enligt nu gällande undervisningsplan utgör 10 veckotimmar under höstterminen och 12 under vårterminen. Fördelad på 2 undervisningsavdelningar utgör således nämnda belastning 5 veckotimmar under höstterminen och 6 under vårterminen. Enligt den ovan föreslagna anordningen skulle belastningen utgöra 15 veckotimmar under höstterminens första 10 veckor samt 18 under de 7 sista såväl som under hela vårterminen. Nämnda belastning fördelas emellertid här på 3 undervisningsavdelningar, varför den utgör 5 veckotimmar under höstterminens första 10 veckor och 6 veckotimmar under den återstående delen av läsåret. Med nu nämnda anordning ökas således belastningen på övningsskolan under en tid av 7 veckor med 1 veckotimma per undervisningsavdelning. Denna ökning torde dock mer än väl försvaras av de fördelar, som vinnas av eleverna i praktisk utbildning. I stället för de omkring 14 lektionsmöjligheter, som enligt gällande undervisningsplan erhållas, skulle varje elev få 24. Ur kvalitets-synpunkt förlora lektionerna intet i värde. Samtliga undervisningsövningar

i andra klassen komma att utgöra heltimmaslektioner, och alla kunna försiggå i skola av b-form, om vederbörande rektor så finner lämpligt.

Beträffande heldagsbesöken och serieövningarna ha de sakkunniga intet att erinra i fråga om undervisningsplanens bestämmelser. Ett antal av 28 elever kommer att något öka belastningen på övningsskolan i jämförelse med ett antal av 24, men denna ökning blir dock ganska ringa. Den utgör omkring 1 veckotimma, därest varje elev under en hel dag får full tjänstgöring i övningsskolan och dessutom erhåller 2 serieövningar à 3 timmar; skulle även härvidlag övningsskolan delas upp på 3 undervisningsavdelningar, kommer den genomsnittliga ökningen att utgöra 15 minuter per vecka.

Övningsskolans uppdelning på 3 undervisningsavdelningar vid de praktiska övningarna medför icke nödvändigtvis kravet på ett lika stort antal lärosalar för övningsskolan. Ett antal av två lärosalar torde normalt kunna betraktas som tillräckligt, och vid uppdelning i 3 avdelningar torde den ena avdelningen kunna använda något specialrum eller något av seminarieelevernas klassrum till lärosal.

De sakkunniga hålla således före, att de pedagogiska kraven icke, som man velat göra gällande, med nödvändighet utdöma det av riksdagen förordade klass-talet 28. Genom en mera tidsvinnande anordning av arbetet i övningsskolan uppnår man icke endast vad som skulle uppnås genom att sänka elevantalet till 24; man vinner mera. Det ligger en anmärkning nära till hands, nämligen den, att genom en dylik anordning och genom att samtidigt sänka elevantalet skulle man vinna ändå mera. Den anmärkningen är riktig. Men elevantalet är icke en isolerad pedagogisk fråga. Det vore säkerligen av värde att icke behöva räkna med flera än 15—20 elever i en klass. Att skolöverstyrelsen icke går den vägen, sammanhänger med överväganden, som icke äro pedagogiska. Det är av enahanda skäl, som de sakkunniga stannat för talet 28; den föreslagna sänkningen betyder nämligen, att staten skulle behöva vidmakt-hålla ytterligare ett par småskoleseminarier.

2.

Seminarier-
antal och för-
läggning.

Den seminarieorganisation, som skolöverstyrelsen framlade som resultat av sin utredning år 1927, byggde på en klassnumerär av 24 elever — med undantag för de tre nordligaste seminarierna, där klasserna lämpligen borde omfatta 20 elever — samt en årlig utexamination av 372 småskollärarinnor. Den kom därför att omfatta 16 avgångsavdelningar, fördelade på ett dubbelseminarium och 14 enkelseminarier. Räknar man med en klassnumerär av 28 elever och ett årligt rekryteringsbehov av 380 à 390 lärarinnor, behövs det 14 seminarieavdelningar. Då den nuvarande organisationen vid sidan av de fyra statsseminarierna består av 18 landstingsseminarier och dessutom ett för staden Göteborg, betyder detta, att 9 av de nu arbetande seminarierna måste nedläggas. Låter det sig göra att åvägabringa en större koncentration med ett antal dubbelseminarier — någonting som av såväl pedagogiska som ekonomiska skäl

vore att föredraga — kommer ytterligare ett par att nedläggas. Frågan blir således närmast, hur den nya organisationen bör ha sina seminarieavdelningar förlagda.

Den naturliga utgångspunkten är väl därvidlag, att en landsända får så stor del av den samlade utexamineringen, som dess lärarinnekår berättigar den till, d. v. s. att om småskollärarinorna i en del av landet utgöra exempelvis 10 % av landets alla lärarinnor, bör till den landsdelen gå 10 % av nyrekryteringen. Det finns många sätt att dela upp landet för att på så vis hjälpa sig fram till en något så när lämplig och rättvis fördelning. Man kan låta Mälar- och Hjälmarslandskapen utgöra en del för sig, Vänernområdet en del för sig o. s. v., och skolöverstyrelsen har gjort en förberedande uppdelning genom att tänka sig en linje dragen genom Mälaren och Hjälmaren till Vätterns norra udde och därifrån över Vänern fram till Svinesund och så förlägga 8 av sina seminarieavdelningar norr om denna tänkta gränslinje och 8 söder om densamma. Det visar sig emellertid, att hur man än delar upp landet, måste man sedan alltid i detaljerna tänja på gränslinjerna och att man därför lika gärna kan gå ut ifrån den gamla historiska indelningen i Norrland, Svealand och Götaland. Nedanstående tabell kan tjäna som illustration till hur fördelningen under sådana omständigheter ter sig.

Tabell 19.

Landsdel	Procentuell andel av landets lärarinnekår	Motsvarande procent av utexamineringen, uttryckt i antal lärarinnor	Erforderligt antal seminarieavdelningar
Norrland	28.4	111	4
Svealand	25.5	100	3.5
Götaland	46.1	181	6.5

Såsom framgår av tabellen, borde Svealand och Götaland någonstades ha ett seminarium i hälftenbruk. Det är emellertid omöjligt att för de olika landsdelarna ordna en seminarieförläggning, som i någon större utsträckning närmar sig idealet. Förläggningsorterna, som man har att välja emellan, finnas redan och äro begränsade; det gäller endast att välja ut de ur olika synpunkter bästa och lämpligaste.

Om man först vänder sig mot Götaland, som kräver det största antalet seminarier, finner man, att Skåne icke får sitt lärarinnebehov fyllt genom det enda seminarium, som för närvarande är i verksamhet inom landskapet; såsom förut är nämnt, nedlades seminariet i Kristianstad från och med vårterminen 1929. För Halland däremot är ett seminarium för mycket. Men genom två seminarier äro de båda landskapen tillgodosedda i full utsträckning, och de sakkunniga finna ingen anledning att föreslå en ändring av de nuvarande förläggningsorterna, Lund och Halmstad. Den sydöstra hälften av Götaland med landskapen Blekinge, Småland, Östergötland, Öland och Gotland har en-

ligt den antagna fördelningsprincipen rätt till ett 70-tal lärarinnor årligen. Läger man till Närke och angränsande delar av Södermanland, får man plats för tre seminarier. Som förläggningssorter inom detta område föreslog skolöverstyrelsen Linköping och Jönköping samt Växjö, därest tillfredsställande lokaler kunde anskaffas. I annat fall skulle lärarbehovet kunna tillgodoses av erforderliga parallellklasser vid något av seminarierna i Jönköping eller Halmstad. De sakkunniga dela överstyrelsens uppfattning i fråga om Linköping, men beträffande det övriga i förslaget ha de kommit till en annan uppfattning. De förutsättningar, under vilka överstyrelsen kunde förorda, att ett statens småskoleseminarium förlades till Växjö, föreligga icke. För närvarande är landstingsseminariet inrymt i en Växjö stad tillhörig, tämligen flackt och lågt belägen byggnad i en utkant av staden. Denna byggnad fyller icke ens blygsamma anspråk på vare sig ändamålsenlig anordning av lokalutrymmena eller nödortfittigt underhåll. I sitt nuvarande skick måste den anses alldeles olämplig som seminariebyggnad. En restaurering kan visserligen tänkas men torde möta så stora svårigheter på grund av byggnads sättet och även med tvivelaktigt resultat draga så betydande kostnader, att den knappast kan komma i fråga. Efter att på ort och ställe ha tagit del av lokalförhållandena måste de sakkunniga anse uteslutet att i denna byggnad inrymma ett statsseminarium.

Såsom framgår av skolöverstyrelsens utredning, har det under ett tidigare skede av denna frågas behandling föreslagits, att om staten övertog dövstumundervisningen och denna koncentrerades, så att dövstumskolan i Växjö bleve flyttad, den för detta ändamål använda byggnaden skulle få disponeras för småskoleseminariet. Emellertid ligger frågan om dövstumskoleundervisningens ordnande ännu i det ovissa, varför dessa lokaler ej nu stå till förfogande. Men även om så vore förhållandet, anse likväl de sakkunniga — trots dövstumskolebyggnadens vackra och lämpliga läge och till synes stabila byggnadsätt — att den svårigen på ett tillfredsställande sätt skulle kunna tillgodose ett småskoleseminariums lokalbehov och att en ombyggnad på grund därav endast i nödfall torde kunna förordas.

Vad Jönköping beträffar, äro förhållandena där i så måtto enahanda med dem i Växjö, att de lokaler, i vilka det nuvarande landstingsseminariet är inrymt, utgöras av staden tillhöriga byggnader; de ha förut tjänat såsom sjukhus. Dessa lokaler ha på viss tid och kostnadsfritt upplåtits åt landstinget, och stadsfullmäktige i Jönköping ha förklarat sig villiga att upplåta anläggningen åt staten för seminarieändamål antingen mot en viss årlig hyra eller genom inköp. Enligt byggnadsstyrelsens värdering skulle hela fastigheten med tomt och samtliga byggnader hava ett värde av 145 900 kronor. Det är möjligt, att nya förhandlingar skulle medföra för staten andra och mera förmånliga villkor, men därmed vore lokalfrågan icke löst. För att de olika byggnaderna skulle kunna motsvara sitt ändamål, kräves enligt byggnadsstyrelsen förändrings- och reparationsarbeten, som draga en kostnad av icke mindre än 103 900 kronor. Det är därför icke möjligt för de sakkunniga att förorda Jönköping som förläggningssort, därest bättre förhållanden erbjuda sig annorstädes.

När skolöverstyrelsen gjorde sin rundgång bland landstingsseminarierna för att välja ut de bästa förläggningssorterna, var det förklarligt, att den icke stannade vid Kalmar. Där saknades seminariebyggnad; de lokaler, som staden kostnadsfritt upplät och fortfarande upplåter, äro olämpliga och otillräckliga, och undervisningen i gymnastik och hushållsgöromål måste bedrivas i lokaler, lånade i andra skolor.

Frågan om anskaffande av tillräckliga och tidsenliga seminarielokaler hade visserligen tidigare omfattats med livligt intresse, och i september 1922 beslöt Kalmar läns södra landsting att under samarbete med länets norra landsting på av Kalmar stad upplåten tomt uppföra ett nytt tvåklassigt småskoleseminarium enligt uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, slutande på en summa av 138 600 kronor. Men i anledning därav att frågan om statens övertagande av seminarieutbildningen under tiden blivit aktuell, kunde följande år kvalificerad majoritet icke uppbringas i landstinget för beslutets fullföljande, varför detta tills vidare blev uppskjutet i avvaktan på seminarieorganisationens slutliga ordnande.

Från och med hösten 1928 har emellertid frågan kommit i ett nytt läge. Vid sammanträde med Kalmar läns södra landstings förvaltningsutskott i oktober nämnda år beslöt man godkänna förslag om att samman med Kalmar stad erbjuda att utan kostnad för statsverket till statens förfogande ställa erforderliga lokaler till ett statens småskoleseminarium, för den tid undervisning vid ett sådant bedreves i Kalmar. Motsvarande erbjudande gjordes av Kalmar stadsfullmäktige enligt beslut å sammanträde den 1 november samma år. Sedermera har drätselkammaren i Kalmar i en till skolöverstyrelsen ställd, den 18 februari 1929 dagtecknad skrivelse förklarar, att det från stadens sida tidigare gjorda erbjudandet avsåge såväl enkel- som dubbelseminarium samt att Kalmar stad genom dess drätselkammare erbjöde sig att i enlighet med stadsfullmäktiges beslut »ställa för ett statligt tvåklassigt dubbelseminarium erforderliga och fullt iordninggjorda lokaler till statens förfogande». Drätselkammaren anhöll samtidigt, att skolöverstyrelsen måtte taga under omprövning möjligheterna och fördelarna av att till Kalmar förlägga ett tvåklassigt dubbelseminarium samt framlägga förslag om ett dylikt seminariums inrättande därstädes. Som lämpliga lokaler föreslog drätselkammaren dels Kalmar högre allmänna läroverks gymnastikbyggnad, dels i viss omfattning samma läroverks huvudbyggnad, dels ock stadens epidemisjukhus. I anledning därav anmodade skolöverstyrelsen statens byggnadsstyrelse att avgiva yttranden angående möjligheterna att genom erforderlig omändring kunna erhålla en tillfredsställande lösning av lokalfrågan för dels ett tvåklassigt enkelseminarium, antingen i den ifrågavarande gymnastikbyggnaden eller i bottenvåningen av allmänna läroverkets huvudbyggnad, dels ett tvåklassigt dubbelseminarium i enlighet med drätselkammarens erbjudanden, antingen i läroverkets huvudbyggnad eller i stadens epidemisjukhus.

Byggnadsstyrelsen överlämnade i april 1929 den begärda utredningen, varav framgick, att ett tvåklassigt enkelseminarium skulle utan större ändringar i byggnaderna kunna inrymmas såväl i gymnastikbyggnaden som i läroverkets

huvudbyggnad, med förord för huvudbyggnaden såsom den lämpligaste. Ett dubbelseminarium skulle kunna inrymmas antingen i epidemisjukhuset, om detta om- och påbyggdes, eller i läroverkets huvudbyggnad, med förord för epidemisjukhuset, särskilt med hänsyn till dess fria och goda läge.

De sakkunniga, som genom besök på platsen sökt bilda sig en uppfattning om de olika alternativens lämplighet, måste vitsorda de goda lokalmöjligheter för ett statsseminarium, som Kalmar har att erbjuda. Då ett dubbelseminarium, såsom tidigare framhållits, i många avseenden är att föredraga, och då vidare Kalmar ur förläggningssynpunkt har ett gynnsammare läge än Halmstad eller Jönköping, som skolöverstyrelsen eventuellt tänkte sig kunna mottaga parallellklasser, vilja de sakkunniga förorda, att ett dubbelseminarium förlägges till Kalmar — allt under förutsättning, att staden enligt sitt erbjudande ställer »erforderliga och fullt iordningställda lokaler till statens förfogande». — Fråga om de för sådant ändamål föreslagna två platserna ha de sakkunniga i det stora hela ingenting att invända mot någondera, även om de i likhet med byggnadsstyrelsen giva ett visst företräde åt epidemisjukhuset.

För den återstående delen av Götaland, d. v. s. Västergötland, Bohuslän och Dalsland, äro två seminarieavdelningar behöfliga, även om detta möjligen kommer att föra med sig ett litet överskott. Skolöverstyrelsen, som endast räknade med ett seminarium i denna del av landet, gav Skara företräde såsom förläggningssort, för den händelse lokalfrågan kunde lösas. Som det nu är, har landstingsseminariet visserligen egna lokaler i en ganska centralt belägen fastighet, men de äro ej tillräckliga; seminariet förfogar nämligen endast över tre lärosalar, ett litet lärarinnerum och ett obetydligt materialrum, vilka samtliga dessutom äro rätt bristfälliga. För att skaffa erforderliga utrymmen har byggnadsstyrelsen uppgjort ett förslag, enligt vilket dels hela den nuvarande byggnaden skulle tagas i bruk för seminariets räkning, dels en tillbyggnad till densamma skulle utföras. Genom dessa anordningar skulle jämväl bostäder för rektor och för vaktmästare kunna erhållas. Kostnaderna härför skulle belöpa sig till 142 100 kronor, därav för förändringsarbeten 40 000 kronor, för reparationsarbeten 7 700 kronor och för tillbyggnaden 94 400 kronor.

Byggnadsstyrelsen har framhållit, att seminariet i Skara i fråga om lokaler är sämst ställt av alla, som den haft att undersöka, och att det därför också kräver de dyraste byggnadskostnaderna. Det har ävenledes den minsta tomt. Då därtill kommer, att de sakkunniga vid besök å platsen i och för granskning av det ovannämnda förslaget till om- och tillbyggnad funnit vissa planerade anordningar vara mindre tillfredsställande, bland annat beträffande skolkökslokalernas förläggande till källaren, anse de sig icke kunna tillstyrka, att byggnadsstyrelsens förslag kommer till utförande. Då de sakkunniga emellertid längre fram i sitt betänkande ha för avsikt att hemställa, det folkskoleseminariet i Skara med hänsyn till det framtida folkskolläraryrket måtte nedläggas, ligger det närmast till hands — därest denna hemställan bifalles — att de därigenom ledigblivna lokalerna tagas i anspråk för ett småskoleseminarium, d. v. s. i detta fall ett dubbelseminarium.

Årsbehovet av nya småskollärarinnor för huvudparten av Svealand fylles — om också nått och jämnt — genom tre avgångsavdelningar. Det förefaller de sakkunniga ur många synpunkter naturligt och lämpligt, att två av dessa, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, slås samman till ett dubbelseminarium i Strängnäs med förläggning i det nedlagda folkskoleseminariets lokaler. Någon tvekan kan däremot råda om den andra förläggningsorten. Värmland och Dalarna, som valet måste stå emellan, ha i det närmaste en lika stor småskollärrinnekår, och Kristinehamn såväl som Falun erbjuda lokaler, som med en del förändringar, eventuellt någon tillbyggnad, kunna göras lämpade för ändamålet. Att de sakkunniga till sist enat sig om att förordade förläggningsorten till Falun beror förnämligast därpå, att Falun i det stora hela ligger bättre till och att en förläggning dit ställer sig ekonomiskt något fördelaktigare.

Som man finner av fördelningstabellen å sid. 73, skulle 4 seminarieavdelningar vara nog för att årligen ersätta och förnya hela Norrlands småskollärrinnekår. Då staten uppehåller 4 enkelseminarier inom just detta område, skulle frågan kunna tyckas vara löst och ingenting vidare behövas. Det förhåller sig likväl så, att redan seminariernas förläggning omöjliggör en sådan lösning. Delar man upp Norrland i två något så när lika stora hälfter, visar det sig, att den övre delen, Lappland och Västerbotten, med ett årsbehov av ungefär 50 lärarinnor, fått tre av dessa seminarier på sin lott. Det behövs således en omprövning.

Den nedre delen av Norrland med Gästrikland, Hälsingland, Medelpad, Ångermanland, Jämtland och Härjedalen har utrymme för minst två seminarier, ett för de första tre landskapen och ett för de tre senare, och som förläggningsorter erbjuda sig i det ena fallet Hagaström och i det andra Östersund. Men även ett annat alternativ kan diskuteras, nämligen att utbyta Hagaström mot Härnösand. Det förefaller likväl som om de starkare skälen skulle tala för det förre. Genom en förläggning till Härnösand skulle samtliga de norrländska seminarierna dragas mot norr och ett allt för stort landområde hänvisas till en enda seminarieavdelning, nämligen den i Falun. Hagaström står dessutom i bättre och lättare förbindelse med den del av förläggningsområdet — Hälsingland — som kräver det mesta av utexamineringen, och även om det i fortsättningen kommer att draga ytterligare kostnader, blir det dock billigare att sätta i stånd än ett seminarium i Härnösand. Härtill kommer en sak, som visserligen har en begränsad räckvidd, men det är väl i allmänhet så, att man ej gärna byter ut en anstalt, som helt nyligen blivit skänkt till staten, mot en annan, såvida icke denna senare är för ändamålet väsentligen mera lämpad. De sakkunniga anse sig därför böra förordade, att såväl Hagaström som Östersund bibehållas som förläggningsorter för seminarierna i nedre Norrland.

I övre Norrland ha, som nämnts, tre av statens småskoleseminarier sin verksamhet, det ena i Haparanda och de båda andra i Murjek och Lycksele. Då årsbehovet rör sig kring siffran 50, innebär detta en avgångsklass för mycket. Härtill kan läggas, att övre Norrland sedan några år tillbaka har att dragas

med en överproduktion av lärarinnor, som redan haft till följd, att två lands-
tingsseminarier måst nedläggas och som uppenbarligen ännu ligger och tynger
på lärarinneproduktionen; av de 140 elever, som åren 1927—1929 utexamine-
rades från Haparanda, Murjek och Lycksele, hade nämligen endast 97 kunnat
vinna anställning i en eller annan form den 1 mars 1930. Tanken faller där-
för närmast på att förorda ett nedläggande av någotdera av de nu nämnda se-
minarierna, och eftersom seminariet i Haparanda har sin speciella uppgift att
utbilda lärare för den svenska finnbygden och det i Lycksele med avseende på
lokaler och utrustning är det bästa i riket, skulle således endast Murjeks semi-
narium kunna komma i fråga.

De sakkunniga äro emellertid icke förvissade om, att detta skulle vara det
rätta tillvägagångssättet. Det är en oviss fråga, huru länge man har att räkna
med överproduktionens verkningar. I allmänhet ligger det så, att den största
kontingenten av de utexaminerade redan under det första arbetsåret efter ut-
examineringen får anställning i någon form och att anställningsutsikterna se-
dan bliva mindre för vart år, vilket gör, att många tämligen snart söka sin
utkomst på annat håll. Å andra sidan upplyses det, att det icke är någon säll-
synthet i dessa trakter, att lärarinnor ännu efter flera år gå och vänta på sin
första anställning. Man vet heller ingenting om hur utvecklingen kommer
att gestalta sig. Tendensen hitintills är olika inom de olika småskollärrinne-
tjänsterna. Somliga tendera att bliva färre och andra att bliva flera, men
övre Norrland följer icke alldeles med i den vanliga takten. Medan under
åren 1919—1928 de mindre folkskolorna i vårt land minskades med 398, var
minskningen i övre Norrland endast 26, d. v. s. från 878 till 852, och medan
samtliga småskollärrinnetjänster under samma tidsperiod ökades med 432, var
ökningen för övre Norrland ensamt 142. Det vill med andra ord säga, att ut-
vecklingen hittills för denna landsända krävt ett procentuellt större antal lära-
rinnor än för andra delar av landet.

Men vad som stärker de sakkunniga i deras tveksamhet inför ett nedläggande
av Murjeks seminarium är en annan omständighet. I sin utredning framhöll
skolöverstyrelsen, att med hänsyn till vårt lands stora utsträckning och olika
naturförhållanden ett på matematisk väg beräknat årligt minimibehov av lä-
rare för hela riket icke kunde vara tillfyllest; det måste alltid finnas en viss
marginal mellan det teoretiska och det praktiska behovet. De sakkunniga
dela denna uppfattning. När det gäller vidsträcktare områden, för den prak-
tiska fördelningen av de nytillkomna ofta med sig svårigheter, som måste
återverka på det behövliga antalets storlek. För Skåne och Blekinge exem-
pelvis kräves rent matematiskt samma årliga utexaminering som för Lappland
och Västerbotten, men det beräknade femtiotalet lärarinnor har naturligen lät-
tare att fylla sina olika uppgifter som ersättare inom det förra området än
inom det senare, som är elva gånger större. Det är därför nödvändigt för den
större delen av Norrland, och särskilt för den övre delen såsom varande ett
gränsland, att de utexaminerades antal icke ligger i underkant. De sakkunniga
anse sig därför böra förorda, att Murjeks seminarium — i varje fall tills vidare
— bibehålles.

VI. Seminarierna.

Den nya seminarieorganisation, som förordats i det föregående, skulle komma att bestå av 3 dubbelseminarier och 9 enkelseminarier, av vilka senare de 3 fortfarande skulle vara tre-åriga. Genom de olika seminariernas förläggning skulle för hela landets vidkommande 12 seminarier kunna nedläggas, nämligen landstingsseminarierna i Härnösand, Bollnäs, Västerås, Uppsala, Malmköping, Örebro, Jönköping, Växjö, Borås, Uddevalla och Kristinehamn samt seminariet i Göteborg. Nedanstående tabell ger en översikt av de nya förhållandena:

Tabell 20.

Statsseminarier		Seminariet, som böra indragas	
Seminarium	Antal examensavdelningar	Seminarium	Antal examensavdelningar
Strängnäs	2	Uppsala	1/2
Skara	2	Malmköping	1/2
Kalmar	2	Göteborg	1/2
Linköping	1	Uddevalla	1/2
Lund	1	Härnösand	1
Halmstad	1	Bollnäs	1
Falun	1	Västerås	1
Hagström	1	Örebro	1
Östersund	1	Jönköping	1/2
Lycksele	1	Växjö	1
Murjek	1	Borås	1
Haparanda	1	Kristinehamn	1
12 seminarier	15	12 seminarier	9 1/2

Om man undantager dubbelseminarierna, ha samtliga inom den nya organisationen att direkt fortsätta sin verksamhet. Emellertid är det nödvändigt, att landstingsseminarierna undergå större eller mindre förändringar för att i fråga om lokaler och annat bliva fullt tillfredsställande; det måste företagas förändrings- och reparationsarbeten för att skaffa nya specialrum, badrum m. m., och det måste ske kompletteringar beträffande rumsinventarier, undervisningsmateriel och bibliotek. Innan de sakkunniga övergå att lämna en mera detaljerad framställning rörande de ifrågavarande seminariernas olika förhållanden, vilja de — för översiktens skull och för att undvika allt för många upprepningar i fortsättningen — föga in en redogörelse för hur de framlagda ändringsförslagen kommit till och vilka normer, som varit reglerande.

I maj 1928 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen att i samråd dels företaga en undersökning rörande de för småskoleseminarierna i vissa namngivna städer upplåtna lokalernas och därtill hörande inventariers tillstånd och beskaffenhet, sådana de då befunnes, och i samband därmed låta värdera såväl sådana seminariefastigheter i nämnda städer, vilkas överlåtande till statsverket med äganderätt av överstyrelsen ifrågasatts, som jämväl den till omförmälda småskoleseminarier hörande lösa egendomen, och dels verkställa utredning angående de ändrings- eller reparationsarbeten, som, därest ett statsövertagande komme att ske, kunde i samband med övertagandet eller under de närmaste åren därefter anses påkallade, ävensom angående eventuellt föreliggande behov av nyanskaffning av inventarier och materiel för de till övertagande ifrågasatta seminarierna samt kostnaderna härför.

De båda styrelserna skulle därjämte vid sidan av ett par specialundersökningar rörande seminariebyggnaderna i Linköping och Strängnäs samt dövstumskolans lokaler i Växjö utreda alla de förhållanden, som kunde vara ägnade att belysa frågan om kostnaderna för anskaffande av nödiga lokaler för de seminarier, som enligt överstyrelsens förslag skulle övertagas av staten, och dessas ändamålsenliga utrustning; och skulle det åligga byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen att vid fullgörandet av sina uppdrag utarbeta alternativa förslag med utgångspunkt i ena fallet från att seminariekursen bibehölles såsom tvåårig och i andra fallet från att kursen utökades med ytterligare ett år.

Nu nämnda uppdrag fördelades på det sättet mellan de båda styrelserna, att byggnadsstyrelsen verkställde samtliga utredningar angående fastigheterna och skolöverstyrelsen utredningen angående den lösa egendomen.

Till grund för sin utredning angående lokalbehovet hade byggnadsstyrelsen att lägga en av skolöverstyrelsen uppgjord promemoria. Enligt denna upptagas såsom erforderliga följande lokaler och utrymmen, nämligen: för tvåklassigt seminarium (enkelseminarium)

- 2 klassrum för seminarieavdelningarna,
- 2 klassrum för övningsskolavdelningarna,
- 2 specialrum, ett närmast avsett för slöjd och teckning, ett närmast för naturkunnighets- och geografiundervisningen och i samband därmed stående laborationer,
- 1 gymnastiksal med avklädningsrum,
bad och duschanordningar,
biblioteksrum, ett för bokförvaring och ett för studiearbete,
- 1 träslöjsal, även avsedd för pappslöjdsundervisning och såsom verkstadslokal,
materielrum,
skolkök med matsal,
- 1 överspelningsrum,
- 1 expeditions- och kollegierum,
- 1 lärarrum;

för tvåklassigt småskoleseminarium (dubbelseminarium) upptager promemorian:

- 4 klassrum för seminarieavdelningarna,
 3 klassrum för övningskolavdelningarna,
 1 överspelningsrum,
 1 lärare- och 1 lärarinnerum samt i övrigt lokaler och anordningar som för
 enkelseminarium.

Det framgick av byggnadsstyrelsens utredning, som förelåg färdig i oktober 1928, att av de undersökta seminarierna endast två voro utrustade med alla de lokaler, vilka enligt skolöverstyrelsens promemoria vore erforderliga för en två-årig lärokurs, men att däremot brister i ena eller andra avseendet vidlådde de övriga. I de följande översikterna lämnas för vart och ett seminarium särskilt närmare uppgifter om det lokalbehov, som byggnadsstyrelsen förefann, om de förslag till nybyggnads-, förändrings- och reparationsarbeten, som enligt dess mening skulle erfordras, för att ifrågavarande seminarium skulle bringas i ett fullt tillfredsställande skick, såväl som om de kostnader, som detta skulle föra med sig.

Skolöverstyrelsens utredning med däri ingående kostnadsberäkningar rörande den lösa egendomen vid de till övertagande av staten ifrågasatta landstingsseminarierna var slutförd i oktober 1928.

För att erhålla en konkret utgångspunkt för såväl värderingen av den landstingsseminarierna tillhörande lösa egendomen som för beräkningen av kostnaderna för erforderlig nyanskaffning hade överstyrelsen infordrat förteckning över vederbörande seminariers inventarier och lösa egendom enligt följande gruppering: 1) rumsinventarier och med dem närmast likställd lös egendom; 2) undervisningsmateriell och 3) bibliotek.

En sammanställning av de inkomna uppgifterna från de seminarier, som här äro i fråga, visar följande resultat:

Seminarier	Rumsinventarier kronor	Undervisningsmateriell kronor	Biblioteket kronor	Summa kronor
Linköping	3 870: 45	547: —	6 510: 20	10 927: 65
Lund	14 519: 25	4 105: 08	1 960: 85	20 585: 18
Halmstad	12 454: 95	2 258: 25	3 000: —	17 713: 20
Falun	17 241: 67	3 982: 48	10 630: 36	31 854: 51
Skara	400: —	800: —	812: —	2 012: —
Östersund	9 825: 50	2 719: —	1 814: 95	14 359: 45
Kalmar	1 023: —	313: —	1 311: —	2 647: —
Summa kronor	59 334: 82	14 724: 81	26 039: 36	100 098: 99

Efter granskning och bearbetning av det inkomna materialet fann överstyrelser, att de angivna värderingarna i stort sett utgjorde reducerade bokföringsvärden och att de voro rimliga, därest ett inköp från statens sida skulle komma

i fråga. Emellertid ansåg överstyrelsen, att frågan om ett dylikt inköp icke skulle komma att bliva aktuell, enär flertalet landsting förklarat sig villiga att vid statens övertagande av seminariet överlämna ifrågavarande lösa egendom utan ersättning.

Överstyrelsen erinrade i detta sammanhang därom, att de nuvarande landstingsseminarierna voro ganska olika utrustade ifråga om både lokaler och materiel. Beträffande den sistnämnda hade icke så få seminarier fått nöja sig med en betydligt sämre utrustning än vad som numera kommer de bättre utrustade folkskolorna till del. Detta hade bland annat sin förklaring däri, att ett osäkerhetstillstånd i seminariernas tillvaro inträtt i och med 1923 års riksdags initiativ till landstingsseminariernas förståtligande. Det sålunda inträdda läget hade medfört ett visst eftersättande av landstingens omsorger för sitt seminarieväsen, som även gjort sig märkbart ifråga om inventarier och materiel. Detta åter vore anledningen till att den nödvändiga kompletteringen av småskoleseminariernas utrustning vid ett förståtligande av seminarierna måste draga jämförelsevis höga kostnader.

Genom vunnen erfarenhet vid inredning och möblering av liknande läroanstalter och i övrigt genom införskaffande av prisuppgifter hade skolöverstyrelsen kommit till den uppfattningen, att i fråga om rumsinventarier och vid full nyanskaffning följande kostnader kunde — med avseende på de rumstyper, som inginge i skolöverstyrelsens promemoria till byggnadsstyrelsen — anses normerande, nämligen för:

2 klassrum för seminarieavdelningarna à 1 300:—	kr.	2 600:—
2 » » övningsskoleavdelningarna à 950:—	»	1 900:—
2 specialrum (naturkunnighet och geografi 700:—; teckning och kvinnlig slöjd, jämte 2 symaskiner 1 500)	»	2 200:—
1 gymnastiksal med omklädnadsrum	»	5 525:—
1 biblioteksrum med lärum (1 000 + 700)	»	1 700:—
1 skolkök med matsal (1 200 + 800)	»	2 000:—
1 materielrum	»	600:—
1 överspelningsrum	»	295:—
1 träslöjdsal med verktygsuppsättning	»	800:—
1 rektorsexpedition 1 800 + kassaskåp 1 000	»	2 800:—
1 lärar- och kollegierum	»	1 500:—
övriga rum (såsom bykstuga och mangelrum)	»	350:—
diverse inventarier i uthus, källare, pannrum m. m.	»	300:—

Kronor 22 570:—

Vid dubbelseminarium tillkommo ytterligare för:

1 samlingssal	kr.	2 200:—
2 klassrum för seminarieeleverna à 1 300:—	»	2 600:—
1 » » övningsskolan à 950:—	»	950:—
1 lärarinnerum	»	500:—

Kronor 6 250:—

Kostnaderna för nyanskaffning till dubbelseminarium skulle alltså belöpa sig till 28 820 kronor.

Likaledes kunde som utgångspunkt vid uppskattningen av kostnaderna för erforderlig komplettering av undervisningsmaterielen tagas följande standardsumma för full nyanskaffning av materiel till varje särskilt undervisningsämne, nämligen

för kristendom	kr.	100:—
» modersmål	»	60:—
» hembygdsundervisning	»	100:—
» historia	»	100:—
» geografi	»	2 000:—
» räkning och geometri	»	100:—
» naturkunnighet	»	4 000:—
» psykologi	»	150:—
» teckning	»	200:—
» musik och sång	»	25:—
» slöjd (kvinnlig slöjd och pappslöjd)	»	340:—

Kronor 7 175:—

Sådan materiel, som erfordrades för undervisning i hushållsgöromål, hade inräknats i inventarierna för uppsättning av skolkök, och materiel för lek och idrott hade beräknats ingå i nyinredning av gymnastiksal. I posten för geografi inginge också nyanskaffning av filmapparat till en beräknad kostnad av kronor 615.

Biblioteket i ett småskoleseminarium borde enligt skolöverstyrelsen omfatta minst 1 000 band. Då nya bundna böcker kunde räknas ha ett värde av 6 kronor per band, skulle således totalkostnaden vid nyuppsättning belöpa sig till 6 000 kronor.

De följande översikterna ha delats i två grupper. I den första gruppen upptagas de seminarier, som av de sakkunniga förordats till övertagande av staten; i den senare sådana, som eventuellt kunna tänkas ifrågakomma som alternativ. Beträffande seminarierna i båda dessa grupper ha de sakkunniga gjort de erinringar, som de funnit påkallade.

Seminarie-
översikter.

1.

Strängnäs.

Vid 1929 års riksdag fattades beslut om nedläggande av verksamheten vid folkskoleseminariet i Strängnäs. Under frågans vidare behandling framhölls av olika myndigheter lämpligheten att till de sålunda ledigblivna lokalerna förlägga ett dubbelseminarium för utbildning av småskollärarinnor.

Seminariets tomt, utgörande 24 645 m², har ett utmärkt läge; större delen upptages av en mycket vacker trädgårdsanläggning. De fastigheter, som be-

finna sig å densamma, utgöras av seminariebyggnad, rektorsbostad och portvaktstuga, vartill komma uthusbyggnader. Samtliga ägas av staten och befinna sig i ett gott skick.

Byggnadsstyrelsen har vid undersökning på platsen funnit, att det mycket fördelaktigt med smärre förändringar kan erhållas ett bra tvåklassigt dubbelseminarium. De viktigaste förändringarna skulle bestå i anordnande av skolkök, badrum, gymnastiksal, lärarinnerum och överspelningsrum. Förutom alla erforderliga lokaler erhålles även en reservsal. Kostnaderna för samtliga förändrings- och reparationsarbeten beräknas till 98 800 kronor.

Enligt byggnadsstyrelsens förslag drager inläggandet av ny värmeledning den största kostnaden, nämligen 33 000 kronor. Uppvärmningen har hittills skett med lågtrycksånga och detta system innebär otvivelaktigt vissa olägenheter i jämförelse med varmvattensuppvärmning. Men då, enligt vad de sakkunniga inhämtat, intet fel förefinnes på den nuvarande värmeledningen och denna alltid fungerat till full belåtenhet, vilja de sakkunniga ifrågasätta, huruvida icke nämnda utgiftspost kan — i varje fall tillsvicare — inbesparas. I fråga om byggnadsstyrelsens förslag i övrigt ha de sakkunniga intet att erinra.

För komplettering av rumsinventarier har skolöverstyrelsen beräknat en summa av 9 520 kronor. Undervisningsmateriel och bibliotek ha däremot befunnits vara fullt tillräckliga.

De sakkunniga anse sig böra fästa uppmärksamheten på att stadsfullmäktige i Strängnäs i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 december 1928 bland annat anförde, att då Strängnäs stad vid folkskoleseminariets upprättande skänkte tomt för ändamålet, knöts till upplåtelsen det villkoret, att tomten uppläts för seminariet, så länge den därtill användes, vilket villkor i kungl. brevet av den 7 juni 1901 godkändes.

Skara.

Ett enskilt småskoleseminarium upprättades i Skara år 1886 av seminarierektorn E. Jungner. År 1917 överflyttades rättigheten att anställa avgångsexamen till lektorn L. A. Cederbom, och denna rättighet förnyades år 1924 till och med läsåret 1925—1926. Höstterminen 1926 övertog Skaraborgs läns landsting seminariet. Från och med höstterminen 1924 intager seminariet elever endast vartannat år och har således endast en seminarieklass varje läsår. Övningsskolan består av en läraravdelning, omfattande en första och en andra småskoleklass. Lsåret 1928—1929 var barnantalet i övningsskolan 16 (8 + 8). Lärarpersonalen utgöres av två extra ordinarie lärarinnor, varav en är förordnad som rektor, samt 5 timlärare: för historia, sång och musik, hushållsgöromål, slöjd samt gymnastik.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning äga rumsinventarierna ett värde av 400 kronor, undervisningsmaterielen 800 kronor och biblioteket 812 kronor eller tillsammans 2 012 kronor. För komplettering av rumsinventarierna har beräknats 18 475 kronor, undervisningsmaterielen 5 900 kronor och biblioteket 4 200 kronor, tillsammans 28 575 kronor.

Seminariefastigheten, som äges av landstinget och staden Skara, är ganska centralt belägen. Byggnaden har ägts och uppförts för seminarieändamål av nuvarande rektorn, Elisabeth Rydell. Dock har endast bottenvåningen inretts för sagda ändamål, medan de två övre våningarna inretts till bostäder. Byggnaden är uppförd av tegel på grund av granit, och taket är täckt av plåt. Uppvärmningen sker medelst kakelugnar eller kaminer.

Tomten utgör endast 1 610 m² men är trevligt disponerad. Fastigheten är taxerad till 46 000 kronor men förvärvad av landstinget och staden Skara för 50 000 kronor. Värdet torde enligt byggnadsstyrelsen utgöra 72 100 kronor, därav tomtvärdet 8 100 kronor.

De sakkunnigas uppfattning i övrigt om seminariet och dess förhållanden är delgiven i det föregående.

Kalmar.

Södra Kalmar läns landsting har sedan 1910 uppehållit ett småskoleseminarium i Kalmar. Lärokursen omfattade från början tre terminer samt utvidgades från höstterminen 1912 till två år. Seminariet är enkelklassigt med intagning av elever vartannat år. Övningsskolan omfattar en läraravdelning, bestående av en första och en andra småskoleklass. Antalet barn i övningsskolan läsåret 1928—1929 utgjorde 20 (10 + 10).

Lärarpersonalen utgöres av en kvinnlig ordinarie lärare, två kvinnliga e. o. lärare, varav den ena är förordnad till rektor, samt en timlärare för hushållsgöromål.

Enligt uppgift från seminariets rektor äga rumsinventarierna ett värde av 1 023 kronor, undervisningsmaterielen 313 kronor och biblioteket 1 311 kronor eller tillsammans 2 647 kronor. För komplettering av rumsinventarierna har skolöverstyrelsen beräknat 14 427 kronor, undervisningsmaterielen 6 812 kronor och biblioteket 4 689 kronor eller sammanlagt 25 928 kronor.

Hur de sakkunniga tänkt sig seminarieförläggningen till Kalmar framgår jämväl av det föregående.

Linköping.

År 1875 upprättades Östergötlands läns landstings seminarium i Linköping. Redan från 1862 hade dock anslag beviljats till kortare utbildningskurser. Lärokursen, som ursprungligen var ettårig, utsträcktes från 1899 till 3 terminer och från höstterminen 1910 till 2 år.

Seminariet intager elever varje år och har alltså två klasser samtidigt. Övningsskolan utgöres av tvenne läraravdelningar, båda omfattande en första och en andra småskoleklass. Läsåret 1928—1929 utgjorde barnantalet i övningsskolan 49 (24 + 25). Lärarpersonalen består av en ordinarie, manlig lärare, förordnad som rektor, 3 ordinarie lärarinnor, en e. o. lärarinna samt 3 timlärare: för sång och musik, trädgårdsskötsel samt gymnastik.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning äga seminariets rumsinventarier ett värde av 3 870:45 kronor, undervisningsmaterielen 547 kronor och biblioteket 6 510:20 kronor eller tillsammans 10 927:65 kronor. För komplettering av

rumsinventarierna har beräknats 12 881 kronor och för undervisningsmaterielen 6 245 kronor, sammanlagt 19 126 kronor.

Seminariet är inrymt i en ganska centralt belägen fastighet, som äges av landstinget. Byggnaden är uppförd av tegel på grund av betong, och taket är tegeltäckt. Värmeledning finnes. Byggnaden är uppförd 1910 och, liksom uthuset, i gott skick. Tomten innehåller 4 725 m² och är väl anordnad och planterad. Fastigheten har ett taxeringsvärde av 130 000 kronor, och tomtens värde utgör 47 250 kronor. Byggnadsstyrelsen har åsatt byggnaderna jämte uthus ett värde av 167 000 kronor och således hela fastigheten ett värde av 214 250 kronor.

För tvåårig lärokurs erfordras, förutom av seminariet nu disponerade lokaler, ett specialrum för naturkunnighet och geografi jämte därtill hörande materialrum. Dessa rum kunna inredas i de av landstinget använda lokalerna i bottenvåningen. Kostnaderna härför ha av byggnadsstyrelsen beräknats till 9 500 kronor. Seminariet saknar egen gymnastiksal och använder härför den som tillhör det förutvarande folkskoleseminariet, vilket äges av staten. Byggnadsstyrelsen har ansett densamma vara för stor och därför alltför kostsam att uppvärma och hålla i ordning för ett så litet seminarium. Då härtill kommer, att denna byggnad tarvar en hel del reparationer, har byggnadsstyrelsen ansett förmånligast, att en särskild gymnastikbyggnad uppföres, mera lämpad efter småskoleseminariets behov. Kostnaden härför har beräknats till 37 800 kronor.

En undersökning har även verkställts angående möjligheten att inrymma småskoleseminariet i den gamla folkskoleseminariebyggnaden. Emellertid vidlåder denna en avgjord svaghet, nämligen den, att lärosalarna erhålla sitt ljus från ena kortsidan, varför särskilt de, som äro belägna i bottenvåningen, under större delen av läsåret erhålla dålig belysning. Byggnaden tarvar dessutom en grundlig reparation, vilken jämte förändringsarbeten skulle betinga en kostnad av 81 000 kronor. Då för vinnande av nödiga lokaler till tvåårig kurs jämväl en del förändrings- och reparationsarbeten måste verkställas i fråga om gymnastikbyggnaden, vilka beräknats draga en kostnad av 13 700 kronor, skulle sammanlagda kostnaderna för nämnda anordningar utgöra 94 700 kronor.

Vid besök å platsen ha de sakkunniga tagit de båda alternativen under övervägande och därvid ansett sig, i likhet med byggnadsstyrelsen, böra förorda det först relaterade, d. v. s. med bibehållande av småskoleseminariet i landstingets byggnad. Uppförandet av en ny gymnastikbyggnad vilja de sakkunniga emellertid sätta i fråga.

Lund.

År 1882 inrättades Malmöhus läns landstings seminarium i Lund. Den ursprungligen ettåriga lärokursen utsträcktes från år 1912 till tre terminer och från höstterminen 1916 till två år.

Seminariet intager elever varje år och har sålunda två klasser samtidigt. Övningsskolan består av två läraravdelningar, båda omfattande en första och

en andra småskoleklass. Läsåret 1929—1930 var barnantalet i övningsskolan 57 (27 + 30). Lärarpersonalen utgöres av 4 ordinarie lärarinnor, av vilka en är förordnad till rektor, samt 3 timlärare: för sång och musik, slöjd och trädgårdsskötsel samt gymnastik med lek och idrott.

Till seminariet äro knutna följande fonder, som den 31 december 1929 uppgingo till:

1. Fröken M. Ljunggrens premiefond	1 093: 28 kronor,
2. Fröken I. Lindgrens »	213: 14 » ,
3. Skriv- och ritboksaktiebolagets fond	2 177: 47 » .

Enligt skolöverstyrelsens beräkning äga seminariets rumsinventarier ett värde av 14 519: 25 kronor, undervisningsmaterielen 4 105: 08 kronor och biblioteket 1 960: 85 kronor, sammanlagt 20 585: 18 kronor. För komplettering av rumsinventarierna har beräknats 5 294 kronor, för undervisningsmaterielen 3 530 kronor och för biblioteket 4 800 kronor, tillsammans 13 624 kronor.

Seminariet är inrymt i en fastighet, som äges av landstinget. Den har en central belägenhet. På tomtens finnes dels en äldre byggnad, uppförd i två perioder, den västra eller bostadsdelen, som antagligen härrör från 1840-talet, och den östra, som inrymmer övningsskolan och som uppfördes år 1885 till missionshus, dels en nyare byggnad, vilken likaledes består av tvenne delar, den västra, gymnastiklokalen, uppförd 1892, och den östra, som uppförts 1921 för seminariet. Den gamla byggnaden måste betecknas såsom mindre tillfredsställande. En del rum i densamma ligga skuggigt och lågt i förhållande till markytan, golven ligga på olika höjder, trapporna äro obekväma m. m. De nya byggnaderna befinna sig däremot i gott skick. De äro uppförda av tegel på grund av betong, gymnastiklokalen med plåttak och seminarielokalen med tegeltak. I den förra finnes värmeledning, medan den senare uppvärms med kaminer. Förslag har emellertid uppgjorts att inlägga värmeledning även i seminariet, då det nuvarande uppvärmningssättet visat sig mindre tillfredsställande, men har denna förändring hittills fått anstå.

Tomten, som innehåller omkring 3 225 m², är väl disponerad. Fastigheten är taxerad till 211 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har emellertid, särskilt på grund av den gamla byggnadens mindre tillfredsställande skick, åsatt det ett värde av 172 250 kronor.

Enligt skolöverstyrelsens förmenande skulle erforderliga rum för tvåårig lärokurs finnas eller kunna anordnas med tillvaratagande av utrymmena i den gamla byggnaden. Byggnadsstyrelsen har emellertid funnit, att restaurerings- och ombyggnadsarbetena beträffande nämnda byggnad skulle draga för stora kostnader, utan att den det oaktat bleve fullt tillfredsställande, och har därför ansett sig böra föreslå en annan lösning, varvid den gamla byggnaden skulle lämnas ur räkningen. Sålunda har byggnadsstyrelsen tänkt sig, att de lokaler, som nu inrymmas i den gamla byggnaden, skulle kunna anordnas i gymnastiklokalen, vilken ansetts vara mer än dubbelt så stor, som erforderligt vore, och följaktligen för dyrbar i drift och underhåll. En ny värmeledning skulle anordnas för samtliga lokaler i den nya seminariebygg-

naden. Skolkök, som planerats vid seminariets byggande, skulle jämväl inredas.

De sakkunniga, som vid besök å platsen granskat lokalerna, ha funnit de av byggnadsstyrelsen föreslagna anordningarna ändamålsenliga. Kostnaderna för nämnda anordningar skulle enligt byggnadsstyrelsens beräkningar uppgå till 70 200 kronor, därav förändringsarbeten till 60 400 kronor och reparationsarbeten till 9 800 kronor.

Halmstad.

Hallands läns landsting uppehöll under 1880- och större delen av 1890-talet ett småskoleseminarium, som var förlagt till Halmstad med undantag av åren 1884—1889, då det bedrev sin verksamhet i Varberg. Ett enskilt seminarium upprättades sedermera i Halmstad år 1902 av läraren S. Sandquist, och detta övertogs från den 1 juli 1918 av landstinget. Lärokursen var från år 1902 ettårig men har från och med höstterminen 1909 varit tvåårig.

Seminarier intager elever varje år och har sålunda två klasser samtidigt. Övningsskolan utgöres av en läraravdelning, bestående av en första och en andra småskoleklass. Antalet barn i övningsskolan läsåret 1928—1929 utgjorde 26 (11 + 15). Lärarpersonalen består av 1 ordinarie, manlig lärare, förordnad som rektor, 3 ordinarie lärarinnor samt 3 timlärare: för hushållsgöromål, sång och åskådningsteckning samt instrumentalmusik.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning äga seminariets rumsinventarier ett värde av 12 454:95 kronor, undervisningsmaterielen 2 258:25 kronor och biblioteket 3 000 kronor eller tillsammans 17 713:20 kronor. För komplettering av rumsinventarierna har beräknats 7 225 kronor, för undervisningsmaterielen 4 695 kronor och för biblioteket 3 600 kronor, sammanlagt 15 520 kronor.

Seminarier är inrymt i en fastighet, som äges av landstinget. Byggnaden består av en äldre del, som 1906 uppfördes för det privata seminariet, och en nyare del, uppförd 1927. Den förra kan efter erforderliga reparationer betecknas som god och den senare är av mycket god beskaffenhet. Byggnaden är uppförd av tegel på betonggrund och med tegeltak. Uppvärmning sker med lågtrycksånga.

Den ursprungliga tomten innehöll blott 975 m², varför den utvidgats med ytterligare omkring 750 m². Denna utvidgning har dock varit mindre ändamålsenlig, enär den gjorts i vinkel mot den gamla tomten. Ett tidigare uppgjort förslag till utvidgning synes innebära en bättre lösning, och enligt upplysning å platsen torde inga hinder härför möta. Under sådana förhållanden skulle seminarietomten komma att utgöra 2 525 m².

Fastighetens taxeringsvärde utgör 110 000 kronor. Tomtvärdet skulle efter förut nämnda utvidgning komma att utgöra 25 250 kronor, och då enligt byggnadsstyrelsen byggnaden representerar ett värde av 136 000 kronor, skulle hela fastighetens värde utgöra 161 250 kronor. Tillbyggnaden 1921 kostade visserligen 160 000 kronor, men detta pris måste, såsom varande kristidspris,

reduceras efter nutida förhållanden. På platsen har man emellertid uppskattat fastighetens värde till 190 000 kronor.

De lokaler, som saknas för en tvåårig lärokurs, nämligen specialrum för naturkunnighet och geografi, överspelningsrum och badrum, kunna utan svårighet anordnas. Kostnaderna härför ha beräknats till 31 600 kronor, därav till förändringsarbeten 24 300 kronor och reparationsarbeten 7 300 kronor. De sakkunniga, som granskat förhållandena å platsen, ha intet att erinra i fråga om nämnda anordningar.

Falun.

År 1879 upprättade Kopparbergs läns landsting ett småskoleseminarium i Falun. Den ursprungligen ettåriga lärokursen utsträcktes från år 1900 till tre terminer och från höstterminen 1911 till två år.

Seminariet intager elever varje år och har således två klasser samtidigt. Övningsskolan utgöres av tvenne läraravdelningar, den ena omfattande en första och en andra småskoleklass, den andra avdelningen en första folkskoleklass. Läsåret 1928—1929 var barnantalet i övningsskolan 42 (27 + 15). Lärarpersonalen består av 5 ordinarie lärarinnor, varav en är förordnad som rektor, samt 3 timlärare: för teckning, gymnastik samt slöjd och hushållsgöromål. En av de ordinarie befattningarna uppehålls av vakansvikarie.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning äga rumsinventarierna ett värde av 17 241: 67 kronor, undervisningsmaterielen 3 982: 48 samt biblioteket 10 630: 36 kronor, tillsammans 31 854: 51 kronor. För komplettering av rumsinventarierna har beräknats 5 429 kronor och för undervisningsmaterielen 2 770 kronor, sammanlagt 8 199 kronor.

Seminariet är inrymt i en fastighet, som äges av landstinget. Den är belägen i norra delen av staden. Seminariabyggnaden uppfördes åren 1904—1905. Den är utförd av tegel på grund av granit och taket tegeltäckt. Varmvattenvärmeledning finnes inlagd. Byggnaden är i mycket gott skick och väl inredd.

Tomten utgör endast 1 680 m². Fastighetens taxeringsvärde är 96 000 kronor, och tomtens värde utgör 10 000 kronor. Byggnaden har av byggnadsstyrelsen åsatts ett värde av 149 800 kronor. Hela fastighetens värde skulle således utgöra 159 800 kronor.

För tvåårig lärokurs saknas specialrum för slöjd och teckning samt naturkunnighet och geografi jämte bad- och överspelningsrum. I de två seminarieklassrummen ha emellertid synnerligen praktiska anordningar vidtagits, så att det ena torde vara fullt användbart till undervisning i naturkunnighet, geografi och teckning, det andra till slöjdundervisning. Dusch finnes, och badrum kan utan svårighet inredas i källaren. Överspelningsrum kan anordnas på vinden. Kostnaderna för dessa arrangemang skulle belöpa sig till 13 700 kronor, därav för förändringsarbeten 6 200 kronor och för reparationsarbeten 7 500 kronor.

Byggnadsstyrelsen har emellertid utarbetat ett förslag till tillbyggnad, för den händelse anordningen med gemensamma seminariesalar och specialrum icke skulle befinnas tillfredsställande. Kostnaderna för utförandet härav beräknas

belöpa sig till 67 700 kronor, därav för förändringsarbeten 8 200 kronor, för reparationer 7 500 kronor och för tillbyggnad 52 000 kronor.

Sedan en representant för de sakkunniga jämte sakkunnigas sekreterare tagit lokalerna i skärskådande, ha de sakkunniga ansett sig böra förorda det först nämnda förslaget, ehuru med smärre avvikelser. Behovet av att inreda badrum i källaren torde sålunda kunna ifrågasättas, då duschrum med 5 hytter är inrett och då, enligt uppgift av rektor, ett bra badhus finnes i staden, vilket för en billig penning står seminariet till buds. Däremot torde det vara behöfligt att i källaren inreda en träslöjdssal för övningsskolans gossar, enär dylik lokal saknas.

Östersund.

Jämtlands läns landsting upprättade år 1872 ett småskoleseminarium i Östersund. Lärokursen, från början endast fyra månader, utsträcktes 1877 till tre terminer och från höstterminen 1909 till två år.

Seminariet intager elever varje år och har sålunda två klasser samtidigt. Övningsskolan omfattar två läraravdelningar, av vilka den ena består av en första och en andra småskoleklass och den andra avdelningen av en första och en andra folkskoleklass. Läsåret 1928—1929 var barnantalet i övningsskolan 23 i första och 15 i den andra avdelningen eller tillsammans 38.

Lärarpersonalen utgöres av 2 ordinarie manliga lärare, av vilka en tillika är förordnad som rektor, samt 2 ordinarie lärarinnor. I övrigt äro anställda 4 timlärare för gymnastik, teckning, slöjd och hushållsgöromål.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning ha seminariets rumsinventarier ett värde av kronor 9 825:50, undervisningsmaterielen 2 719 och biblioteket 1 814. För komplettering av rumsinventarierna beräknas 6 596 för undervisningsmaterielen 4 070 och för biblioteket 3 600 kronor. Sammanlagda värdet av den lösa egendomen uppskattas sålunda till 14 359:45 och kostnaderna för dess komplettering till 14 266 kronor.

Seminariet är inrymt i av Jämtlands läns landsting ägd, år 1909 för ändamålet uppförd byggnad, liggande i norra delen av staden. Läget är fritt och vackert, å rymlig och lämplig tomt. Byggnaden är uppförd av tegel på grund av kalksten med sockel och yttertrappor av samma material, samt täckt med plåttak. Centralvärme finnes. Byggnaden är stabil och väl underhållen med synnerligen spatiöst tilltagna utrymmen, lämplig och tillräcklig för sitt ändamål. Fastigheten är taxerad för 80 000 kronor och av byggnadsstyrelsen värderad till 165 000 kronor.

Enligt byggnadsstyrelsen erfordras specialrum för teckning och slöjd, vilket kan anordnas i våningen en trappa upp genom sammanslagning av två därvarande reservrum. Dessutom saknas badrum, och det möter svårighet att anordna dylikt. Då det emellertid finnes dusch intill omklädnadsrummet för gymnastiksalen i bottenvåningen samt badinrättning ute i staden, torde något oavvisligt behov av badrum ej förefinnas. Då omklädnadsrummet ansetts för litet, har uppgjorts förslag till dess utvidgning, då jämväl ett mindre materielrum erhålles. Biblioteket, vars plats kommer att upptagas av den nya teck-

ningssalen, har föreslagits inordnat i matsalen, där gott och tilltalande utrymme finnes. Överspelningsrum, som saknas, kan anordnas på vinden, om framdeles behov därav skulle uppkomma; för närvarande användas lärosalarna utan olägenhet till överspelning efter lektionstidens slut. Kostnaderna för dessa förändringar skulle enligt byggnadsstyrelsens utredning uppgå till sammanlagt 6 800 kronor.

2.

De alternativ beträffande förläggningsorterna, som möjligen kunna tänkas komma i fråga, äro att byta ut Falun mot Kristinehamn och Hagaström mot Härnösand.

Kristinehamn.

År 1873 upprättade Värmlands läns landsting ett seminarium i Karlstad, vilket från och med höstterminen 1915 flyttades till Kristinehamn. Lärokursen, som ursprungligen var ettårig, utvidgades från 1888 till tre terminer och från höstterminen 1913 till två år.

Seminariet intager elever varje år och har sålunda två klasser samtidigt. Övningsskolan består av en läraravdelning, omfattande en första och en andra småskoleklass. Läsåret 1928—1929 var barnantalet i övningsskolan 24 (12 + 12). Lärarpersonalen utgöres av en ordinarie, manlig lärare, förordnad till rektor, samt 3 ordinarie lärarinnor. Därtill komma 2 timlärare, för kvinnlig slöjd och hushållsgöromål. Vid seminariet finnas 2 donationer à 1 000 kronor vardera. Avkastningen av den ena tillfaller obemedlade, av den andra begåvade elever.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning ha seminariets rumsinventarier ett värde av 8 057 kronor, undervisningsmaterialet 6 586 och biblioteket 5 600 kronor. För komplettering av rumsinventarierna beräknades 12 775 kronor och undervisningsmaterialet 1 520 kronor. Biblioteket ansågs icke behöva kompletteras. Sammanlagda värdet av inventarierna uppskattades sålunda till 20 243 kronor och kostnaderna för deras komplettering till 14 295 kronor.

Seminariets lokaler äro inrymda i en av Kristinehamns stad hyresfritt upplåten skolbyggnad. Denna, som ursprungligen uppförts för realskolan, ligger i stadens centrum, på den nuvarande realskolans tomt. Läget är fritt och i alla avseenden förmånligt. Någon uppdelning av den tomt, på vilken de båda skolorna ligga, är icke gjord. Enligt stadsplanen skall en gata, Kvarngatan, dragas mellan seminariebyggnaden och den nuvarande lekplanen. Slopan det av denna gata måste vara ett ovillkorligt krav, vilket ej torde möta något hinder, då nämnda gata ej tjänar något praktiskt behov.

Seminariebyggnaden är uppförd av tegel och täckt med plåttak. Uppvärmningen sker med varmluft. Byggnaden är mycket väl underhållen och synnerligen lämplig för sitt ändamål. Särskilt taxeringsvärde för seminariet saknas, emedan taxeringen är gemensam med gymnastikbyggnaden. Brandförsäkringsvärdet är 90 000 kronor. Byggnaden kostade vid uppförandet 1906 60 000 kronor och byggnadsstyrelsen har åsatt den ett värde av 87 750 kronor.

Enligt byggnadsstyrelsen saknas följande lokaler för tvåårig lärokurs: ett

klassrum för övningsskolan, specialrum för naturkunnighet och geografi, gymnastiksal med omklädningsrum, biblioteksrum, skolkök, överspelningsrum, lärarinnerum och kollegierum. Undervisningen i hushållsgöromål samt gymnastik med lek och idrott är förlagd till folkskolans lokaler, ungefär 3 minuters väg från seminariet. Vid undersökning å platsen har byggnadsstyrelsen funnit, att de lokaler, som sålunda saknas, kunna erhållas genom tillbyggnad vid byggnadens båda gavlar, varvid skulle erhållas i källaren å ena sidan om trapphuset skolkök med skafferi, omklädnadsrum och matsal samt förråd, varjämte badet skulle bibehållas. Å andra sidan skulle träslöjden bibehållas i nu befintlig lokal, med materialrum. I tillbyggnaden kunde anordnas pann- och kolrum. I bottenvåningen erhöles klassrum både för seminariet och övningsskolan samt lärarinnerum och materialrum. I våningen en trappa upp skulle erhållas naturkunnighetsrum och teckningssal med materialrum. I denna våning skulle dessutom inrymmas överspelningsrum, rum för rektor samt ett större kollegierum, vilket även skulle tjänstgöra som biblioteksrum. Även gymnastiksal med intilliggande omklädningsrum finge plats i den våningen. Ny värmeledning skulle erfordras, enär den nuvarande vore omodern och otillräcklig vid en tillbyggnad av den tänkta storleken.

Kostnaderna för ovannämnda anordningar skulle enligt av byggnadsstyrelsen verkställda beräkningar uppgå till 132 800 kronor, därav förändringsarbeten till 27 600 kronor, reparationsarbeten till 5 700 kronor och nybyggnadsarbeten till 99 500 kronor.

Som synes, är det den sista posten, som drager de ojämförligt största kostnaderna. Sedan en representant för seminariesakkunniga jämte sakkunnigas sekreterare tagit lokalerna i skärskådande, ha de sakkunniga funnit, att möjligheter icke torde saknas att avsevärt reducera nämnda kostnader. Invid seminariet är realskolans rymliga och väl inredda gymnastiksal — ett fritt liggande hus — belägen, och det torde icke möta någon svårighet för seminariets elever att använda densamma. På samma sätt förhåller det sig med lokaler för undervisning i hushållsgöromål, enär samrealskolan från år 1930 är nödsakad att inrätta ett skolkök. De sakkunniga anse det vara onödigt att för seminariets behov låta bygga lokaler för dessa ändamål, då såsom synes, dylika äro att tillgå inom samma område, där seminariet är beläget. Sedan en numera fullt tillfredsställande sal för fysik och kemi inrättats i källarvåningen, är behovet av specialrum fyllt. Överspelningsrum kan utan svårighet inredas på vinden. Kollegierummet måste betecknas som fullt tillräckligt i det skick, vari det befinner sig. Vad som däremot oundgängligen fordras, är minst en ny övningsskolesal samt ett lärarinnerum, och dessa lokaler kunna icke erhållas utan tillbyggnad. Att bygga t. ex. en flygel till huset för att vinna dessa utrymmen, torde emellertid icke vara lämpligt, då därigenom byggnadens utseende otvivelaktigt skulle förstöras. Bättre torde vara att söka bygga på huset, som är mycket stabilt. Enligt stadsingenjörens åsikt skulle detta utan olägenhet kunna gå för sig.

Beträffande de övriga lokalerna kan måhända anmärkas, att badrummet, som är inrett i källarvåningen och försett med 2 kar och dusch, är något väl

litet, men då övningsskolans barn bada i folkskolans badinrättning, torde utrymmet vara tillräckligt för seminarieelevernas eget behov. Vidare kan påpekas, att seminaristernas och övningsskolans toaletter ligga i samma rum och icke äro åtskilda, men denna olägenhet torde det ej vara svårt att avhjälpa.

Härnösand.

År 1877 upprättade Västernorrlands läns landsting ett småskoleseminarium i Säbrå, och detta flyttades till Härnösand år 1896. Den från början ettåriga kursen gjordes tvåårig höstterminen 1884.

Seminariet intager elever varje år och har således två klasser samtidigt. Övningsskolan utgöres av två läraravdelningar, den ena omfattande en första och en andra småskoleklass, den andra avdelningen en första och en andra folkskoleklass. Läsåret 1928—1929 var barnantalet i övningsskolan 38 (21 + 17). Lärarpersonalen utgöres av 5 ordinarie kvinnliga lärare, varav en är förordnad som rektor, och 3 timlärare: för gymnastik, orgelspelning samt hushållsgörsmål och slöjd.

Enligt skolöverstyrelsens beräkning äga rumsinventarierna ett värde av 6 943:37 kronor, undervisningsmaterielen 2 314:45 kronor och biblioteket 3 342:93 kronor, sammanlagt 12 600:75 kronor. För komplettering av rumsinventarierna har beräknats 16 363 kronor, för undervisningsmaterielen 5 400 kronor och för biblioteket 1 200 kronor eller tillsammans 22 963 kronor.

Seminariefastigheten, som är belägen i norra delen av staden, äges av landstinget. Byggnaderna äro uppförda i mitten av 1870-talet till dövstumskola och togos 1896 i bruk för seminariets räkning. De utgöras av seminariebyggnad, vaktmästarebostad och uthusbyggnad. De båda förstnämnda äro uppförda av trä på grund av granit och taken täckta med plåt. Uppvärmningen sker med kakelugnar och kaminer. Uthusbyggnaden användes endast till vedbod.

Tomten innehåller 3 920 m² och är väl disponerad. Den har av byggnadsstyrelsen åsatts ett värde av 29 700 kronor, liksom byggnaderna, utom uthuset, vilket föreslagits till nedrivning, ett värde av 57 000 kronor eller tillsammans 86 700 kronor. Fastighetens taxeringsvärde utgör 50 000 kronor, och den är brandförsäkrad för 90 000 kronor.

Enligt byggnadsstyrelsen kunna de för tvåårig kurs erforderliga lokalerna, utom gymnastiksal, anordnas inom byggnaden, varvid dock en del omläggningar måste vidtagas. Därvid skulle den i seminariebyggnaden befintliga rektorsbostaden kunna bibehållas men en särskild gymnastikbyggnad behöva uppföras. Värmeledning skulle jämväl inläggas. Kostnaderna för nämnda anordningar skulle utgöra 87 600 kronor, därav för förändringsarbeten 37 100 kronor, för reparationer 8 700 kronor och för den nya gymnastikbyggnaden 41 800 kronor.

De sakkunniga ha efter besök å platsen funnit den nuvarande gymnastiksalen vara fullt tillräcklig och ändamålsenlig och anse därför uppförandet av en särskild gymnastikbyggnad vara obehövt. De lokaler, som saknas, äro:

ett specialrum för naturkunnighet och geografi, skolkök, träslöjdsal, överspelningsrum och ett expeditionsrum. Enligt de sakkunnigas förmenande kan utrymme beredas för ifrågavarande lokaler genom att den nuvarande rektorsbostaden, bestående av fyra rum och kök, tages i bruk för seminariets räkning. Rektorsbostad får i så fall hyras i staden. I likhet med byggnadsstyrelsen anse de sakkunniga, att en hel del omändrings- och reparationsarbeten måste företagas, för att seminariebyggnaden skall bliva fullt tillfredsställande. Den av byggnadsstyrelsen beräknade totalkostnaden torde emellertid kunna avsevärt reduceras, därigenom att en särskild gymnastikbyggnad icke behöver uppföras.

Hagatröm.

År 1906 upprättades i Hagatröm, beläget 6 km. från Gävle, av f. seminariektor J. Wockatz ett privat seminarium, benämnt »mindre folkskoleseminarium». Det organiserades med särskild hänsyn till att utbilda lärarinnor för den mindre folkskolan och biträdande lärarinnor i den egentliga folkskolan. Sedan seminariets föreståndare anhållit att på vissa villkor få till staten såsom gåva överlämna seminariet, beslöt 1920 års riksdag att från och med år 1921 övertaga detsamma och fortsätta dess verksamhet såsom ett statens småskoleseminarium.

Lärokursen är vid seminariet tvåårig. Övningsskolan består av en 7-klassig folkskola, fördelad på en småskole- och en folkskoleavdelning. Läsåret 1928—1929 utgjorde barnantalet i övningsskolan 46 (21 + 25). Lärarpersonalen består av 5 ordinarie lärare, därav en manlig, förordnad som rektor, två ämneslärare och två övningsskollärarinnor, samt 6 timplärare: för sång, teckning, träslöjd, kvinnlig slöjd, skolköksundervisning och gymnastik.

På den fritt och vackert belägna tomt, som omfattar en yta av 3.045 hektar, ligga seminariebyggnad och rektorsbostad jämte nödiga uthus. Byggnaderna äro uppförda dels av timmer, dels av plank i dubbla lag, på grund av betong, taken äro täckta med tegel, och centraluppvärmning finnes inlagd.

Redan år 1922 anmälde skolöverstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t, att byggnaderna voro behäftade med stora brister och snarast möjligt behöfve undergå en genomgripande reparation, och samma år avgav byggnadsstyrelsen ett utlåtande med framställning om att förslag måtte avlåtas till 1923 års riksdag att för utförande av reparationsarbeten å byggnaderna bevilja ett anslag av 39 000 kronor. Denna framställning föranledde emellertid icke något förslag till nämnda riksdag. År 1924 hemställde byggnadsstyrelsen om förslag till 1925 års riksdag att till utförande av vissa ändrings- och reparationsarbeten bevilja ett anslag av 35 000 kronor. Därvid meddelade byggnadsstyrelsen, att då en del reparationsarbeten å seminariebyggnaden oundgängligen måst genomföras, byggnadsstyrelsen låtit utföra dessa arbeten under år 1923 med anlåtande av till styrelsens förfogande ställda anslagsmedel till byggnader och reparationer. Styrelsen framhöll emellertid, hurusom även

efter ifrågavarande reparationer seminarieanläggningen vore behäftad med högst avsevärda brister, ävensom att seminariet saknade särskild gymnastiksal, och anförde bland annat, att med hänsyn till de väsentliga fel och brister, som vidlådde seminarieanläggningen, densamma måste anses mindervärdig som skolbyggnad samt att det otvivelaktigt torde bliva nödvändigt att snarast vidtaga sådana förändringar i densamma, att de framhållna olägenheterna i möjligaste mån avhjälpes.

På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1927 års riksdag ett anslag av 20 000 kronor till vissa ändrings- och reparationsarbeten vid seminariet, däribland till anordnande av gymnastiksal och omändring av de 2 trappor upp belägna bostadsrummen till lärosalar.

För bestridande av kostnaderna för inredning och möblering av de nya lokalerna anvisade 1928 års riksdag ett belopp av högst 7 685 kronor.

Då 1927 års statsrevisorer besökte seminariet, fingo de det intrycket, att seminariebyggnaden vore behäftad med så väsentliga brister, att om verksamheten vid seminariet jämväl i framtiden skulle uppehållas, statsverket hade att motse avsevärda ytterligare utgifter för byggnadens försättande i sådant skick, att den bleve fullt lämplig för sitt ändamål. Med hänsyn härtill syntes det revisorerna vara skäl att i samband med den pågående utredningen rörande småskoleseminarieorganisationen taga under övervägande, om ej någon utväg kunde erbjudas, varigenom staten frigjordes från sina förpliktelser å användandet av berörda seminarium. Ett sådant övervägande syntes desto mera påkallat, som fråga föreläge att med hänsyn till rådande överflöd av småskollärare nedlägga ett antal av de ditillsvarande småskoleseminarierna.

Med anledning av ovannämnda utlåtande framhöll skolöverstyrelsen i skrivelse i januari 1928, att bristerna vid seminarieanläggningen blivit i det väsentliga avhjälpna genom de verkställda ändrings- och reparationsarbetena samt att gymnastiksal och naturkunnighetssal under den närmaste tiden komme att inrättas.

I den mån Hageströms stationssamhälle under den närmaste tiden utvecklats att bliva en verklig förstad till Gävle med goda kommunikationer med denna stad, försvunne alltmer olägenheterna av seminariets ursprungliga isolerade läge. Kärnpunkten av frågan om nämnda seminarium, i den mån den bragts under diskussion av statsrevisorerne, ansåg överstyrelsen utgöra seminariets framtida ställning i seminarieorganisationen. Överstyrelsen framhöll, att man icke kunde inköpa småskoleseminarier av landstingen och samtidigt nedlägga ett seminarium, som redan vore statens egendom, varför styrelsen också i sin utredning den 23 juni 1927 räknat med ett bibehållande av Hageströms seminarium.

Byggnadsstyrelsen åter yttrade i skrivelse i januari 1928, att seminarieanläggningen efter genomförandet av omförmälda arbeten torde kunna anses någorlunda tillfredsställande men att det, såsom statsrevisorerne framhållit, skulle komma att medföra avsevärda ytterligare utgifter, därest anläggningen skulle försättas i sådant skick, att den bleve fullt lämplig för sitt ändamål.

Vid sitt besök å seminariet funno de sakkunniga, att av de lokaler, som angivits i överstyrelsens promemoria, endast ett specialrum och överspelningsrum saknades. Då emellertid det specialrum, som redan fanns, genom praktiska anordningar kunde användas för undervisning i såväl naturkunnighet och geografi som teckning och kvinnlig slöjd, torde det ej vara nödvändigt att anordna ännu ett. Såsom överspelningsrum begagnades skolsalarna, men utrymme fanns att inreda särskilt överspelningsrum, om det skulle vara behöfligt. Laboratoriet och slöjdsalen för gossar voro ej tillräckligt stora, och samma anmärkning kunde riktas mot kollegierummet, som jämväl var avsett att användas till expeditjonsrum. Utom de för undervisningen behöfliga lokalerna inrymde seminariebyggnaden även tvenne lärardubletter samt vaktmästarbostad, bestående av ett rum och kök.

De lokaler, som inretts för de av 1927 och 1928 års riksdagar anslagna medlen, befunnos vara i ett gott skick och skilde sig avsevärt från de icke restaureerade delarna av byggnaden, vilka gävo ett mindre tilltalande intryck. De sakkunniga hålla före, att en förbättring av sistnämnda lokaler är ofrånkomlig.

En olägenhet är dessutom, att seminariet i Hagaström ligger rätt ensligt och avskilt från den tätare bebyggelsen.

3.

De sakkunniga ha funnit, att den ifrågasatta förflyttningen av seminariet i Murjek lämpligen kan upptagas till behandling i detta sammanhang.

Murjek.

År 1875 förordnade Kungl. Maj:t, att ett seminarium för utbildande av lapska småskollärare och lärarinnor skulle upprättas i Mattisuddens by, belägen $\frac{3}{4}$ mil från Jokkmokks kyrkoplats. Seminariet började sin verksamhet därstädes samma år. Som övningsskola fick användas en av svenska missions-sällskapet upprättad missionsskola i Mattisudden. Lärokursen var från början ettårig, från höstterminen 1883 blev den tvåårig och från och med höstterminen 1900 treårig. Från och med höstterminen 1904 blev seminariets verksamhet förlagd till Murjeks stationssamhälle.

Övningsskolan utgöres av en 6-klassig folkskola, fördelad på en småskole- och en folkskoleavdelning. Läsåret 1928—1929 var barnantalet i övningsskolan 24 (9 + 15).

Lärarpersonalen består av 5 ordinarie lärare, därav en manlig, förordnad som rektor, en ämneslärarinna, två övningsskollärarinnor och en skolkökslärarinna. Härtill komma en e. o. kvinnlig lärare och en vikarierande manlig ämneslärare. 4 av nämnda lärare jämte seminariets vaktmästare tjänstgöra därjämte såsom timplärare.

Riksdagarna 1901 och 1902 beviljade medel för uppförande av en seminariebyggnad samt ett elevhem. Sedermera har tillkommit en särskild byggnad för skolkök och hushållsundervisning.

I skolöverstyrelsens utredning säges, att det länge stått såsom ett önskemål att finna en för detta seminarium lämpligare förläggningssort än den lilla ödemarksbyn Murjek i närheten av polcirkeln, och det framhålles jämväl, vilket trängande behov som förefinnes, att för seminariet erhålla utvidgade och förbättrade lokaler. Då överstyrelsen i annat sammanhang förordade indragning av parallellavdelningen vid folkskoleseminariet i Luleå, påpekade den samtidigt i sin ovannämnda skrivelse det ändamålsenliga i att förflytta seminariet i Murjek till Luleå. En dylik förflyttning borde emellertid enligt överstyrelsens mening föregås av en mera ingående utredning, vilken i sin tur icke kunde med fördel verkställas, förrän statsmakterna fattat definitivt beslut angående den föreslagna organisationen av folkskoleseminariet i Luleå.

I september 1928 hemställde Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott, att Murjeks seminarium måtte förflyttas till Öjebyn och seminariets lokaler i Murjek förvandlas till ett skolhem för Jokkmokks socken. Med utgången av vårterminen 1928 hade verksamheten nedlagts vid Öjebyns seminarium, och landstinget framhöll, hurusom en förflyttning av seminariet i Murjek kunde verkställas utan någon förändring av de ledigblivna seminarielokalerna i Öjebyn.

I sitt utlåtande med anledning av denna landstingets framställning nöjde sig skolöverstyrelsen i det hela med att hänvisa till sin nyss omtalade skrivelse och avstyrkte framställningen.

För att vinna en säkrare uppfattning om ovan berörda förhållanden ha de sakkunniga besökt såväl Murjek som Öjebyn och Luleå. Vid sitt besök i Murjek funno de, att en stor del av lokalerna äro i gott skick och erbjuda tillräckligt utrymme. Detta gäller om byggnaden för skolkök och hushållsundervisning, rektorsbostaden, elevhemmet, bad- och tvättrummen samt ekonomibyggnaderna. Däremot är den egentliga seminariabyggnaden synnerligen bristfällig och otillräcklig. Den inrymmer fyra lärosalar, en gymnastiksal, även använd till samlingssal, samt ett lärarrum, som också användes till bibliotek. Lärosalarna äro ganska små och rymma högst 20 elever. Då endast en tunn dörr skiljer gymnastiksalen från en övningsskolesal, störes undervisningen avsevärt i den sistnämnda under gymnastiklektionerna. Lärarrummet är mycket litet och torftigt. Ventileringen i byggnaden är i hög grad bristfällig. Då intet särskilt materialrum finnes, är undervisningsmaterielen kringspridd i de olika klassrummen. Ett rum, icke vidare lämpligt som skollokal, förhyres för 450 kronor om året i ett litet privat hus, några minuters väg från skolan, för småskoleavdelningen av övningsskolan.

En icke obetydlig olägenhet vållas därav, att platsen saknar tillräcklig tillgång till vatten. Särskilt kännbart är detta förhållande på vårarna. Hushållsarbetet lider stort men därav, då den största sparsamhet med vattnet måste iakttagas, och bad- och duschinnrättningarna kunna endast vid enstaka tillfällen användas, varigenom svårighet uppstår att vänja eleverna vid sådana hygieniska förhållanden, som måste betraktas som högst nödiga.

Övningsskolan har haft att kämpa med synnerligen svåra rekryteringsförhållanden. Murjeks bysamhälle, som ligger 2 km. från stationssamhället, där seminariet är beläget, har konkurrerat med seminariets övningsskola om barnen. Därav har det kommit sig, att övningsskolan haft ett för undervisningen alldeles otillräckligt antal lärjungar. Efter de sakkunnigas besök å platsen har emellertid på kyrkostämma i Jokkmokk i december 1929 skolrådet fått i uppdrag att se till, att småskoleavdelningen i seminariets övningsskola varje år har ett antal av minst 16 barn. Denna åtgärd är dock av tillfällig beskaffenhet.

Murjeks hela invånarantal utgjorde enligt 1920 års folkräkning 407 personer. Samhället är i kulturellt hänseende synnerligen vanlottat. Så finnes exempelvis ingen bokhandel. Med sjukvården är det klenst beställt. Intet sjukrum eller isoleringsrum finnes vid seminariet, och vid epidemier finnes intet tillhåll för de sjuka. Närmaste läkare är bosatt i Sandträsk, omkring en timmes järnvägsresa från Murjek.

Med undantag av rektor och skolkökslärarinnan, i vilkas avlöningsförmåner ingå fria bostäder, måste lärarpersonalen hyra bostäder av privatpersoner i samhället. Då familjerna därstädes till största delen äro trångbodda, har det för lärarna ofta varit förenat med stora svårigheter att erhålla tjänliga bostäder. Då det sålunda är svårt att trivas å platsen, blir det en ständig växling av lärare, och detta förhållande måste inverka menligt på skolarbetet.

Norrbottnens läns landsting har från år 1894 haft sitt småskoleseminarium förlagt till Öjebyn utanför Piteå, men till följd av den stora överproduktionen av småskollärarinnor i dessa delar av landet nedlades seminariets verksamhet från och med vårterminen 1928. Till följd av den ovan relaterade framställningen angående förflyttning av Murjeks seminarium till Öjebyn avlade de sakkunniga i oktober 1929 ett besök vid sistnämnda seminarium. Detta, som har ett synnerligen fördelaktigt och tilltalande läge å stor och väl disponerad tomt, förfogar över relativt nybyggda, fullt tillräckliga och ändamålsenliga lokaler, fördelade å ett flertal byggnader. Samtliga äro väl underhållna och i gott skick. Lärosalarna äro ljusa och rymliga. Ett trevligt inrett skolehem innehåller rum för 23 elever jämte 2 dagrum. Uppvärmningen sker med centralvärme. Till anläggningen hör även en rymlig rektorsbostad samt bostad för vaktmästare. Levnadsomkostnaderna för eleverna ställa sig mycket billiga. Genom skolköket kunde således mat erhållas för kronor 1:25 om dagen. Några svårigheter i anseende till övningsskolans rekrytering förefinnas icke; det meddelades vid de sakkunnigas besök, att mer än tillräckligt med barn kunde ställas till övningsskolans förfogande.

Den enda olägenheten utgjordes av otillräcklig tillgång till vatten. Emellertid framhölls av representanter för de kommunala myndigheterna, att en rikt givande källa med gott vatten var belägen på ett avstånd av omkring 250 meter från seminarieanläggningen. Den låg visserligen på enskilt markområde, men man trodde sig kunna garantera, att seminariet genom densamma skulle få sitt behov av vatten tillfredsställt.

Såsom förut är nämnt, har skolöverstyrelsen förordat, att seminariet i Murjek — för den händelse parallellavdelningen vid folkskoleseminariet i Luleå komme att indragas — förflyttas till denna stad. Det är otvivelaktigt, enligt vad de sakkunniga genom besök å platsen förvissat sig om, att tillräckliga utrymmen stå till förfogande och att ett samboende med folkskoleseminariet skulle vara till nytta i mer än ett avseende. Genom en sådan förflyttning skulle därjämte en förenkling i administrationen kunna äga rum på så sätt, att de båda seminarierna slogos samman under samma rektorat. Å andra sidan kan det icke förnekas, att mycket talar för en förläggning till Öjebyn, därest en förläggning till annan ort överhuvud taget bör äga rum. De sakkunniga ha emellertid den uppfattningen, att någon förflyttning icke bör ifrågakomma. Det är tills vidare en öppen fråga, hur utvecklingen av skolförhållandena i övre Norrland komma att gestalta sig och huru många småskoleseminarier således, som det är riktigt att där upprätthålla. Skulle de mindre folkskolorna och de biträdande lärartjänsterna minskas i snabbare tempo än hitintills och skulle systemet med skolhem få en rikare användning, blir frågan om nedläggandet av Murjeks seminarium utan tvivel på allvar aktuell. Men så länge det har existensberättigande, bör det ligga — enligt de sakkunnigas mening — som det nu ligger, som en utpost mot ödemarkerna.

VII. Ekonomiska synpunkter.

I skolöverstyrelsens förutnämnda utredning förekommer under rubriken »Ekonomiska synpunkter» bland annat en redogörelse för de villkor av ekonomisk art, som angivits av vederbörande landstings- och stadsfullmäktigekorporationer för överlåtelse till staten av befintliga seminarier med fastigheter, inventarier och undervisningsmateriel. Sedan riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 maj 1929 förklarar, att den utginge ifrån att ett statens övertagande av småskolläroinnehållningen icke komme att äga rum under annan förutsättning, än att landstingen och av frågan berörda städer kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämnade den för seminarietutbildningen använda fasta och lösa egendom, varav staten funne sig vara i behov, sakna emellertid framställningarna ifråga aktualitet, och de sakkunniga ha fördenskull icke ansett sig böra lämna någon utförligare redogörelse för desamma. Det må här endast erinras om, att den ersättning, som då beräknades, uppgick för fastigheter till 1 541 500 kronor och för inventarier till 138 305 kronor eller tillhoppa 1 679 805 kronor, förutom en del kostnader, som under vissa omständigheter skulle ha måst utgå. Vidkommande de kostnader, som vid ett förstatligande av landstingsseminarierna enligt de sakkunnigas förslag skulle komma att vidkännas staten, få de sakkunniga anföra följande.

1. I fråga om engångskostnader.

Byggnadsstyrelsens förslag till nybyggnads-, förändrings- och reparationsarbeten beträffande de landstingsseminarier, som av de sakkunniga förordats till förstatligande, slutade på en kostnadssumma av 169 600 kronor, fördelade på följande sätt:

Seminarium	Nybyggnad	Förändrings- arbeten	Reparations- arbeten
Linköping	37 800		9 500
Lund	—	60 400	9 800
Halmstad	—	24 300	7 300
Falun	—	6 200	7 500
Östersund	—		6 800

Vilka brister som genom de föreslagna anordningarna skulle avhjälpas, ha i seminarieöversikterna närmare angivits samtidigt med att de sakkunniga givit tillkänna den uppfattning, som de själva kommit till, rörande dessa ting under sina besök vid de skilda läroanstalterna. Det är huvudsakligen den nya gymnastikbyggnaden i Linköping, som de sätta i fråga.

Till summan här ovan böra läggas de 98 800 kronor, som byggnadsstyrelsen i annat sammanhang ansett nödvändiga för att iordningställa de ledigblivna seminarielokalerna i Strängnäs; jämväl därom ha de sakkunniga yttrat sig i det föregående. Där är närmast inläggandet av ny värmeledning, varom tveksamhet råder. Den skulle draga en kostnad av 33 000 kronor. Till dubbelseminariet i Skara återkomma de sakkunniga längre fram, och i fråga om dubbelseminariet i Kalmar skulle staten ej betungas med några byggnadskostnader.

Då de sakkunniga icke ansett sig kunna förorda förslaget om utbildningstidens utsträckning till tre år, ha de vid bedömandet av utrymmesfrågan endast tagit hänsyn till för tvåårig utbildningskurs erforderliga lokaler. För övrigt gå de ut ifrån att den promemoria, som skolöverstyrelsen upprättat rörande lokalbehovet vid tvåårigt enkel- och dubbelseminarium, mera är att betrakta såsom ett program av en jämförelsevis hög standard, som lämpligen bör följas, då fråga är om nyanläggning eller mera omfattande förändringar. I de fall åter, då redan befintliga seminariebyggnader övertagas och lokalerna kunna sägas vara i stort sett ändamålsenliga och tillräckliga, anse de sakkunniga alldeles som skolöverstyrelsen, att krav på utvidgning icke bör framställas, om ett eller annat specialrum skulle fattas, endast undervisningen kan upprätthållas utan större olägenheter.

De sakkunniga anse dessutom, att de förbättringar i fråga om lokalerna, som

föreslagits och måste anses vara nödvändiga, icke böra komma till utförande på en gång eller omedelbart efter förstatligandet. Det torde i stället vara lämpligt, att de genomföras successivt och efter framställning från vederbörande seminarium. De kunna då bättre anpassas efter de krav på ändringar, som erfarenheten funnit vara ofrånkomliga och ändamålsenliga.

Skolöverstyrelsens förslag till komplettering av den lösa egendomen slutade på en kostnadssumma av 70 735 kronor enligt följande fördelning:

S e m i n a r i u m	Rumsinven- tarier	Undervis- ningsmate- riell	Bokbestånd	Summa
Linköping	12 881	6 245	—	19 126
Lund	5 294	3 530	4 800	13 624
Halmstad	7 225	4 695	3 600	15 520
Falun	5 429	2 770	—	8 199
Östersund	6 596	4 070	3 600	14 266

Vid beräkningen av erforderliga rumsinventarier och kostnaderna för dessa har skolöverstyrelsen vid de skilda seminarierna i första hand räknat med nyanskaffning för felande rum i enlighet med standardtabellen å sid. 82. Därjämte har kompletteringsbehovet för redan befintliga rum prövats mera individuellt med hänsyn i varje särskilt fall till olika på saken inverkan omständigheter, så långt dessa varit möjliga att bedöma.

I fråga om kompletteringssummans storlek och om dess fördelning seminarierna emellan är i det stora hela inga invändningar att göra. De sakkunniga ha här och var kunnat konstatera bristfälligheter och detta icke minst i fråga om biblioteken. Dock vill det synas, som om siffrorna i någon mån skulle kunna nedbringas. Skulle den föreslagna nya gymnastikbyggnaden i Linköping icke bli av, frångå de 5 525 kronor, som ingå i siffran rörande rumsinventarier för detta seminarium. Däremot tillkomma 9 520 kronor, som skolöverstyrelsen beräknat för rumsinventarier i Strängnäs. De sakkunniga förutsätta, att de vid Skara folkskoleseminarium befintliga rumsinventarierna såväl som undervisningsmaterielen och bokbeståndet äro tillräckliga även vid seminariets förändring till dubbelseminarium för småskollärrinneutbildning. Men för dubbelseminariet i Kalmar kräves med all sannolikhet full nyanskaffning.

Kompletteringen bör emellertid även i detta avseende ske successivt, och det finns härvidlag ett särskilt skäl, som talar för en sådan anordning. De sakkunniga ha för avsikt att föreslå, att staten vid övertagandet av småskollärrinneutbildningen också skall övertaga det ekonomiska ansvaret för all den ordinarie lärarpersonal, som är anställd icke allenast vid de seminarier, som övertagas, utan jämväl vid de övriga. Det är under sådana omständigheter en rimlig begäran, att de landsting, vilkas seminarier ej längre skola fortsätta

sin verksamhet, till staten överlämna den lösa egendom, som staten kan önska övertaga. De sakkunniga mena därför, att kompletteringar i större omfattning icke böra ske, förrän en granskning ägt rum av det förråd, som sålunda kan bliva tillgängligt.

2. I fråga om årsomkostnader.

Vid beräkning av de årliga driftskostnaderna för den seminarieorganisation, som de sakkunniga förorda till förstatligande, ha skolöverstyrelsens statförslag i dess utredning år 1927 blivit följda, enär de vid granskning i det stora hela ej föranlett någon erinran från de sakkunnigas sida.

Vid uppgörande av sina förslag utgick skolöverstyrelsen ifrån de nu gällande avlöningarna jämlikt kungl. kungörelsen den 31 december 1919, nr 890, angående avlöning åt lärare vid av landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, inrättade småskoleseminarier samt angående statsbidrag till sådana seminarier.

Beträffande lärarna förutsattes, att vid enkelseminarium erfordras jämte rektor, som upptagits såsom manlig, fyra lärare med full tjänstgöring, därav en beräknats vara manlig och tre kvinnliga. I övrigt skulle undervisningen skötas av timlärare, företrädesvis i de särskilda övningsämnena.

För närvarande utgår tillfällig löneförbättring för lärarna vid landstingsseminarierna med ett belopp utgörande $\frac{3}{4}$ av det, som är bestämt för lärarna vid statens småskoleseminarier. I sin gjorda beräkning förutsatte överstyrelsen för lärarna i de nya statsseminarierna full likställighet i nämnda hänseende. Läkararvodet, som skolöverstyrelsen upptog till 700 kronor, var, enligt vad de sakkunniga inhämtat, beräknat med ledning av den ersättning, som i allmänhet utgått till läkare vid småskoleseminarium och med särskild hänsyn tagen till, att ifrågavarande läkare icke endast skola verkställa undersökningar utan jämväl vid sjukdom ägna den sjuke vård och tillsyn. Bibliotekarieravodena voro likaledes beräknade med ledning av numera utgående ersättning. De utgifter i övrigt, till vaktmästare, värme, lyse m. m., som upptagits, hade beräknats med ledning av de utgifter, som i verkligheten visat sig erforderliga vid de bäst ordnade seminarierna, varjämte i tillämpliga delar jämförelse gjorts med statens småskoleseminarier.

Dyrtidstilläggen voro beräknade efter den för vårterminen 1927 gällande tilläggsprocenten och beloppen för elevstipendier endast approximativt beräknade. I fråga om de senare ha de sakkunniga tagit dem med utan att vilja binda sig vid summan. För övrigt äro i nedanstående förslag dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring icke medräknade.

A. Förslag till utgiftsstat för tvåklassigt småskoleseminarium (enkelseminarium).

1. Läraravlöningar.

	Lön	Tjänstgöringspengar	Ålders-tillägg	Summa
a) rektor, manlig (utom bostad eller bostadsersättning)	2 900	1 500	1 200	5 600
b) ämneslärare: 1 manlig	2 100	1 300	1 200	4 600
1 kvinnlig	1 800	1 000	900	3 700
övningsskollärare: 2 kvinnliga	3 600	2 000	1 800	7 400
c) timlärare: musik 10 tim. × 95 kronor =		950		
gymnastik 10 tim. × 95 kr. =		950		
hushållsgöromål 10 tim. × 90 kronor = ...		900		
trädgårdsskötsel 2 ¹ / ₂ tim. × 140 kronor = ...		350		
d) vikariearvoden, förslagsvis				1 000
				<u>25 450</u>

2. Övriga arvoden.

a) läkararvode	700
b) bibliotekariearvode	150
	<u>850</u>

3. Utgifter till materiell, ljus m. m.

a) vaktmästare (utom bostad och bränsle)	1 800
b) undervisningsmateriel och böcker	1 000
c) materiel för undervisning i slöjd och hushållsgöromål	300
d) uppvärmning, vatten, lyse och renhållning	3 000
e) tryckningskostnader	400
f) inventarier och deras underhåll	750
g) övriga utgifter	500
	<u>7 750</u>

4. Elevstipendier 5 000

Sammandrag:

1.	kronor 25 450
2.	» 850
3.	» 7 750
4.	» 5 000

Kronor 39 050

Om samtliga ordinarie lärare befinna sig i lägsta lönegraden och alltså inga ålderstillägg utgå, minskas denna summa med kronor 5 100. Minimibelopp alltså kronor 33 950.

B. Förslag till utgiftsstat för tvåklassigt småskoleseminarium (dubbelseminarium), byggt på enahanda grunder som för enkelseminarium.

1. Läraravlöningar.

	Lön	Tjänstgöringspengar	Ålders-tillägg	Summa
a) rektor, manlig (utom bostad eller bostadsersättning)	3 100	1 800	1 200	6 100
b) ämneslärare: 1 manlig	2 100	1 300	1 200	4 600
3 kvinnliga	5 400	3 000	2 700	11 100
övningsskollärare: 3 kvinnliga	5 400	3 000	2 700	11 100
c) timlärare: musik 21 tim. × 95 kr. = ...		1 995		
gymnastik 20 tim. × 95 kr. = ...		1 900		
husligt arbete 48 tim. × 90 kronor = ...		4 320		
trädgårdsskötsel 5 tim. × 140 kronor = ...		700		
d) vikariearvoden, förslagsvis				2 000
				<u>43,815</u>

2. Övriga arvoden.

a) läkararvode	1 200
b) bibliotekariearvode	225
	<u>1 425</u>

3. Utgifter till materiell, ljus m. m.

a) vaktmästare (utom bostad och bränsle)	1 800
b) undervisningsmateriel och böcker	1 500
c) materiel för undervisning i slöjd och hushållsgöromål	500
d) uppvärmning, vatten, lyse och renhållning	5 000
e) tryckningskostnader	600
f) inventarier och deras underhåll	1 200
g) övriga utgifter	900
	<u>11 500</u>

4. Elevstipendier 10 000

Sammandrag:

1.	kronor 43 815
2.	» 1 425
3.	» 11 500
4.	» 10 000
	<u>66 740</u>

Kronor 66 740

Om samtliga ordinarie lärare befinna sig i lägsta lönegraden och alltså inga ålderstillägg utgå, minskas denna summa med kronor 7 800. Minimibelopp alltså kronor 58 940.

De sakkunniga ha i det föregående förordat en seminarieorganisation, omfattande — vid sidan av statens nuvarande 4 seminarier — 3 dubbel- och 5 enkelseminarier. Den sammanlagda årliga kostnaden för dessa skulle med utgångspunkt från här ovan angivna normalstater utgöra:

för tre dubbelseminarier kronor	200 220:—
för fem enkelseminarier »	195 250:—
	Tillsammans kr. 395 470:—,

med kostnaderna för elevstipendier inräknade men utom dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring samt under förutsättning, att samtliga lärare befinna sig i högsta lönegraden. (Frånräknas de beräknade kostnaderna för elevstipendier, blir summan kronor 340 470:—.) I den mån lärarne stå i lägre lönegrad, minskas årskostnaderna, likaså för den händelse vid en del seminarier allt framgent anställas kvinnliga rektorer och i övrigt enbart kvinnliga lärare.

Jämväl andra omständigheter kunna, såsom skolöverstyrelsen påpekar, samverka till att årskostnaderna i tillämpningen komma att ställa sig lägre än de i staterna upptagna förslagsbeloppen. Sålunda kommer antagligen endast vid ett fåtal seminarier trädgårdsskötsel att bedrivas och förslagsbeloppen för sjukvikarierna torde i normala fall endast komma att partiellt tagas i anspråk.

Statens nuvarande kostnader för småskollärareutbildningen vid landstingsseminarierna uppgår för budgetåret 1930—1931 till 375 000 kronor förutom dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring.

Enligt de av riksdagen för budgetåret 1930—1931 fastställda staterna för statens seminarier i Haparanda, Murjek och Lycksele, uppgå kostnaderna för dessa under samma budgetår till 173 000 kronor. För det tvåklassiga seminariet i Hagaström slutar staten på en summa av 37,500 kronor. Statsverkets årliga omkostnader för hela småskoleseminarieorganisationen skulle följaktligen komma att uppgå till 605 970 kronor mot nuvarande sammanlagda årskostnad av 585 500 kronor, förutom dyrtidstillägg, tillfällig löneförbättring samt kostnader för lärare å övergångsstat.

3. Lärarpersonalen.

a) Skolöverstyrelsens ståndpunkt.

Såsom redan anförts under avdelningen om »Landstingsseminariernas förstatligande», ägde ett sammanträde rum i Stockholm i januari 1925 med representanter för de småskoleseminarier, som disponerade över egna byggnader. Vid detta behandlades även frågor rörande seminariepersonalens ställning, för den händelse utbildningen av småskollärarinnor skulle komma att förstatligas. I den promemoria, som mötet enade sig om, uttalades i detta avseende, att landstingen borde fordra, att staten övertog all ordinarie lärarpersonal vid seminarierna och iklädde sig ansvar för stadgad avlöning och pensionering.

Detta skulle även gälla lärarpersonalen vid de seminarier, som kunde komma att nedläggas. Beträffande fast anställd betjäning borde särskild överenskommelse träffas. Detta förslag blev grundläggande för den ståndpunkt landstingens förvaltningsutskott och därefter landstingen själva sedermera kommo att intaga.

I den grundläggande utredningen av år 1927 framhöll skolöverstyrelsen bland annat, att ordinarie lärare, som voro anställda vid seminarier, som komme att indragas, måste anses intaga en sådan rättslig ställning gent emot landstingen, att de icke kunde entledigas utan måste bibehållas vid de förmåner, som enligt gällande författningar voro förenade med befattningen, då den tillträdde, eller som senare tillerkänts dem i egenskap av ordinarie lärare. Till dessa förmåner hörde i främsta rummet rätt till avlöning och pension samt erforderlig tjänsteårsberäkning.

Skolöverstyrelsen erinrade vidare därom, att i fråga om lärarpersonalen vid statens nuvarande småskoleseminarier, i den mån dessa voro på ordinarie stat, bland annat vore föreskrivet, att befattningshavare skall, med bibehållande av den tjänstegrad och avlöning han innehade, vara pliktig att vid en möjligen inträdande förändrad organisation av undervisningsväsendet ävensom eljest, då Kungl. Maj:t med hänsyn till undervisningsväsendets behov prövade sådant nödigt, låta sig förflyttas till annan befattning inom undervisningsväsendet. Någon bestämmelse av motsvarande innebörd finnes icke intagen i kungörelsen angående avlöning åt lärare vid landstingsseminarier. Ordinarie lärare, som på grund av seminarieverksamhetens nedläggande komme att bli utan befattning, torde därför, ansåg skolöverstyrelsen, intill dess vederbörande befattningshavare erhöle ordinarie tjänst på annat håll, komma att uppföras på landstingets indragningsstat. Frågan vore under sådana förhållanden närmast den, i vad mån landstingen och staten skulle bidra till kostnaderna för den lärarpersonal, som sålunda kunde komma att överföras på övergångsstat, och förordade överstyrelsen för sin del det förslag, som framställdts vid förutnämnda representantmöte i fråga om den ordinarie lärarpersonalen. Detta förslag syntes överstyrelsen vara med billighet och rättvisa överensstämmande, så mycket mera som landstingen under ett halvt århundrade haft stora utgifter för småskolläroreutbildningen, vilken dock varit av ett allmänt riksintresse.

I de yttranden, som i anledning av skolöverstyrelsens utredning infordrades från länsstyrelser, landsting och seminariestyrelser samt från styrelsen för småskoleseminariernas lärareförening, instämde samtliga, som i saken yttrade sig, med skolöverstyrelsen i dess synpunkter. Därutöver framställdes från en del landsting vissa längre gående krav. Ett par landsting yrkade exempelvis, att staten skulle övertaga all vid deras seminarier anställd personal och ansvara för dess stadgade avlöning, andra uttalade som sin mening, att beträffande den fast anställda personalen borde särskild överenskommelse träffas mellan staten och landstingen. Andra återigen jämte ett par seminariestyrelser ansågo, att staten borde övertaga ansvaret för rektors särskilda arvode, bostadsförmåner och rätt till högre pension, och slutligen ansågo ett par, att det i någon mån borde sörjas för de timlärare, som under en följd av år haft

anställning vid ett seminarium med ett så stort antal veckotimmar, att avlöningen från seminariet utgjort den väsentliga inkomstkällan. Ett landsting yrkade, att staten borde övertaga ansvaret även för den ordinarie vaktmästaren.

Med anledning av de yttranden, som sålunda avgivits, och på grund av inkomna nya framställningar anbefalldes Kungl. Maj:ts skolöverstyrelsen att komma med förnyat yttrande. Sådant avgavs den 30 april 1928. Efter att ha konstaterat, att samtliga myndigheter uttalat sin anslutning till överstyrelsens förslag om att staten skulle övertaga och ansvara för avlöningen till de vid landstingsseminarierna anställda ordinarie lärarna, sålunda även de lärare, vilka på grund av vissa seminariers nedläggande komme att mista sina befattningar, anförde skolöverstyrelsen beträffande de särskilda yrkandena om rektorsarvodet, att den icke kunde principiellt likställa rektor med ordinarie lärare. Visserligen förhölle det sig i de flesta fall så, att en av seminariets lärare förordnades till rektor, men detta förordnande meddelades endast på viss tid, högst fem år. Den primära frågan i detta sammanhang vore enligt skolöverstyrelsens mening, huruvida på grund av gällande författningar landsting kunde anses skyldigt att utbetala rektorsavlöning, sedan förordnandet som rektor upphört. Av svaret på denna fråga berodde sedan spørsmålet, huruvida staten skulle — liksom i fråga om den ordinarie lärarpersonalen — med bidrag underlätta landstingens utgifter för ändamålet.

Beträffande därefter frågan om rektors pensionering fann skolöverstyrelsen det ostridigt, att enligt nu gällande bestämmelser det stadgade särskilda rektorsarvodet å 1 000 kronor finge inräknas i pensionsunderlaget och att pension utginge i enlighet med detta. Det syntes överstyrelsen billigt, att förutvarande rektor finge bibehållas vid möjligheten till de fördelaktigare pensionsförmåner, som svarade mot hans ställning i tjänsten, då han på grund av seminariets nedläggande tvingades att avgå.

I fråga om övningslärare och annan fast anställd personal — till exempel vaktmästare — förklarade sig skolöverstyrelsen behjärta de förhållanden, som uttalats i yttrandena. Överstyrelsen ansåg emellertid, att dylika specialfrågor icke kunde generellt lösas, utan torde de åsyftade fallen lämpligen böra göras till föremål för statsmakternas behandling efter särskild framställning av vederbörande landsting.

b) Provisoriska anordningar.

Frågan om lärarpersonalens ställning vid sådana seminarier, som kunde komma att nedläggas sin verksamhet, har redan i viss omfattning varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Vid 1927 års riksdag hemställde åtskilliga motionärer, att riksdagen måtte medgiva, att de statsbidrag, som då utgingo till Norrbottens läns landstings seminarium i Öjebyn, måtte till den del, som svarade mot de anställda ordinarie lärarnas avlöning, få utgå, även om seminariet med hänsyn till läraröverskottet nedlades.

I enlighet med statsutskottets förslag biföllos motionerna i så måtto, att riksdagen medgav, att statsbidrag för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 finge utgå till avlöande av 4 ordinarie lärare vid seminariet i Öjebyn utan

hinder därav, att verksamheten vid seminariet under nämnda tid nedlagts. I maj 1927 godkände Kungl. Maj:t detta riksdagens beslut samt förklarade — efter framställning från Norrbottens läns landstings skolkommitté i egen- skap av styrelse för Öjebyns seminarium — genom brev den 31 december 1928, att tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt ifrågavarande 4 lärare skulle för samma tid, som riksdagens beslut avsåg, utgå enligt de bestämmel- ser, som före denna tid gällde beträffande tillfällig löneförbättring och dyr- tidstillägg åt lärare vid av landsting eller stad, som ej deltagit i landsting, inrättade småskoleseminarier.

I statsverkspropositionen till 1928 års riksdag erinrade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln om det vid 1927 års riksdag i fråga om seminariet i Öje- byn fattade beslutet samt anförde vidare, att för att icke övriga landsting, som kunde komma att besluta åtgärder i enahanda riktning, som skett i fråga om nämnda seminarium, skulle bli nödsakade att svara för avlöandet av den härigenom övertaliga lärarpersonalen, syntes det skäligt, att det av riks- dagen lämnade medgivandet utsträcktes att gälla även andra seminarier i lik- nande ställning. Medgivandet borde göras provisoriskt och lämpligen avse ti- den den 1 juli 1928—30 juni 1930. Medgivandet borde icke avse flera lärare än som varit för verksamheten vid vederbörande seminarium oundgängligen nöd- vändigt, och borde det bero på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, huruvida statsbidrag finge utgå och vilket antal lärare medgivandet skulle gälla. Givetvis borde statsbidrag icke förekomma i sådana fall, där läraren enligt eget medgivande förflyttats till annan tjänst inom undervisningsväsen- det, vid vilken vore förbunden minst samma avlöningsförmåner som vid semi- narietjänsten. Riksdagen biföll detta Kungl. Maj:ts förslag.

Efter framställning av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln har riksdagen därefter även under åren 1929 och 1930 lämnat lik- nande medgivanden som år 1928, och har på grund härav statsbidrag utgått till ytterligare 5 lärare vid landstingsseminariet i Skellefteå och till 3 vid seminariet i Kristianstad.

I samband med beslut den 2 oktober 1930 föreskrev Kungl. Maj:t emellertid i viss mån ändrade villkor för statsbidrags utgående. Då medgavs nämligen, att statsbidrag enligt gällande bestämmelser finge utgå för tiden 1 juli 1930 —30 juni 1931 till högst 5 lärare vid seminariet i Skellefteå, men Kungl. Maj:t förklarade tillika, att, vad anginge tid, då vederbörande lärare kan komma att åtnjuta avlöning för tjänstgöring å annan befattning i statens tjänst eller hos kommun, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall ville pröva, om och i vad mån statsbidrag må utgå. Därjämte föreskrevs, att Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott vid rekvisition av i Kungl. Maj:ts brev om- förmälda medel skulle bifoga uppgift, huruvida någon av de lärare, rekvisitio- nen avsåg, innehade annan befattning i statens tjänst eller hos kommun, vilka löneförmåner han härför åtnjöte, ävensom vilka avlöningsförmåner han i egen- skap av lärare vid förenämnda seminarium åtnjutit vid tidpunkten för dess nedläggande. Länsstyrelsen skulle, där så erfordrades, underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

c) De sakkunnigas förslag.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har från landstingens och landstingsseminariernas sida som ett enhälligt önskemål uttalats, att vid seminariernas överlämnande till statsverket eller deras eventuella nedläggande staten måtte övertaga det ekonomiska ansvaret för all den ordinarie lärarpersonal, som vore anställd vid ifrågavarande seminarier. Under den förutsättning, som 1929 års riksdag fann vara nödvändig, för att staten skulle övertaga småskollärrarinneutbildningen, finna de sakkunniga detta önskemål vara berättigat. Dock synes härvidlag den begränsningen böra göras, att staten ej må ansvara för flera lärare vid något seminarium, än som motsvarar det erforderliga minimumtalet, d. v. s. vid ett seminarium med två elevklasser ett antal av högst fem. Då denna lärarpersonal kommer att bestå av tvenne kategorier, torde det vara erforderligt, att de olika förhållandena bliva — åtminstone i sina huvuddrag — något närmare klarlagda.

Vad först de ordinarie lärare beträffar, som tjänstgöra vid sådana seminarier, som övertagas av staten, utgå de sakkunniga från den förutsättningen, att de bibehållas vid sina tjänster. Vad åter angår lärarna vid de seminarier, som icke komma att fortsätta sin verksamhet, förefaller det vara riktigast, att de uppföras på övergångs- eller indragningsstat hos vederbörande landsting, som således för den tid, som finnes vara behöfvig, har att redovisa för dem, men att staten övertager landstingets förpliktelser. Detta betyder enligt de sakkunnigas mening, att lärarna ifråga bibehållas vid den avlöning (jämte tillfällig och provisorisk löneförbättring samt eventuellt utgående dyrtidstilllägg), som de enligt gällande bestämmelser ägde uppbära vid tidpunkten för anstaltens nedläggande, samt att de vid uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande av en årlig pension till samma belopp, som skulle ha tillkommit dem, därest de intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i ordinarie tjänst vid småskoleseminariet. Skulle lärare av denna kategori erhålla annan stadigvarande befattning i statens tjänst eller hos kommun med löneförmåner, som minst motsvara dem, han uppburit i sin befattning som seminarielärare, anse de sakkunniga, att statsbidrag icke vidare bör utgå för sådan lärare. Om däremot avlöningsförhållandena mer eller mindre skulle understiga den bestämda lönen, är det naturligt, att i statsbidrag utgår det belopp, som erfordras för att jämte lönen i den nya tjänsten motsvara denna lön. I pensionshänseende bör sådan lärare heller icke erhålla sämre pensionsförmåner, än som för honom gällde, när han tillträdde den nya tjänsten.

Det kan råda tvekan om hur det bör förfaras med de ålderstilllägg, som enligt avlöningskungörelsens ordalag kunna komma att utgå. Det är onekligen något för själva andemeningen i dessa ålderstilllägg främmande, att de skulle kunna intjänas utan tjänstgöring. Å andra sidan sker i detta fall avstängningen från tjänstgöring utan vederbörande lärares förvallande. De sakkunniga ha under sådana omständigheter ansett, att ålderstilllägg ej bör utgå under den tid, lärare befinner sig på övergångsstat; att däremot, därest lärare inom de närmaste fem åren återinträder i seminarietjänstgöring, hela den tid,

som förflutit efter avstängningen, må få räknas honom till godo i och för uppflyttning i högre lönegrad.

Som en särskild punkt ha landstinget i Kronobergs län jämte ett par seminariestyrelser upptagit frågan om rektorernas avlöning. Landstinget yrkar, att staten borde svara för att de ordinarie lärarna »bibehållas vid *samtliga* nu åtnjutna lagstadgade avlönings- och pensionsförmåner, däri inräknade jämväl rektors särskilda arvode och bostadsförmåner samt rätt till högre pension», och de ovannämnda seminariestyrelserna anse det vara rätt och billigt, att så sker.

Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle förutsättningen för att de framställda yrkandena i sig innebure något berättigat, vara, att rektorstjänsten vore att betrakta som en ordinarie befattning i vanlig mening. Så är emellertid icke förhållandet. Visserligen är det merendels så, som skolöverstyrelsen framhåller, att en av seminariets ordinarie lärare förordnas till rektor, men detta förordnande meddelas endast på viss tid — högst 5 år — och behöver icke förnyas, när det löpt ut, även om anmärkningar icke äro för handen. Vad som i föreliggande fall sker, är således, att de överblivna rektorerna falla tillbaka på sina tjänster som ordinarie lärare och bliva berättigade till samma förmåner som de andra befattningshavarna av denna kategori.

De sakkunniga kunna därför icke tillstyrka, att staten i fortsättningen svarar för de ledigblivna rektorernas särskilda rektorsarvoden eller bostadsersättningar. Detsamma gäller för sådana fall, där landsting av en eller annan anledning medgivit sina lärare avlöningsförmåner, som ligga ovanför de lagstadgade. Det bör vara landstingets sak att hålla lärarna skadeslösa för vad dessa i sådant avseende anses gå miste om.

Något annorlunda ligger det till i fråga om de överblivna rektorernas pensionering. Enligt nu gällande pensionsbestämmelser får det stadgade särskilda rektorsarvodet å 1 000 kronor inräknas i pensionsunderlaget för sådan befattningshavare, och pensionen utgår i enlighet med detta högre pensionsunderlag. Då en tjänstetid av 15 år är föreskriven för att komma i åtnjutande av pension som rektor, skulle vid övergången till den nya organisationen åtskilliga överblivna rektorer icke ha intjänat denna tid och således gå miste om de fördelaktigare pensionsförmånerna. Det synes de sakkunniga billigt, att pensionsfrågan så ordnas, att förutvarande rektor, som tjänstgjort i denna egenkap under minst 10 år, må bibehållas vid rätten till rektorspension.

Beträffande de önskemål, som från ett par landsting uttalats i fråga om övningslärare eller timplärare och vaktmästare, är det möjligt, att den av skolöverstyrelsen anvisade utvägen i något fall kan vara den lämpliga; de sakkunniga anse det likväl under alla omständigheter vara riktigtast, att staten icke ikläder sig ansvar för annan personal än de ordinarie lärarna.

d) Anställningsförhållandena.

De sakkunniga ha i det föregående förordnat en seminarieorganisation, omfattande tre dubbel- och fem enkelseminarier, förutom statens nuvarande fyra enkelseminarier.

Vid de seminarier, som föreslås till förstatligande, funnos vid början av höstterminen 1930 ordinarie lärare anställda till följande antal, nämligen vid seminarierna i:

Linköping	4 lärare
Lund	4 »
Halmstad	4 »
Kalmar	1 »
Falun	4 »
Östersund	4 »

Summa 21 lärare

Vid beräkandet av statsverkets kostnader för den nya organisationen ha de sakkunniga — såsom redan angivits — utgått ifrån, att vid varje enkel-seminarium skulle vara anställda 4 och vid dubbelseminarium 7 ordinarie lärare, i båda fallen förutom rektor. De nya statsseminarierna skulle alltså kräva en personal av 49 ordinarie lärare. Då vid de till förstatligande föreslagna seminarierna endast finnas 21 lärare, föreligger således en brist av 28 lärare.

Antalet ordinarie vid de småskoleseminarier, som förutsättas skola upphöra med sin verksamhet, framgår av följande översikt:

Växjö	3 ordinarie lärare
Uppsala	3 » »
Jönköping	2 » »
Borås	3 » »
Malmköping	3 » »
Göteborg	2 » »
Bollnäs	5 » »
Kristinehamn	4 » »
Västerås	2 » »
Uddevalla	2 » »
Örebro	2 » »
Härnösand	5 » »

Summa 36 ordinarie lärare

Av tidigare lämnad redogörelse framgår dessutom, att en del småskoleseminarier redan avvecklats på initiativ av vederbörande landsting. Då verksamheten nedlades, hade vid dem följande antal lärare ordinarie anställning, nämligen:

vid seminariet i Öjebyn	3 ordinarie lärare
» » i Skellefteå	5 » »
» » i Kristianstad	3 » »

Summa 11 ordinarie lärare

Tillsammans skulle alltså finnas 68 vid småskoleseminarier tjänstgörande eller å indragningsstat hos respektive landsting uppförda ordinarie lärare och

de nya statliga seminariernas behov av lärare skulle således utan svårighet kunna tillgodoses, för den händelse de överblivna lärarna kunde tagas i anspråk.

I sin utredning fäster skolöverstyrelsen uppmärksamheten på att beträffande lärarpersonalen vid statens nuvarande småskoleseminarier bland annat är föreskrivet, att befattningshavare vid en möjligen inträdande förändrad organisation av undervisningsväsendet skall vara pliktig att låta sig förflyttas till annan befattning inom undervisningsväsendet. Någon bestämmelse av motsvarande innehåll finnes icke rörande lärare vid landstingsseminarier, och även om man kan tänka sig en skyldighet för dessa seminariers lärare att underkasta sig förflyttning till lärarbefattning vid annan kommunal skola inom landstingets skolområde, kan denna skyldighet icke sträcka sig till en lärarbefattning i statens tjänst.

De sakkunniga finna det emellertid önskvärt, att ifrågavarande lärare själva och snarast möjligt övergå till lärartjänst vid de seminarier, som övertagas av staten, och för att, i den mån detta är möjligt, underlätta en sådan utveckling, bör enligt de sakkunnigas mening föreskrivas, att de ordinarie läraretjänster, som under en tid av tre år från förstatligandet skola tillsättas vid statens samtliga småskoleseminarier, icke skola ledigkungöras utan efter prövning av Kungl. Maj:t besättas med lärare från de nedlagda landstingsseminarierna.

4. Statens kostnad för lärarnas uppförande å indragingsstat.

I tabell 21 anges bland annat, i vilka lönegrader de ordinarie lärare befinna sig, som antingen genom redan verkställd nedläggning av landstingsseminarium blivit eller genom föreslagen indragning skulle bliva utan anställning.

Enligt nu gällande författningar utgår avlöning för ordinarie lärare med följande belopp i de olika lönegraderna:

	I	II	III	IV
manlig lärare kronor	3 400	3 800	4 200	4 600
kvinnlig lärare kronor	2 800	3 100	3 400	3 700

Under antagande att samtliga dessa 47 ordinarie lärare måste uppföras på övergångsstat, skulle det första årets kostnader med hänsyn till de lönegrader, i vilka dessa lärare befinna sig, komma att uppgå till 171 500 kronor. Härtill komma utgifter för tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, ävensom de pensionsavgifter, som från landstingen överföras på staten (kronor 204:44 för varje manlig och kronor 164:44 för varje kvinnlig lärare).

Skulle de 28 lärarebefattningar, som beräknas bliva erforderliga vid de nya statsseminarierna, komma att besättas med lärare från indragna seminarier och går man ut ifrån, att de äldre lärarna därvidlag borde ha företräde framför de yngre, skulle årskostnaden avsevärt reduceras. Hur de verkliga kostnaderna komma att ställa sig är omöjligt att beräkna; anslaget till lärarlönerna på

övergångsstat under det första året torde emellertid förslagsvis kunna sättas till 100 000 kronor, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg oberäknade.

Tabell 21.

Å r	A n t a l l ä r a r e, s o m												
	befinna sig i följande lönegrader								uppnå pensionsåldern			ej upp- nått pen- sions- åldern vid årets slut	
	I		II		III		IV		Summa lärare	manliga	kvinliga		Summa
	manl.	kvinnl.	manl.	kvinnl.	manl.	kvinnl.	manl.	kvinnl.					
1931	—	1	—	6	—	11	6	23	47	1	—		1
1932	—	1	—	6	—	8	5	26	46	—	—	—	46
1933	—	—	—	5	—	9	5	27	46	—	1	1	45
1934	—	—	—	2	—	10	5	28	45	—	2	2	43
1935	—	—	—	1	—	9	5	28	43	—	1	1	42
1936	—	—	—	1	—	6	5	30	42	—	2	2	40
1937	—	—	—	1	—	6	5	28	40	—	1	1	39
1938	—	—	—	—	—	5	5	29	39	—	2	2	37
1939	—	—	—	—	—	2	5	30	37	2	1	3	34
1940	—	—	—	—	—	1	3	30	34	1	—	1	33
1941	—	—	—	—	—	1	2	30	33	1	1	2	31
1942	—	—	—	—	—	1	1	29	31	—	1	1	30
1943	—	—	—	—	—	—	1	29	30	—	—	—	30
1944	—	—	—	—	—	—	1	29	30	1	2	3	27
1945	—	—	—	—	—	—	—	27	27	—	3	3	24
1946	—	—	—	—	—	—	—	24	24	—	4	4	20
1947	—	—	—	—	—	—	—	20	20	—	2	2	18
1948	—	—	—	—	—	—	—	18	18	—	1	1	17
1949	—	—	—	—	—	—	—	17	17	—	2	2	15
1950	—	—	—	—	—	—	—	15	15	—	1	1	14
1951	—	—	—	—	—	—	—	14	14	—	3	3	11
1952	—	—	—	—	—	—	—	11	11	—	3	3	8
1953	—	—	—	—	—	—	—	8	8	—	—	—	8
1954	—	—	—	—	—	—	—	8	8	—	1	1	7
1955	—	—	—	—	—	—	—	7	7	—	2	2	5
1956	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	1	1	4
1957	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	1	1	3
1958	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	2	2	1
1959	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	0

Folkskoleseminarierna.

I. Tidigare inskränkingsåtgärder.

Åtgärder
läsåren
1923/24—
1925/26.

Under 1900-talets första decennium rådde brist på folkskollärare. Sålunda konstaterade folkundervisningskommittén år 1907 en dylik brist på över 500 lärarkrafter. Tio år senare hemställde riksdagen om utredning, och genom Kungl. Maj:ts beslut i augusti 1917 bemyndigades skolöverstyrelsen att tillkalla sakkunniga. Enligt den verkställda utredningen uppskattades den »akuta» lärarbristen till en siffra, »vilken ej oväsentligt överskrider 2 000». På grund av dessa förhållanden fann sig överstyrelsen nödsakad att vidtaga extra ordinära åtgärder för att utöka folkskollärareproduktionen, så att exempelvis för året 1923 antalet utexaminerade lärare beräknades till omkring 900. Den ekonomiska depression, som vid denna tid rådde, samverkade med överstyrelsens åtgärder till att hastigare, än man beräknat, utfylla bristen, i det att behovet av lärare för nya tjänster avtog och ett stort antal gifta lärarinnor, vilka tidigare lämnat lärarbanan, återgingo till sitt gamla yrke. Överstyrelsen fann sålunda redan i april 1923 fara föreligga för att lärarproduktionen fortskredde i ett alltför raskt tempo för att möjliggöra nödig anpassning efter behovet, och föreslog en del åtgärder för att begränsa densamma. I överensstämmelse härmed nedlades från och med läsåret 1923/1924 studentklasserna i Uppsala och Lund, under läsåret 1924/1925 påbörjades indragning av de parallellavdelningar, som inrättats vid seminarierna i Skara och Landskrona, och med läsåret 1925/1926 likaledes nedläggandet av de två privata seminarier, som åtnjöto statsunderstöd. Samtidigt bestämdes klassnumerären till 25.

De sålunda vidtagna åtgärderna hade i stort sett en provisorisk karaktär. Och detsamma kan sägas gälla de förslag till begränsning av lärarproduktionen, vilka överstyrelsen framlade i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 januari 1926.

Skolöverstyrelsens skrivelse i januari 1926.

Vid sina beräkningar av årsproduktionen utgick överstyrelsen här från en klassnumerär av 25. Med dåvarande 27 avdelningar avgångsklasser (8 dubbelseminarier, 7 enkelseminarier och 4 studentklasser) skulle alltså den årliga produktionen uppgå till 675 lärare, varav 413 manliga och 262 kvinnliga, motsvarande en proportion av 3:2, vilken överstyrelsen fann önskvärd och lämplig.

Vid beräkandet av det årliga rekryteringsbehovet hänvisade överstyrelsen till en del faktorer, som förtjänade särskilt beaktande. Man måste sålunda räkna med att en vidgad användning av folkskolan som bottenskola måste komma att öka lärarbehovet och att en del av folkskolans lärare komme att helt tagas i anspråk för verksamheten i fortsättningsskolan, sedan denna skolform blivit obligatorisk. Likaledes skulle antalet vikarier komma att ökas i och med underlättandet av folkskolläraernas fortsatta utbildning. Det vore därjämte önskvärt, att en viss marginal upprätthölls.

Medan samtliga dessa faktorer manade till varsamhet i fråga om inskränkningarna, måste å andra sidan hänsyn tagas till en omständighet, som motive-
rade någon begränsning av bestående natur, nämligen födelsetalets efter allt att döma definitiva nedgång.

Med vägande av de olika omständigheterna mot varandra fann överstyrelsen å ena sidan, att siffran 675 för de årligen utexaminerade vore för hög, men å andra sidan, att en minskning av detta antal till 575 å 600, motsvarande ungefär 3 å 4 klassavdelningar, vore den starkaste inskränkning, som över huvud låte sig tänkas. Den enda organisatoriska beskränning av mera bestående natur, som överstyrelsen på grund därav föreslog, gick ut på att från och med läsåret 1926/1927 indraga ytterligare tvenne studentklasser, en manlig och en kvinnlig.

Då emellertid chefen för ecklesiastikdepartementet i 1926 års statsverksproposition antytt möjligheten av att genom nedläggande av något enkelseminarium minska lärarproduktionen — varvid Skara seminarium i främsta rummet hade syntts böra komma ifråga — upptog överstyrelsen denna tanke till närmare skärskådande och påvisade de starka skäl, som enligt dess förmenande kunde anföras mot en dylik åtgärd.

Överstyrelsen betecknade det som en allvarlig sak att nedlägga en gammal kulturinstitution med djupa rötter inom den bygd och det samhälle, som sett den framväxa och utvecklas. Ju mindre folkrika seminarieorterna vore, desto starkare vore naturligen också dessa orters intressen knutna till läroanstaltens fortbestånd. Endast i ett oavvisligt tvångsläge kunde den med ett plötsligt nedläggande av en hel läroanstalt förbundna förflyttningen av ett stort antal befattningshavare te sig försvarlig, såväl med tanke på de avsevärda olägenheterna för dessa befattningshavare själva som för de läroanstalter, dit de skulle förflyttas. Ett dylikt tvångsläge fann överstyrelsen icke vara för handen, och i varje fall syntes nödig varsamhet göra ett ytterligare uppskov med ett definitivt beslut påkallat.

Bland andra skäl, som talade för uppskov, framhöll överstyrelsen särskilt det förhållandet, att frågan om statens övertagande av småskoleseminariet-
bildningen ännu vore under utredning. Användbarheten av eventuellt till nedläggande ifrågakommande folkskoleseseminarier lokaler för småskoleseminariernas räkning borde prövas, och om en dylik prövning utfölle i gynnsam riktning, skulle de med folkskoleseminariernas nedläggande förbundna olägenheter-
na för vidkommande samhällen och orter i någon mån reduceras.

Med hänsyn till dessa förhållanden fann överstyrelsen det vara skäligt och

billigt, att, även om Kungl. Maj:t skulle komma till en annan ståndpunkt än överstyrelsen i berörda ärende, frågan om ett eventuellt nedläggande av något av de dåvarande folkskoleseminarierna icke upptoges till slutligt avgörande förrän i samband med den ifrågasatta omläggningen av småskolläraryrkesutbildningen.

I stället för att sålunda föreslå andra definitiva åtgärder än den redan nämnda, framlade överstyrelsen en plan för begränsningsåtgärder av mera tillfällig natur. För 5 dubbelseminarier föreslogs indragning av första klassen i parallellavdelningarna under vardera av läsåren 1926/1927 och 1927/1928. Minskning ifrågasattes av antalet elever i klassavdelningarna till 25 för studentkurs och första klassen vid seminarium, där indragning av parallellavdelning skett, samt till 20 för första klassen vid övriga seminarier. De förslag till anordningar, som framlagts av skolöverstyrelsen, godkändes av Kungl. Maj:t, i vad angick läsåret 1926/1927. Beträffande klassnumerären gick emellertid Kungl. Maj:t något längre i reducering, än vad överstyrelsen förordat, i det att maximumantalet elever i första klassen vid samtliga seminarier bestämdes till 20. För studentavdelningarna fastställdes motsvarande siffra till 25.

För att skapa en säkrare grundval för bedömandet av det framtida behovet av lärartjänster vid den egentliga folkskolan anmodade Kungl. Maj:t överstyrelsen att företaga en grundlig utredning härom, baserad på uppgifter från samtliga skoldistrikt i riket angående barnantal och övriga förhållanden, som kunde utöva inverkan på sagda behov.

På den väg, som skolöverstyrelsen föreslagit, nämligen att genom åtgärder av mera tillfällig art minska lärarproduktionen, gick Kungl. Maj:t vidare följande år, då i överensstämmelse med överstyrelsens skrivelse den 31 augusti 1926 ytterligare 5 parallellavdelningar vid dubbelseminarier indrogos. Klassnumerären bestämdes till samma tal som under det föregående året, varjämte föreskrevs, att inga nya elever finge intagas i de 3 övre klasserna vid seminarierna.

Genom de sålunda verkställda reduceringarna skulle avgångsklassernas antal från och med vårterminen 1930 ha sjunkit till 20, vilket motsvarade en årsproduktion av något över 400 lärare.

Skolöverstyrelsens skrivelse i juni 1927.

Den av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen angående lärarbehovet vid folkskolorna förelåg färdig den 23 juni 1927. Den grundade sig på synnerligen detaljerade uppgifter från varje skoldistrikt i riket rörande antalet födda barn, erforderliga omorganisationer av skolväsendet och i anledning därav nödvändiggjord ökning eller minskning av antalet lärarkrafter m. m. samt mycket ingående statistiska undersökningar rörande avgången inom lärarkåren och övriga förhållanden, som kunde ha betydelse för det framtida lärarbehovet. Och efter att ha vägt de olika faktorerna mot varandra — de som kunde inverka i ökande eller minskande riktning — kom överstyrelsen till den uppfattningen, att den framtida seminarieorganisationen ej finge tilltagas allt för snävt. Ginge man ut ifrån, att barnantalet i folkskolan hölle sig på ungefärligen samma nivå, som kunde beräknas fram till mitten av 1930-talet, eller i varje fall icke komme att

sjunka så, att därav skulle föranledas någon mera avsevärd minskning av antalet tjänster, skulle man vid en fullt utbildad organisation av folkskoleväsendet kunna räkna med en erforderlig lärarstock av omkring 15 500 lärare jämte ett behöfligt antal vikarier för av sjukdom eller annan anledning tjänstlediga lärare. Efter ingående beräkningar fann överstyrelsen, att den normala årliga lärarproduktionen för att upprätthålla denna lärarstock skulle med ett par tiotal överstiga 600. Då emellertid vissa beräkningar troligen voro tagna i överkant, torde den årliga lärarproduktionen enligt överstyrelsens förmenande kunna avgränsas nedåt till 575. Med en klassnummerär av 25 — något som skolöverstyrelsen på det livligaste förordade — skulle detta motsvara en seminariorganisation av 23 avgångsklasser, och då den befintliga organisationen i normala fall var avsedd för 25 avgångsklasser, följde därav, att tvenne klasser borde slopas. För att något så när upprätthålla den enligt överstyrelsen lämpliga proportionen av 3:2 mellan manliga och kvinnliga lärare, föreslog överstyrelsen slopan det av $1\frac{1}{2}$ manlig och $\frac{1}{2}$ kvinnlig avdelning, så att avgångsklasserna komme att omfatta 14 manliga och 9 kvinnliga avdelningar. De ettåriga studentkurserna borde i den framtida organisationen normalt beräknas till högst 2, men om ett ökat lärarbehov skulle medföra en utvidgning av organisationen, borde detta i första rummet åstadkommas genom insättande av ännu en ettårig kurs. Om en tvåårig utbildningskurs för småskollärarinnor inom den närmaste tiden bleve inrättad, borde en dylik kurs ersätta den ena av de båda fyraåriga kurserna vid ett dubbelseminarium.

Beträffande den inskränkning i seminariorganisationen, som överstyrelsen alltså fann nödvändig, framhöll den, att man härvidlag i första hand borde taga hänsyn till de lokala förhållanden, under vilka de olika seminarierna arbetade, samt till de lokala synpunkter i övrigt, som kunde vara ägnade att inverka på bedömandet av spørsmålet om respektive seminaries vidmakthållande. Efter ett närmare skärskådande av de olika möjligheter, som med denna utgångspunkt kunde förefinnas, hemställde överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för en inskränkning av seminariorganisationen genom successivt nedläggande från och med läsåret 1928/1929 av folkskoleseminariet i Strängnäs ävensom av parallellavdelningen vid folkskoleseminariet i Luleå.

Nya beräkningar angående lärarutbildningen vid seminarierna föranledde skolöverstyrelsen att redan i december samma år till Kungl. Maj:t inkomma med ännu en skrivelse i ärendet. Av dessa nya beräkningar framginge, enligt överstyrelsens åsikt, att de dittills vidtagna begränsningarna i folkskollärarytbildningen varit starkare, än vad som varit nödvändigt, så att redan under läsåret 1930—1931 lärarbrist ånyo skulle göra sig kännbar, om ock i mera begränsad omfattning. Enär ett visst överskott av lärare vore nödvändigt för att tillförsäkra de avlägset liggande skolorna kompetenta lärarkrafter, kunde det icke anses försvarligt att fortfarande tillämpa så stränga restriktioner, som man gjort under de senare åren. »För att icke vår folkskola under alltför lång tid skall nödgas arbeta under bristande tillgång på utbildade lärare», skriver överstyrelsen, »torde man läsåret 1928/1929 böra öka intagningen i första klassen med omkring 25 procent och såmedelst för examinationen år 1932

Skolöverstyrelsens skrivelse i december 1927.

uppnå en siffra av omkring 500.» Den plan för intagning av elever i det fykklassiga seminariet, som överstyrelsen framlade, gick alltså ut på att ernå detta resultat.

Angående den i skrivelsen den 23 juni samma år föreslagna åtgärden att genom ett nedläggande av seminariet i Strängnäs definitivt beskära folkskoleseminarieorganisationen framhöll nu överstyrelsen, hurusom flera anledningar förefunnos att uppskjuta sagda åtgärd ytterligare ett år. »Redan den osäkerhet, som präglar alla försök till beräkningar å nu förevarande område», heter det, »är ägnad att mana till synnerlig försiktighet vid bestämmande av den framtida seminarieorganisationens definitiva omfattning.» De nya siffror, överstyrelsen meddelat, vore icke så beskaffade, att de nödvändiggjorde ett brådskt beslut, i det den lämnade utredningen gäve vid handen, att hinder för uppskov ett år icke kunde anses föreligga. Ett tungt vägande skäl till att uppskjuta nedläggandet av Strängnässeminariet vore det förhållandet, att frågan om småskolläroverutbildningens framtida ordnande ej ännu blivit prövad av statsmakterna. Överstyrelsen pekade dessutom på den omständigheten, att Strängnäs stad framställt anspråk på ersättning, för den händelse seminariet nedlades, och fann däri ett ännu starkare motiv till uppskov.

Riksdagen
1928.

I 1928 års åttonde huvudtitel betonade departementschefen starkt, huru osäkra alla förhandsberäkningar inom förevarande område måste bliva, och fann häri en giltig förklaring till den omsvängning, som skett, i överstyrelsens ståndpunkttagande. Det vore därför av vikt att i denna fråga gå fram med stor försiktighet och ej på grund av tillfälliga företeelser eller under trycket av en icke sakligt grundad opinion sönderbryta en efter många års arbete och erfarenheter vunnen stabil organisation av mycket högt värde. Tillräckliga skäl förelågo icke att just vid den tidpunkten definitivt fastslå den framtida seminarieorganisationen.

Departementschefen fann alltså, att man borde fortgå på den väg, man ditills följt, och genom anordningar av tillfällig natur anpassa examinationen efter det behov, som kunde föreligga. Den utökning av lärarproduktionen, som överstyrelsen förordat, kunde han icke vara med om. Skulle en tillfällig lärarbrist inställa sig, så kunde den alltid snabbt utfyllas genom anordnandet av ett par nya studentklasser. Det syntes därför lämpligast att under läsåret 1928/1929 bibehålla läroverutbildningen ungefär vid den förefintliga omfattningen.

Riksdagen biföll det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Svårigheterna att på ifrågavarande område kunna göra några tillförlitliga beräkningar vore uppenbara, framhöll riksdagen, och med hänsyn till de olika och i många fall oberäkneliga faktorer, som här gjorde sig gällande, vore det icke möjligt att göra en kalkyl, på vilken ett noggrant bedömande av frågan kunde grundas. I betraktande sålunda av osäkerheten av varje mera bestämt ståndpunkttagande i vare sig den ena eller andra riktningen hade riksdagen ej ansett sig böra avvika från Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen uttalade dock sin förväntan, att synnerlig uppmärksamhet alltjämt ägnades åt utvecklingen å förevarande område, samt att därvid även toges under omprövning, vilka inskränkningar i den befintliga seminarieorganisationen, som kunde vara möjliga.

Beträffande omfattningen av folkskolläroverstyrelsen under läsåret 1929/1930 inkom skolöverstyrelsen med förslag den 27 november 1928. Detta förslag var baserat på en utförlig utredning såväl i fråga om redan utexaminerade lärares anställningsförhållanden som i fråga om andra faktorer, som kunde tänkas inverka på lärarbehovet under de närmaste åren framåt. Härav framgick bland annat, att något läraröverskott av praktisk betydelse icke kunde anses föreligga, men att lärartillgången vore skäligen ojämn i skilda delar av riket; särskilt inom de norra delarna vore tillgången på lärare icke tillräcklig.

Vid försöket att beräkna lärartillgången under de närmaste åren framåt kom överstyrelsen till det resultatet, att under läsåret 1930/1931 denna icke fullt komme att motsvara efterfrågan, så att mot slutet av nämnda läsår någon mindre brist kunde komma att göra sig gällande, och att under de följande tvenne läsåren bristen skulle bliva mera kännbar. Denna brist måste i görligaste mån undanröjas. För att åstadkomma jämvikt mellan tillgång och efterfrågan borde vid slutet av läsåret 1933/1934 utexamineras omkring 500 lärare, vilket innebar, att en något större intagning av elever, än den som föreskrivits under de tre senaste åren, vore nödvändig. Tvenne omständigheter manade dock härvidlag till en viss försiktighet, nämligen dels de osäkerhetsmoment, som i fråga om beräkningarna alltid måste åtänkas och som gjorde sig starkare gällande, ju längre fram i tiden man med ledning av de kända uppgifterna sökte bedöma förhållandena, dels den omständigheten, att den starka årsklassen 1920 först omkring åren 1933 och 1934 lämnade folkskolan för att ersättas av en numerärt väsentligen svagare.

Vid planläggningen av läroverstyrelsen under läsåret 1929/1930 kunde man emellertid enligt överstyrelsens förmenande icke gå ytterligare i fråga om de tillfälliga åtgärder man hittills tillgripit för att minska produktionen av folkskollärare. Med hänsyn till ämneslärares tjänstgöring och övningsskolornas utnyttjande vore det sålunda icke möjligt att under det kommande läsåret fortsätta med att indraga parallellavdelningar vid dubbelseminarierna. På grund av det förefintliga läraröverskottet vore det oundvikligt, att en tillfällig begränsning skedde även under ifrågasatt läsår. Överstyrelsen framhöll därvid, att det fortsatta utredningsarbetet bestyrkt den uppfattningen, att den starkt minskade nativiteten borde föranleda även en definitiv begränsning av seminarieorganisationen. De skäl till uppskov med denna åtgärd, som överstyrelsen anfört i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 december 1927, ansåg den alltför vid föreligga, men mot dessa måste vägas de svårigheter, som den nu alltför vida organisationen av folkskoleseminarierna vore ägnad att medföra, samt det ur statsfinansiell synpunkt ofördelaktiga tillståndet, att de befintliga seminarierna icke till fullo utnyttjades. Därvid fann överstyrelsen skälen för ett omedelbart avgörande vara de starkare.

Överstyrelsen ville alltså ifrågasätta, huruvida icke Kungl. Maj:t funne anledning föreligga att påkalla ståndpunkttagande av 1929 års riksdag rörande omfattningen av folkskoleseminariernas organisation i enlighet med överstyrelsens förut framlagda förslag, oavsett om spørsmålet angående småskolläroverstyrelsen då företoges till avgörande eller icke.

Därest beslut vid 1929 års riksdag fattades om successivt nedläggande från och med läsåret 1929/1930 av folkskoleseminariet i Strängnäs och den ena parallellavdelningen vid folkskoleseminariet i Luleå, skulle därmed två intagningsavdelningar bortfalla. Vid dubbelseminarierna i övrigt kunde intagas 14 klassavdelningar, vid enkelseminarierna (med undantag av Strängnäs) 6 avdelningar, vid folkskoleseminariet i Luleå en klassavdelning, vilket tillsammans utgjorde 21 avdelningar, vartill komme 2 studentklasser. Med ett antal elever av 25 i studentklasserna och 20 i de övriga, skulle inalles 470 elever intagas.

Överstyrelsen hemställde sålunda, det Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta, att folkskoleseminariet i Strängnäs från och med läsåret 1929/1930 successivt skulle nedläggas samt att efter utgången av samma läsår parallellavdelningar icke längre skulle anordnas vid folkskoleseminariet i Luleå.

Riksdagen
1929.

I proposition till riksdagen angående vissa anslag till folkskoleseminarierna framhöll chefen för ecklesiastikdepartementet, hur vanskligt det vore att taga ställning till frågan om en definitiv inskränkning av seminariorganisationen på grund av osäkerheten i de beräkningar, på vilka man hade att grunda sitt omdöme. Och sant vore därjämte, som överstyrelsen en gång med styrka betonat, att det måste betraktas såsom en allvarlig sak att nedlägga gamla bildningsinstitutioner. Men å andra sidan ansåg han det icke vara sund ekonomi utan fastmera slöseri att uppehålla en organisation i en omfattning, som med till visshet gränsande sannolikhet kunde betecknas såsom för vid. Och ytterligare kunde det icke för den lärarkår, som hade sin verksamhet vid seminarier, vara annat än i hög grad olägligt att år efter år hållas i ovisshet om sitt framtida öde. Då nu den myndighet, som ägde den mest ingående kännedomen om och den bästa överblicken över dithörande förhållanden, upprepade gånger och efter noggranna undersökningar funnit sig kunna taga på sitt ansvar att föreslå indragning av en och begränsning av en annan utbildningsanstalt på detta område, och därtill sista gången gjort gällande, att ett fortsättande på provisoriernas väg skulle medföra allvarliga organisatoriska olägenheter, så ansåg departementschefen, att det icke längre kunde försvaras att undanskjuta ett avgörande.

Departementschefen fann det visserligen icke av organisatoriska skäl helt uteslutet att även för det nästkommande budgetåret nöja sig med tillfälliga begränsningsåtgärder och likväl anpassa intagningen efter det av överstyrelsen för läsåret 1933/1934 beräknade lärarbehovet, 470 lärare. Men det kunde icke förnekas, att ifrågavarande utväg, ehuru rent tekniskt sett framkomlig, måste betecknas som mindre tillfredsställande ur ekonomisk synpunkt, jämförd med en definitiv indragning respektive begränsning av två lärarutbildningsanstalter, som överstyrelsens förslag innebar. Genomförandet av detta förslag skulle för statsverket medföra en direkt kostnadsbesparing av 150 000 kronor årligen, och departementschefen ansåg det innebära ett bristande hänsynstagande till statens ekonomiska intressen att ytterligare uppskjuta ett slutligt ståndpunkttagande till ifrågavarande organisationsspörsmål.

Vad anginge frågan om vilka seminarier som indragningen skulle drabba, ansåg departementschefen övervägande skäl tala för att indragningen borde komma att avse de av överstyrelsen föreslagna anstalterna.

Riksdagen biföll förslaget att nedlägga Strängnäs folkskoleseminarium men avböjde däremot framställningen, i vad den avsåg att folkskoleseminariet i Luleå anordnades såsom ett enkelseminarium.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 maj 1929 gick riksdagen närmare in på frågan om lärarproduktionen och åtgärderna till dess anpassande efter behovet. Av den utredning, som förebragts, fann riksdagen det vara klart ådaga-lagt, att den förefintliga seminarieorganisationen vore avsevärt större, än vad som kunde anses vara erforderligt med hänsyn till föreliggande och för en över-skådlig framtid beräkneligt behov. Dess utbildningskapacitet, som med 25 av-gångsklasser och högst 30 elever i varje klass uppgick till 750 lärare årligen, vore sedan flera år ej utnyttjad mer än till något över hälften, och enligt över-styrelsens uppskattning av det framtida normala lärarbehovet skulle den icke komma att tagas i anspråk mer än till ungefär tre fjärdedelar, i det att 575 lä-rare årligen skulle vara behövliga. Då man betänkte de betydande summor, staten nedlagt på anskaffande av ändamålsenliga lokaler för dessa seminarier, och de avsevärda kostnaderna för seminariernas drift, framstode med skärpa det slöseri med statsmedel, som låge i att fortfarande uppehålla nämnda organi-sation i obeskuren omfattning.

Man kunde visserligen invända, att de gjorda beräkningarna angående det framtida konstanta lärarbehovet i mycket byggde på sannolikhetskalkyler, och att det måhända kunde komma att framdeles visa sig, att man räknat för lågt. Riksdagen ansåg någon fara härför icke föreligga utan att man snarare kunde vänta, att genom kommunikationernas utveckling och en ökad samverkan mel-lan närliggande kommuner vid lösningen av skolorganisatoriska spörsmål en minskning av lärarantalet skulle möjliggöras i sådan utsträckning, att de upp-gjorda kalkylerna rörande lärarbehovet skulle visa sig för höga. Men även om utvecklingen tilläventyrs skulle gå i motsatt riktning och lärarbehovet alltså komma att något överstiga den av överstyrelsen angivna och till grund för Kungl. Maj:ts förslag liggande siffran, borde dock en sådan eventualitet icke avskräcka från att anpassa seminarieorganisationen efter vad som nu kunde bedömas utgöra det normala årsbehovet, enär en i framtiden konstaterad lärar-brist utan större svårigheter på ett effektivt och snabbt sätt kunde utfyllas genom tillfälligt upprättade studentklasser.

Antalet 25 elever i klassen, som utgjorde en utgångspunkt vid såväl skolöver-styrelsens som departementschefens beräkningar, kunde riksdagen icke godtaga, då den för sin del ansåge, att det ej funnes tillräckliga skäl anförda för en så stark sänkning av den dåvarande klassnumerären av 30 elever. Då någon minskning av elevantalet i klasserna likväl kunde vara befogad, särskilt med hänsyn till de praktiska undervisningsövningarna, kunde man lämpligen räkna med ett elevantal av omkring 28 per klass.

Riksdagen hade funnit de skäl, som anförts för ett nedläggande av Sträng-näs seminarium, bärande men hade ställt sig betänksam till förslaget att ned-lägga parallellavdelningen i Luleå. Spörsmålet om en minskning av antalet seminarier i Norrland borde, enligt riksdagens mening, göras till föremål för förnyat övervägande i samband med den utredning rörande ytterligare beskär-ningar av seminarieorganisationen, som riksdagen ansåge önskvärd.

Riksdagen uttalade som sin mening, att indragningsåtgärderna icke syntes böra stanna vid en beskäring av organisationen allenast i den omfattning, Kungl. Maj:t ifrågasatt. Under alla förhållanden vore det nödvändigt, att möjligheterna till ytterligare begränsningar bleve närmare utredda. Riksdagen ansåg sig böra fästa uppmärksamheten på att särskilt södra Sverige syntes rikligt försett med seminarieanläggningar. I äldre tider med ett mindre utvecklat kommunikationsväsende kunde en sådan förläggning av seminarierna motiveras med hänsyn till önskvärdheten av att eleverna ej skulle tvingas att underkasta sig några längre resor för att nå seminarieorten, men numera föreläge ej samma behov av utbildningsverksamhetens splittring på ett flertal orter.

Det vore dessutom enligt riksdagens mening i hög grad angeläget, att den blivande utredningen rörande ytterligare inskränkningar med avseende på seminarierna för folkskollärarytbildningen skedde under hänsynstagande till en eventuell statlig organisation av småskollärarytbildningen, så att dessa båda frågor icke behandlades och prövades var för sig utan såsom — vad de i själva verket vore — ett enda sammanhängande spörsmål om statens anordningar för utbildning av lärare för folkundervisningsväsendet. Därigenom torde det bliva möjligt att särskilt beträffande lokalfrågorna vinna den mest praktiska och för staten minst kostsamma lösningen av berörda organisationsfrågor.

II. Folkskollärarytbehovet.

1.

Den föregående utvecklingen.

En kort översikt av den utveckling, som folkskollärarytjänsterna genomgått under de senaste åren, gives bäst i tabellarisk form. Enligt 1-novembersiffrorna och med utgångspunkt från år 1923 ter den sig sålunda:

Tabell 22.

Befattning	Å r								
	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	
Antal ordinarie folkskollärarytjänster .	12 506	12 740	12 929	13 061	13 241	13 461	13 691	13 888	
Antal extra ordinarie folkskollärarytjänster	586	523	525	556	650	765	850	1 047	
Antal vakansvikariat	{ uppehållna av ej pensionerade folkskollärare . uppehållna av andra . . vikarier saknats	506	488	417	392	365	382	346	352
		566	310	123	19	14	10	2	13
		1	—	6	11	1	—	2	1
Antal tjänstledighetsvikariat	{ uppehållna av ej pensionerade folkskollärare . uppehållna av andra . . vikarier saknats	464	480	539	570	575	632	658	677
		84	67	35	9	7	16	20	37
		—	—	4	—	—	—	—	—

Vad först de ordinarie lärartjänsterna beträffar, ha de som synes under den tid tabellen omfattar ökats i en jämn stegring med 1 382 nya platser eller med i runt tal 197 per år. De extra ordinarie ha också ökats och detta med icke mindre än 461. Men i fråga om dem har ökningen en annan karaktär. Efter att snarare ha minskats fram till och med år 1926, ha de sedan regelbundet ökats med i det närmaste 100 tjänster per år utom det sista året, som såg siffrorna stiga till 197.

Tabellen ger emellertid icke en omedelbar uppfattning om hur stort det årliga tillskott av lärarkrafter är, som 1-novembertabellerna inregistrera. Detta framgår tydligare av följande räknemässiga sammanställning:

	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Ordinarie tjänster	12 506	12 740	12 929	13 061	13 241	13 463	13 691	13 888
Vakansvikariat, som ej uppehållits av utexaminerade folkskollärare	567	310	129	30	15	10	4	
Rest	11 939	12 430	12 800	13 031	13 226	13 453	13 687	13 883
Extra ordinarie tjänster	586	523	525	556	650	765	850	1 047
Tjänstledighetsvikariat, som uppehållits av utexaminerade folkskollärare	464	480	539	570	575	632	658	677
Summa	12 989	13 433	13 864	14 157	14 451	14 850	15 195	15 607
Ökning från föregående år	—	444	431	293	294	399	345	412

De årligen nytillkomna på arbetsfältet under denna tid skulle således i medeltal utgöra 374. Denna siffra anger likväl icke alla, som vart år träda in på lärarbanan som nykomlingar. 1-novembertabellerna ange, hur många som den dagen äro i tjänst, men då vikarierna i rätt stor utsträckning endast ha kortare vikariat och icke kunna tänkas utan mellantid gå från det ena vikariatet till det andra, måste det runt om i landet finnas lärare, som icke redovisas den 1 november. Hur annars denna senare tämligen stora och rörliga lärargrupp kan fördela sig, framgår av tabell 23, som återger antalet vikarier för ordinarie och extra ordinarie lärare den 30 juli 1928 eller sista läsdagen dessförinnan.

Tabell 23.

Fördelningsområde	Antalet vikarier för ordinarie lärare						Antal vikarier för extra ordinarie lärare			Summa
	å manlig tjänst			å kvinnlig tjänst			å va-kanta platser	för sjuka lärare	av annan anledning	
	å va-kanta platser	för sjuka lärare	av annan anledning	å va-kanta platser	för sjuka lärare	av annan anledning				
Landsbygd	180	149	60	87	172	66	—	1	3	718
Städer	29	32	74	41	120	48	—	3	1	348
Summa	209	181	134	128	292	114	—	4	4	1 072

Under samma tid, d. v. s. åren 1923—1930, som företer en stor ökning i de ordinarie och extra ordinarie lärarnas antal, har utexamineringen av lärare följande utseende:

Tabell 24.

Å r	Antal utexaminerade		
	manliga	kvinnliga	summa
1923	486	399	885
1924	457	419	876
1925	470	449	919
1926	459	398	857
1927	439	357	796
1928	390	236	626
1929	393	219	612
1930	258	160	418

Tabellen visar för de senare åren en synnerligen stark beskäring av antalet utexaminerade och illustrerar i viss mån den redogörelse för utvecklingens gång, som lämnats i det föregående. Jämte följande översikt över anställningsförhållandena den 15 oktober 1930 rörande samtliga under vårterminerna 1928, 1929 och 1930 utexaminerade lärare (tab. 25) bidrager den också att åskådliggöra förhållandet mellan lärarbehov och lärarproduktion.

Tabell 25.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Examensår	Utexaminerade	Ordinarie	Extra ordinarie	Vikarier under			Vid skola av annat slag	Ej sökt anställning på grund av				Arbetslösa	Döda	Uppgift saknas	Tidigare anställda av i kol. 15 upptagna	Medeltal tjänstgöring för dem som upptagits i kol. 18		
				helt läsår	hel termin	kortare tid		värnplik	studier	annan verksamhet	äktenskap						sjukdom	annan anledning
<i>Manliga lärare</i>																		
1928	390	179	74	26	55	17	4	5	5	1	—	—	4	9	3	8	(2)	4½ månad
1929	393	81	73	53	99	23	5	19	3	—	—	1	2	13	1	20	(6)	2½ månad
1930	258	7	38	22	80	24	3	68	1	—	—	1	1	7	—	6	—	—
Summa	1 041	267	185	101	234	64	12	92	9	1	—	2	7	29	4	34	(8)	—
<i>Kvinnliga lärare</i>																		
1928	236	80	78	34	24	1	5	—	2	—	3	1	1	1	3	3	—	—
1929	219	40	82	31	48	7	3	—	2	—	1	2	1	1	—	1	—	—
1930	160	3	55	22	62	9	—	—	4	—	—	2	—	2	—	1	—	—
Summa	615	123	215	87	134	17	8	—	8	—	4	5	2	4	3	5	—	—

Det är en helt annan bild, som träder en till mötes i denna tabell 25 än i den för småskollärarynnorna motsvarande (tabell 12). Av de 626, som utexaminerats våren 1928, ha efter något mera än två års tid 471, d. v. s. tre fjärdedelar, vunnit anställning som ordinarie, extra ordinarie eller vikarier för helt läsår, och endast tio lärare gå arbetslösa, en kvinnlig och nio manliga.

De olika tabellerna samverka i övrigt att giva det intrycket, att det ovanligt stora behov av folkskollärare, som förelåg år 1923, tack vare den likaledes ovanliga utexamineringen var fyllt omkring år 1927. Ur den synpunkten kom inskränkningen av de utexaminerades antal väl sent, och därest ingenting särskilt inträffat, skulle överskott ha varit för handen. Som förhållandena gestaltat sig, har emellertid resultatet av inskränkingsåtgärderna kommit att föreligga vid en tidpunkt, då återigen ett osedvanligt behov av lärare föreligger och de gamla reserverna således kommit väl till pass. Tabellerna 22 och 25 röja visserligen icke någon lärarbrist, men de visa en begynnande knapphet; de nya reserverna äro icke stora, och småskollärarynnorna komma tillbaka på tjänstledighetsvikariatet. Det vill förefalla, som om den nuvarande seminariorganisationen icke vore smidig nog att kunna möta de växlande kraven.

2.

Såsom redan framhållits i fråga om rekryteringen av småskollärarynnekarén, är det väsentligen två faktorer, som bestämma det framtida lärarbehovet: å ena sidan inrättande av nya tjänster eller indragning av gamla och å andra sidan den avgång av lärare, som sker genom pensionering, dödsfall eller av annan anledning. Då ett aldrig så ingående studium av siffermaterialet från den gångna tiden icke kan giva någon säker ledning vid bedömandet av den första av dessa båda faktorer, har man sökt sig fram på andra vägar. År 1926 föranstaltades sålunda en undersökning, som i det föregående omnämns vid ett par tillfällen. Den avsåg att för hela landets vidkommande söka klarlägga alla de förhållanden i den närmast förgångna och den närmast kommande tiden, som kunde tänkas inverka på det framtida behovet av lärartjänster för den egentliga folkskolan. Efter uppgifter från skolråd och skolstyrelser, som man lagt på hjärtat att lämna så fullständiga uppgifter som möjligt, hade folkskoleinspektörerna att på grundvalen av dessa och sin egen kännedom om förhållandena inom respektive inspektionsområden beräkna antalet ordinarie och extra ordinarie lärare, som skulle vara behövt fram till slutet av vårterminen 1935 i de olika former av folkskolor, som lågo under deras uppsikt och omvårdnad. Och inom skolöverstyrelsen underkastades sedan deras uppgifter i sin tur en särskild eftergranskning.

Vi kunna nu något så när bedöma hållbarheten i de år 1926 av folkskoleinspektörerna gjorda beräkningarna. Det antal ordinarie och extraordinarie lärarkrafter, som i enlighet med dessa skulle vara erforderliga våren 1935, utgjorde — med undantag för Stockholm och Göteborg — 13 509. Den 1 november 1926 räknade samma lärarkategorier och med samma begränsning

Undersökningar och utredningar.

12 128, varför de nya tjänsterna efter den tidpunkten skulle uppgå till 1 381. Men den 1 november 1930 hade de ordinarie och extra ordinarie lärarna nått siffran 13 366, och således hade redan den första hälften av tiden fram till år 1935 konsumerat 1 238 av de till 1 381 beräknade lärarna. Förhållandena ligga likväl mycket olika till inom de olika inspektionsområdena. I somliga — och dessa utgöra flertalet — ha de för år 1935 beräknade talen tämligen snart överskridits och på sina håll i stor utsträckning; i andra åter är det mer eller mindre långt kvar, innan de komma att uppnås. I tabellform ter sig utvecklingen, som följer:

Tabell 26.

O m r å d e	Hela antalet	Antal, där befattningshavarna över- eller understiga inom gruppen						
		1—3	4—6	7—9	10—12	13—15	16—18	22—26
Inspektionsområden, där 1930 års befattningshavare överstiga de för år 1935 beräknade	30	12	2	6	3	2	2	3
Inspektionsområden, där 1930 års befattningshavare understiga de för år 1935 beräknade	21	5	4	4	2	2	2	2

Det vill säga, att inom 12 inspektionsområden ha folkskolinspektörernas beräkningar för år 1935 redan överskridits med 1—3 nya tjänster, att det däremot inom 5 andra ännu fattas samma antal befattningar, för att de för år 1935 beräknade skola uppnås o. s. v. Vill man taga de mest extrema fallen, så innebära dessa, att inom ett inspektionsområde, där man år 1926 hade 287 ordinarie och extra ordinarie lärare samt för år 1935 tänkte sig 279 vara nog, där räknade man den 1 november 1930 icke färre än 304, och inom ett annat, där man år 1926 räknade 249 och för år 1935 ansåg sig behöva 285, där nöjer man sig ännu med 259.

Efter allt att döma ha folkskolinspektörernas uppgifter i viss utsträckning lämnat material till de beräkningar om de kommande årens lärarbehov, som ingå i överstyrelsens utredningar.

Den andra undersökningen ligger i de svar på de sakkunnigas utsända frågor, som i början av innevarande år inkommo från folkskolinspektörer och överlärare i städerna. De ha omnämnts och karakteriserats vid behandlingen av småskolläraryrket och dess utvecklingsförhållanden, och undersökningsresultaten föreligga mera detaljerat i bil. 3. Enligt denna undersökning skulle landsbygden under en tioårsperiod framåt komma att giva utrymme åt omkring 1 000 nya folkskollärare, medan däremot städerna — om man undantager Stockholm och Göteborg — i det närmaste skulle stanna vid status quo. Det är icke några nya eller säregna förhållanden, som skulle tvinga fram denna ökning för landsbygdens del; det är endast en normal utveckling efter de gamla linjerna.

Vid sidan av den ökning eller minskning beträffande antalet tjänster, som under den närmaste tiden kunde anses sannolik, var det också en annan faktor, som framför andra bestämde lärarbehovet, nämligen den avgång från lärarbanan, som årligen sker. För att kunna ge bättre besked om det något så när antagliga antalet av nyexaminerade folkskollärare, som varje år skulle behövas för att ersätta denna avgång, har byråchefen E. Göransson företagit en utredning, liknande den, som förekommer i fråga om småskollärarynnorna och som återfinnes i bil. 1. Resultatet av den förberedande undersökning, som han gjort rörande den verkliga avgången bland de ordinarie manliga och kvinnliga folkskollärarna från och med slutet av vårterminen 1923 till och med slutet av vårterminen 1928, kan sammanfattas i följande översikt:

Tabell 27.

	1923/24		1924/25		1925/26		1926/27		1927/28	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Antal avgångna lärare	213	188	233	177	215	159	217	176	198	137
Antal lärare, som utnämns efter att tidigare ha varit ordinarie lärare	27	19	23	21	14	19	16	18	15	13
Av de å rad 1 upptagna, som avgått från ordinarie tjänst, kvarstodo i egenskap av vikarier	26	22	19	18	15	21	8	13	19	12
För obefordrade lärare på grund av avgång tillgängliga befattningar (rad 1 minskat med raderna 2—3)	160	147	191	138	186	119	193	145	164	112

Med utgångspunkt från antalet ordinarie lärare vid slutet av vårterminen 1928 och under hänsynstagande till behovet av extra ordinarie m. fl. samt den ökning av lärarbefattningarna, som enligt folkskolinspektörernas och överlärares uppgifter komme att äga rum fram till mitten av år 1939, har så byråchefen Göransson beräknat årsbehovet av nyexaminerade under denna tid. Det kunde i medeltal pr år anslås till 421, av vilka 228 — enligt proportionen 3:2 — borde vara manliga och 193 kvinnliga. Detta antal var dessutom beräknat att såväl fylla behovet av ordinarie lärare som täcka avgången av annan anledning än befordran. Byråchefen Göransson har i denna utredning som i den föregående gått ut ifrån, att avgångsförhållandena bland samtliga manliga såväl som kvinnliga folkskollärare äro desamma, som bland de ordinarie, och han påpekar, att han vid bestämmandet av slutsiffran antagit, att den som tagit avsked ej står kvar som vikarie och icke heller återinträder å lärarbanan.

3.

Det är otvivelaktigt, att den djupgående undersökning, som föranstaltades år 1926, icke motsvarade de förväntningar, som man fäste vid den, men det skulle vara orätt att säga, att den var förgäves. Den intima kännedom om

De sak-
kunigas
synpunkter.

landets skolförhållanden, som den förde med sig, har betydelse, även om de för år 1935 beräknade tjänsterna icke skulle stämma överens med dem, som vid den tiden komma att förefinnas. Och för övrigt finns det ingen annan väg att gå; folkskolinspektörerna äro i det stycket de enda kunskaparna. Utvecklingen å skolväsendets område bestämmes nämligen även av sådana faktorer, som icke kunna återgivas i siffror, och ingen kan få grepp om dessa och draga några slutsatser, som icke under en längre tid gjort sig väl förtrogen med ett större skolområdes många och skiftande personliga och andra förhållanden. Det är redan nämnt, att de nya uppgifter, som från folkskolinspektörer och överlärare kommit de sakkunniga tillhanda, icke innebära större nyheter i egentlig mening. Faktorerna, som anses ha den största betydelsen, när det gäller ökning eller minskning i de olika tjänsternas antal, äro förut kända. Det egentligen nya är den uppfattning, de giva om takten i de närmaste årens reformarbete. Inom sådana delar av landet, där skolväsendet redan är jämförelsevis väl organiserat, de mindre folkskolorna således i ringa antal och heltidsläsningen genomförd eller i det närmaste genomförd, där kunna naturligtvis inga nämnvärda förändringar vara att vänta. Inom andra åter, där de mindre folkskolorna äro många och de halvtidsläsande skolorna ännu flera, där kan utvecklingen komma att gå i raskare eller långsammare tempo på grund av omständigheter, som det är av intresse att få veta något om. Undersökningens uppgifter hänvisa icke till den föregående på något sätt, men går man de nya siffrorna in på livet, tycker man sig finna som ett genomgående drag, att för sådana områden, inom vilka utvecklingen sedan 1926 gått långsamt, tänker man sig ett snabbare tempo för framtiden.

De nya tjänster på folkskolestadiet, som folkskolinspektörerna räkna med fram till år 1939, skulle huvudsakligen vara resultatet av det arbete, som alljämt komme att bedrivas för att omdana mindre folkskolor till folkskolor, ersätta biträdande lärare med folkskollärare, förvandla halvtidsläsande skolor till heltidsläsande och skapa bättre skolformer överhuvud taget. Vid behandlingen av småskoleseminarierna ha de mindre folkskole- och de biträdande lärartjänsterna blivit utförligare dryftade. De utgöra ett par områden, där utvecklingen griper in i såväl småskole- som folkskolekårens förhållanden i så måtto, att vad som är en minskning i tjänster för den förra kåren, i vanliga fall är en ökning för den senare. Under åren 1923—1930 ha de båda nämnda tjänstegrupperna minskats var för sig med i medeltal 50 per år, och man kan väl säga, att denna avveckling även under den närmaste tiden kommer att utgöra ett av folkskole-tjänsternas säkraste tillflöden.

Det är endast i ett av de inkomna yttrandena, som en direkt häntydan göres på den föregående undersökningen. Att felräkningen sist blev så stor, som den blev, säger en folkskolinspektör, det berodde närmast därpå, att förändringen från halvtidsläsning till heltidsläsning skedde något raskare, än man 1926 tänkte sig.

År 1921 fanns det 1 206 halvtidsläsande folkskolor. Åtta år senare, d. v. s. våren 1928, var antalet 767, och minskningen utgjorde således något mer än 60 per år. Dessa 767 voro icke jämnt fördelade över hela landet; de lågo sam-

lade inom tre områden: Ångermanland, Hälsingland och Gästrikland med tillsammans 79, Östergötland och Småland med 216, av vilka Småland hade 158, samt det stora halvtidsläsande området Västergötland, Bohuslän och Dalsland med 419, flankerat av Halland med 27 och Värmland med 19. Hela det övriga Sverige saknade praktiskt taget halvtidsläsande folkskolor. Däremot fanns det former av kombinerade små- och folkskolor, som till ett antal av 497 hade sin utbredning över så gott som hela landet, även om de voro talrikast förekommande inom de ovan nämnda områdena. De hade för övrigt, de också, under samma tid gått ned från 984 till 497 eller med ungefär hälften. De län, som härvidlag gått i spetsen för arbetet att bringa ned de halvtidsläsande folkskolornas antal, voro Skaraborgs, Värmlands och Östergötlands län.

Men det finns en annan form av skolundervisning, som heller icke är tillfredsställande och som består däri, att flera årsklasser läsa tillsammans. Det är en strävan, som går jämsides med den ovan berörda, att giva varje årsklass dess egen lärare. Rent schematiskt går utvecklingen från lägre till högre skolformer genom de s. k. B-formerna till A-formen. B3-skolan har en lärare för såväl små- som folkskolestadiet. En dag kommer, när småskolan skiljes ut och folkskolestadiet får ensamt för sig en lärare (B2). Så klyves detta stadium i två delar med två lärare (B1) för att återigen och till sist klyvas i fyra delar med lika många lärare, d. v. s. en lärare för varje klass (A). Här och där förekommer en variation av B-formen med en lärare för tre klasser och i verkligheten följes icke alltid detta schema, som naturligt är. De här nämnda olika skoltypernas utveckling under 6-årsperioden 1924—1929 framgår av följande tabell:

Tabell 28.

Skoltyp	Antal läraravdelningar, fördelade på de olika skoltyperna vid slutet av vårterminen år					
	1924	1925	1926	1927	1928	1929
A-formen	5 517	5 584	5 606	5 646	5 618	5 679
B1 »	3 112	3 231	3 330	3 370	3 491	3 596
Bv »	179	183	201	246	276	286
B2 »	2 611	2 671	2 707	2 792	2 816	2 907
B3 »	359	383	433	476	537	576

De båda bästa skoltyperna ökades således under denna tid med respektive 162 och 484. Vid sidan av den principiella uppfattningen om vardagsläsningens stora betydelse för barnen och fördelarna över huvud taget av så goda skolformer som möjligt är det framför allt storleken av barnantalet, som varit den drivande kraften i denna utveckling. När B2- och B1-skolorna blivit för barnrika och alltför ohanterliga, ha de måst delas. Det är därför av intresse att veta, hur förhållandena i detta avseende ligga. Enligt tillgänglig statistik

har medeltalet barn per läraravdelning i hela riket under olika år fördelat sig, som följer.

Tabell 29.

Skolform	Medeltal barn per läraravdelning vid slutet av vårterminen år				
	1924	1925	1926	1927	1928
Folkskolestadiet i skolor av A-form	30.5	30.0	29.6	29.3	29.0
» » » » B1- »	29.5	28.7	27.3	27.3	26.6
» » » » B2- »	31.5	30.8	29.5	29.5	29.2
» » » » B3- »	20.5	22.5	21.8	21.8	19.4

Såsom siffrorna här stå, angiva de ingen trängsel och visa dessutom en tendens av stadigt sjunkande. Men de äro medeltal; det finns avdelningar med mindre antal barn och med större. Och granskar man siffermaterialet mera i detalj, visar det sig, att det finns hundratals lärareavdelningar, om vilka man kan säga, att trängseln icke är av en tillfällig art.

Ehuru det i viss mån faller utanför ramen av denna del av framställningen, kan likväl ovanstående tabell lämpligen kompletteras av följande.

Tabell 30.

Vid slutet av vårterminen år	Medeltal barn per läraravdelning			
	å landsbygd		i städer	
	vid folkskolor som äro		vid folkskolor som äro	
	heltidsläsande	halvtidsläsande	heltidsläsande	halvtidsläsande
1923	25.4	35.8	28.7	42.2
1924	24.8	35.0	28.2	38.7
1925	24.4	34.0	28.1	38.4
1926	23.9	33.2	27.6	34.3
1927	24.0	32.7	27.4	40.8

Siffermaterialet är visserligen icke alldeles detsamma, eftersom småskoleavdelningarna äro medräknade i denna sista tabell och medeltalen därigenom blivit avsevärt sänkta, men för jämförelsen betyder detta mindre. Och eftersom dessa siffror jämväl äro medeltal, förstår man mycket väl anledningen till att halvtidsläsningens avskaffande trängt sig fram som ett av de stora önskemålen, och det är otvivelaktigt, att här finns utrymme för ett större antal lärarkrafter.

Frågan om halvtidsläsning och bättre skolformer är således i mycket en fråga om barnantal och sammanhänger därför med det årliga födelsetalet. I

tabell 14 anges antalet av de för varje år levande födda under åren 1919—1929. Om man antar — som en motsvarighet till vad som skedde beträffande småskolorna — att till folkskolestadiet kunna räknas de barn, som fylla 9, 10, 11 och 12 år det kalenderår, under vilket läsårets första hälft infaller, skulle folkskolestadiet under läsåret 1929—1930 omfatta årskullarna från 1920 och 1919, påföljande läsår årskullarna från 1921—1920 o. s. v. samt under en tid framåt få nedanstående utseende.

Tabell 31.

L ä s å r e t	Barn på folkskolestadiet	Ökning eller minskning från föregående år
1928/1929	433 059	—
1929/1930	448 662	+ 15 603
1930/1931	454 915	+ 6 253
1931/1932	453 952	— 963
1932/1933	452 281	— 1 671
1933/1934	425 272	— 27 009
1934/1935	405 776	— 19 496
1935/1936	392 175	— 13 601
1936/1937	377 989	— 14 186
1937/1938	367 572	— 10 417
1938/1939	355 128	— 12 444

Anm. Den totala minskningen av lärjungeantalet på folkskolestadiet skulle från läsåret 1930—1931 och fram till läsåret 1938—1939 utgöra 99 787 lärjungar.

Som synes, gjorde den första stora kontingenten av de barnrika årskullarna sitt inträde å folkskolestadiet hösten 1929, och påföljande höst inträdde den andra. Till och med läsåret 1932—1933 dominera de i den egentliga folkskolan, men från och med hösten 1933 kommer de tunna årskullarnas tid med den ena årskullen tunnare än den andra. Det har i det föregående i någon mån berörts den inverkan, som de stora årskullarna haft i fråga om folkskollärartjänsternas antal och som var känd, när folkskolinspektörerna sände in sina uppgifter. För flertalet städer hade de ingenting betytt, i andra åter — väl ett fyrtiotal — hade de tvingat fram parallellavdelningar med e. o. småskollärarinnor, vilka successivt byttes ut mot e. o. folkskollärare, som i sin tur komma att ertledigas, när årskullarna passerat folkskolan. Från landsbygden rapporterades, att klasserna här och där fyllts till brädden och att tidigare planerade organisationsändringar måst uppskjutas, tills årgångarna hunnit genom skolan. Men sedan dess har enligt tabellen här ovan ännu en stor kontingent trätt in. Om dess roll veta vi tillsvidare ingenting annat, än att man den 1 november kunde inregistrera 197 nya e. o. folkskollärare, som väl också en gång bliva överflödiga.

De sakkunniga ha genom denna sin framställning velat framhålla, att det enligt deras mening finns en tämligen säker grund för folkskolinspektörernas beräkningar. Det är troligt, att avvecklingen av de mindre folkskolorna och de biträdande lärartjänsterna kommer att gå i ett långsammare tempo, men det skulle vara oförklarligt, om den så gott som avstannade. Det föreligger ett rikt arbetsfält, när det gäller de halvtidsläsande skolorna och de sämre skolformerna över huvud, och allting tyder på att det fältet kommer att bearbetas; man har i många fall den förnimmelsen, att folkskolinspektörerna tagit med i sina beräkningar de uppfattningar och stämningar, som äro till finnandes å de olika orterna. Men om slutsiffran är den riktiga, därom våga de sakkunniga icke ha någon säker eller bestämd mening.

Vid sina beräkningar har byråchefen Göransson — såsom förut omnämnts — kommit till det resultat, att en årlig utexaminering av 421 manliga och kvinnliga folkskollärare är behöfvig för att under den närmaste 10-årsperioden täcka den avgång av olika anledningar, som äger rum inom folkskollärarkåren. Eftersom undersökningen av den verkliga avgången bland ordinarie folkskollärare omfattade läsåren 1923—1928, kom slutet av vårterminen detta senare år att utgöra den naturliga utgångspunkten för utredningen. Den folkskollärarkår, man då hade att räkna med, bestod av 12 963 ordinarie lärare, 646 extra ordinarie och 1 058 vikarier, d. v. s. tillsamman 14 867 lärare. Men hösten 1929, som utgjorde utgångspunkten för folkskolinspektörernas och överlärarnas sannolikhetsberäkningar, var kåren större; den 1 november bestod den av 15 219 lärare, fördelade på de olika befattningarna med 13 341 ordinarie, 850 extra ordinarie och 1 028 vikarier. Den största betydelsen i skillnaden mellan de båda totalsummorna ligger i detta sammanhang däri, att 378 nya ordinarie lärare kommit till under mellantiden och följaktligen icke kunna inräknas i den utökning av kåren, som folkskolinspektörerna kommit till. Om dessa 378 vid byråchefen Göranssons beräkningar lagts till inspektörernas 815, skulle siffran för den behöfviga årliga utexamineringen blivit en annan och högre. Men även om så förhållit sig, skulle den nya siffran svårigen varit till någon bestämmande ledning. Folkskolan genomlöper nämligen för närvarande en period av kastningar, som göra alla beräkningar om dess framtida lärarbehov mera osäkra än annars. Det förefaller under sådana omständigheter, som om det låge närmast till hands att söka klarlägga, hur det för närvarande är i fråga om detta lärarbehov och hur det den närmaste tiden har varit.

I likhet med vad som äger rum för småskoleseminariernas vidkommande, infordrar skolöverstyrelsen uppgifter från folkskoleseminariernas rektorer angående anställningsförhållandena för de tre närmast föregående åren utexaminerade manliga och kvinnliga folkskollärare. Då dessa uppgifter sträcka sig från år 1926 och under de två senaste åren avse såväl vår- som höstterminen, har man en rätt god överblick över anställningsförhållandena sedan detta år, såsom nedanstående tabell visar.

Tabell 32.

T i d p u n k t	Antal anställda av årgången				
	1926	1927	1928	1929	1930
Den 1 oktober 1926	628	—	—	—	—
» » » 1927	674	526	—	—	—
» 15 » 1928	708	628	410	—	—
» » mars 1929	737	668	511	—	—
» » oktober »	—	682	519	426	—
» » mars 1930	—	704	571	526	—
» » oktober »	—	—	577	545	325

Av tabell 25 framgår, att icke alla utexaminerade söka anställning. Många av de manliga äro av värnplikten hindrade att så göra den första höstterminen, och åtskilliga andra — såväl manliga som kvinnliga — gå till studier eller annan verksamhet. Men det finns också många, som förgäves söka plats, och tabell 33 utgör därför ett behöfligt komplement till den föregående.

Tabell 33.

T i d p u n k t	Antal arbetslösa av årgången				
	1926	1927	1928	1929	1930
Den 1 oktober 1926	96	—	—	—	—
» » » 1927	46	135	—	—	—
» 15 » 1928	43	77	118	—	—
» » mars 1929	20	46	70	—	—
» » oktober »	—	26	49	69	—
» » mars 1930	—	16	24	45	—
» » oktober »	—	—	10	14	9

De båda tabellerna äro knappast i behov av några kommentarer. De arbetslösa antal blir allt mindre av lätt förklarliga orsaker. Å ena sidan ligger nämligen den sista utexamineringen under det normala, samtidigt med att efterfrågan på lärare sedan hösten 1929 stegrats. Och å den andra sidan ha de föregående stora utexamineringarna tagits i bruk för att täcka den gamla lärarbristen, något som bäst belyses genom två data. Den 1 november 1922 voro vakanserna å ordinarie platser sammanlagt 1 346, utan att det kunde uppbringas flera än 483 icke pensionerade folkskollärare som vikarier. Och våren 1925 utexaminerades 919 lärare, av vilka de allra flesta vunno anställning omedel-

bart och endast 5 voro anmälda såsom oplacerade den 1 november 1927. Det är särskilt detta sista förhållande, som giver värde åt de båda tabellerna; de dölja så få obekanta. Vill man därför veta, hur många som under vart och ett av de fem åren kommit in på lärarbanan, lämnar följande tabell ett något så när tillfredsställande svar.

Tabell 34.

T i d p u n k t	Antal nyttillträdande av årgången					Summa nyttill- trädande
	1926	1927	1928	1929	1930	
Den 1 oktober 1926	628	—	—	—	—	628
» » » 1927	46	526	—	—	—	572
» 15 » 1928	34	102	410	—	—	546
» » » 1929	(29)	54	109	426	—	618
» » » 1930	—	(22)	58	119	325	524

De båda parenteserna angiva de lärare, som enligt tabell 32 den 15 mars 1929 respektive den 15 mars 1930 vunnit anställning av årgångarna 1926 och 1927. Av dessa samma årgångar funnos dessutom enligt tabell 33 en del arbetslösa, som väl senare nått placering. Läger man så härtill någonstades i början av tabellen något tiotal lärare från årgången 1925, kan man säga, att tabell 34 återger de årliga krav på seminariernas utexaminering, som förelegat under ifrågavarande 5-årsperiod. Det bör visserligen icke förglömmas, att enligt byråchefen Göranssons undersökning årligen i medeltal mellan 30 och 40 manliga och kvinnliga lärare vända tillbaka till ordinarie befattningar efter att förut ha avgått som ordinarie. Detta höjer siffran för årsbehovet. Men då det är en regelbundet återkommande företeelse, har det ingen annan betydelse än att med en motsvarande siffra sänka behovet av utexaminerade.

Vad sedan angår det årliga antal av nyexaminerade folkskollärare, som för närvarande kan anses vara erforderligt, ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att detta tills vidare bör röra sig kring talet 600. I normala fall torde utexamineringen kunna bestämmas till ett tal, som ligger vida lägre och säkerligen icke överstigande siffran 560. Men då de framtida utvecklingslinjerna ligga i det ovissa, bjuder försiktigheten, att flera vägar hållas öppna. Det är väl troligt, att bland annat den sjunkande nativiteten tvingar fram på sina håll en koncentration av skolväsendet med en indragning av lärartjänster som given följd. Men det kan också hända, att utvecklingen samtidigt går vägar, som neutralisera detta. Skulle exempelvis det sjunde skolåret, som här och där befinner sig under livligt dryftande, i en eller annan form bliva obligatoriskt, skulle nya tjänster i stor utsträckning bliva följden. Men om den saken vet man intet, även om man kan gå ut ifrån, att på skolväsendets område ingenting kommer att stå stilla.

III. Seminariebehovet.

1.

Det föreligger en framställning till Kungl. Maj:t från 13:e svenska seminarieläramötet med anhållan, »att sådan författningsändring måtte komma till stånd, att elevantalet i seminarieklasserna i regel icke komme att överstiga 24». Till stöd för denna anhållan anföres två skäl. Det ena är, att elevernas arbets sätt måste göras mera individuellt avpassat. Vid ett seminarium, heter det vidare, »är det inte heller tillfyllest, att eleverna få arbeta efter en bestämd, av läraren angiven metod, utan som blivande lärare är det för seminariets elever av särskilt värde, att läraren blir i tillfälle att få olika förslag och metoder diskuterade och prövade, och att läraren får möjlighet att låta eleverna i viss utsträckning följa egna förslag och vägar. Skall emellertid läraren bliva i stånd att på den korta tid, som står till förfogande, kunna vara eleverna till erforderlig hjälp i så lagda studier, bör klassen helst liksom vid laborationsundervisning i fysik och slöjd icke räkna mer än 20 elever och allra högst bestå av 25 elever». Det andra skälet rör den praktiska lärarutbildningen. »Skola lärarna kunna ge eleverna en lämplig inställning för deras blivande fostrargärning, så att denna blir väl anpassad allt efter de olika elevernas egenart och behov av vägledning, måste de bli i tillfälle att ordentligt lära känna eleverna i sådant undervisningsarbete. Det bör sålunda icke vara fler elever i klassen, än att de var och en kunna få tillräckligt många undervisningsövningar i de olika ämnena.» Erfarenheten hade visat, att så fort antalet blir större än 24, själva anordnandet av undervisningsövningar medförde särskilda olägenheter.

De åtgärder, som till en början vidtogos för att begränsa lärarproduktionen, rörde sig längs två linjer. Å ena sidan drog man in studentklasser och alla tillfälliga parallellavdelningar vid enkelseminarierna samt parallellklasser vid dubbelseminarierna, och å andra sidan sänkte man elevantalet vid intagningarna. Dessa åtgärder, som i hög grad förestavades av begäret att slippa ifrån att nedlägga något seminarium, ha närmast haft den följd, att nya och med avsevärda kostnader utrustade seminarier i stor utsträckning fått stå outnyttjade, som belyses av följande:

Tabell 35.

Seminarium	Antal elever i klasserna I—IV under läsåret												
	1928/1929				1929/1930				1930/1931				
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
Linköping	A	20	19	23	23	20	18	24	23	26	18	20	23
	B	20	—	—	23	20	18	—	—	—	18	20	—
Karlstad	A	20	18	21	28	20	13	25	23	25	17	15	25
	B	20	—	—	23	20	19	—	—	—	17	21	—
Umeå	A	21	20	20	20	21	20	20	23	25	20	20	20
	B	—	20	—	22	20	—	19	—	—	19	—	18

Elevantalet
per klass.

I dessa tre seminarier liksom i de övriga äro de lokala anordningarna avsedda för ett elevantal av högst 30 i varje klass, och de skulle således för innevarande läsår ha kunnat rymma 720 elever; de rymma i stället 367, d. v. s. något mer än hälften. Och de bilda icke någon grupp för sig. I samtliga våra dubbelseminarier stå för närvarande 15 klassrum tomma, representerande i det närmaste 4 enkelseminarier.

Men begränsningsåtgärderna ha också en annan följd, nämligen den att en återgång till normala förhållanden kommer att te sig som att gå till onormalt tunga arbetsförhållanden. Att fastslå ett elevantal av högst 28 i varje klass kommer icke att betraktas som en förbättring från talet 30 utan som en försämring från talet 20. De sakkunniga ha emellertid icke ansett sig kunna fästa något avseende vid detta. Vid behandlingen av småskoleseminarierna påpekades, att elevantalet alltid måste hålla sig kring en tämligen hög siffra; det spelade därför — ur individualiseringssynpunkt — en ringa roll, om 25 eller 28 elever deltog i de teoretiska lektionerna. Detsamma gäller i fråga om folkskoleseminarierna. Ty om en individualisering i arbetet av den omfattning, som skymtar fram i den ovannämnda framställningen, skall bliva någonting annat än ett talesätt, kräver den som förutsättning ett elevantal så pass lågt, att den för närvarande icke kan ekonomiskt genomföras. Detta framgår redan av den motivering, som föregår framställningen; denna motivering syftar nämligen icke på talet 24 utan på talet 20 som det bästa elevantalet i en klass. Men de sakkunniga ha heller icke kunnat finna, att bärande skäl blivit förbragta för att elevantalet per klass måste sänkas så avsevärt för den praktiska lärarutbildningens skull. I bil. 5 föreligger en undersökning om det antal lektionsmöjligheter, som under olika förutsättningar kunna beredas en elev. Kunde man utgå ifrån seminariestadgans undervisningsplan och således räkna med 36 effektiva läsveckor, skulle varje elev i en klass på 30 enligt denna undersökning erhålla 73 lektioner under hela sin seminarie-tid. Med 28 elever skulle lektionernas antal ökas till 76, med 25 elever till 77 à 78. Men på grund av många omständigheter utgör antalet läsveckor i verkligheten endast 30 à 31, och lektionsmöjligheterna reduceras därefter. För en elev i en klass på 28 komma de att ligga mellan 60 och 70, närmare det senare talet än det förra. Men ett antal övningslektioner mellan 60 och 70 är icke något obetydligt antal. Det är därför icke lätt att tänka sig, att elever under en fyraårig seminarievistelse med all den skiftande beröring med undervisning över huvud, som detta innebär, och med ett så stort antal egna lektioner icke skulle göras väl förberedda för sitt blivande kall. Och det är heller icke lätt att föreställa sig, att seminariets lärare under denna tid icke skulle vara i tillfälle att lära känna sina elever tillräckligt för att kunna vara dem till den hjälp i deras undervisningsarbete, som de behöva. De sakkunniga anse under sådana omständigheter, att elevantalet per klass jämväl för folkskoleseminariernas del bör sättas till högst 28.

2.

Antalet
seminarier.

Innan de sakkunniga gå att yttra sig om det antal folkskoleseminarier, som de för närvarande anse vara erforderligt, vilja de förutskicka ett par ord om seminarieorganisationens gestaltning. De anse nämligen, att denna normalt bör bestå av tvenne delar: en fastare kärna av seminarier, som ha att sörja för det minimum av utexaminering, som under alla omständigheter kan anses vara behöfligt, samt en mera rörlig del, som exempelvis i form av studentkurser kan möta de kastningar i lärarbehovet, som väl alltid komma att finnas. De kunna tillägga, att de under nuvarande omständigheter finna denna senare del vara synnerligen av nöden.

Den nuvarande seminarieorganisationen för utbildning av folkskollärare — om man bortser från seminariet i Strängnäs, som befinner sig under avveckling — består av åtta dubbelseminarier och sex enkelseminarier; av dessa sistnämnda ha två var sin ettåriga kurs för studenter. Dubbelseminarierna äro: Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Karlstad med manliga elever, Falun och Umeå med kvinnliga samt Luleå, som såtillvida är ett samseminarium, att halva antalet elever i parallellavdelningen är kvinnliga. Av enkelseminarierna ha Växjö och Härnösand manliga samt Stockholm, Kalmar, Landskrona och Skara kvinnliga elever. Studentkurserna äro förlagda till Stockholm och Växjö.

Den fasta organisationen har sålunda 22 avgångsavdelningar, och går man ut ifrån ett antal av 28 elever per klass, kan den utbilda 616 lärare årligen; med de båda studentkurserna stiger siffran till 666. Enligt beräkningarna i det föregående innebär detta en alldeles för stor lärarutbildning. Det är för den skull nödvändigt, att en inskränkning göres, och då det normala årsbehovet visserligen i närvarande stund på grund av angiven anledning är svårt att fixera men efter allt att döma inom en nära framtid kommer att ligga väsentligen under talet 600, bör denna inskränkning gälla den fasta organisationen.

När de sakkunniga hade att fördela småskoleseminariernas utexaminering, togo de som utgångspunkt, att varje landsända borde ha en så stor del av det samlade årsbehovet, som behövdes för att rekrytera dess lärarkår, och att seminariernas antal inom landets olika delar borde bestämmas därefter. Med samma utgångspunkt och med en utexaminering av omkring 600 får fördelningstabellen i fråga om folkskoleseminarierna följande utseende.

Tabell 36.

L a n d s d e l	Procentuell andel av landets folk- skollärarkår	Motsvarande procent av ut- examineringen, uttryckt i antal lärare	Erforderligt antal seminarie- avdelningar
Norrland	18.5	111	4
Svealand	33.4	200	7
Götaland	48.1	289	11

Elva seminarieavdelningar för Götaland är visserligen i det närmaste en för mycket, men då de båda studentkurserna böra bibehållas och fortfarande räkna 25 elever per kurs, och då sju avdelningar för Svealand dessutom är väl snävt, kommer på detta sätt i någon mån en utjämning till stånd.

De norrländska seminarieavdelningarna äro för närvarande fem. Redan år 1927 väckte skolöverstyrelsen tanken på att nedlägga någon av dessa, och såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen över de tidigare begränsningsåtgärderna, hemställde Kungl. Maj:t på dess förslag till 1929 års riksdag, att parallellavdelningen i Luleå måtte indrages. Riksdagen var emellertid icke benägen för denna åtgärd. Norrland vore i det hela, skrev den, icke särskilt gynnat med bildningsinstitutioner, och redan på denna grund borde man iakttaga varsamhet, när det gällde att beröva denna landsända något av vad den i sådant hänseende redan åtnjöte. Norrland syntes dessutom vara stätt i en mycket kraftig materiell utveckling och frågan borde därför tillsvi vidare hållas öppen; måhända kunde också i stället en indragning av seminariet i Härnösand — om så behövdes — sättas i fråga. Den av riksdagen anvisade varsamheten är för visso synnerligen beaktansvärd, men det kan dock framhållas, att någon kulturinstitution icke nedlägges, därigenom att parallellavdelningen i Luleå drages in; genom en indragning av seminariet i Härnösand skulle däremot så bliva fallet. De sakkunniga ha likväl övervägt detta senare och därvid tänkt sig möjligheten att förvandla de båda seminarierna i Luleå och Umeå till samseminarier. Att de släppt tanken beror därpå, att avstånden fortfarande spela en roll i Norrland och att förläggningen därför blir bättre, om seminariet i Härnösand bibehålles. De förorda således, att folkskoleseminariet i Luleå anordnas som enkelseminarium med endast manliga elever.

Läroarbilden i Svealand ombesörjes av åtta examensavdelningar och i Götaland av elva. I enlighet med den princip, som lagts till grund för fördelningen, bör en av Svealands avdelningar indragas. På grund av de jämförelsevis korta avstånden och de olika seminariernas förläggning har det likväl ingen betydelse, om indragningen drabbar Svealand eller Götaland, därest annars skäl finnes för en sådan omkastning. Men innan den frågan avgöres, böra lämpligen tvenne anmärkningar förutskickas. Den ena gäller frågan om den årliga utexamineringens sammansättning med hänsyn till antalet manliga och kvinnliga lärare. Under en viss tid ha de förra förhållit sig till de senare ungefär som 3 : 2, och skolöverstyrelsen har vid upprepade tillfällen framhållit, att en sådan proportion är lämplig och önskvärd. Den saknar egentligen talande skäl och föreligger heller icke numera i verkligheten. Under de senaste tio åren har en bestämd förskjutning ägt rum, som ökat ut de kvinnliga lärarnas antal. År 1919 bestod kåren av 61.1 % män och 39.9 % kvinnor; tio år senare utgjorde männen 56.5 % och kvinnorna 43.5. Denna procentuella fördelning är dock icke förhärskande över hela landet, även om de manliga lärarna överallt reducerats. I övre Norrland äro procenttalen 52.8 och 47.2 till männens förmån, i södra Sverige 63.4 och 36.6, medan däremot i landskapen kring Mälaren och Hjälmarerna kvinnorna

överbäga med 55.5 % mot männens 44.5. Det är under sådana omständigheter rimligt, att någon indragning av en kvinnlig seminarieavdelning icke ifrågakommer.

Den andra anmärkningen rör frågan om den ram av seminarier, inom vilken en indragning är att förorda. De gamla seminariebyggnaderna ha mångenstädes under den sista tiden ersatts av nya, som gjorts alldeles särskilt lämpade för sitt ändamål och på grund därav också dragit stora kostnader. Å andra sidan finnas även kvar seminariebyggnader, som icke längre räcka till och även i annat avseende svårigen kunna anses ändamålsenliga. Förr eller senare måste därför en sådan byggnad ersättas av en ny, för den händelse ett seminarium allt fortfarande skall vidmakthållas på orten. Det förefaller som en given sak, att vid indragningen så förfares, att statens framtida utgifter för oavvisliga lokalutvidgningar bliva de minsta möjliga.

Allt sedan frågan om seminarieindragning kom på tal, har seminariet i Skara stått i brännpunkten av diskussionen, och en rundgång bland mellersta och södra Sveriges folkskoleseminarier med ovannämnda synpunkt som rättesnöre visade också, att det utan jämförelse ligger närmast till för en indragning; det finns nämligen för närvarande icke något folkskoleseminarium, som arbetar under mera otillfredsställande yttre betingelser. Vad som hitintills blivit anfört för dess bibehållande, är i stort sett två omständigheter: genom en indragningsåtgärd skulle proportionen mellan utexaminerade lärare och lärarinnor förryckas, och den kvinnliga ungdomen i västra Sverige skulle — därest ingen förändring i övrigt vidtoges i organisationen — vara hänvisad att erhålla sin utbildning antingen i Landskrona eller i Falun. Särskilt för Västergötlands och Bohusläns del, säger skolöverstyrelsen i en skrivelse av den 26 januari 1926, skulle säkerligen detta läge bliva en källa till allvarliga olägenheter. Och ur folkundervisningens synpunkter tvekar överstyrelsen icke att beteckna förhållandet mindre lyckligt. Den enda utväg, som härvid kunde tänkas undanröja de svåraste olägenheterna, vore att öppna seminariet i Göteborg för kvinnliga elever. »Men uppenbart är», heter det, »att även denna åtgärd skulle innebära en avsevärd försämring i jämförelse med nuvarande ordning, särskilt kännbar för den vidsträckta landsbygdens befolkning.» Beträffande Göteborgs seminarium stode dessutom lokaler för undervisning i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd icke till förfogande inom seminariets nuvarande byggnad.

Vad som här säges, kan med lika rätt sägas om de seminarier, som i raden efter Skara skulle kunna tänkas föreslagna till indragning. Det är därför nödvändigt att pröva, i vad mån de framförda synpunkterna äga bärighet. Skolöverstyrelsen har otvivelaktigt rätt däri, att vissa olägenheter — det är en överdrift att kalla dem allvarliga — skulle uppstå för Västergötlands och Bohusläns del, därest den kvinnliga ungdomen skulle behöva söka sin utbildning i Landskrona eller Falun, och de sakkunniga anse därför också, att någonstades i västra Sverige en utbildningsanstalt för kvinnliga folkskollärare bör finnas. Men de sakkunniga ha däremot svårt att förstå, att ett öppnande av Göteborgs seminarium för kvinnliga elever skulle »innebära en avsevärd

försämring i jämförelse med nuvarande ordning». När det gäller att med hänsyn till hela landet förlägga de olika seminarieavdelningarna, kunna vissa läns-synpunkter icke få vara bestämmande. Den lokala opinionen ledes ofta av den föreställningen, att de elever, som genomgå ortens seminarium, huvudsakligen komma att ha sin framtida verksamhet förlagd till de närmaste landskapen. Av naturliga skäl är det icke så. Enligt den senaste folkskolematrikeln hade 765 av de där upptagna folkskollärarinnorna utexaminerats från Skara. Av dessa voro 73 placerade i Skaraborgs län, 89 i Älvsborgs och 115 i Göteborgs och Bohus län. Alla de övriga 457 voro spridda över hela landet med icke mindre än 78 i Stockholm och 24 i olika delar av Norrland. Den 1 november 1930 funnos inom Västergötland och Bohuslän 662 ordinarie manliga lärare mot 478 kvinnliga; det faller säkerligen ingen in att på allvar driva den meningen, att skolförhållandena inom denna del av landet äro avsevärt sämre, än de skulle ha varit, därest det manliga folkskoleseminariet varit förlagt till Skara och icke såsom nu till Göteborg.

När skolöverstyrelsen i januari 1929 vidhöll sitt förslag om nedläggande av Strängnässeminariet, betingades detta i främsta rummet av tre skäl: det förelåg en akut byggnadsfråga; den manliga ungdom i Mellansverige, som önskade förvärva folkskolläraryt utbildning och hittills besökt Strängnäs, kunde utan större olägenhet anlita Uppsala- eller Linköpingsseminariet och i någon mån även seminariet i Karlstad; och slutligen gällde, att seminariebyggnaden i Strängnäs efter vidtagande av vissa kompletteringsarbeten med fördel skulle kunna utnyttjas för ett statens småskoleseminarium, avsett att ersätta en del landstingsseminarier. Förhållandena äro enahanda beträffande seminariet i Skara. Det föreligger även där en byggnadsfråga, som ovillkorligen förr eller senare måste lösas; det ifrågavarande rekryteringsområdet är så beläget, att den kvinnliga ungdomen från Bohuslän, Dalsland, norra Halland och Västergötland — naturligtvis med undantag för Skaraborgs län — med lika stor fördel kan anlita ett seminarium i Göteborg som i Skara; och slutligen skulle, såsom i det föregående är framhållet, den lediga seminariebyggnaden kunna inrymma ett statens dubbelseminarium för utbildning av småskollärarinnor.

Frågan hänger därför närmast på, huruvida Göteborgsseminariet utan olägenhet kan öppnas för kvinnliga elever. Då visserligen en viss erfarenhet men ingen utredning förelåg om vad som tarvades för att omändra ett dubbelseminarium till samseminarium, har på de sakkunnigas hemställan en sådan utredning företagits av byggnadsstyrelsen beträffande tre dylika seminarier och föreligger i bil. 6. För Göteborgsseminariets vidkommande ha två alternativ utarbetats: ett större, omfattande de förändringar, som vore önskvärda för åstadkommande av en fullständig läroanstalt på seminariets tomtområde, varigenom seminariets lokalbehov bleve tillfredsställt, och ett mindre, omfattande de förändringar, som nödvändigtvis betingades av seminariets användning som samseminarium, med bibehållande av förhyrning av vissa lokaler. Det förra alternativet skulle draga en kostnad av 272 400 kronor, det senare av 9 900 kronor.

Det bör påpekas, att det större alternativet icke står i något nödvändigt sam-

band med förändringen till samseminarium. Enligt byggnadsstyrelsen är nämligen Göteborgs seminarium »även med fullföljande av sin nuvarande organisation i behov av nya lokaler». Men på en punkt sker en beröring, och detta gäller de förhyrda lokalerna. »Skolköksundervisningen», heter det i byggnadsstyrelsens utredning, »som för övningsskolans flickor meddelas i lokaler i stadens folkskola, torde dock endast med stor svårighet kunna ske därstädes jämväl för seminarieelever. Därjämte äro lokalerna för kvinnlig slöjd, som nu förhyras för övningsskolans flickor, otillfredsställande och äro det än mer för undervisning även av seminarieelever.»

Vid besök å platsen har en representant för de sakkunniga granskat byggnadsstyrelsens omändringsförslag och jämväl undersökt möjligheterna för anskaffande av lokaler för kvinnlig slöjd och skolköksundervisning, och är det närmast hans redogörelse, som ligger till grund för den följande framställningen.

Den av seminariet för övningsskolan förhyrda lokalen är belägen i seminariets omedelbara närhet. Den består av tvenne rum jämte tambur och toalett. Det ena rummet inrymmer en övningsskolesal, och det andra utgör lokal för kvinnlig slöjd. Då vid slöjdundervisning seminarieklassen brukar vara uppdelad i tvenne avdelningar, vilka ha slöjd på olika tider, behöver slöjdsalens utrymme beräknas för högst 14 elever, och därtill är den tillräckligt stor. Även med avseende på timantalet möter intet hinder för slöjdsalens användning av såväl seminariets som övningsskolans elever. Den årliga hyran för lokalerna utgör 2 000 kronor, vartill komma kostnader för uppvärmning och städning. Vissa smärre olägenheter ha visserligen påpekats, men att de förhyrda lokalerna äro fullt användbara för sitt ändamål, torde vara obestridligt.

Flickorna i övningsskolans sjunde och åttonde klasser erhålla för närvarande hushållsundervisning i en närbelägen folkskolas lokaler mot en årskostnad av 700 kronor, varav den huvudsakliga delen utgår såsom lön till lärarinnan. Undervisningen omfattar en veckodag mellan kl. 9—2. För det kvinnliga seminariet skulle ytterligare behövas utrymme för två avdelningar. Hushållsundervisningen förekommer nämligen endast i de två lägre klasserna, av vilka vardera är för ändamålet uppdelad i två grupper. Varannan vecka ha första och andra klassernas a-grupper undervisning 6 timmar vardera och varannan vecka de båda b-grupperna. I de 6 veckotimmarna ingår emellertid även teoretisk undervisning, då eleverna ej nödvändigtvis behöva vistas i skolkökslokalen, och 5 timmars uppehåll i följd i nämnda lokal torde få betraktas såsom fullt tillräckligt. Det lämpligaste sättet att anordna undervisningen för seminarieklasserna synes vara, att eleverna läsa ett par morgontimmar på seminariet och sedan efter frukostrasten ha skolköksundervisning. Under sådana förhållanden måste skolkök förhyras för två veckodagar. Då eleverna vistas i skolköket under en sammanhängande tid av 5 timmar, har avståndet mellan skolkökslokalen och seminariet mindre betydelse, och det kan även tänkas, att de båda seminarieklasserna använda tvenne olika skolkökslokaler, om det skulle yppa sig svårigheter att få disponera över två veckodagar vid samma skolkök. Men efter allt att döma äro möjligheterna att för seminariets räkning förhyra

skolkök i stadens folkskolor synnerligen stora. Myndigheterna ha väl sört för denna del av undervisningen; det finns båda många och väl utrustade skolkök, och nya skolkökslokaler hålla på att inredas.

I fråga om byggnadsstyrelsens omändringsförslag hade seminariets rektor vissa mindre önskemål, som — därest de visa sig ändamålsenliga — torde kunna tillfredsställas för en relativt obetydlig merkostnad.

Av såväl byggnadsstyrelsens utredning som den lämnade redogörelsen framgår, att det icke möter något hinder att öppna folkskoleseminariet i Göteborg för kvinnliga elever. Det kommer heller icke att draga några större kostnader. De sakkunniga tveka därför icke att förorda, att seminariet för framtiden anordnas som samseminarium och att byggnadsstyrelsens mindre alternativ således kommer till utförande. Därigenom blir folkskoleseminariet i Skara överflödigt och bör enligt de sakkunnigas mening successivt nedläggas. Skulle detta förslag godtagas, skulle på samma gång ett dubbelseminarium för småskolläroinneutbildning kunna inrymmas i de i Skara ledigblivna lokalerna. Detta kan visserligen icke ske — såsom synes av byggnadsstyrelsens utredning, utan rätt kostsamma förändringsarbeten; beräkningen slutar på en summa av 150 800 kronor. Men det låter ju tänka sig, att en ny omprövning kan nedbringa dessa kostnader. I varje fall skulle ett dubbelseminarium i Skara för småskoleseminariernas förläggning som en helhet innebära en god lösning.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle utbildningen av folkskollärare komma att ombesörjas av 13 folkskoleseminarier, nämligen samseminariet i Göteborg, dubbelseminarierna i Uppsala, Linköping, Lund och Karlstad med manliga elever, i Falun och Umeå med kvinnliga, enkelseminarierna i Luleå, Härnösand och Växjö med manliga, i Stockholm, Kalmar och Landskrona med kvinnliga elever, samt av två studentklasser, en manlig, förlagd till Växjö, och en kvinnlig, förlagd till Stockholm.

Av de 22 avgångsavdelningarna skulle således 13 vara manliga och 9 kvinnliga.

Kort sammanfattning av de sakkunnigas förslag.

I anslutning till den föreliggande utredningen och under hänvisning till den motivering, som förebragts rörande de olika punkterna, föreslå de sakkunniga i huvudsak följande:

A. beträffande småskoleseminarierna:

1. Staten övertager all utbildning av småskollärare.
2. Lärokursens längd vid småskoleseminarierna bibehålles som tvåårig utom vid seminarierna i Murjek, Haparanda och Lycksele, där den som hittills förbliver treårig.

3. Elevantalet i varje klassavdelning bestämmes till högst 28 utom vid seminariet i Murjek, där det begränsas till 20.
4. Övningsskolans omfattning bestämmes till minst två avdelningar med ett lärjungantal av 20—24 i varje avdelning.
5. Den nya seminarieorganisationen begränsas till 15 avgångsavdelningar, fördelade på 3 dubbelseminarier och 9 enkelseminarier. Dubbelseminarierna förläggas — under angivna förutsättningar — till Strängnäs, Skara och Kalmar. Enkelseminarierna förläggas till Murjek, Haparanda, Lycksele, Östersund, Falun, Hagsåström, Linköping, Lund och Halmstad.
6. Staten övertager — under villkor som omnämnas i riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 maj 1929 — landstingsseminarierna i Östersund, Falun, Linköping, Lund och Halmstad, vadan således seminarierna i Uppsala, Malmköping, Göteborg, Uddevalla, Härnösand, Bollnäs, Västerås, Örebro, Jönköping, Växjö, Borås och Kristinehamn nedläggas.
7. Staten övertager vidare i angiven omfattning det ekonomiska ansvaret för all den ordinarie lärarpersonal, som vid landstingsseminariernas nedläggande eller övertagande av staten är anställd vid de ifrågavarande läroanstalterna. Detta gäller såväl ifråga om avlöning som pensionering.

B. beträffande folkskoleseminarierna:

1. Elevantalet i varje klassavdelning bestämmes till högst 28.
2. Folkskoleseminariet i Luleå anordnas såsom enkelseminarium för manliga elever.
3. Folkskoleseminariet i Göteborg omändras till samseminarium med den ena avgångsavdelningen för manliga och den andra för kvinnliga elever.
4. Folkskoleseminariet i Skara nedlägges.

Särskilda yttranden.

Av herr *Almkvist*.

Antalet elever i seminarieklass.

De sakkunniga ha vid sitt ståndpunktstagande till frågan om antalet seminarieavdelningar utgått från ett elevantal av 28 per klass. För min del anser jag detta antal vara för högt, när fråga är om lärarutbildningsanstalter, som skola meddela icke blott teoretiska kunskaper utan även ett visst mått av praktisk lärarutbildning.

Vad först det teoretiska bildningsarbetet beträffar, drives detta numera enligt metoder, avsedda att, i den mån detta är möjligt under den fastställda organisationsformen, befordra aktiv verksamhet från elevernas sida. Det finnes anledning hysa den förhoppningen, att seminariernas lärare oförtrutet skola verka för en ytterligare utveckling och ett bättre utformande av detta individuella arbetssätt. Det är sannolikt, att denna verksamhet skall leda därtill, att den ännu i stort sett dominerande klassundervisningen i någon mån får vika för ett annat studiesätt, enskilt eller i mindre grupper. Vid de lektioner, som huvudsakligen bestå av föreläsningar av läraren inför klassen, spelar antalet elever givetvis en mindre roll. Sådana lektioner äro ibland lämpliga och giva goda resultat, men de böra dock förekomma endast i begränsad omfattning, ty ur pedagogisk synpunkt är lärarföreläsningen den sämsta lektionsformen, för vilken varningar ofta uttalas till de unga läraraspiranterna. Är det fråga om vanliga samtalslektioner eller seminarieövningar med elevföredrag och diskussioner, är det uppenbart, att den enskilde elevens aktiva insats blir desto mindre, ju större klassen är. Det förekommer rätt ofta, att en viss del av kursen i ett ämne delas upp på elevföredrag med eller utan efterföljande diskussion. Är klassen stor, blir det allt för många, som få nöja sig med att spela en passiv roll. Detta är ett i hög grad otillfredsställande förhållande, enär just för en blivande lärare det passiva kunskapsstillägandet är av mindre vikt än kunskapernas aktiva utnyttjande.

Ett resultatrikt tillämpande av det individuella arbetssättet kräver alltså bland annat, att klasserna äro av rimlig storlek. Detta erkännes också i den för seminarierna gällande undervisningsplanen, vilken förordar uppdelning av

klass i de fall, då arbetet har en mera individuell karaktär, såsom i övningsämnena och vid laborationerna i de naturvetenskapliga ämnena.

Vad därefter den praktiska utbildningen vidkommer, fordrar även den, därest den skall kunna lämna önskvärt resultat, att det för varje klass bestämda elevantalet icke är för stort. Vid bedömandet ur denna synpunkt av frågan om det lämpligaste antalet, torde i huvudsak följande förhållanden böra vinnå beaktande.

Arbetsårets verkliga längd vid folkskoleseminarierna är, enligt gällande stadga, 39 veckor. Från denna tid avgår påsk- och pingstlov, allmänna lov-dagar, skrivningsdagar, tid för idrott, för exkursioner m. m., tillsammans omkring åtta veckor. Den tid, som återstår och som effektivt kan utnyttjas för den praktiska utbildningen, omfattar alltså 31 veckor. För elevernas undervisningsövningar skola klasserna, enligt föreskrifter, i regel indelas i sex grupper. Denna indelning tillämpas också i allmänhet, ehuru vid ett par seminarier, exempelvis det i Göteborg, eleverna i en klass indelas i åtta grupper. Då, som nämnts, 31 veckor äro disponibla för den praktiska utbildningen, blir antalet veckor per grupp fem med en vecka överskjutande. Avgångsexamen för fjärde klassens elever faller inom läsåret, varför den överskjutande veckan för deras del bortfaller. För övriga elever är nämnda vecka mer än väl erforderlig, därest i gällande stadga påbudna besök vid andra skolor skola kunna företagas. Enligt stadgan skall vidare första veckan i perioden reserveras för så kallade lärarlektioner. För varje grupp och period återstå följaktligen blott fyra veckor för elevernas i gruppen egna lektioner. Är elevantalet i klassen 24, kan alltså det i stadgan angivna önskemålet, att varje elev bör beredas möjlighet att hålla en lektion i de för gruppen och perioden bestämda ämnena, vinnas. Bestämmes antalet elever i klass till 28, bortfaller denna möjlighet för fyra grupper eller för i runt tal två tredjedelar av klassen.

Vid bestämmandet av elevantalet i seminarieklass bör hänsyn jämväl tagas till den belastning, som för ordnandet av elevernas praktiska utbildning kommer att påvåla övningsskolan. I de högre klasserna i denna, klasserna 4—8, åtgår i runt tal halva undervisningstiden till seminarieelevernas praktiska övningar. Vederbörande övningsskolas egen lärare får följaktligen själv ägna sig åt lärjungarnas undervisning endast under ungefär hälften av övningsskolans undervisningstid. Blevde elevantalet i seminarieklass bestämt till 28, komme därav att följa bland annat, att övningsskolans lärare finge avstå ytterligare ett antal timmar till förmån för elevernas praktikgrupper. I de fall, då alla eller de flesta lektionerna i ett ämne och i en klass redan vore upptagna genom övningslektioner, kunde ett sådant avstående endast ske genom lån av timmar från ett annat ämne. I de högre klasserna, då ämneslärarsystemet tillämpas, måste dylikt lån med säkerhet icke sällan sökas hos annan lärare. Det är uppenbart, att härigenom betydande olägenheter skulle uppstå i jämförelse med förhållandena under nuvarande planläggning av den praktiska utbildningen.

Vad här ovan anförts beträffande gruppindelning vid undervisningsövningar hänför sig i huvudsak till förhållandena vid folkskoleseminarierna. De sakkunniga ha ansett, att de olägenheter, som skulle komma att uppstå, därest elevantalet bestämdes till 28, skulle kunna avhjälpas genom annan gruppindelning samt genom övningsskolornas anordnande på sätt, de sakkunniga närmare utveckla i det nu föreliggande betänkandet. Det är självklart, att de skisserade förändringarna äro tekniskt genomförbara. Men de skulle, så vitt jag kan se, medföra, att övningsskolorna måste utvidgas, en åtgärd, med vilken åtminstone i vissa fall, skulle följa behov av ökade utrymmen och flera lärarkrafter.

Det är fördenskull tvivelaktigt, om den ekonomiska vinsten av elevantalets ökning med därav följande utvidgning av övningsskolan skulle bliva nämnvärd.

Vad småskoleseminarierna vidkommer, gäller vad ovan sagts om elevantalet i allmänhet.

Vidare tillåter jag mig fästa uppmärksamheten därpå, att en allt för stor uppdelning av övningsskolan och en alltför stark belastning av densamma med undervisningsövningar kan medföra svårigheter för rekryteringen av övningsskolorna. Hur väl förberedda övningslektionerna än äro, kan det dock icke undvikas, att de ibland bli mindre väl utförda, och därigenom bli barnen lidande. I regel har den fördelning av undervisningen, som nu äger rum mellan övningsskolans lärare och seminarieeleverna samt övningsskolornas uppdelning under vissa tider i skilda skolformer, icke menligt inverkat på lärjungestillströmningen till dessa övningsskolor. Men i vissa fall, särskilt i fråga om småskoleseminariernas övningsskolor, som i allmänhet äro mindre gynnsamt ställda med hänsyn till organisationen, ha dock svårigheter yppat sig i nu ifrågavarande avseende. Föräldrar och målsmän hysa i vissa fall betänkligheter mot att sända sina barn till övningsskolorna, därest de ha möjligheter att låta dem fullgöra sin skolplikt i skolor av A-form, där klassens undervisning i regel skötes av blott en lärare, som dessutom följer barnen under hela den skoltid, som faller inom det egentliga folkskolestadiet.

En uppdelning av övningsskolans undervisningstid utöver den, som nu äger rum, skulle utan tvivel på sina håll inverka menligt på möjligheten att till övningsskolorna erhålla ett tillräckligt stort och i övrigt lämpligt lärjungematerial.

Vidare bör beaktas, att det elevantal, som bestämmes för seminarieklass, i realiteten blir konstant. Sådana växlingar i elevantalet som exempelvis vid gymnasierna kan följaktligen icke här uppstå. För gymnasiering är maximumantalet lärjungar fastställt till 30, men därav följer ingalunda, att medeltalet lärjungar per ring håller sig kring maximisiffran. En år 1929 verkställd undersökning, omfattande 39 högre allmänna läroverk, visade, att dessa hade 5 618 lärjungar fördelade på 337 avdelningar. Medeltalet lärjungar per avdelning var alltså $16\frac{3}{4}$. Undervisningsavdelningarnas antal sammanfaller visserligen icke helt med klassavdelningarnas, enär stundom två klassavdelningar, till exempel latinare och realister, kunna undervisas gemensamt i vissa ämnen. Detta kompenseras dock därav, att undervisningsgrupperna i tillvals-

ämnena, bli mindre — de kunna vara 5 eller i undantagsfall färre — än de normala klassavdelningarna. Under det att det för gymnasierna fastställda maximitalet betecknar en övre gräns, som sällan nås, blir däremot ett elevantal av 28 för seminarieklass det genomsnittliga och normala.

Det är uppenbart, att uttalandena för ett så högt elevantal, som det nämnda, har sin grund i strävan efter sparsamhet med statens medel. Sparsamheten bör emellertid icke drivas så långt, att de åtgärder, som vidtagas, bli mindre ändamålsenliga. Vid såväl folk- som småskoleseminarier skulle, enligt mitt förmenande, det angivna antalet elever per klass utan tvivel inverka hämmande på det individuella arbetssättet, medföra ett försvårande i vissa avseenden av den praktiska utbildningen samt leda till en alltför stark belastning eller utvidgning av övningsskolorna.

På grund av det anförda finner jag för min del ett elevantal av 24 per klass vara det lämpligaste. Emellertid torde även ett antal av 25, som skolöverstyrelsen ansett vara det normala, kunna mottagas utan att större svårigheter därigenom skulle uppkomma. Så stor elasticitet torde nämligen kunna beräknas vara förefintlig, att en grupp med 5 elever kan beredas tillfälle till så många lektioner, att varje elev i gruppen får hålla en lektion.

Jag anser alltså, att elevantalet per klass i folkskole- och småskoleseminarium bör bestämmas till högst 25.

Seminariebehovet.

1. Folkskoleseminarierna.

De sakkunniga ha föreslagit, att parallellavdelningen vid folkskoleseminariet i Luleå skall indragas och seminariet bestå såsom ett enkelseminarium för utbildande av manliga folkskollärare. Såsom de sakkunniga framhålla, förde skolöverstyrelsen redan år 1927 fram tanken på att nedlägga någon av de dåvarande fem norrländska seminarieavdelningarna. Denna tanke fördes vidare av Kungl. Maj:t, som i proposition till 1929 års riksdag i enlighet med skolöverstyrelsens förslag hemställde, att parallellavdelningen i Luleå måtte indragas. Riksdagen förklarade sig emellertid icke benägen för denna åtgärd. Riksdagen framhöll, att Norrland i det hela icke vore särskilt gynnat i fråga om bildningsinstitutioner, och att man redan på grund därav borde gå fram med varsamhet, när det gällde att beröva denna landsända något av, vad den i sådant hänseende åtnjöte. Frågan om reduktion beträffande utbildningsanstalterna i Norrland för folkskollärare borde därför tills vidare hållas öppen.

Vid den tidpunkt, då skolöverstyrelsen framställde nyssnämnda förslag, förefanns ännu ett betydande överskott på folkskollärare, och det gällde, att vidtaga erforderliga inskränkningar för att minska de utexaminerades antal i lämplig omfattning. Det har emellertid visat sig, dels att de provisoriska åtgärder, statsmakterna vidtagit i nyssnämnda syfte, varit tillräckliga för att på jämförelsevis kort tid nedbringa överskottet i hög grad, dels att folkskolinspektörernas beräkningar i fråga om skolväsendets utveckling varit så för-

siktigt hållna, att antalet i verkligheten inrättade tjänster i viss grad, inom några inspektionsområden i stor utsträckning, överstigit det beräknade antalet. Båda dessa omständigheter i förening, jämte en del andra mera svårdefinierbara förhållanden, ha medfört den faktiska situationen, att brist på folkskollärare nu kan konstateras. Hur stor denna brist är, och hur länge den kan komma att vara, är det givetvis svårt att uttala profetior om. De av de sakkunniga verkställda undersökningarna ådagalägga i varje fall, att den utexamination, som nu äger rum, är för liten i förhållande till det verkliga behovet. Under sådana omständigheter anser jag, att parallellavdelningen i Luleå icke bör indragas, utan bibehållas och avses även den för manliga elever. De sakkunniga ha räknat med att Norrland, vars procentuella andel av landets folkskollärarekår är 18.5, årligen behöver 111 utexaminerade lärare, för vilket ändamål erfordras fyra seminarieavdelningar. De sakkunniga ha då räknat med ett antal elever av 28 per klass. För min del har jag uttalat mig för ett elevantal av 25. I fem seminarieavdelningar skulle, med det senare elevantalet, årligen utexamineras 125 lärare mot 111 enligt de sakkunnigas förslag. Utvecklingen i Norrland går, såsom de sakkunniga, ehuru i annat sammanhang, framhållit, sina egna vägar. I en del trakter går den framåt i synnerligen rask takt. I vissa delar av de norrländska länen är också den för landet i dess helhet mycket stora nativitetsminskningen knappast märkbar. Under sådana förhållanden kan jag icke tillstyrka, att för denna landsdel bestämmes en årlig utexamination av folkskollärare, som med en lärare överstiger det antal, landsdelen rent matematiskt sett — från de sakkunnigas utgångspunkt — kan anses berättigad erhålla. Bibehålles däremot parallellavdelningen i Luleå, torde de utexaminerades antal komma att något så när motsvara det verkliga behovet, men endast under förutsättning, att de koncentrationsåtgärder på skolväsendets område, som, bland annat, här påbörjats, komma att vidare fullföljas. Skulle icke så ske, anser jag, att även 125 nyutexaminerade lärare årligen blir ett väl litet antal.

Granskar man vidare proportionen mellan manliga och kvinnliga lärare, finner man, att enligt mitt förslag, bli seminarieavdelningarna för manliga elever tre och för kvinnliga elever två. Enligt de sakkunnigas förslag åter — med manliga enkelseminarier i Härnösand och Luleå och ett kvinnligt dubbelseminarium i Umeå — bleve avdelningarnas antal lika för manliga och kvinnliga. Då jag anser det vara en fördel, att, åtminstone i de trakter varom nu närmast är fråga, den tidigare såsom lämplig ansedda proportionen, 3:2, mellan manliga och kvinnliga folkskollärare fortfarande upprätthålles, finner jag även ur denna synpunkt mitt förslag mera tillfredsställande än de sakkunnigas.

Då jag i övrigt är ense med de sakkunniga om antalet avgångsavdelningar, vad landet i dess helhet beträffar, har detta sin förklaring i den omständigheten, att, om, såsom jag föreslår, elevantalet i seminarieklass bestämmes till 25, det sammanlagda antalet årligen utexaminerade skulle bliva $23 \times 25 = 575$, vilken siffra, enligt min uppfattning, med hänsyn till de osäkra förhållanden, som för närvarande råda, kan anses vara lika väl motiverad som de sakkunnigas utexaminationstal, vilket ligger något över 600.

2. Småskoleseminarierna.

De sakkunniga ha kommit till det resultatet, att, så vitt man kan döma av det föreliggande utredningsmaterialet, det årliga behovet av nyutexaminerade småskollärarinnor uppgår till omkring 400. För tillgodoseendet av detta behov ha de sakkunniga föreslagit en seminarieorganisation, omfattande tre dubbel- och nio enkelseminarier med tillsammans 15 avdelningar. Såsom i det föregående redan nämnts, anser jag att ett elevantal av 25 per klass är det högsta, som bör bestämmas. Därav följer, att för uppnåendet av nyss angivet produktionstal erfordras 16 avdelningar eller en mer, än de sakkunniga föreslagit.

Vad placeringen vidkommer, föreslå de sakkunniga, att dubbelseminarierna skola förläggas i Strängnäs, Kalmar och Skara, och att enkelseminarierna skola placeras i Lund, Linköping, Halmstad, Falun, Östersund, Lycksele, Murjek och Haparanda. Med avseende på enkelseminarierna hyser jag en i viss mån från de sakkunnigas mening avvikande uppfattning. De sakkunniga upptaga icke seminariet i Härnösand bland dem, som föreslås till förståtligande, utan anse att denna läroanstalt bör nedläggas. För min del finner jag detta förslag ur skolväsendets synpunkt mycket otillfredsställande. Småskoleseminariet i Härnösand utbildar lärarinnor för landskapen Ängermanland och Medelpad med deras stora industriområden och jämförelsevis tätt befolkade landsbygd. Såsom de sakkunniga framhålla, har under senare tid inflyttningar skett till vissa delar av Medelpad i så stor utsträckning, att barnantalet ökats i överraskande grad. Hur förhållandena framdeles komma att gestalta sig, om det uppsving, som under senare år kunnat på flera håll konstateras, kommer att fortfares, eller om stagnation skall följa, är det icke möjligt att med säkerhet förutse. I varje fall är behovet av småskollärarinnor till de jämförelsevis stora och många skolorna inom de nämnda industriområdena så stort, att det kräver en betydade del av de utexaminerades antal. De övriga tas i anspråk av de rena landsbygdsskoldistrikten, allt under normala förhållanden, då icke överproduktion föreligger. Blev seminariet i Härnösand nedlagt, komme intet småskoleseminarium att finnas mellan Lycksele och Östersund och intet efter hela den norrländska kuststräckan, medan däremot icke mindre än tre seminarier komme att ligga så jämförelsevis nära varandra som Östersund, Falun och Hagsåra. Jag kan icke finna en sådan förläggning betingad varken av geografiska förhållanden eller av hänsyn till skolväsendets behov och anser fördenskull, att seminariet i Härnösand bör bibehållas och övertagas av staten.

Vad därefter Hagsåra beträffar, har dess fortsatta tillvaro, såsom närmare framgår av de sakkunnigas utredning, vid flera tillfällen satts i fråga. Seminariet ligger avskilt, dess övningsskola är svag, och dess lokaler äro delvis otillfredsställande. Genom anslag av 1927 och 1928 års riksdagar ha visserligen betydande förbättringar blivit utförda, men stora delar av anläggningen befinna sig ännu i sådant skick, att kostsamma förbättringar måste vidtagas, därest seminariet fortfarande skall vara i verksamhet. För min del anser jag,

att om hänsyn tages till såväl lärarinnebehovet i olika delar av landet som till en ur geografisk synpunkt så lämplig förläggning som möjligt av de utbildningsanstalter, som erfordras, bör Hagaström nedläggas.

Ärsbehovet av småskollärarynkor för den större delen av Svealand fylles, enligt de sakkunnigas mening, ehuru nätt och jämnt genom tre avgångsavdelningar. Två av dessa skulle förläggas till det nyupprättade dubbelseminariet i Strängnäs. Vid val av plats för den tredje avdelningen, har någon tvekan rått om den lämpligaste, men de sakkunniga ha stannat för Falun. Därav följer, att seminariet i Kristinehamn måste upphöra med sin verksamhet. I fråga om bibehållandet av seminariet i Falun, instämmer jag med de sakkunniga. Detta seminarium har sin speciella uppgift som utbildningsanstalt för småskollärarynkor i det säregna Dalarna, det är i stort sett väl utrustat och kräver fördenskull vid ett statsövertagande inga större kostnader för ett iståndsättande. Däremot kan jag icke biträda förslaget om att seminariet i Kristinehamn skall upphöra med sin verksamhet. De sakkunniga konstatera själva, som nyss nämnts, att tre avgångsavdelningar icke kunna i full utsträckning tillgodose behovet av småskollärarynkor i Svealand. Skulle, såsom jag föreslår, antalet elever per klass bestämmas till 25, bleve knappheten ännu större. Jag finner därför, att fyra avgångsavdelningar sannolikt skulle komma att bättre motsvara behovet i Svealand än tre och föreslår fördenskull, att även seminariet i Kristinehamn övertages av staten.

På grund av det anförda anser jag, att de sakkunniga bort föreslå för landet i dess helhet en småskoleseminarieorganisation, omfattande 3 dubbelseminarier, i Strängnäs, Skara och Kalmar, samt 10 enkelseminarier, förlagda till Lund, Halmstad, Linköping, Kristinehamn, Falun, Östersund, Härnösand, Lycksele, Murjek och Haparanda. Avgångsavdelningarnas antal bleve då 16 och de årligen utexaminerades antal — under förutsättning av fullt antal elever i alla avgångsklasser — 395. Liksom de sakkunniga har jag räknat med, att seminariet i Murjek icke kan mottaga mer än 20 elever i varje klass.

Frågan om två- eller treårig lärokurs vid småskoleseminarierna.

Frågan om utbildningstidens längd vid småskoleseminarierna har länge varit föremål för uppmärksamhet från såväl statsmakternas som skolmyndigheters och lärares sida. När folkskolöverstyrelsen år 1918 ingav förslag till Kungl. Maj:t rörande omorganisation av småskoleseminarierna, framhöll överstyrelsen, bland annat, att från en del håll hade påyrkats, att kursen borde bliva treårig, enär det skulle möta alltför stora svårigheter att på två år medhinna den utbildning, som med de allt större anspråken på lärarinnorna kunde anses erforderlig. Överstyrelsen ansåg sig emellertid icke då böra tillstyrka föreskrifter om en generell utbildningstid av tre år, men fann det däremot lämpligt, att möjlighet bereddtes till att, varhelst så kunde ske, småskoleseminarierna utvidgades med en tredje årskurs. I den proposition, Kungl. Maj:t, på grundval av överstyrelsens nämnda förslag, framlade för riksdagen, föreslogs, att utbildningstiden skulle omfatta två år.

Riksdagen uttalade emellertid, att när förhållandena sådant påkallade, borde möjligheten givas, att i ett eller annat fall utsträcka ifrågavarande läroanstalters verksamhet utöver den egentliga småskollärarytbildningen. Möjlighet att utsträcka utbildningstiden till tre år, när särskilda skäl därtill föreläge, hade alltså blivit given av riksdagen. Den kom emellertid icke att få någon betydelse. Sedan en framställning om treårig lärokurs ingivits till Kungl. Maj:t men blivit avslagen, har någon hänvändelse till Kungl. Maj:t i avsikt att erhålla till tre år förlängd utbildningstid vid landstingsseminarium icke förekommit.

Men inom lärarkretsar har frågan om lärokursens utvidgning till treårig varit aktuell även efter angivna tid. Ett bevis härför utgör den framställning, centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening ingivit till Kungl. Maj:t. För innehållet i denna skrivelse, vilken, jämte i anledning av densamma infordrade yttranden, överlämnats till de sakkunniga, finnes utförlig redogörelse i kapitlet III i föreliggande betänkande.

De sakkunniga ha emellertid icke ansett sig böra tillstyrka bifall till förslaget om treårig utbildningstid. Skälen för detta ståndpunktstagande äro angivna i nyssnämnda kapitel. För min del kan jag icke ansluta mig till den ståndpunkt, de sakkunniga sålunda intagit.

Det är visserligen för folkskolans framtid synnerligen betydelsefullt, att staten övertager ansvaret även för småskollärarytbildningen, men fördelen härav kommer i första hand att gälla huvudsakligen yttre förhållanden, därest icke samtidigt reformer genomföras även i andra avseenden, som mera beröra det inre arbetet och dess förutsättningar. En av de viktigaste betingelserna för att utbildningen skall giva ett tillräckligt gott resultat är givetvis, att den för densamma anslagna tiden icke är alltför kort. Den nuvarande utbildningstiden av två år är, enligt min mening, icke tillräcklig för den teoretiska och praktiska utbildning, småskolans lärare i nuvarande tid böra vara i besittning av, då de skola börja sin verksamhet i skolans tjänst. Folkskolan intager numera en helt annan ställning i vårt skolsystem, än den intog för ett tiotal år sedan. Kraven på densamma ha vuxit i betydande mån dels av denna anledning, dels på grund av den allmänna utvecklingen, som uppvisar en synnerligen rask frammarsch. Småskolan kan ej stå oberörd av dessa förhållanden. Det är en ofrånkomlig fordran, att även den i sin mån följer med. Den skall giva det ojämförligt största antalet barn i landet en grundläggande undervisning och fostran. På beskaffenheten av dess verksamhet beror i hög grad resultatet av det uppfostningsarbete, som följer därefter i folkskolan och i andra läroanstalter. Det är fördenskull en oeftergivlig fordran, att småskolans lärare icke blott äro väl rustade i fråga om teoretiska kunskaper utan även så väl förtrogna som möjligt med de metoder, som i senare tid utbildats och som tillvunnit sig anseende såsom väl ägnade att främja barnens fysiska och psykiska utveckling. Denna nyorientering på det pedagogiska området bygger i betydande grad på ett tillvaratagande av de individuella möjligheter, som kunna föreligga. En metodisk utbildning efter dessa linjer förutsätter emellertid mera ingående studier och rikare tillfällen till att vid undervisning

under ledning tillämpa de metodiska teorierna, än vad fallet var under tider, då den metodiska kunskap, som behövde inhämtas, huvudsakligen bestod i vissa, ofta absolut bestämda riktlinjer, efter vilka undervisningen i de skilda ämnena kunde läggas.

De sakkunniga anse visserligen, att småskollärarynnans arbete är betydelsefullt och krävande och att följaktligen vad som rimligen kan göras från det allmännas sida, för att hon skall gå väl rustad till sitt arbete, också bör göras. Men de sakkunniga anse tillika, att det faktum, att arbetet i småskolan är begränsat och att det inskränker sig till de två första skolåren, icke bör få bortskymmas, liksom de ock finna, att det icke är uppvisat, att konsten att utföra arbetet i fråga, icke kan förberedas under en tvåårig seminariekurs, för den händelse denna är målvedvetet och klokt ordnad.

De sakkunniga uttala vidare, att det skulle hava varit en styrka för dem, som framställa krav på utbildningstidens utsträckning, om ute i landet den meningen kommit till synes, att de tvåårigt utbildade lärarinnorna icke sköta sitt arbete tillfredsställande och icke heller kunna göra det. Men så är långt ifrån fallet. De hörda myndigheterna ha givit dem ett vackert förtroende.

Vad de sakkunniga sålunda anfört, synes mig icke vara av avgörande betydelse. Den omständigheten, att undervisningstiden i småskolan är begränsad till två år är icke i och för sig av större vikt. Vida större hänsyn bör däremot tagas till det faktum, att handledningen av barnen på det åldersstadium, varom här är fråga, är minst lika krävande och svår som handhavandet av barnens fostran i högre åldrar. Därtill kommer, såsom jag redan antytt, att på grund av de stora framsteg, den allmänna utvecklingen under det senaste årtiondet gjort, krav på ökad utbildning och vidgade förutsättningar i övrigt måste göra sig gällande även på detta område. Därmed är icke sagt, att de nuvarande småskollärarynnorna med tvåårig utbildning icke tillfredsställande skött sitt arbete eller att de förtroendeuttalanden, som kommit till synes från myndigheternas sida, icke skulle vara fullt berättigade. Småskollärarynnkåren har, så långt min erfarenhet sträcker sig, utfört ett plikttroget och erkännansvärt arbete. Men jag har också vunnit en annan erfarenhet, nämligen den, att de lärarinnor, som utexaminerats från statens treåriga seminarier, visat sig vara bättre rustade för sin uppgift än de från de tvååriga seminariererna utgångna. Särskilt ha företrädena kommit till synes i fråga om förmåga att planlägga arbetet i skolan och i säkrare förmåga och större skicklighet i undervisandets konst. Det är helt naturligt, att så skall vara fallet, ty den praktiska utbildningen i ett treårigt seminarium är fördelad på två år medan den i ett tvåårigt är förlagd huvudsakligen till ett år, det andra i lärokursen.

Den ökade teoretiska utbildning, som numera kan konstateras hos de inträdesökande vid så gott som alla småskoleseminarier, utgöra visserligen en värdefull tillgång, men den uppväger i och för sig icke det ogynnsamma förhållandet, att den praktiska utbildningen i stort sett försiggår under en så begränsad tidrymd som ett år. Endast i enstaka undantagsfall kan den färdighet och den säkerhet, som är nödvändig redan vid begynnandet av en krävande fostraregärning, vinnas under så kort tidrymd. Därom äro småskolans

lärare själva också övertygade. De känna med sig, att deras utbildning icke är tillräcklig för arbetet, sådant detta nu ter sig, såsom det under senare tid utvecklats sig. Lärarinnornas egna omdömen böra tillmätas stor betydelse i detta fall.

Vid dessa uttalanden har jag tagit hänsyn endast till den egentliga uppgift, seminarierna skola fylla, nämligen att utbilda lärarinnor för småskolan, icke därtill, att de också i verkligheten i viss utsträckning utbilda lärarinnor, som komma att tjänstgöra i mindre folkskolor och såsom biträdande lärarinnor i egentliga folkskolor. I de trakter av vårt land, där de mindre folkskolorna, som årligen bli allt färre och färre till antalet sannolikt komma att ännu länge finnas kvar, nämligen i vissa trakter av Norrland, äro småskoleseminarierna redan treåriga samt statliga anstalter. De biträdande lärarbefattningarna äro över allt stadda på avskrivning.

Jag anser mig alltså, med hänsyn till småskolans ställning och behov, böra föreslå, att utbildningstiden för denna skolas lärare utsträcker från två till tre år. Denna åtgärd vore lämplig att genomföra i samband med det förstatligande av denna gren av lärarutbildningen, som nu föreslås. Den ekonomiska räckvidden av den ifrågasatta utsträckningen är icke avskräckande, vilket närmare framgår av de jämförande kostnadsberäkningar, som finnas i skolöverstyrelsens utredning av år 1927.

Upprättar staten nu en organisation, i vilken ingår ett antal förutvarande landstingsseminarier, och låter den tvååriga lärokursen vid dessa förbli orubbad, följer därav, att den nya organisationen grundas med lokaler, undervisningsmateriel m. m., anpassade därefter. Därest i framtiden en utsträckning av utbildningstiden skulle komma att beslutas, bleve detta förenat med större svårigheter och högre kostnader, än om förändringen genomfördes i samband med statens övertagande av seminarierna.

Kompetensen hos småskoleseminariernas lärare.

Enligt nu gällande föreskrifter äro kompetensvillkoren lika för ämneslärare och för övningsskollärare vid småskoleseminarierna. Även om denna anordning i en del fall, särskilt vid de mindre seminarierna, inneburit vissa fördelar, medför den å andra sidan så stora nackdelar, att den fördens skull icke längre bör upprätthållas.

Det har nämligen visat sig svårt, att erhålla väl kvalificerade sökande till ämneslärarebefattningar vid småskoleseminarier. Skolöverstyrelsen har vid flera tillfällen i avgivna yttranden fäst uppmärksamhet härpå. Det är givet, att detta förhållande i främsta rummet beror på de jämförelsevis låga lönerna. Lärarna vid andra undervisningsanstalter äro i detta avseende gynnsammare ställda och därav följer, att endast undantagsvis lärare med akademisk examen söka anställning vid småskoleseminarierna. Men gynnsammare placering i lönehänseende förbindes ofta med skärpta kompetenskrav. Här böra båda delarna beslutas. Undervisningen inom själva seminarierna bör bestridas av

högt kvalificerade lärare. Eleverna ha numera i stort antal avlagt realskol-examen eller genomgått åttaklassig flickskola.

En dylik uppdelning mellan ämneslärare- och övningsskolläraretjänster har redan genomförts vid statens samtliga småskoleseminarier, alltså även vid det tvååriga i Hagaström, och erfarenheterna därav äro de bästa. Vad därefter vidkommer kompetensen för ämneslärare vid småskoleseminarium, anser jag, att den bör sättas ungefär lika med den, som gäller för ämneslärare vid kommunal realskola.

På grund av det anförda får jag föreslå,

att en uppdelning äger rum mellan ämneslärare- och övningsskollärartjänster vid småskoleseminarium,

att nu gällande kompetensvillkor för övningsskollärare bibehållas, men

att kompetensen för ämneslärartjänst höjes till ungefärlig likhet med den för ämneslärartjänst vid kommunal realskola föreskrivna.

Av herr *Persson*.

Rekryteringsbehovet för småskolläraryrket och som följd därav antalet seminarieavdelningar har enligt min uppfattning av de sakkunnigas majoritet beräknats för högt.

I fråga om den av byråchefen Göransson utförda matematiska undersökningen över avgångsförhållandena (bil. 1), grundad på gångna års samlade och statistiskt bearbetade erfarenhet, torde ingen invändning kunna göras. Den av folkskolinspektörer och överlärare beräknade minskningen av antalet tjänster — 192 under kommande tioårsperiod eller i medeltal 19 per år — synes vara allt för försiktigt beräknad, men får i brist på säkra hållpunkter för bedömandet godtagas. Tidigare avgångna men återinträdande lärarinnor böra medtagas i beräkningen men med något reducerat medeltal på grund av den till dels sjunkande tendensen. På denna väg kommer man fram till en enligt min mening mest sannolik behovssiffra av 340 å 344. Då emellertid de sakkunniga i ett senare betänkande föreslå en tvåårig semiariekurs för utbildande av småskolläraryrket till lärarinnor för folkskolan, bör rekryterings-talet höjas med en siffra, motsvarande avgången till denna utbildning eller med 28. Det på detta sätt beräknade behovet skulle då slutligen bli 370.

Om man på grundval av statistiska uppgifter om lärarinnornas anställningsförhållanden under de senare åren söker göra en beräkning för framtiden, vilket dock är förenat med vissa vanskligheter, därför att uppgifterna för år 1928 saknas, kommer den sannolika behovssiffra, man på den vägen kommer fram till, ej att avsevärt skilja sig från det mera teoretiskt beräknade ovan angivna behovstalet. Då emellertid de senare årens anställningsförhållanden rönt stark inverkan av de stora barnkullarna från åren 1920—1921, är man berättigad tro, att när dessa nu passerat småskolan, skall den minskade tendensen göra sig så starkt gällande, att det verkliga lärarbehovet snarare kommer att ligga under än över den beräknade siffran 370 och kunna matematiskt täckas av en

årlig utexamination i 13 seminarieavdelningar à 28 elever eller sammanlagt 364.

Men det är tydligt, att det i verkligheten skulle möta vissa svårigheter att fylla behovet, om, utöver vad som rent matematiskt fordras, det ej finnes något överskott, någon reserv att tillgå vid eventuellt bristande vilja hos lediga lärarinnor att ställa sig till disposition för även dåligt belägna och föga lockande platser. Särskilt i Norrland med dess stora avstånd torde en sådan reserv vara mycket nödvändig och alldeles särskilt gäller detta om övre Norrland med dess mångenstädes primitiva förhållanden. Det torde därför vara nödvändigt att räkna med en seminarieavdelning för detta reservbehov. Därmed är man uppe i fjorton seminarieavdelningar, tillsammans årligen utexaminerade 392 lärare. Att avpassa seminarieorganisationen för en större lärarproduktion synes icke vara för lärartjänsternas uppehållande nödigt eller för de utexaminerade önskvärt med hänsyn till möjligheten för dessa att erhålla plats och utkomst.

Härav följer, att en seminarieavdelning skulle vara överflödig i den av de sakkunnigas majoritet förordade organisationen. Undersöker man lärarbehovet i olika landsdelar, jämfört med den av de sakkunniga förordade förläggningsplanen, finner man omedelbart, att övre Norrland fått en över hövan riklig tilldelning av seminarier. Vid, såsom här, ett för hela landet beräknat årligt rekryteringsbehov av 364 lärarinnor, skulle övre Norrland behöva 46, men i sina tre seminarier ha en årsproduktion av 76, således ett överskott av mer än 65 procent, vilket knappast kan anses rimligt. Här bör alltså ett seminarium kunna indragas, och detta måste då naturligen bli Murjek, vilket för övrigt ej har möjlighet till högre klassnummer än 20. De båda seminarierna i Haparanda och Lycksele tillgodose ändock med 56 årligen utexaminerade fullt ut övre Norrlands krav, i det att utöver täckningen av det matematiska behovet finnes en reserv på 10 utexaminerade årligen, vilket bör vara mer än tillräckligt. Även om man skulle räkna med en så hög behovssiffra som 392 för hela landet, skulle övre Norrland ändå ej behöva mer än 50 och ha ett årligt överskott av sex utexaminerade.

Tidigare har ansetts att Murjek skulle ha en särskild uppgift, den att utbilda lärarinnor för ödebygderna. Det finnes dock intet, som ger vid handen, att dessa bygders lärarinnor skulle för sin uppgift blir sämre utbildade i Haparanda eller Lycksele. Tvärtom synes det högst sannolikt att de primitiva förhållanden, under vilka seminariet i Murjek nödgas arbeta, måste på det sättet inverka på utbildningen, att den kommer att ligga på en lägre nivå, än som kan bibringas eleverna i de bättre rustade anstalterna i Lycksele och Haparanda. Detta bör ha sin särskilda betydelse, när såsom i övre Norrland en stor del av de i småskoleseminarierna utbildade lärarinnorna komma att i de mindre folkskolorna arbeta med uppgifter, för vilka annars, i folkskolan, kräves en väsentligt högre kompetens.

I sitt nuvarande skick företer seminariet i Murjek, förutom sitt ödsliga och från kulturellt liv mycket isolerade läge, väsentliga brister i avseende å seminariebyggnaden, samt har en svag övningsskola. I sistnämnda avseende har

visserligen Jokkmokks församling i fjol vidtagit åtgärder för att småskoleavdelningen i seminariets övningsskola skulle få ett antal av minst 16 barn, vilket dock ej innebär någon garanti för framtiden och även för det närvarande är i knappaste mån. Det måste väcka allvarliga betänkligheter, att samtidigt med att motsvarande undervisningsanstalter i landet genomgående reorganiseras och ställas på hög nivå, skulle denna enda arbeta under högst otillfredsställande förhållanden. Att återigen nedlägga avsevärda kostnader på att utbygga seminariet i detta ödebygdssamhälle med de brister och stora olägenheter, som i andra hänseenden ändå måste komma att höra samman med verksamheten däruppe, torde vara uteslutet, detta så mycket mera, som hela skolväsendets utveckling i denna landsdel helt visst kommer att med varje år allt klarare och otvetydligare visa denna anstalts bristande existensberättigande. Under sådana förhållanden måste jag finna det mest rationella och riktiga vara att i samband med omorganisationen av seminarieväsendet seminariet i Murjek nedlägges.

Bilaga 1.

P. M.

1. Småskolekåren.

Ordinarie småskollärarinnor, tills vidare anställda biträdande lärarinnor vid folkskolor och tills vidare anställda lärarinnor vid mindre folkskolor hava här för korthets skull benämnts ordinarie lärare. De, som hade sådan anställning vid slutet av vårterminen 1923, hava följts till slutet av vårterminen 1928 eller till avgång från ordinarie befattning dessförinnan. Likaledes hava de lärarinnor, som erhållit ordinarie anställning efter utgången av vårterminen 1923, följts till slutet av vårterminen 1928 eller avgång från ordinarie tjänst före denna tidpunkt. De som avgått varje redovisningsår, hava antecknats. Vid undersökningen hava lärarinnorna varit fördelade efter födelseår. Avgångsfrekvensen har i genomsnitt för de 5 åren uträknats för varje åldersår. (Se tab. 1, kol. 16 och 19.) Tabellen utvisar, att avgångsfrekvensen har två maxima, det ena utgöres av den yngsta, det andra av den äldsta åldersklassen. Minimum ligger inom 43/48 års åldern. I kol. 20 har upptagits dödsriskerna för kvinnor enligt statistiska centralbyråns allmänna dödlighet för kvinnor åren 1911/1915. Under femårsperioden 1916/1920, den sista för vilken dödlighetsundersökning utförts, inträffade spanska sjukan, varigenom den ger en missvisande bild av dödlighetsförloppet. Det är självklart, att för åldrar från och med 60 år lärarinnornas avgång skall vara stor, eftersom pensionsåldern är 60 år. Men även för åldrar mellan 20 och 59 år är avgången bland småskollärarinnor större och för flertalet åldersklasser avsevärt större än den, som beror på dödligheten.

Som resultatet av undersökningen må anföras följande:

	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28
Antal avgångna lärarinnor (tab. 1, kol. 3, 6, 9, 12, 15)	510	457	420	484	388
Antal lärarinnor, som utnämns efter att tidigare ha varit ordinarie (tab. 4, kol. 12—16)	80	44	47	36	24
Av de i första raden upptagna, som avgått från ordinarie tjänst, kvarstå i egenskap av vikarier (tab. 5, kol. 12—16)	48	39	31	35	33

Det antal befattningar, som stod till förfogande för obefordrade lärarinnor vart och ett av åren, synes kunna erhållas, om talen å första raden minskas med summan av motsvarande tal, upptagna å andra och tredje raderna. Man får då för vart och ett av de 5 åren

	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28
För obefordrade lärarinnor tillgängliga befattningar	382	374	342	413	331
Antal utexaminerade var och en av vårterminerna 1924/8	676	726	550	502	375

Vårterminen 1929 utexaminerades 314 lärarinnor.

Utöver de i det föregående som ordinarie betecknade lärarinnorna förefinnes behov av ett avsevärt antal icke ordinarie småskollärarinnor, nämligen e. o. småskollärarinnor, på viss tid anställda biträdande lärarinnor vid folkskolor samt på viss tid anställda lärarinnor vid mindre folkskolor. Jag sammanfattar i det följande dessa tre kategorier under benämningen extra ordinarie. Därtill kommer ett antal vikarier för ordinarie och extra ordinarie lärarinnor.

Visserligen finnas bland de båda sistnämnda grupperna (extra ordinarie och vikarier) ett antal lärarinnor, som tjänstgöra termin efter termin i följd, men rätt så ofta uppehållas vikariat och extra ordinarie befattningar av före detta ordinarie lärarinnor, som ge gästroller som lärarinnor längre eller kortare tid. Det är icke lätt att avgöra, vilken roll denna sista kategori av lärarinnor spelar vid beräkning av behovet av nyexaminerade för rekrytering av vikarier och extra ordinarie.

Vid slutet av vårterminen 1928 uppgick antalet extra ordinarie lärarinnor till 411, varav 407 voro examinerade från småskole- och 4 från folkskoleseminarier. Antalet vikarier uppgick vid samma tidpunkt till 1 091, varav 1 053 utexaminerats från småskole-, 36 från folkskoleseminarier och 2 med annan utbildning. Av hela antalet extra ordinarie och vikarier hade alltså 1 460 småskollärrinneutbildning. För 3 av dessa saknas uppgift om födelseår, de 1 457 återstående ha fördelats efter ålder (se tab. 8, kol. 3 och 4).

Antal ordinarie lärarinnor tillhörande småskolekåren utgjorde vid förutnämnda tidpunkt 12 509, därav 2 utan åldersuppgift.

Vid slutet av v. t. 1928 omfattade alltså småskolekåren, inklusive 40 folkskollärarinnor och 2 oexaminerade lärarinnor samt 3, om vilka åldersuppgifter saknas, nedanstående antal.

ordinarie	12 509
extra ordinarie	411
vikarier	1 091
	<hr/>
	tillhopa 14 011

Vad nu till en början beträffar de ordinarie lärarinnorna, beräknades, som förut är sagt, den genomsnittliga avgångsfrekvensen för de 5 redovisningsåren 1923/1928. Vidare har uppgjorts en s. k. dekrementtabell, utvisande antalet kvarvarande år efter år av ett visst antal inträdda (tab. 7, kol. 3). För de obefordrade saknas säkra hållpunkter för uppgörande av en liknande tabell.

Det synes vara de seminariesakkunnigas avsikt att närmast undersöka förhållandena vid mitten av år 1939. Då man känner förhållandena vid slutet av vårterminen 1928, gäller det alltså att till en början undersöka, hur många av de 12 507 ordinarie lärarinnorna, vilka lämnat uppgift om ålder, som sannolikt finnas kvar efter 11 års förlopp. Från den omnämnda dekrementtabellen har därför uträknats sannolikheten för en ordinarie lärarinna för varje åldersklass att stå kvar i ytterligare 11 år (tab. 7, kol. 4), varefter uträknats antalet av de 12 507 ordinarie lärarinnorna, som stå kvar år 1939. Se tab. 8.

Slutresultatet blir, att av de 12 507 ordinarie lärarinnor, som funnos i mitten av år 1928 och för vilka åldersuppgifter lämnats, kvarstå 8 795 i mitten av år 1939 (tab. 8, kol. 2 och 6). De under 11 år avgångna uppgå alltså till 3 712 eller i medeltal per år till 338. Antages att 338 ordinarie lärarinnor anställas årligen och att dessas medelålder är 25 år, skulle enligt tabellen över avgångsfrekvensen (tab. 1, kol. 19) 12 av dessa avgå under loppet av ett år, vadan i medeltal 350 skulle årligen behövas.

¹ Därtill komma 4 vikarier för extra ordinarie lärarinnor.

Emellertid bör bemärkas, att detta antal lediga befattningar icke utgör årsbehovet av nyexaminerade lärarinnor, *dels* därför att till en del av dessa befattningar väljas lärarinnor, som för en längre eller kortare tid tillbaka varit ordinarie men ägnat sig åt annan sysselsättning, *dels* därför att ett antal av dem, som avgått från ordinarie tjänst, kvarstå som vikarier å de ledigblivna platserna. Av tab. 4, kol. 12—16, och tab. 5, kol. 12—16 torde framgå, att dessa kategorier av lärarinnor äro i avtagande. Ser man därför bort från redovisningsåret 1923/24 och räknar med medeltalet under de 4 redovisningsåren 1924—1928, finner man, att till den förstnämnda kategorien hörde 38 och till den sistnämnda 34 eller tillsammans 72. Av de 350 i medeltal under vart och ett av de 11 åren i fråga lediga befattningarna skulle alltså endast 278 vara disponibla för lärarinnor, som tidigare icke befordrats. Enligt av de sakkunniga från folkskolinspektörer och överlärare infordrade uppgifter beräknas under de 10 åren 1929/1939 de ordinarie lärarinnorna ha minskats med 175 eller i medeltal med 17 per år. Denna omständighet nedbringat behovet av lärarinnor att rekrytera dem, som för första gången befordras, till 261.

Men å andra sidan är det klart, att behovet av extra ordinarie och vikarier icke täckes om i stället för 261 för första gången årligen befordrade lika många nyexaminerade inträda. Det förefinnes bland kategorien obefordrade ett antal, som årligen övergiver lärarbanan, och detta torde icke täckas av sådana, som lämnat ordinarie tjänst och antingen stanna kvar som vikarier eller extra ordinarie eller av sådana, som egentligen övergivit lärarkallet, men äro benägna att inträda, för att tillgodose ett temporärt behov. Beräkningarna härvidlag bli mycket approximativa.

Som nyss är sagt uppgick hela behovet av småskollärarinnor i mitten av år 1928 till 14 011. Om jag ett ögonblick ser bort från de i detta antal ingående 40 folkskollärarinnorna, 2 oexaminerade lärarinnorna och 5 för vilka åldersuppgift saknas, återstå 13 964. Om man ponerar, att avgångsförhållandena bland hela detta antal äro desamma som bland de ordinarie, skulle år 1939 alltså efter 11 år återstå 9 550 (se tab. 8, kol. 7). Alltså ha 4 414 lämnat lärarbanan. Om man antar, att de 47 lärarinnor, från vilka nyss bortsetts, ersättas av 22-åriga småskollärarinnor, skulle av dessa 47 på 11 år ha avgått 15. (Medelålder vid examens avläggande har under de 5 åren 1925—1929 varit 22.22 år. Se tab. 6.) Hela antalet av dem, som lämnat lärarbanan under de 11 åren 1928/1939, utgör alltså 4 429 eller i medeltal per år 403. Med hänsyn till att en del lärarinnor avgå under årets lopp, behöver det antal, som årligen erfordras för att rekrytera de avgångna, sättas något högre. Räknar man med en genomsnittsålder av 22 år (se tab. 6 och 1), behöver antalet ökas med 0.0398×403 , d. v. s. med 16, vadan årsbehovet i medeltal skulle uppgå till 419.

Förut är nämnt, att inspektörer och överlärare räkna med att under 10 år kommer behovet av ordinarie lärarinnor att minskas med 175. Enligt tabell 8 svarar mot 12 509 ordinarie lärarinnor 1 091 eller 8.7 % vikarier, vadan totala minskningen av småskolekåren under 10 år kan beräknas uppgå till $1.087 \times 175 = 190$ eller i medeltal till 19 per år. Efter denna reduktion blir alltså årsbehovet 400, varvid ingen hänsyn tagits till att avgångna i viss utsträckning återinträda och ej heller till att de, som avgått som ordinarie, i viss utsträckning kvarstå som vikarier.

Av denna årskontingent 400 skulle 261 åtgå att utfylla behovet efter dem, som första gången utnämnas till ordinarie, och 139 att täcka avgången av annan anledning.

Det bör erinras, att svagheten i denna beräkning är, att man icke har någon erfarenhet om definitiv avgång från lärarbanan av dem, som upphört att vara

ordinarie eller aldrig blivit befordrade. Här har, som nämnts, räknats med samma avgång bland dessa som bland de ordinarie. En annan svag punkt är osäkerheten beträffande dem, som återinträda på lärarbanan.

2. Manliga folkskollärare.

En undersökning rörande avgången bland manliga ordinarie folkskollärare från och med slutet av vårterminen 1923 till och med slutet av vårterminen 1928 har gjorts enligt samma plan som motsvarande undersökning för småskollärarinnor. Detaljerna framgå av tab. 2. Tabellens kol. 17 och 18 innehålla en sammanfattning för alla 5 åren och i kol. 19 har avgångsfrekvensen för varje åldersklass uträknats. Avgångsfrekvensen företer ett maximum vid 23 års ålder och naturligtvis vid den äldsta åldersklassen. Till jämförelse har i kol. 20 upptagits dödsriskerna enligt 1911/1915 års dödlighet. Man finner att för flera åldrar, särskilt inom området 34—44 år, äro manliga lärares dödlighetsförhållanden gynnsamma, enär avgången av alla anledningar är mindre än den allmänna dödligheten för män.

Resultatet av undersökningen beträffande avgången bland ordinarie manliga folkskollärare m. m., vilken innehålles i tabellerna 2, 4 och 5 har för överkådighetens skull sammanfattats i följande översikt.

	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28
1. Antal avgångna lärare (tab. 2, kol. 3, 6, 9, 12 och 15)	213	233	215	217	198
2. Antal lärare, som utnämns efter att tidigare ha varit ordinarie lärare (tab. 4, kol. 2—6)	27	23	14	16	15
3. Av de å rad 1 upptagna, som avgått från ordinarie tjänst, kvarstodo i egenskap av vikarier (tab. 5, kol. 2—6)	26	19	15	8	19
4. För obefordrade manliga folkskollärare på grund av avgång tillgängliga befattningar (rad 1 — rad 2 — rad 3)	160	191	186	193	164
5. Antal utexaminerade var och en av vårterminerna 1924/1928	457	470	459	440	391

Vårterminen 1929 utexaminerades 394 manliga folkskollärare.

Förutom ordinarie lärare erfordras ett antal e. o. folkskollärare samt vikarier. Vid slutet av vårterminen 1928 voro, se tab. 11, anställda 223 manliga e. o. folkskollärare och 531 manliga vikarier eller tillsammans 754 manliga obefordrade lärare. Därav hava 2 extra ordinarie och 1 vikarie icke uppgivit födelseår, 1 vikarie är dubbelförd (vikarie på 2 ställen) samt 1 uppförd som vikarie, ehuru han haft ordinarie tjänst på annan ort. Antalet ordinarie manliga folkskollärare uppgick vid slutet av vårterminen 1928 till 7 449.

Vid slutet av vårterminen bestod alltså den manliga folkskollärarkåren av

ordinarie	7 449
extra ordinarie	223
vikarier	531
	tillhopa 8 203

Med tillhjälp av tab. 10, som för de manliga folkskollärarnas del i kol. 2—4 bland annat anger sannolikheten för en lärare av viss ålder att stå kvar 1 år och att stå kvar i ytterligare 11 år, har i tab. 11, kol. 6 och 7, uträknats, hur många av de vid slutet av vårterminen 1928 anställda manliga lärarna sannolikt

finnas kvar vid utgången av vårterminen 1939. Därvid har räknats med samma avgångsfrekvens för samtliga lärare som för de ordinarie.

Tab. 11, kol. 2 och 6, utvisar, att av 7 449 ordinarie manliga lärare vid slutet av vårterminen 1928 beräknas 5 698 kvarstå i tjänst vid slutet av vårterminen 1939. Under 11 år beräknas alltså avgången uppgå till 1 751 eller i medeltal per år 159. Om 159 lärare anställas och medelåldern poneras vara 27 år, skulle enligt tabellen över avgångsfrekvensen (tab. 2, kol. 19) i medeltal 0.011×159 , d. v. s. 1.7 av dessa avgå under loppet av 1 år. Alltså skulle i medeltal under de 10 närmaste åren 161 lärare vara tillräckligt för att tillgodose behovet av manliga lärare.

Bemärker man, att under de 4 åren 1925/28 i medeltal per år 17 lärare befordrats till ordinarie, som förut avgått från sådan befattning, samt att i medeltal för samma tid per år 15 lärare efter avgången fortfarande att uppehålla tjänsten som vikarier, kommer antalet av manliga lärare, som för första gången befordras, i medeltal att utgöra 129.

Men om 129 obefordrade manliga lärare ersättas med samma antal nyexaminerade, erfordras därutöver ett antal för att täcka avgången från lärarbanan bland de obefordrade genom dödsfall eller av annan anledning.

Kol. 5 och 7 i tab. 11 utvisa, att om man räknar med samma avgångsförhållanden bland samtliga manliga folkskollärare som bland de ordinarie, skulle under tiden slutet av v. t. 1928 t. o. m. slutet av v. t. 1939 av de 8 200 lärarna som funnos v. t. 1928 kvarstå 6 360 vid slutet av v. t. 1939. Avgången utgör alltså 1 840 eller i medeltal per år 167. Medelåldern vid utexamineringen är för en manlig folkskollärare 25 år, se tab. 9. Om 167 lärare av 25 års ålder anställas, avgå enligt tab. 2, kol. 18, av dessa under 1 år 0.0145×167 , d. v. s. 2.4. Om den manliga lärarpersonalens numerär bleve oförändrad, skulle alltså 170 nya lärare per år vara tillfyllest att vidmakthålla densamma.

Folkskolinspektörer och överlärare hava beräknat att under 10 år fram till 1939 komma 815 nya tjänster att upprättas eller 81.5 i medeltal per år. Räknas med att $\frac{2}{3}$ av dessa bli manliga tjänster, så skulle det förut beräknade årsbehovet böra ökas med något mer än 54, om hänsyn även toges till det ökade behovet av vikarier. Enligt tab. 11 komma på 7 449 ordinarie manliga folkskollärare 531 eller 7.1 % vikarier. En ökning av ordinarie lärare med 54 medför alltså en totalökning av $1.071 \times 54 = 58$ lärare. Det årliga behovet av nyexaminerade manliga lärare skulle i medeltal uppgå till omkring 228. Av dessa åtgå $129 + 54$ d. v. s. 183 för att fylla behovet av ordinarie lärare och 45 för att täcka avgången av annan anledning än befördran. Här har antagits, att avgången från ordinarie tjänst medför avgång från lärarbanan och likaledes att den, som tagit avsked, icke står kvar som vikarie.

3. Kvinnliga folkskollärare.

För avgången bland ordinarie kvinnliga folkskollärare har under femårsperioden slutet av v. t. 1923 — slutet av v. t. 1928 gjorts samma undersökning som beträffande småskollärarynnorna och manliga folkskollärarna. Av sammanställningen för hela femårsperioden, tab. 3, kol. 16—19, finner man den genomsnittliga avgången för varje åldersår. Denna företer ett maximum vid 25 år och ett vid slutåldern. Av kol. 19 och 20 framgår, att avgången med något enstaka undantag är större än den allmänna dödligheten bland kvinnor femårsperioden 1911/1915. Över det resultat, som framgår av tab. 3, tab. 4 och tab. 5 lämnas följande sammanställning.

	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28
1. Antal avgångna lärarinnor (tab. 3, kol. 3, 6, 9, 12 och 15)	188	177	159	176	137
2. Antal lärarinnor, som utnämnts efter att tidigare hava varit ordinarie (tab. 4, kol. 7—11)	19	21	19	18	13
3. Av de å rad 1 upptagna, som avgått från ordinarie tjänst, kvarstå i egenskap av vikarier (tab. 5, kol. 7—11)	22	18	21	13	12
4. För obefordrade folkskollärarinnor tillgängliga ordinarie befattningar (rad 1 — rad 2 — rad 3)	147	138	119	145	112
5. Antal utexaminerade folkskollärarinnor var och en av vårterminerna 1924/1928	419	449	399	357	236

Vårterminen 1929 utexaminerades 219 kvinnliga folkskollärare.

Vid slutet av vårterminen 1928 uppgick antalet extra ordinarie folkskollärarinnor (se tab. 12) till 423 och antalet vikarier till 527, varav 2 voro dubbelförda, därför att de vikarierade å vardera 2 tjänster. Hela antalet extra ordinarie och vikarier uppgick alltså till 950. Ålderssuppgift saknades för 1 extra ordinarie lärarinna.

Vid slutet av vårterminen 1928 hade man alltså (se tab. 12) nedanstående antal kvinnliga folkskollärare

ordinarie	5 514
extra ordinarie	423
vikarier	527
	tillhopa 6 464

Med tillhjälp av tab. 10, kol. 7, har beräknats sannolika antalet kvarstående lärarinnor vid slutet av vårterminen 1939. De ordinarie beräknas (se tab. 12, kol. 2 och 6) ha minskats från 5 514 till 3 940, d. v. s. med 1 574 eller i medeltal per år med 143. Antages att 143 ordinarie lärarinnor anställas årligen och att deras medelålder är 27 år, skulle enligt tabellen över avgångsfrekvensen (tab. 3, kol. 19) 0.0322×143 , d. v. s. 4.6 i medeltal avgå under loppet av ett år, vadan omkring 148 årligen skulle erfordras.

Av tab. 4, kol. 8—11, framgår, att under de 4 åren 1925—1928 hava i medeltal omkring 18 lärarinnor, som avgått från ordinarie anställning, ånyo blivit befordrade. Under samma fyraårsperiod hava i medeltal (tab. 5, kol. 8—11) 16 fortfarande som vikarier uppehållit den tjänst, från vilken de avgått. Därigenom minskas årsbehovet av nya lärarinnor med $18 + 16$ eller 34, varigenom det nedgår till 114.

Räknar man med att totalbeloppet av folkskollärarinnor uppgår till 6 438 (se tab. 12, kol. 5) och antages, att avgångsfrekvensen bland dessa är densamma som bland de ordinarie, så finner man med tillhjälp av tab. 10, att vårterminen 1939 hade antalet av dessa nedgått till 4 671 eller med 1 767, d. v. s. i medeltal per år 162. Medelåldern vid examens avläggande (se tab. 9) är omkring 23 år. Om 162 lärarinnor av 23 års ålder anställas, har man att räkna med (se tab. 3, kol. 19) att 0.0261×162 , eller i medeltal 4.2 av dessa avgå inom ett år. Anställas alltså 163 per år, så skulle detta en följd av år framåt vara tillräckligt att vidmakthålla behovet, sådant det förelåg vid slutet av v. t. 1928.

Förut är omförmält, att folkskolinspektörer och överlärare under de närmast följande 10 åren räkna med en årlig ökning av de ordinarie folkskollärarna med något mer än 81. Av dessa hava 54 antagits vara män. Antalet kvinnliga folkskollärarebefattningar skulle alltså ökas med 27 om året under de 10 närmaste åren. Nu svara enligt tab. 12 mot 5 514 ordinarie folkskollärarinnor 527 eller 9.6 % vikarier. En ökning av de ordinarie folkskollärarinnorna med

27 om året, skulle alltså medföra en totalökning av 1.096×27 eller nära 30. Årsbehovet av folkskolläraryrinnor skulle alltså under den närmaste tiden belöpa sig till 193, varav $114 + 27$ d. v. s. 141, åtgå att fylla behovet efter dem, som första gången utnämns till ordinarie och 52 att täcka avgången av annan anledning. Härvid har antagits att den, som tagit avsked, ej står kvar som vikarie och icke heller återinträder å lärarbanan.

Stockholm den 17 maj 1930.

Edvard Göransson.

P. M. nr 2.

Den till P. M. den 17 maj 1930, här betecknad som P. M. nr 1, fogade tabellen 7 innehåller i kol. 3 en fördelning efter åldrar av en population, bland vilken sannolikheten att tillhöra populationen ytterligare 1 år, anges i kol. 2. *Av P. M. nr 1* framgår, att totala antalet småskolläraryrinnor vid slutet av v. t. 1928 uppgick till 14 011. Vidare kunde man räkna med en genomsnittlig minskning av 19 om året fram till v. t. 1939, så att vid sistnämnda tidpunkt antalet följaktligen skulle uppgå till 13 802. Detta antal betecknas med L .

Beteckna vidare åldern med x och antalet x -åringar, som upptagas i kol. 3, med l_x . Låt vidare $\Sigma 1$ angiva hela antalet från och med x -årsåldern, så långt tabellen 7 räcker. Enligt tab. 6 är åldern vid inträdet på småskolläraryrbanan i medeltal 22 år. Om samtliga lärarinnor fördelas på årsklasserna från och med 23 år (d. v. s. åldern, som uppnås året efter examens avläggande) till och med 60 år på det sätt avgångstabellen 7 fordrar, så kommer alltså en viss åldersklass x att omfatta

$$\frac{x}{\Sigma l_{23} - \Sigma l_{61}} \cdot L$$

av hela antalet lärarinnor. Vad särskilt 23-åringarna beträffar, är deras antal

$$\frac{80\,513}{1\,959\,238} \times 13\,802 = 567,$$

vilket alltså är genomsnittliga behovet av nyutexaminerade 22-åriga lärarinnor, då stationära förhållanden inträtt och förutsättningarna om avgång äro de här angivna.

Medgives lärarinnorna att kvarstanna efter fyllda 60 år till den utsträckning, som fallet varit de 5 år, från vilka statistiken härrör, bleve åldersför-

delningen $\frac{l_x}{\Sigma l_{23}} \cdot L$ och behovet av utexaminerade 22-åringar

$$\frac{80\,513}{1\,976\,979} \times 13\,802 = 562.$$

De manliga folkskollärarna utgjorde 8 203 vid slutet av vårterminen 1928. Om man i 11 års tid räknar med en årlig ökning av 58, skulle vid slutet av v. t. 1939 den manliga folkskollärarkåren uppgå till 8 841. Enligt tab. 9 är medelåldern vid inträdet på folkskolläraryrket 25 år. Genom betraktelser analogo med de nyss anförda finner man med tillhjälp av tab. 10, kol. 3, att om jämviktsförhållanden rådde och avgången skedde vid 60 års ålder, så skulle den erforderliga årskontingenten belöpa sig till

$$\frac{l_{26}}{\Sigma l_{26} - \Sigma l_{61}} \cdot 8\,841 = \frac{93\,180}{2\,785\,887} \times 8\,841 = 296.$$

Få lärarna rätt att kvarstå efter fyllda 60 år i samma utsträckning, som de 5 år statistiken omfattar, blir behovet av utexaminerade 25-åringar

$$\frac{l_{26}}{\Sigma l_{26}} \cdot 8\,841 = \frac{93\,180}{2\,878\,094} \times 8\,841 = 286.$$

Vad slutligen de kvinnliga folkskollärarna angår, har i P. M. nr 1 räknats med ett v. t. 1939 utgör deras antal $6\,464 + 11 \times 30 = 6\,794$. Enligt tab. 9 är deras medelålder vid inträdet på lärarbanan omkring 23 år. Med tillhjälp av tab. 10, kol. 6, beräknas på samma sätt som förut, att behovet av inträdda 23-åriga lärarinnor skulle, om stationära förhållanden rådde, för bibehållande av antalet 6 794 utgöra, om alla avgingo vid fyllda 60 år.

$$\frac{l_{24}}{\Sigma l_{24} - \Sigma l_{61}} \cdot 6\,794 = \frac{94\,790}{2\,476\,627} \times 6\,794 = 260.$$

Om uppskov med avgången medgives i samma utsträckning som närmast föregående 5 år, blir årsbehovet

$$\frac{l_{24}}{\Sigma l_{24}} \cdot 6\,794 = \frac{94\,790}{2\,508\,886} \times 6\,794 = 257.$$

Om stationära förhållanden rådde vid utgången av vårterminen 1939, så skulle under här gjorda förutsättningar om inträdesålder, avgångsfrekvens och lärarantal i medeltal erfordras följande antal nya lärare:

1) därest avgången skedde vid fyllda 60 år:

småskollärare 567, manliga folkskollärare 296 och kvinnliga folkskollärare 260;

2) därest avgången uppskjutes i den utsträckning, som fallet varit de 5 år undersökningen omfattar:

småskollärare 562, manliga folkskollärare 286 och kvinnliga folkskollärare 257.

Givetvis dröjer det mycket längre än till 1939, innan stationära förhållanden inträtt och därmed lärarbehovet blivit det härovan beräknade. I medeltal har under de närmaste 10 åren behovet beräknats till 400 småskollärare, 228 manliga folkskollärare och 193 kvinnliga folkskollärare.

Till belysning av de abnorma förhållandena beträffande åldersfördelningen har uppgjorts tab. 13, i vilken i kol. 2, 6 och 10 angives den åldersfördelning, som i verkligheten förefanns vid slutet av vårterminen 1928 och i kol. 4, 8 och 12 den åldersfördelning, som skulle förefinnas, om stationära förhållanden då varit rådande. Som examensåldrar ha för de 3 grupperna av lärare,

Tab. 1. Småskolekåren. Avgången bland ordinarie

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1923	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1924	Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1924	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1925	Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1925	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1926
1857	1	1	1858	—	—	1859	—	—
58	11	10	59	4	4	60	9	7
59	22	19	60	18	9	61	13	8
1860	28	10	1861	26	10	1862	21	10
61	42	18	62	37	16	63	26	17
62	63	28	63	60	34	64	48	21
63	138	79	64	134	86	65	140	97
64	147	13	65	152	12	66	158	14
1865	159	6	1866	165	9	1867	128	—
66	170	4	67	128	—	68	152	5
67	132	3	68	158	6	69	178	3
68	164	6	69	184	6	70	193	5
69	187	5	70	195	3	71	214	4
1870	204	5	1871	215	2	1872	197	4
71	218	5	72	200	4	73	201	1
72	200	4	73	201	1	74	215	2
73	201	1	74	217	5	75	244	2
74	219	2	75	246	2	76	259	5
1875	247	3	1876	260	3	1877	289	3
76	259	1	77	291	3	78	268	3
77	297	7	78	267	2	79	315	5
78	271	3	79	319	7	80	315	3
79	321	8	80	316	1	81	324	3
1880	317	2	1881	323	1	1882	298	2
81	323	2	82	302	5	83	306	3
82	305	5	83	307	2	84	373	4
83	310	4	84	374	3	85	400	6
84	379	8	85	403	5	86	435	6
1885	405	3	1886	441	12	1887	429	8
86	441	8	87	429	5	88	463	5
87	430	10	88	464	8	89	440	5
88	464	9	89	443	9	90	446	8
89	448	14	90	451	7	91	497	7
1890	458	16	1891	506	15	1892	458	13
91	506	11	92	460	8	93	460	9
92	459	12	93	465	17	94	443	12
93	468	21	94	453	22	95	463	15
94	447	15	95	465	17	96	431	14
1895	447	13	1896	435	15	1897	398	12
96	416	15	97	387	18	98	428	14
97	367	16	98	414	14	99	431	18
98	382	20	99	398	11	1900	405	11
99	364	24	1900	387	19	01	358	11
1900	329	15	1901	308	10	1902	323	6
01	224	10	02	225	5	03	148	7
02	122	8	03	66	4	04	39	2
03	14	3	04	14	—	05	1	—
04	3	—	05	1	—	06	—	—
1905	1	—	—	—	—	—	—	—
S:a	12 530	510		12 714	457		12 780	420

och tillsvidare anställda redovisningsåren 1923/1928.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Födelseår	Tjänst- inne- havare v. t. 1926	Avgång- na från ordinarie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1927	Födelseår	Tjänst- inne- havare v. t. 1927	Avgång- na från ordinarie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1928	Alder	Hela antalet observa- tionsår	Antal avgång- na från ordinarie tjänst	Av- gångs- frek- vens ‰	Dödsris- ker enl. 1911/15 års död- lighets- tabell för kvinnor
1860	—	—	1861	—	—	66	1	1	1 000.0	27.39
61	6	5	62	—	—	65	30	26	866.7	25.13
62	11	11	63	1	—	64	65	47	723.1	22.36
1863	9	7	1864	5	3	63	89	40	449.4	21.06
64	28	23	65	6	5	62	139	79	568.3	19.45
65	39	33	66	26	17	61	236	133	563.6	17.52
66	144	119	67	112	84	60	668	465	696.1	16.43
67	128	16	68	146	12	59	731	67	91.7	15.07
1868	149	2	1869	170	7	58	771	24	31.1	13.83
69	175	5	70	184	8	57	809	22	27.2	12.81
70	189	4	71	204	2	56	861	18	20.9	12.02
71	210	6	72	188	4	55	939	27	28.8	11.24
72	193	5	73	196	5	54	985	22	22.8	10.74
1873	200	4	1874	215	—	53	1 031	15	14.5	10.23
74	214	—	75	241	3	52	1 074	13	12.1	9.64
75	242	1	76	252	2	51	1 110	10	9.0	9.10
76	254	3	77	283	6	50	1 199	17	14.2	8.91
77	287	4	78	262	6	49	1 273	19	14.9	8.41
1878	265	2	1879	310	4	48	1 371	15	10.9	7.96
79	312	5	80	309	3	47	1 439	15	10.4	7.73
80	310	2	81	319	4	46	1 508	20	13.3	7.39
81	322	4	82	296	6	45	1 523	23	15.1	7.19
82	297	4	83	301	1	44	1 559	17	10.9	7.13
1883	304	4	1884	362	4	43	1 604	13	8.1	7.08
84	367	6	85	389	2	42	1 687	18	10.7	7.16
85	397	10	86	426	6	41	1 808	27	14.9	7.06
86	431	4	87	424	3	40	1 939	20	10.3	6.79
87	421	1	88	449	6	39	2 087	26	12.5	6.37
1888	458	9	1889	439	5	38	2 172	42	19.3	6.15
89	438	4	90	440	7	37	2 211	29	13.1	6.24
90	447	10	91	489	11	36	2 270	44	19.4	6.06
91	496	10	92	445	4	35	2 294	40	17.4	5.95
92	453	12	93	461	7	34	2 310	47	20.3	5.80
1893	461	12	1894	432	6	33	2 315	62	26.8	5.74
94	439	7	95	460	14	32	2 325	49	21.1	5.70
95	461	11	96	436	17	31	2 264	69	30.5	5.78
96	440	15	97	411	14	30	2 235	87	38.9	5.52
97	410	12	98	436	11	29	2 189	69	31.5	4.96
1898	433	13	1899	443	9	28	2 156	62	28.8	5.35
99	444	21	1900	432	15	27	2 107	83	39.4	5.56
1900	425	23	01	408	31	26	2 045	102	49.9	5.56
01	383	13	02	397	15	25	1 965	70	35.6	5.72
02	370	10	03	253	12	24	1 732	76	43.9	5.56
1903	206	7	1904	127	4	23	1 293	42	32.5	5.19
04	78	4	05	29	2	22	704	28	39.8	5.13
05	14	1	06	6	1	21	247	16	64.8	5.06
06	—	—	07	—	—	20	29	3	103.4	5.09
07	—	—	08	—	—	19	4	—	0.0	4.97
—	—	—	—	—	—	18	1	—	0.0	4.61
	12 760	484		12 620	388		63 404	2 259	35.6	

Tab. 2. Avgången bland ordinarie manliga

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1923	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1924	Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1924	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1925	Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1925	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1926
1857	1	1	1858	—	—	1859	—	—
58	21	19	59	25	25	60	20	19
59	48	20	60	49	29	61	33	22
1860	63	14	1861	47	14	1862	43	11
61	65	18	62	60	17	63	57	15
62	83	2	63	81	24	64	71	26
63	121	40	64	106	35	65	104	41
64	118	12	65	113	9	66	131	6
1865	118	5	1866	139	8	1867	102	1
66	140	1	67	103	1	68	92	4
67	107	5	68	92	1	69	101	3
68	97	5	69	102	1	70	106	5
69	105	3	70	105	—	71	109	—
1870	105	1	1871	112	3	1872	99	2
71	113	1	72	102	3	73	107	3
72	104	3	73	111	3	74	110	1
73	111	—	74	111	1	75	116	5
74	112	1	75	117	—	76	124	—
1875	116	—	1876	124	2	1877	147	2
76	125	1	77	147	—	78	156	2
77	147	2	78	157	2	79	140	2
78	160	3	79	142	2	80	159	1
79	142	—	80	160	1	81	172	1
1880	157	1	1881	171	2	1882	161	1
81	172	1	82	159	—	83	186	1
82	161	2	83	189	3	84	180	—
83	185	2	84	178	1	85	215	—
84	183	2	85	216	2	86	217	3
1885	214	—	1886	216	1	1887	241	2
86	216	3	87	240	1	88	252	3
87	240	3	88	252	3	89	229	—
88	250	3	89	226	1	90	264	1
89	221	1	90	260	1	91	284	3
1890	257	4	1891	283	4	1892	284	3
91	275	—	92	271	1	93	260	2
92	259	3	93	245	4	94	318	4
93	237	6	94	307	7	95	260	6
94	288	6	95	241	4	96	287	2
1895	218	2	1896	250	2	1897	234	1
96	212	4	97	190	2	98	220	1
97	152	5	98	186	2	99	184	3
98	145	2	99	146	3	1900	177	3
99	85	3	1900	121	3	01	172	4
1900	63	2	1901	116	4	1902	101	—
01	39	1	02	48	1	03	43	—
02	1	—	03	2	—	04	—	—
S:a	6 552	213		6 818	233		7 068	215

folkskollärare redovisningsåren 1923/1928.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Födel- seår	Tjänst- inne- havare v. t. 1926	Avgång- na från ordinarie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1927	Födel- seår	Tjänst- inne- havare v. t. 1927	Avgång- na från ordinarie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1928	Ålder	Hela antalet observa- tionsår	Antal avgång- na från ordinarie tjänst	Av- gångs- frek- vens ‰	Dödsris- ker enl. 1911/15 års död- lighets- tabell för män
1860	1	1	1861	—	—	66	2	2	1 000.0	32.60
61	11	11	62	7	7	65	84	81	964.3	29.95
62	32	25	63	13	5	64	175	106	605.7	27.91
1863	41	27	1864	21	12	63	215	78	362.8	25.29
64	45	23	65	42	22	62	269	95	353.2	23.53
65	62	21	66	73	35	61	370	108	291.9	22.14
66	125	49	67	92	48	60	548	213	388.7	20.67
67	101	8	68	87	8	59	550	43	78.2	19.49
1868	90	1	1869	96	2	58	545	17	31.2	17.86
69	98	3	70	98	2	57	531	11	20.7	16.62
70	101	3	71	107	—	56	508	12	23.6	15.65
71	109	2	72	96	—	55	510	13	25.5	14.63
72	97	1	73	102	1	54	518	5	9.7	14.06
1873	105	2	1874	106	2	53	527	10	19.0	13.14
74	108	3	75	112	1	52	542	11	20.3	12.25
75	113	1	76	126	3	51	564	11	19.5	11.40
76	125	—	77	144	1	50	607	7	11.5	10.78
77	145	1	78	151	1	49	649	3	4.6	10.13
1878	154	3	1879	138	—	48	679	7	10.3	9.94
79	138	—	80	156	3	47	722	6	8.3	9.36
80	159	2	81	170	2	46	773	10	12.9	8.81
81	171	—	82	161	4	45	793	10	12.6	8.85
82	159	—	83	183	2	44	816	4	4.9	7.96
1883	183	—	1884	177	—	43	849	4	4.7	7.80
84	180	3	85	214	2	42	911	7	7.7	7.33
85	215	1	86	215	—	41	960	6	6.3	7.04
86	214	1	87	240	2	40	1 032	6	5.8	6.79
87	240	—	88	249	1	39	1 105	8	7.2	6.63
1888	251	3	1889	232	2	38	1 154	8	6.9	6.49
89	231	—	90	263	2	37	1 202	9	7.5	6.47
90	265	1	91	282	2	36	1 268	9	7.1	6.47
91	284	2	92	296	2	35	1 320	9	6.8	6.38
92	289	1	93	272	—	34	1 326	6	4.5	6.25
1893	270	2	1894	324	2	33	1 418	15	10.6	6.07
94	325	4	95	277	1	32	1 408	8	5.7	6.05
95	264	—	96	325	1	31	1 411	12	8.5	5.98
96	309	—	97	285	3	30	1 398	22	15.7	5.99
97	262	1	98	274	2	29	1 352	15	11.1	6.01
1898	250	2	1899	251	—	28	1 203	7	5.8	5.89
99	216	3	1900	250	2	27	1 088	12	11.0	5.80
1900	221	1	01	251	2	26	994	13	13.1	5.97
01	226	3	02	200	2	25	894	13	14.5	6.09
02	165	—	03	132	2	24	675	12	17.8	6.27
1903	92	2	1904	64	1	23	436	9	20.6	6.37
04	27	—	05	18	1	22	175	3	17.1	6.65
05	—	—	06	—	—	21	3	—	0.0	6.93
	7 269	217		7 372	198		35 079	1 076	30.7	

Tab. 3. Avgången bland ordinarie kvinnliga

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1923	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1924	Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1924	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1925	Födelse- år	Tjänst- inne- havare v. t. 1925	Avgångna från ordi- narie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1926
1858	3	3	1859	4	4	1860	2	2
59	10	6	60	6	3	61	6	3
1860	9	3	1861	11	6	1862	9	3
61	18	7	62	15	6	63	19	5
62	29	14	63	27	10	64	27	10
63	61	33	64	72	45	65	50	27
64	74	2	65	61	10	66	60	10
1865	63	3	1866	61	2	1867	63	3
66	64	3	67	69	6	68	57	—
67	69	1	68	59	2	69	83	1
68	63	2	69	86	3	70	63	—
69	87	2	70	63	1	71	80	—
1870	62	1	1871	81	1	1872	77	2
71	80	—	72	78	1	73	65	3
72	80	1	73	67	2	74	72	1
73	68	1	74	73	1	75	88	5
74	73	—	75	89	2	76	98	—
1875	92	3	1876	99	—	1877	120	1
76	98	1	77	118	—	78	120	2
77	119	—	78	121	—	79	94	—
78	120	2	79	94	—	80	130	—
79	93	1	80	129	—	81	92	1
1880	129	3	1881	96	4	1882	114	—
81	94	—	82	111	—	83	138	1
82	112	2	83	136	—	84	123	1
83	137	2	84	120	—	85	148	3
84	119	2	85	149	3	86	143	4
1885	145	2	1886	140	—	1887	133	2
86	137	1	87	130	—	88	151	3
87	132	3	88	152	1	89	165	3
88	147	2	89	162	5	90	154	2
89	161	7	90	150	1	91	190	3
1890	147	6	1891	185	1	1892	190	2
91	187	9	92	186	4	93	232	2
92	178	7	93	228	5	94	216	8
93	225	8	94	211	6	95	227	6
94	205	7	95	223	11	96	210	2
1895	205	10	1896	201	6	1897	203	6
96	190	6	97	187	3	98	204	12
97	167	5	98	179	7	99	163	2
98	141	5	99	140	8	1900	171	6
99	102	8	1900	123	4	01	161	4
1900	64	2	1901	96	1	1902	116	7
01	38	2	02	52	2	03	55	1
02	8	—	03	1	—	04	1	—
S:a	4 605	188		4 841	177		5 083	159

folkskollärare redovisningsåren 1923/1928.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Födelseår	Tjänst-innehavare v. t. 1926	Avgång-na från ordinarie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1927	Födelseår	Tjänst-innehavare v. t. 1927	Avgång-na från ordinarie tjänst t. o. m. slutet av v. t. 1928	Ålder	Hela antalet observationsår	Antal avgång-na från ordinarie tjänst	Av-gångs-frekvens %/oo	Dödsris-ker enl. 1911/15 års död-lighets-tabell för kvinnor
1861	3	3	1862	—	—	65	12	12	1 000.0	25.18
62	6	6	63	2	2	64	30	20	666.7	22.36
1863	14	12	1864	3	2	63	46	26	565.2	21.06
64	18	15	65	7	4	62	77	37	480.5	19.45
65	22	15	66	12	5	61	117	54	461.5	17.52
66	50	38	67	51	34	60	284	177	623.2	16.43
67	60	9	68	57	8	59	312	39	125.0	15.07
1868	57	—	1869	79	1	58	323	9	27.9	13.88
69	82	3	70	60	3	57	332	15	45.2	12.81
70	63	3	71	82	2	56	356	9	25.3	12.02
71	82	—	72	74	2	55	368	7	19.0	11.24
72	75	1	73	61	1	54	366	5	13.7	10.74
1873	62	1	1874	70	—	53	352	5	14.2	10.23
74	71	1	75	82	1	52	376	6	16.0	9.64
75	83	1	76	98	1	51	400	6	15.0	9.10
76	98	—	77	120	1	50	447	8	17.9	8.91
77	120	1	78	119	2	49	499	5	10.0	8.41
1878	118	1	1879	93	1	48	522	6	11.5	7.96
79	94	1	80	131	1	47	561	5	8.9	7.73
80	130	—	81	92	1	46	556	1	1.8	7.89
81	93	1	82	114	3	45	551	6	10.9	7.19
82	115	1	83	135	3	44	564	6	10.6	7.13
1883	136	2	1884	124	—	43	599	9	15.0	7.08
84	125	1	85	148	2	42	616	4	6.5	7.16
85	148	—	86	141	2	41	660	5	7.6	7.06
86	140	1	87	133	3	40	678	9	13.3	6.79
87	131	1	88	153	2	39	695	12	17.3	6.87
1888	153	1	1889	163	—	38	734	5	6.8	6.15
89	164	2	90	157	—	37	739	6	8.1	6.24
90	155	2	91	191	5	36	795	14	17.6	6.06
91	193	3	92	194	—	35	850	12	14.1	5.95
92	194	5	93	237	2	34	932	18	19.3	5.80
1893	234	4	1894	220	2	33	976	15	15.4	5.74
94	219	2	95	234	4	32	1 058	21	19.8	5.70
95	234	7	96	223	1	31	1 079	28	25.9	5.78
96	218	7	97	223	5	30	1 104	32	29.0	5.52
97	211	3	98	228	3	29	1 077	26	24.1	4.96
1898	211	4	1899	200	6	28	1 020	32	31.4	5.35
99	186	4	1900	197	6	27	964	31	32.2	5.56
1900	186	4	01	215	3	26	910	21	23.1	5.56
01	195	6	02	195	6	25	842	31	36.8	5.72
02	165	3	03	184	5	24	735	34	32.7	5.56
1903	135	1	1904	87	2	23	498	13	26.1	5.19
04	32	—	05	10	—	22	187	5	26.7	5.13
05	—	—	06	—	—	21	10	—	0.0	5.06
	5 281	176		5 399	137		25 209	837	33.2	

Tab. 4. Lärare, som tillträtt ordinarie tjänst, men som avgått från tidigare innehavd anställning som ordinarie lärare.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Födelseår	Manliga folkskollärare					Kvinnliga folkskollärare					Småskollärare m. fl.				
	Ånyo anställda det läsår som slutar med vårterminen					Ånyo anställda det läsår som slutar med vårterminen					Ånyo anställda det läsår som slutar med vårterminen				
	1924	1925	1926	1927	1928	1924	1925	1926	1927	1928	1924	1925	1926	1927	1928
1868	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
69	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
72	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
73	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—
1875	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
76	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—
77	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
78	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	1
1880	3	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
81	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	1	1	—	—	—
82	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—
83	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—
84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—
1885	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	1	1	1
86	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	2	—	—	2	—
87	—	—	—	—	2	1	1	—	1	—	2	—	—	—	—
88	2	2	—	—	1	1	—	—	1	—	2	1	—	2	1
89	1	1	—	—	—	—	1	1	1	—	3	—	2	—	—
1890	2	—	1	—	—	—	—	1	1	—	3	1	3	3	2
91	2	—	2	—	—	2	1	—	1	—	3	3	2	—	—
92	—	1	—	—	—	1	2	1	1	1	5	1	2	3	—
93	3	4	2	—	—	—	3	2	1	—	3	3	5	3	1
94	1	4	2	1	—	2	—	1	—	1	1	2	2	—	—
1895	—	2	—	3	1	2	4	3	1	1	3	3	3	2	1
96	2	2	1	2	—	—	2	1	1	1	3	—	4	1	—
97	3	1	2	3	1	1	4	1	1	3	9	7	6	4	—
98	3	—	—	1	—	3	—	1	1	1	12	6	2	4	2
99	2	1	1	2	4	1	—	2	5	2	6	4	6	—	5
1900	—	—	1	—	1	—	1	1	—	1	8	4	4	4	1
01	—	1	—	1	2	—	1	—	—	—	2	—	2	1	3
02	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	1	—	1	2
03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2
04	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Summa	27	23	14	16	15	19	21	19	18	13	80	44	47	36	24

Tab. 5. Lärare, som omedelbart efter avgången från ordinarie tjänst kvarstå som vikarier.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Födelseår	Manliga folkskollärare					Kvinnliga folkskollärare					Småskollärare m. fl.				
	Avgångna från ordinarie tjänst, det läsår, som slutar med vårtermin					Avgångna från ordinarie tjänst, det läsår, som slutar med vårtermin					Avgångna från ordinarie tjänst, det läsår, som slutar med vårtermin				
	1924	1925	1926	1927	1928	1924	1925	1926	1927	1928	1924	1925	1926	1927	1928
1862	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
63	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1865	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
1870	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
73	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1875	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
78	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—
1880	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
81	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—
82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1
84	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—
1885	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	1	—
86	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—
87	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—
88	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	1	—	1	—
89	1	—	—	—	—	1	2	1	—	—	1	1	—	—	1
1890	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	2	1	—
91	—	2	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	2	—
92	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	1	2	3	—
93	4	1	—	—	—	3	—	—	1	—	3	4	1	2	—
94	3	4	—	1	—	1	2	4	—	—	3	1	2	—	1
1895	2	—	4	—	—	4	1	—	1	2	—	4	2	2	2
96	2	—	1	—	—	1	1	—	2	—	2	2	3	—	3
97	4	1	1	—	1	2	—	—	1	—	4	5	2	1	2
98	—	1	1	—	1	—	3	3	1	—	4	1	4	1	1
99	2	2	2	1	—	3	4	1	2	1	5	2	2	4	1
1900	1	3	—	—	1	2	—	2	1	1	2	6	2	4	3
01	1	2	2	2	1	2	—	2	1	1	4	2	—	2	7
02	—	1	—	—	—	—	1	4	—	—	3	2	—	2	3
03	—	—	—	1	1	—	—	1	—	3	2	2	2	4	3
04	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
1905	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
06	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Summa	26	19	15	8	19	22	18	21	13	12	48	39	31	35	33

Tab. 6. Åldersfördelning vid avlagd småskollärarexamen vårterminen 1925—1929.

V. t.	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	42	S:a	
	Å r																					
1925 . . .	2	155	144	99	50	52	31	15	16	10	13	15	3	1	2	1	—	—	—	1	—	610
1926 . . .	—	115	131	65	40	27	16	15	7	4	14	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	440
1927 . . .	—	112	105	82	41	33	18	9	7	9	4	6	2	2	—	—	—	—	2	—	1	433
1928 . . .	1	90	84	67	40	15	12	12	7	10	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	344
1929 . . .	7	83	76	41	42	23	19	10	6	2	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	314
S:a	10	555	540	354	213	150	96	61	43	35	36	29	8	3	3	1	—	2	1	1	2 141	

Medelåldern 22.22 år.

Anm. Häre ingå icke privata småskoleseminarierna.

Tab. 7. Småskolekåren. Avgångsfrekvens bland ordinarie lärare ‰ efter erfarenhet från redovisningsåren 1923/1928.

1	2	3	4	1	2	3	4
Ålder	Sannolikheten för en ordinarie lärare att stå kvar som ordinarie 1 år	Antal kvarstående som ordinarie efter 1 år av ett visst antal ordinarie lärare	Sannolikheten för en ordinarie att stå kvar som ordinarie i ytterligare 11 år	Ålder	Sannolikheten för en ordinarie lärare att stå kvar som ordinarie 1 år	Antal kvarstående som ordinarie efter 1 år av ett visst antal ordinarie lärare	Sannolikheten för en ordinarie att stå kvar som ordinarie i ytterligare 11 år
18	1 000.0	100 000	636.6	43	991.9	47 630	874.4
19	1 000.0	100 000	616.6	44	989.1	47 244	861.8
20	896.6	100 000	592.6	45	984.9	46 729	846.2
21	935.2	89 660	640.8	46	986.7	46 023	841.3
22	960.2	83 850	670.7	47	989.6	45 411	829.4
23	967.5	80 513	679.8	48	989.1	44 939	812.1
24	956.1	77 896	688.4	49	985.1	44 449	745.8
25	964.4	74 476	707.5	50	985.8	43 787	230.1
26	950.1	71 825	719.4	51	991.0	43 165	101.8
27	960.6	68 241	747.2	52	987.9	42 777	44.4
28	971.2	65 552	762.9	53	985.5	42 259	24.7
29	968.5	63 664	775.7	54	977.7	41 646	6.9
30	961.1	61 659	792.6	55	971.2	40 717	1.0
31	969.5	59 260	812.4	56	979.1	39 544	.
32	978.9	57 453	829.0	57	972.8	38 718	.
33	973.2	56 241	840.0	58	968.9	37 665	.
34	979.7	54 734	853.7	59	908.3	36 494	.
35	982.6	53 623	858.3	60	303.9	33 148	.
36	980.6	52 690	861.9	61	436.4	10 074	.
37	986.9	51 668	869.8	62	431.7	4 396	.
38	980.7	50 991	871.7	63	550.6	1 898	.
39	987.5	50 007	875.6	64	276.9	1 045	.
40	989.7	49 382	874.1	65	133.3	289	.
41	985.1	48 873	875.3	66	0.0	39	.
42	989.3	48 145	877.7				.

Tab. 8. Småskolekåren. Verkligt antal lärare v.t. 1928 och beräknat antal av dessa kvarvarande v.t. 1939.

1	2	3	4	5	6	7
Ålder	Vid slutet av vårterminen 1928				Beräknat antal kvarstående vid slutet av v.t. 1939	
	Antal ordinarie lärare	Antal e. o. lärare	Antal vikarier	Hela antalet lärare	av ordinarie	av samtliga
21	2	15	49	66	10.9	42.3
22	22	28	100	150	33.5	100.6
23	62	37	178	277	67.3	188.3
24	161	59	132	352	151.4	242.3
25	273	56	139	468	232.8	331.1
26	423	41	93	557	333.8	400.7
27	404	35	68	507	328.0	378.8
28	432	24	56	512	347.9	390.6
29	453	14	37	504	362.3	391.0
30	434	16	33	483	356.7	382.8
31	405	10	27	442	337.1	359.1
32	430	13	27	470	367.2	389.6
33	450	10	20	480	386.4	403.2
34	431	11	13	455	377.3	388.4
35	459	4	13	476	397.4	408.6
36	442	4	11	457	384.4	393.9
37	477	2	10	489	416.6	425.3
38	439	5	5	449	387.0	391.4
39	432	2	2	436	380.0	381.8
40	445	5	4	454	393.3	396.8
41	422	3	5	430	372.0	376.4
42	421	1	—	422	370.4	370.4
43	388	2	3	393	341.0	343.6
44	359	—	2	361	309.4	311.1
45	301	3	3	307	257.2	259.8
46	290	4	2	296	247.3	249.0
47	315	2	2	319	262.9	264.6
48	307	1	2	310	250.1	251.8
49	305	—	4	309	227.5	230.5
50	257	—	1	258	59.1	59.4
51	277	—	2	279	23.2	23.4
52	248	—	1	249	11.0	11.1
53	238	—	1	239	5.9	5.9
54	215	—	—	215	1.5	1.5
55	191	—	—	191	0.2	0.2
56	184	—	1	185	—	—
57	202	—	—	202	—	—
58	177	—	—	177	—	—
59	164	—	1	165	—	—
60	133	—	3	136	—	—
61	25	—	—	25	—	—
62	8	—	—	8	—	—
63	1	—	—	1	—	—
64	2	—	—	2	—	—
65	1	—	—	1	—	—
S:a	¹ 12 507	² 407	³ 1 050	13 964	8 795.0	9 550.3

¹ Dessutom 2 utan angivet födelseår. — ² Dessutom 4 med F-examen. — ³ Dessutom 36 med F-examen samt 2 övriga och 3 utan uppgivet födelseår.

Tab. 9. Åldersfördelning vid avlagd folkskollärarexamen vårterminerna 1925—1929.

	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	43	53	S:a	
	å r																									
<i>Manliga</i>																										
1925	—	9	65	77	58	48	29	48	37	36	22	11	12	4	8	—	1	1	3	—	—	—	—	1	—	470
1926	—	10	57	57	69	48	33	53	42	37	22	12	8	2	5	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	459
1927	—	7	46	62	57	36	37	51	35	33	33	26	4	6	2	—	2	1	—	—	1	1	—	—	—	440
1928	—	1	39	61	52	55	26	39	33	25	20	19	7	2	5	3	2	1	1	—	—	—	—	—	—	391
1929	—	—	39	59	62	58	31	39	32	22	19	9	8	3	4	3	1	—	1	1	—	—	—	2	1	394
Summa	—	27	246	316	298	245	156	230	179	153	116	77	39	17	24	7	7	3	6	2	1	1	3	1	2	154
<i>Kvinnliga</i>																										
1925	1	13	109	122	54	29	12	4	5	5	5	3	—	2	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	368	
1926	1	11	92	107	52	30	13	12	9	7	5	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	344	
1927	—	6	80	81	70	26	18	11	2	6	2	2	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	308	
1928	—	6	54	71	46	26	12	7	5	2	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	236	
1929	—	1	36	71	61	18	14	6	4	—	2	3	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	219	
Summa	2	37	371	452	283	129	69	40	25	20	17	11	5	2	1	6	2	—	1	—	1	1	—	—	1475	

Medelåldern vid examens avläggande: manliga 24.96 år, kvinnliga 22.77 år.

Anm. Häri ingå icke privata folkskoleseminarierna.

Tab. 10. Folkskolekåren. Avgångsfrekvens bland ordinarie lärare ^{0/00} efter erfarenhet från redovisningsåren 1923—1928.

1	2	3	4	5	6	7
Ålder	Manliga lärare			Kvinnliga lärare		
	Sannolikheten för en ordinarie lärare att stå kvar som ordinarie 1 år	Antal kvarstående som ordinarie efter 1 år av ett visst antal ordinarie lärare	Sannolikheten för en ordinarie lärare att stå kvar som ordinarie ytterligare 11 år	Sannolikheten för en ordinarie lärare att stå kvar som ordinarie 1 år	Antal kvarstående som ordinarie efter 1 år av ett visst antal ordinarie lärare	Sannolikheten för en ordinarie lärare att stå kvar som ordinarie ytterligare 11 år
21	1 000.0	100 000	872.6	1 000.0	100 000	746.5
22	982.9	100 000	867.7	973.3	100 000	731.8
23	979.4	98 290	873.4	973.9	97 330	740.2
24	982.2	96 265	887.8	967.3	94 790	745.4
25	985.5	94 551	897.7	963.2	91 690	759.7
26	986.9	93 180	904.5	976.9	88 316	774.9
27	989.0	91 959	909.6	967.8	86 276	786.8
28	994.2	90 947	913.4	968.6	83 498	807.4
29	988.9	90 420	912.1	975.9	80 876	819.2
30	984.3	89 416	917.0	971.0	78 927	828.3
31	991.5	88 012	925.7	974.1	76 638	846.5
32	994.3	87 264	926.5	980.2	74 653	863.4
33	989.4	86 767	927.4	984.6	73 175	867.6
34	995.5	85 847	932.8	980.7	72 048	871.8
35	993.2	85 461	925.2	985.9	70 657	879.3
36	992.9	84 880	919.5	982.4	69 661	890.3
37	992.5	84 277	918.4	991.9	68 435	898.1
38	993.1	83 645	915.8	993.2	67 881	895.1
39	992.8	83 068	917.9	982.7	67 419	892.2
40	994.2	82 470	913.9	986.7	66 253	891.6
41	993.7	81 992	901.3	992.4	65 372	890.1
42	992.3	81 475	888.6	993.5	64 875	882.5
43	995.3	80 848	878.5	985.0	64 453	875.7
44	995.1	80 468	874.1	989.4	63 486	876.9
45	987.4	80 074	856.0	989.1	62 813	869.4
46	987.1	79 065	846.4	993.2	62 128	856.8
47	991.7	78 045	839.8	991.1	62 016	819.5
48	989.7	77 397	820.4	988.5	61 464	803.8
49	995.4	76 600	764.1	990.0	60 757	711.5
50	988.5	76 248	469.2	982.1	60 149	270.8
51	980.5	75 371	336.1	985.0	59 072	148.5
52	979.7	73 901	221.7	984.0	58 186	78.3
53	981.0	72 401	144.2	985.8	57 255	34.6
54	990.3	71 025	58.0	986.3	56 442	11.7
55	974.5	70 336	2.1	981.0	55 669	.
56	976.4	68 542	.	974.7	54 611	.
57	979.3	66 924	.	954.8	53 229	.
58	968.8	65 539	.	972.1	50 823	.
59	921.8	63 494	.	875.0	49 405	.
60	611.3	58 529	.	376.8	43 229	.
61	708.1	35 779	.	538.5	16 289	.
62	646.8	25 335	.	519.5	8 772	.
63	637.2	16 387	.	434.8	4 557	.
64	394.3	10 442	.	333.3	1 981	.
65	35.7	4 117	.	0.0	660	.
66	0.0	147	.	.	.	.

Tab. 11. Manliga folkskollärare. Verkligt antal manliga folkskollärare v.t. 1928 och beräknat antal av dessa kvarvarande v.t. 1939.

1	2	3	4	5	6	7
Ålder	Vid slutet av vårterminen 1928				Beräknat antal kvarstående vid slutet av v.t. 1939	
	Antal ordinarie lärare	Antal e. o. lärare	Antal vikarier	Hela antalet lärare	av ordinarie	av samtliga
21	—	—	3	3	—	2.6
22	11	2	24	37	9.5	32.1
23	39	10	47	96	34.1	83.8
24	88	19	65	172	78.1	152.7
25	163	16	60	239	146.3	214.6
26	233	31	42	306	210.7	276.8
27	279	23	53	355	253.8	322.9
28	281	20	46	347	256.7	316.9
29	275	27	40	342	250.8	311.9
30	284	14	² 45	343	260.4	314.5
31	300	19	³ 31	350	277.7	324.0
32	334	9	13	356	309.5	329.8
33	284	4	15	303	263.4	281.0
34	328	9	³ 9	346	306.0	322.7
35	275	1	3	279	254.4	258.1
36	295	3	³ 7	305	271.3	280.4
37	281	1	1	283	258.1	259.9
38	260	4	—	264	238.1	241.8
39	231	—	3	234	212.0	214.8
40	249	2	3	254	227.6	232.1
41	241	1	2	244	217.2	219.9
42	216	—	—	216	191.9	191.9
43	212	—	—	212	186.2	186.2
44	178	—	—	178	155.6	155.6
45	182	1	—	183	155.8	156.6
46	158	1	1	160	133.7	135.4
47	168	1	—	169	141.1	141.9
48	152	—	—	152	124.7	124.7
49	138	1	—	139	105.4	106.2
50	150	—	—	150	70.4	70.4
51	143	—	—	143	48.1	48.1
52	123	—	—	123	27.3	27.3
53	111	—	—	111	16.0	16.0
54	103	—	—	103	6.0	6.0
55	102	1	—	103	0.2	0.2
56	96	—	—	96	—	—
57	107	—	—	107	—	—
58	96	1	1	98	—	—
59	93	—	—	93	—	—
60	79	—	—	79	—	—
61	43	—	3	46	—	—
62	37	—	3	40	—	—
63	20	—	1	21	—	—
64	9	—	—	9	—	—
65	2	—	5	7	—	—
66	—	—	2	2	—	—
70	—	—	1	1	—	—
71	—	—	1	1	—	—
S:a	7 449	¹ 221	⁴ 530	8 200	5 698.1	6 359.8

¹ Dessutom 2 utan uppgift om födelseår. — ² Därav 1 dubbelförd. — ³ Därav 1 som är ordinarie, men som även tjänstgjort som vikarie. — ⁴ Dessutom 1 utan uppgift om födelseår.

Tab. 12. Kvinnliga folkskollärare. Verkligt antal kvinnliga folkskollärare v.t. 1928 och beräknat antal av dessa kvarvarande v.t. 1939.

Ålder	Vid slutet av vårterminen 1928				Beräknat antal kvarstående vid slutet av v.t. 1939	
	Antal ordinarie lärare	Antal e. o. lärare	Antal vikarier	Hela antalet lärare	av ordinarie	av samtliga
	21	—	2	4	6	—
22	7	28	44	79	5.1	57.8
23	34	46	84	164	25.2	121.4
24	136	63	² 88	287	101.4	213.9
25	229	67	69	365	174.0	277.3
26	223	36	58	317	172.8	245.6
27	232	42	43	317	182.5	249.4
28	207	24	23	254	167.1	205.1
29	201	27	22	250	164.7	204.8
30	234	16	26	276	193.8	228.6
31	224	18	10	252	189.6	213.3
32	228	11	7	246	196.9	212.4
33	235	9	6	250	203.9	216.9
34	227	9	7	243	197.9	211.8
35	239	7	3	249	210.2	218.9
36	196	2	5	203	174.5	180.7
37	183	4	1	193	168.8	173.3
38	157	1	2	160	140.5	143.2
39	163	1	4	168	145.4	149.9
40	152	1	1	154	135.5	137.8
41	130	—	3	133	115.7	118.4
42	140	2	1	143	123.6	126.2
43	147	—	3	150	123.7	131.4
44	124	2	1	127	108.7	111.4
45	131	—	1	132	113.9	114.8
46	111	—	—	111	95.1	95.1
47	91	—	1	92	74.6	75.4
48	129	—	2	131	103.7	105.3
49	92	—	1	93	65.5	66.2
50	117	—	—	117	31.7	31.7
51	119	1	—	120	17.7	17.8
52	98	1	1	100	7.7	7.8
53	81	—	—	81	2.8	2.8
54	70	—	—	70	0.8	0.8
55	60	1	—	61	—	—
56	72	—	1	73	—	—
57	80	—	—	80	—	—
58	57	1	—	58	—	—
59	78	—	—	78	—	—
60	49	—	3	52	—	—
61	15	—	—	15	—	—
62	7	—	—	7	—	—
63	3	—	—	3	—	—
64	1	—	—	1	—	—
65	—	—	—	—	—	—
66	—	—	2	2	—	—
S:a	5 514	¹ 422	527	6 463	3 940.0	4 671.2

¹ Dessutom 1 utan uppgivet födelseår. — ² Därav 1 dubbelförd.

Tab. 13. Samtliga ordinarie, extra ordinarie och vikarierande lärare, för vilka åldersuppgifter föreligga fördelade efter åldrar vid slutet av v. t. 1928. (Se kol. 7, 8, 10, 11 och 12.)

Å r s k l a s s e r	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13					
	Småskolekåren						Manliga folkskollärare						Kvinnliga folkskollärare																	
	I verkligheten		Om stationära förhållanden rätt		I verkligheten		Om stationära förhållanden rätt		I verkligheten		Om stationära förhållanden rätt		I verkligheten		Om stationära förhållanden rätt		I verkligheten		Om stationära förhållanden rätt		I verkligheten		Om stationära förhållanden rätt		I verkligheten		Om stationära förhållanden rätt			
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
Året efter examens avläggande																														
t. o. m. 30 år	3 876	27.8	3 982	28.5	2 240	27.8	1 299	15.8	2 315	35.8	1 557	24.1	2 240	27.8	1 299	15.8	2 315	35.8	1 557	24.1	2 240	27.8	1 299	15.8	2 315	35.8	1 557	24.1		
31—35 »	2 323	16.6	1 987	14.2	1 634	19.9	1 235	15.1	1 240	19.2	946	14.6	1 634	19.9	1 235	15.1	1 240	19.2	946	14.6	1 634	19.9	1 235	15.1	1 240	19.2	946	14.6		
36—40 »	2 285	16.4	1 799	12.9	1 340	16.4	1 192	14.5	878	13.6	875	13.6	1 340	16.4	1 192	14.5	878	13.6	875	13.6	1 340	16.4	1 192	14.5	878	13.6	875	13.6		
41—45 »	1 913	13.7	1 686	12.1	1 083	12.6	1 153	14.1	685	10.6	827	12.8	1 083	12.6	1 153	14.1	685	10.6	827	12.8	1 083	12.6	1 153	14.1	685	10.6	827	12.8		
46—50 »	1 492	10.7	1 587	11.4	770	9.4	1 104	13.5	544	8.4	790	12.2	770	9.4	1 104	13.5	544	8.4	790	12.2	770	9.4	1 104	13.5	544	8.4	790	12.2		
51—55 »	1 173	8.4	1 487	10.6	583	7.1	1 034	12.6	432	6.7	738	11.4	583	7.1	1 034	12.6	432	6.7	738	11.4	583	7.1	1 034	12.6	432	6.7	738	11.4		
Fr. o. m. 56 »	902	6.4	1 436	10.3	600	7.3	1 183	14.4	369	5.7	730	11.3	600	7.3	1 183	14.4	369	5.7	730	11.3	600	7.3	1 183	14.4	369	5.7	730	11.3		
Summa	13 964	100.0	13 964	100.0	8 200	100.0	8 200	100.0	6 463	100.0	6 463	100.0	8 200	100.0	8 200	100.0	6 463	100.0	6 463	100.0	8 200	100.0	8 200	100.0	6 463	100.0	6 463	100.0	8 200	100.0

Jämförelse mellan det av folkskolinspektörerna år 1926 beräknade antalet tjänster vid folkskolor åren 1927—1929 och det verkliga

r.N	Inspektionsområde	1 9 2 7														
		Beräknat antal			Verkligt antal			Differens			Beräknat antal					
		Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.			
1	Stockholmstraktens	144	8	—	173	9	1	+	29	+	1	+	1	152	7	—
2	Roslagens	193	47	13	200	47	10	+	7	0	—	3	195	47	13	
3	Upplands	194	18	6	200	17	6	+	6	—	1	0	194	17	6	
4	Södermanlands östra	199	12	16	211	12	14	+	12	0	—	2	199	12	15	
5	» västra	230	13	12	225	14	12	—	5	+	1	0	231	13	12	
6	Östergötlands östra	214	42	12	222	42	11	+	8	0	—	1	219	41	10	
7	» västra	206	20	3	207	20	7	+	1	0	+	4	211	18	2	
8	Nordsmålands östra	155	52	7	158	49	6	+	3	—	3	—	158	47	6	
9	» mellersta	153	36	2	161	33	2	+	8	—	3	0	156	35	2	
10	» västra	200	30	8	202	28	8	+	2	—	2	0	206	27	8	
11	Sydsåmålands	179	38	1	179	36	3	0	—	2	+	2	182	37	1	
12	» mellersta	174	26	11	175	24	8	+	1	—	2	—	177	24	11	
13	» östra	229	38	13	137	38	13	—	92	0	0	0	239	38	11	
14	Gotlands	172	6	7	177	5	8	+	5	—	1	+	1	174	6	6
15	Blekinge	245	23	25	249	21	25	+	4	—	2	0	252	23	24	
16	Nordskånes östra	246	11	30	248	10	30	+	2	—	1	0	251	10	26	
17	» västra	336	8	35	343	5	34	+	7	—	3	—	342	8	34	
18	Sydsåmånes östra	250	9	11	256	9	13	+	6	0	+	2	253	9	12	
19	» västra	397	7	73	416	7	57	+	19	0	—	16	410	7	60	
20	Hallands södra	236	23	24	231	28	23	—	5	+	5	—	234	23	25	
21	» norra	183	21	20	187	18	19	+	4	—	3	—	186	17	20	
22	Göteborgstraktens	440	23	61	510	22	49	+	70	—	1	—	478	22	49	
23	Bohusläns	174	41	11	180	41	13	+	6	0	+	2	174	40	11	
24	Dalslands	150	46	6	149	44	6	—	1	—	2	0	150	43	6	
25	Ålvsborgs norra	200	3	1	206	3	1	+	6	0	0	0	201	3	1	
26	» södra	195	7	4	200	6	3	+	5	—	1	—	195	7	2	
27	Skaraborgs södra	193	3	7	192	2	7	—	1	—	1	0	193	3	7	
28	» norra	190	15	6	191	15	5	+	1	0	—	1	191	14	4	
29	Värmlands västra	166	33	1	167	30	1	+	1	—	3	0	171	31	1	
30	» mellersta	227	23	17	230	23	18	+	3	0	+	1	227	22	16	
31	» östra	137	36	12	142	35	12	+	5	—	1	0	136	36	11	
32	Närkes	251	19	32	255	18	31	+	4	—	1	—	256	19	30	
33	Västmanlands västra	184	39	12	188	36	11	+	4	—	3	—	185	35	9	
34	» östra	241	22	14	248	20	15	+	7	—	2	+	247	19	11	
35	Dalarnas södra	146	49	21	154	49	19	+	8	0	—	2	145	48	21	
36	» östra	230	12	23	229	12	25	—	1	0	—	1	231	10	21	
37	» norra	179	30	18	182	30	16	+	3	0	—	2	178	29	16	
38	Gästriklands	204	44	17	210	44	16	+	6	0	—	1	210	44	17	
39	Hälsinglands södra	156	57	39	160	58	38	+	4	+	1	—	160	56	38	
40	» norra	125	105	30	126	108	29	+	1	+	3	—	126	100	29	
41	Medelpads	174	72	2	187	71	2	+	13	—	1	0	176	69	2	
42	Ångermanlands södra	177	76	5	186	70	5	+	9	—	6	0	178	74	3	
43	» norra	100	132	10	100	126	10	0	—	6	0	0	106	129	8	
44	Jämtlands södra	160	91	16	165	85	13	+	5	—	6	—	164	89	11	
45	» norra	131	111	21	141	101	19	+	10	—	10	—	134	104	13	
46	Västerbottens södra	118	116	4	119	118	3	+	1	+	2	—	121	115	4	
47	» mellersta	77	222	8	80	227	8	+	3	+	5	0	79	224	8	
48	» norra	86	161	29	92	163	28	+	6	+	2	—	92	152	25	
49	Norrbottnens södra	68	118	30	68	113	26	0	—	5	—	4	67	115	30	
50	» mellersta	87	84	22	89	84	22	+	2	0	0	0	86	84	21	
51	» norra	107	72	15	108	69	14	+	1	—	3	—	105	68	12	
52	Tornedalens	98	106	36	101	105	34	+	3	—	1	—	117	92	33	
		9 706	2 456	859	9 912	2 400	806	+	206	—	56	—	53	9 900	2 362	774
		13 021			13 118			+ 97			13 036					

Bilaga 2.

lärartjänster vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärarantalet dylika tjänster enligt 1 novembertabellerna.

1 9 2 8						1 9 2 9								
Verkligt antal			Differens			Beräknat antal			Verkligt antal			Differens		
Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.	Sm.	Mf.	Btr.
194	8	—	+ 42	+ 1	—	160	5	—	221	8	—	+ 61	+ 3	—
204	43	10	+ 9	- 4	- 3	202	46	13	210	41	9	+ 8	- 5	- 4
202	16	6	+ 8	- 1	0	195	17	6	203	14	6	+ 8	- 3	0
212	12	14	+ 13	0	- 1	198	12	13	208	12	14	+ 10	0	+ 1
231	13	13	0	0	+ 1	230	13	12	234	14	10	+ 4	+ 1	- 2
233	40	11	+ 14	- 1	+ 1	230	33	9	235	36	11	+ 5	+ 3	+ 2
205	17	5	- 6	- 1	+ 3	212	18	2	218	14	6	+ 6	- 4	+ 4
164	45	5	+ 6	- 2	- 1	163	32	5	164	42	5	+ 1	0	0
164	31	2	+ 8	- 4	0	161	33	2	162	28	2	+ 1	- 5	0
204	25	7	- 2	- 2	- 1	210	25	7	212	25	6	+ 2	0	- 1
185	35	2	+ 3	- 2	+ 1	187	35	1	187	35	2	0	0	+ 1
182	19	8	+ 5	- 5	- 3	181	24	7	184	21	9	+ 3	- 3	+ 2
246	39	10	+ 7	+ 1	- 1	241	37	11	235	39	10	- 6	+ 2	- 1
183	5	7	+ 9	- 1	+ 1	174	4	5	183	5	7	+ 9	+ 1	+ 2
261	19	22	+ 9	- 4	- 2	252	23	23	262	18	19	+ 10	- 5	- 4
251	10	28	0	0	+ 2	253	10	26	251	10	27	- 2	0	+ 1
347	5	32	+ 5	- 3	- 2	345	8	32	349	5	33	+ 4	- 3	+ 1
255	9	13	+ 2	0	+ 1	256	7	11	256	9	14	0	+ 2	+ 3
398	7	70	- 12	0	+ 10	408	7	57	416	7	45	+ 8	+ 0	- 12
236	27	20	+ 2	+ 4	- 5	234	23	25	234	27	18	0	+ 4	- 7
194	18	19	+ 8	+ 1	- 1	188	17	19	191	16	18	+ 3	- 1	- 1
523	22	44	+ 45	0	- 5	500	20	39	506	23	32	+ 6	+ 3	- 7
179	38	13	+ 5	- 2	+ 2	176	39	11	178	39	14	+ 2	0	+ 3
150	44	5	0	+ 1	- 1	154	42	4	153	41	4	- 1	- 1	0
207	3	1	+ 6	0	0	206	3	1	208	3	1	+ 2	0	0
204	5	3	+ 9	- 2	+ 1	197	7	2	203	5	2	+ 6	- 2	0
190	2	8	- 3	- 1	+ 1	193	3	7	195	2	7	+ 2	- 1	0
196	13	4	+ 5	- 1	0	193	14	3	195	11	4	+ 2	- 3	+ 1
169	31	1	- 2	0	0	174	30	1	174	31	1	0	+ 1	0
240	21	19	+ 13	- 1	+ 3	225	21	16	242	21	19	+ 17	0	+ 3
148	32	8	+ 12	- 4	- 3	139	35	11	149	30	9	+ 10	- 5	- 2
262	19	29	+ 6	0	- 1	257	17	29	264	18	28	+ 7	+ 1	- 1
188	33	11	+ 3	- 2	+ 2	188	32	8	185	36	8	- 3	+ 4	0
252	20	13	+ 5	+ 1	+ 2	248	19	10	248	19	13	0	+ 0	+ 3
152	48	19	+ 7	0	- 2	145	47	19	150	46	19	+ 5	- 1	0
233	11	20	+ 2	+ 1	- 1	233	9	20	231	12	19	- 2	+ 3	- 1
179	32	15	+ 1	+ 3	- 1	178	27	14	179	28	14	+ 1	+ 1	0
215	43	17	+ 5	- 1	0	212	44	17	213	42	15	+ 1	- 2	- 2
170	57	38	+ 10	+ 1	0	162	55	37	170	53	36	+ 8	- 2	- 1
134	103	25	+ 8	+ 3	- 4	131	98	27	135	103	24	+ 4	+ 5	- 3
195	68	1	+ 19	- 1	- 1	179	63	2	196	62	1	+ 17	- 1	- 1
194	74	4	+ 16	0	+ 1	178	74	3	190	70	3	+ 12	- 4	0
106	125	8	0	- 4	0	108	126	7	111	122	8	+ 3	- 4	+ 1
161	83	11	- 3	- 6	0	166	88	8	164	79	11	- 2	- 9	+ 3
145	94	15	+ 11	- 10	+ 2	134	100	12	147	94	15	+ 13	- 6	+ 3
125	117	4	+ 4	+ 2	0	126	109	2	128	112	2	+ 2	+ 3	0
86	224	7	+ 7	0	- 1	84	222	7	92	221	6	+ 8	- 1	- 1
93	153	24	+ 1	+ 1	- 1	93	150	24	100	149	25	+ 7	- 1	+ 1
69	113	26	+ 2	- 2	- 4	68	113	28	72	112	26	+ 4	- 1	- 2
88	84	22	+ 2	0	+ 1	84	83	21	87	84	20	+ 3	+ 1	- 1
112	66	11	+ 7	- 2	- 1	104	68	10	117	66	9	+ 13	- 2	- 1
112	95	31	- 5	+ 3	- 2	121	90	33	117	93	31	- 4	+ 3	- 2
10 228	2 316	761	+ 328	- 46	- 13	10 086	2 287	719	10 314	2 253	697	+ 278	- 34	- 22
13 305			+ 269			13 042			13 264			+ 222		

**Sammanställning av folkskolinspektörernas och överlärarnas i städerna
beräkningar rörande ökning eller minskning i antalet lärartjänster fram
t. o. m. år 1939.**

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Inspektionsområde	Folkskollärarna			Småskollärarna				
	På landsbygden	I städerna	Summa av kol. 2 o. 3	På landsbygden			I städerna	Summa kol. 7 o. 8
				Mindre folksk. o. biträdande lärare	Småskola	Summa av kol. 5 o. 6		
1. Stockholmstraktens . . .	+ 26	—	+ 26	— 4	+ 9	+ 5	—	+ 5
2. Roslagens	+ 7	+ 7	+ 14	— 5	— 10	— 15	0	— 15
3. Upplands	+ 20	+ 1	+ 21	— 5	+ 12	+ 7	0	+ 7
4. Södermanlands östra . .	+ 18	+ 2	+ 20	0	+ 8	+ 8	— 6	+ 2
5. > västra . .	+ 11	— 14	— 3	— 4	0	— 4	— 5	— 9
6. Östergötlands östra . . .	+ 19	+ 1	+ 20	— 20	+ 4	— 16	— 10	— 26
7. > västra . .	+ 10	— 8	+ 2	—	+ 5	+ 5	— 8	— 3
8. Nordmälands östra . . .	+ 23	+ 1	+ 24	— 24	+ 3	— 21	— 2	— 23
9. > mellersta .	+ 12	0	+ 12	— 12	0	— 12	— 1	— 13
10. > västra . .	+ 19	— 5	+ 14	— 13	— 1	— 14	— 6	— 20
11. Sydsmälands > . .	+ 25	—	+ 25	—	+ 25	+ 25	—	+ 25
12. > mellersta .	+ 30	0	+ 30	—	+ 25	+ 25	+ 1	+ 26
13. > östra . . .	+ 17	+ 3	+ 20	+ 6	+ 9	+ 15	+ 2	+ 17
14. Gotlands	+ 27	—	+ 27	— 4	+ 22	+ 18	—	+ 18
15. Blekinge	+ 20	0	+ 20	— 20	0	— 20	0	— 20
16. Nordskånes östra	+ 23	0	+ 23	— 25	+ 2	— 23	0	— 23
17. > västra . . .	+ 33	—	+ 33	— 14	+ 6	— 8	—	— 8
18. Sydskaånes östra	+ 21	+ 4	+ 25	— 16	+ 3	— 13	0	— 13
19. > västra . . .	+ 9	+ 72	+ 81	— 5	+ 5	0	0	0
20. Hallands södra	+ 12	+ 8	+ 20	— 6	0	— 6	— 2	— 8
21. > norra	+ 25	+ 1	+ 26	— 5	+ 1	— 4	— 3	— 7
22. Göteborgstraktens	+ 27	— 3	+ 24	— 18	— 3	— 21	— 7	— 28
23. Bohusläns	+ 7	0	+ 7	— 2	+ 4	+ 2	0	+ 2
24. Dalslands	+ 8	—	+ 8	— 2	+ 8	+ 6	—	+ 6
25. Älvsborgs norra	+ 26	— 1	+ 25	—	+ 4	+ 4	— 1	+ 3
26. > södra	+ 10	+ 4	+ 14	—	+ 5	+ 5	+ 5	+ 10
27. Skaraborgs södra	+ 11	+ 4	+ 15	—	+ 7	+ 7	+ 1	+ 8
28. > norra	+ 20	+ 4	+ 24	— 9	+ 2	— 7	0	— 7
29. Värmlands västra	+ 17	+ 1	+ 18	— 3	+ 27	+ 24	+ 2	+ 26
30. > mellersta . .	+ 13	0	+ 13	— 2	+ 10	+ 8	+ 2	+ 10

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Inspektionsområde	Folkskollärarna			Småskollärarna				
	På landsbygden	I städerna	Summa av kol. 2 o. 3	På landsbygden			I städerna	Summa kol. 7 o. 8
				Mindre folksk. o. biträdande lärare	Småskola	Summa av kol. 5 o. 6		
31. Värmlands östra	+ 5	+ 2	+ 7	—	+ 2	+ 2	— 2	0
32. Nerkes	+ 7	+ 10	+ 17	— 5	— 5	— 10	—	— 10
33. Västmanlands västra . .	+ 6	+ 1	+ 7	— 21	— 6	— 27	— 1	— 28
34. » östra	+ 21	— 10	+ 11	— 17	0	— 17	— 6	— 23
35. Dalarnas södra	+ 9	— 2	+ 7	— 9	0	— 9	— 2	— 11
36. » östra	+ 8	— 1	+ 7	0	— 4	— 4	0	— 4
37. » norra	+ 20	—	+ 20	— 20	0	— 20	—	— 20
38. Gästriklands	+ 6	0	+ 6	— 7	+ 1	— 6	0	— 6
39. Hälsinglands södra . . .	+ 50	+ 1	+ 51	— 20	+ 7	— 13	— 3	— 16
40. » norra	+ 20	— 4	+ 16	— 39	+ 9	— 30	— 2	— 32
41. Medelpads	0	0	0	0	0	0	0	0
42. Ångermanlands södra . .	+ 33	+ 2	+ 35	— 15	+ 3	— 12	0	— 12
43. » norra	+ 14	+ 1	+ 15	—	+ 2	+ 2	0	+ 2
44. Jämtlands södra	+ 35	0	+ 35	— 10	+ 20	+ 10	0	+ 10
45. » norra	+ 20	—	+ 20	— 17	+ 4	— 13	—	— 13
46. Västerbottens södra . . .	+ 40	—	+ 40	— 30	+ 10	— 20	—	— 20
47. » mellersta . .	+ 39	—	+ 39	— 27	+ 14	— 13	—	— 13
48. » norra	+ 43	+ 1	+ 44	— 23	+ 8	— 15	+ 2	— 13
49. Norrbottens södra	+ 8	+ 2	+ 10	— 10	+ 11	+ 1	0	+ 1
50. » mellersta . .	+ 20	+ 3	+ 23	0	0	0	0	0
51. » norra	+ 15	—	+ 15	— 16	+ 8	— 8	—	— 8
52. Tornedalens	+ 39	0	+ 39	— 13	+ 4	— 9	0	— 9
Summa	+ 1 004	+ 88	+ 1 092	— 511	+ 280	— 231	— 52	— 283
Stockholm	—	— 226	— 226	—	—	—	+ 152	+ 152
Göteborg	—	— 48	— 48	—	—	—	— 61	— 61
Summa summarum	+ 1 004	— 186	+ 818	— 511	+ 280	— 231	+ 39	— 192

De i tabellen iniflutna siffrorna ha i åtskilliga fall icke direkt angivits av de utfrågade myndigheterna utan äro resultat av en bearbetning av de lämnade uppgifterna. Särskilt gäller detta en del av de från städerna komma rapporterna. Flera av de härifrån stammande siffrorna äro kombinerade med ett »möjlig», »kanske», »på sin höjd», o. s. v., ett vanligt uttryckssätt är »1 å 2», »3—6». Vid tabellens uppgörande ha i sådana fall de siffror upptagits, som förefallit att vara mest sannolika. Då somliga myndigheter — ehuru ett fåtal — ej ansett sig kunna utsträcka sina beräkningar ända fram t. o. m. 1939 utan beräknat för en kortare period, exempelvis t. o. m. 1935, har man fått nöja sig med resultaten härav. Då i några fall vid uträkningen av lärarbehovet skillnad ej gjorts mellan återbesättandet av gamla tjänster och nyas tillkomst, har det sannolika antalet nya tjänster måst beräknas, så gott sig göra låtit. Somliga uppgifter ha varit så svävande, att de ej kunnat medtagas. Att samtliga detaljsiffror äro approximativa, kan ej nog starkt betonas, men å andra sidan torde slutsiffrorna giva en sannolik föreställning om utvecklingen under de närmaste åren framåt.

Den praktiska lärarutbildningen vid småskoleseminarierna.

För att vinna kännedom om den praktiska lärarutbildningen vid småskoleseminarierna ha de sakkunniga infordrat uppgifter från rektorerna vid samtliga dessa läroanstalter, dels rörande antalet undervisningsövningar, som varje elev i de särskilda klasserna erhållit i olika ämnen under de läsår, då elevantalet varit högst, lägst och för läsåret 1928—1929, dels angående antalet heldagsbesök och serieövningar för varje elev. Enär i fråga om beräkningen av antalet undervisningsövningar olika grunder tillämpats vid skilda seminarier och i övrigt den praktiska utbildningen företedde synnerligen stora variationer, infordrades sedermera kompletterande upplysningar från en del seminarier. Det är med stöd av dessa upplysningar, ett omsorgsfullt studium av årsredogörelser och arbetsordningar, omfattande tiden 1920—1930, och samtal med lärarpersonalen under de sakkunnigas besök vid de olika läroanstalterna, som följande överblick vunnits av den praktiska lärarutbildningen vid småskoleseminarierna.

I. Olika seminarietyper i fråga om organisationen.

Den praktiska lärarutbildningen företer ganska stora skiljaktigheter vid de olika småskoleseminarierna. Främst beror detta förhållande därpå, att ifrågasvarande seminarier icke utgöra någon enhetlig typ i organisatoriskt avseende. Några seminarier utbilda blott en seminarieklasse i sänder, andra hava två klasser samtidigt, och 3 av statens seminarier äro treklassiga. Samma olikheter finnas beträffande antalet övningsskoleavdelningar. Vid några seminarier har man blott en övningsskoleavdelning att tillgå, vid de flesta finnas två. Men skiftningarna i övningsskolans organisation äro ännu större. Vid de seminarier, som endast hava en avdelning, utgöres denna av en småskoleavdelning av b_1 -typ. Men vid seminarierna med två övningsskoleavdelningar kunna dessa bestå antingen av två småskoleavdelningar av b_1 -typ, av två småskoleavdelningar av a -typ eller av en småskoleavdelning och en folkskoleavdelning, båda av b_1 -typ. Det finnes emellertid även seminarier med en småskoleavdelning av b_1 -typ och en folkskoleavdelning av b_2 -typ (klasserna 3—6).

Följande schematiska framställning lämnar dels en överblick av de olika seminarietyperna och dels de olika seminariernas fördelning på dessa.

I.

Seminarier med 1 seminarieklasse.

1. En småskoleavdelning (kl. 1—2), b_1 .
Uppsala, Malmköping, Kalmar, Skara, Uddevalla.
2. Två småskoleavdelningar,
  - a. utgörande 2 a -avdelningar,
Göteborg,
  - b. utgörande 2 b_1 -avdelningar,
Jönköping.

II.

Seminarier med 2 seminarieklasser.

1. En småskoleavdelning (kl. 1—2), b₁.
Halmstad, Växjö, Kristinehamn, Örebro, Västerås.
2. Två småskoleavdelningar (1—2) (1—2) (b₁ + b₁).
Lund, Linköping.
3. En småskoleavdelning, b₁, och en folkskoleavdelning.
  - a. Folkskoleavdelningen består av klasserna 3—4.
Bollnäs, Östersund, Härnösand, Falun, Borås.
  - b. Folkskoleavdelningen består av klasserna 3—6.
Hagaström.

III.

Seminarier med 3 seminarieklasser.

En småskole- och en folkskoleavdelning (B2-typ).
Murjek, Lycksele, Haparanda.

II. Första seminarieklassens praktiska utbildning.

I fråga om första seminarieklassens gruppövningar heter det i undervisningsplanen för småskoleseminarierna av den 30 juli 1920:

»Höstterminen: I samband med undervisningen i pedagogik ställda besök i övningsskolan dels av hel klass eller grupp, en veckotimme, dels av enskilda elever, för varje elev sammanlagt minst 2 dagar under terminen.

Vårterminen: — — — Undervisningsövningar i företrädesvis läsning, skrivning och räkning för grupper av elever, i medeltal för terminen 1 veckotimme (2 veckotimmar under varje övningsperiod) för varje grupp om högst 15 elever.»

I anvisningarna heter det vidare: »Det förutsättes, att vid gruppövningarna klassen med hänsyn till övningsskolans ringa omfattning (b-form, till viss utsträckning uppdelbar i två årsklasser, a-form, eller i två parallella skolor, b-form) i regel icke kan uppdelas i mer än två grupper, vilkas elevantal således blir 14 eller 15. Därest övningsskolan jämväl omfattar någon klass av den egentliga folkskolan, torde dock en uppdelning av seminarieklassen i flera än två grupper kunna ske.»

Undervisningarna försiggå under vårterminen, och de fördelas på 3-veckorsperioder. 6 sådana torde vara att räkna med under vårterminen. Under en period har den ena halvklassen gruppövning, den andra icke, och växling mellan grupperna bör ske varje period. Varje grupp har under övningsperioden 2 övningstimmar i veckan. Vid gruppövning delas en lektion mellan två elever, så att varje elev under terminen får minst 2 lektionstillfällen. I klass I måste den halvklass, som har gruppövning, under övningsperioden befrias från 2 veckotimmar på annat håll. Närmast rekommenderas ämnet naturkunnet till uppdelning.

Enligt dessa anvisningar få alltså eleverna icke några undervisningsövningar under hela sin första termin vid seminariet. De få endast auskultera i övningsskolan, dels hela klassen samtidigt, dels gruppvis, dels ock en elev ensam. Först under vårterminen börja undervisningsövningarna.

Om undervisningsplanen helt följes, få eleverna ett ganska litet antal undervisningsövningar. De inskränkas till en tidrymd av 18 veckor, under varje vecka äro blott 2 timmar anslagna därtill, och då varje elevlektion omfattar

hälften av en 45-minuterslektion, erhålla 4 elever undervisningsövningar under en vecka. Med 18 veckor blir det inalles 72 lektioner, som kunna hållas av hela antalet elever i klass I under vårterminen. Om klassen har 30 elever, får alltså varje elev i medeltal 2.4 lektioner.

Den tid av 18 veckor, som anslagits till undervisningsövningar under vårterminen, torde få betraktas som ett maximum. Terminen omfattar visserligen 21 veckor, men därifrån bortgå dagar till skrivning, lov, upprop och en del timmar till de handledande lärarnas mönsterlektioner. Dessutom måste tid frånräknas för påsk- och pingstlov samt för inträdesprövningar och examen. Alla dessa reduceringsmoment motsvara sammanlagda en tid av minst 2 veckor. Vid några seminarier räknar man med att 3, vid andra att 4 veckor bortgå för sagda ändamål. På grund av den korta tid, som sålunda kan förfogas över till gruppövningar, har man vid flera seminarier vidtagit den anordningen, att första klassens elever få börja dessa övningar redan under höstterminen. Då undervisandet förutsätter en viss grund av pedagogisk och metodisk kunskap, hava undervisningsövningar endast kunnat försiggå under den senare delen av terminen. Vid några seminarier har man blott låtit en eller annan mera försigkommen elev undervisa, vid andra har man börjat de egentliga gruppövningarna ganska tidigt. Högsta antalet veckor, som man sålunda tagit i bruk för undervisningsövningar under höstterminen, synes ha varit 14; i övrigt varierar antalet avsevärt (6—12 veckor). Vid ett seminarium har man låtit eleverna undervisa endast i gymnastik under höstterminen, vid andra seminarier har man förlagt gruppövningar till nämnda termin blott under de läsår, då elevantalet varit osedvanligt stort. För att giva eleverna ett tillräckligt antal lektioner har man även vidtagit andra åtgärder. Om t. ex. helgdag eller dag för uppsatsskrivning infaller på lektionsdag, kunna de lektioner, som då skola hållas, framflyttas till följande dag. Ett annat sätt att förhindra, att skrivningarna reducera antalet praktiklektioner, är, att man förlägger de förra allenast till sådana veckodagar, på vilka inga undervisningsövningar förekomma.

I fråga om antalet praktiktimmar, som är anslaget till första klassens undervisningsövningar, ha seminarierna i allmänhet följt undervisningsplanens anvisningar och ha sålunda 2 veckotimmar upptagna för detta ändamål. Några få seminarier ha blott 1 veckotimme, medan andra ökat antalet till 3, 6 eller 7.

De 45-minuterslektioner, som äro anslagna till undervisningsövningar, äro i regel uppdelade på 2 lektioner, d. v. s. 2 elever hålla lektioner efter varandra under samma timma. Endast några få undantag förekomma, i det att vid ett par seminarier första klassens alla praktiklektioner äro 45- eller 30-minuterslektioner och vid några andra seminarier undervisningsövningarna i vissa ämnen, såsom hembygds kunskap eller gymnastik, utgöra 45-minuterslektioner.

Även i fråga om klassens indelning i grupper ha seminarierna följt undervisningsplanens anvisningar, med undantag av några få seminarier, där klassen, till följd av ringa elevantal, icke är uppdelad.

Vid vissa seminarier har man inrättat arbetsordningen så, att klassens båda grupper samtidigt kunnat praktisera i övningsskolan. Då denna senare bestått av 2 avdelningar, t. ex. dubbla småskoleavdelningar, eller en småskole- och en folkskoleavdelning, ha eleverna fått undervisa i b_1 -avdelningar. Vid de seminarier åter, där man endast haft en övningsskoleavdelning till sitt förfogande, har man uppdelat denna i 2 a-klasser. Ungefär lika stort är det antal seminarier, där man endast låter 1 grupp hava undervisningsövningar under en viss period, 2, 3 eller 4 veckor, medan den andra gruppens elever samtidigt sysselsätts med annat arbete eller, under en eller ett par timmar, äro fria. Efter periodens slut växla grupperna, så att den andra gruppen övertager praktiken.

På grund av de olika anordningar i ovannämnda hänseende, som vidtagits vid seminarierna, blir antalet lektionstillfällen för eleverna högst varierande. Om man inskränker elevernas undervisningsövningar till 18 veckor under vårterminen, anslår blott en timma i veckan till detta ändamål, låter hela klassen utgöra en grupp och varje lektion omfatta 45 minuter, få eleverna sammanlagt endast 18 lektionstillfällen under läsåret. Använder man däremot utom vårterminen även t. ex. 12 veckor av höstterminen till gruppövningar (= 30 veckor), anslår 7 timmar i veckan därtill, låter 2 grupper arbeta samtidigt i övningsskolan och alla lektioner vara halvtimmeslektioner, så når man upp till 840 lektionstillfällen under läsåret. Dessa båda exempel ha ett rent teoretiskt intresse, ty de visa, vilka stora möjligheter som förefinnas att genom organisatoriska åtgärder utöka antalet undervisningsövningar. I verkligheten kan det icke bliva tal om dylika ytterligheter. I det förra fallet skulle eleverna få ett alltför ringa antal lektioner, i det senare skulle deras krafter icke räcka till. Granskar man emellertid de praktiskmöjligheter, som enligt uppgifter från småskoleseminariernas rektorer beretts eleverna, så frapperas man dock av de stora differenserna. Lägsta antalet undervisningsövningar i klass I utgjorde 24 (Östersunds seminarium läsåret 1928—29, 12 elever med 2 lektioner vardera), högsta antalet 390 (Lunds seminarium läsåret 1922—23, 30 elever med 13 lektioner vardera). Att ur rektorernas statistiska uppgifter beräkna medeltalet för antalet gruppövningar per elev erbjuder vissa svårigheter, först och främst av den anledningen, att medeltalet ställer sig helt olika, om klassen har flera eller färre elever. Därtill kommer, dels att vid 3 seminarier använts beräkningsgrunder, som äro olika dem, som använts vid de övriga seminarierna, dels att vissa seminarier genomgående uppvisa så starkt avvikande tal i jämförelse med det stora flertalet, att man, om de medräknas, icke kan vinna en klar uppfattning om de normala förhållandena i detta avseende. Om de 3 seminarierna frånräknas, utgör medeltalet för de övriga, då klasserna hade det högsta elevantalet (i medeltal 26 pr klass) 4.4, då de hade det lägsta antalet (i medeltal 14 pr klass) 5.2 samt läsåret 1928—29 (i medeltal 16 pr klass) 5.6. Uppdelas åter dessa senare seminarier i två grupper, så att till den ena räknas de 4, som uppvisa synnerligen höga tal, och till den andra de övriga seminarierna, blir medeltalet i fråga om den förra gruppen: med högsta elevantalet (i medeltal 28) 10.5, med lägsta elevantalet (i medeltal 15) 12.5 samt läsåret 1928—29 (i medeltal 15) 11 gruppövningar pr elev. För den seminariegrupp däremot, som har att uppvisa mera normala lektionsantal, blir medeltalet: med högsta elevantalet (26 pr klass) 3.2 med lägsta elevantalet (13 pr klass) 3.8 och läsåret 1928—29 (14 pr klass) 3.8.

Beträffande ämnena, i vilka första klassens elever undervisa, har man i allmänhet följt undervisningsplanens anvisningar och låtit elevernas undervisning endast omfatta ämnena modersmålet och räkning. Vid ett par seminarier förekommer dock allenast undervisning i modersmålet, och vid en del andra undervisas även i kristendom, hembygdskunskap och sång på detta stadium.

Vid statens treåriga seminarier spela ej gruppövningarna i första klassen samma roll som vid de treåriga. Vid ett av seminarierna förekomma icke gruppövningar i denna klass, och vid de båda andra endast åhöra eleverna undervisningen i övningsskolan eller biträda med enklare uppgifter.

Jämte gruppövningarna förekomma under vårterminen heldagsbesök, då eleven under en hel dag följer arbetet i en klass i övningsskolan. Varje elev skall enligt undervisningsplanen hava minst 3 dylika heldagsbesök, varvid hon, i den mån vederbörande lärare finner lämpligt, får biträda vid barnens handledning och undervisning. Även heldagsbesökens antal skiftar avsevärt vid seminarierna. Högsta antalet är 16, lägsta 3 och medeltalet pr elev omkring 8. Högsta antalet för samtliga elever under ett läsår utgör 360 (med 24 ele-

ver i klassen och 15 heldagsbesök pr elev), lägsta 27 (med 9 elever och 3 heldagsbesök) och medeltalet 146, beräknat efter förhållandena vid alla småskoleseminarierna i riket.

III. Andra seminarieklassens praktiska utbildning.

Undervisningsövningarna försiggå i andra klassen under hela läsåret. De fördelas, enligt undervisningsplanen, i 3- eller 6-veckorsperioder, högst 12 av förra slaget och högst 6 av det senare. Varje grupp bör under övningsperioden hava 10 övningstimmar i veckan. Vid uppgörandet av arbetsordningen rekommenderas att koncentrera gruppövningarna på ett färre antal av veckans dagar. I andra klassen bör i regel eleven få en hel lektion för sin räkning och, om förhållandena i övrigt göra det lämpligt, två lektioner i följd i samma ämne. Alla småskolans undervisningsämnen böra upptagas vid gruppövningarna.

Klassen indelas i 2 grupper, av vilka den, som har gruppövning, befrias från 10 veckotimmar på annat håll. Den halvklass, som har övningsperiod, kan sålunda under tiden befrias från undervisning i naturkunnighet och hushållsgöromål, vilka tänkts läsas med halv klass, men har undervisning i slöjd under 3 veckotimmar. Den halvklass åter, som ej har gruppövning, läser naturkunnighet, arbetar i skolköket och har slöjdundervisning 2 veckotimmar. En annan tänkbar anordning är, att den halvklass, som har övningsperiod, under tiden är befriad från slöjd och hushållsgöromål, som i sin helhet förlägges till andra halvklassen. Vill man undvika periodläsning, där sådan av lokala skäl ej är lämplig, påpekar undervisningsplanen den anordningen, att vardera gruppen under varje period kan erhålla 5 veckotimmars praktisk övning, d. v. s. att båda grupperna praktisera samtidigt.

Enligt ovanstående anvisningar försiggå alltså undervisningsövningarna i andra klassen under en tid av högst 36 veckor med 10 veckotimmar och med i regel endast en elev under varje lektion. Sålunda stå till elevernas förfogande 360 undervisningsövningar under läsåret. Med 30 elever i klassen blir det 12 övningar per elev.

Läsåret synes vid så gott som alla seminarierna omfatta en tid av 38 veckor. Såsom redan påvisats, torde från vårterminen bortgå c:a 2 veckor, varför endast 19 effektiva läsveckor stå till seminariernas disposition under denna termin. Även från höstterminens 17 veckor bortgå en del dagar för undervisningen, nämligen dagar till upprop och avslutning, skriv- och lovdagar och därjämte en del timmar till lärarnas mönsterlektioner. Inalles torde terminen på så sätt reduceras med omkring 2 veckor, och återstå alltså 15 effektiva arbetsveckor för elevernas undervisningsövningar. Sammanlagda antalet för hela läsåret skulle bli 34 veckor. De flesta seminarier räkna emellertid med 35 eller 36 veckor, en del med mellan 30—34. Seminariet i Göteborg, vars läsår omfattar 39 veckor, beräkna 37 praktikveckor, och seminariet i Lycksele räknar med endast 30 praktikveckor, varav dock var tredje upptages av s. k. »föreläsande lektioner» eller mönsterlektioner, varför här elevernas undervisningsövningar inskränkas till en tid av 20 veckor.

Antalet timmar, som på seminariernas arbetsordningar anslagits åt undervisningsövningar, växlar mellan 3—11. Flertalet har 5 veckotimmar anslagna till undervisningsövningar. Dessutom kan det förekomma, att en eller annan timma utom de på schemat angivna användes till praktiska övningar.

Andra klassen brukar, liksom första, vara indelad i 2 grupper, med några få undantag. Så tillämpas exempelvis vid Linköpings seminarium den ordningen, att klassen vid undervisningsövningar i gymnastik och sång är odelad, i teckning och under en modersmålstimma delad i halvklass och vid de övriga

undervisningsövningarna delad i 4 grupper. På grund av ringa elevantal plägar ibland vid en del seminarier hela klassen utgöra en grupp, och stundom förekommer ett större antal grupper, då elevantalet ökas. Antalet elever i grupperna har därför kunnat vara synnerligen olika under olika år vid samma seminarium. Högsta antalet har vid de flesta seminarier utgjort 13—15, men såväl högre som lägre tal ha förekommit.

Vid 5 seminarier utgöra alla undervisningsövningarna heltimmaslektioner (att observera är dock, att vid Uppsala seminarium varje hellektion omfattar blott 30 minuter), vid 8 seminarier endast halvtimmaslektioner, med undantag för något enstaka ämne, medan vid de övriga seminarierna en del äro hel-, en del halvtimmaslektioner i rik växling beträffande proportionerna.

Samma växling råder i andra avseenden. Sålunda arbeta vid några seminarier båda grupperna samtidigt i övningsskolan, medan vid andra grupperna växla i perioder, omfattande 2 à 3 veckor. Är det senare fallet, sysselsättes den grupp, som under ifrågavarande period icke har praktik, med annat arbete under den andra gruppens praktiktimmor, eller ock kan den vara fri under en eller flera av ifrågavarande timmar.

Det antal undervisningsövningar, som eleverna erhålla per vecka, blir givetvis helt olika alltefter de anordningar, som vidtagas vid skilda seminarier. Om man bortser från ett par av statens treåriga seminarier, vilka förlägga större delen av den praktiska utbildningen till det tredje läsåret och därför inskränka andra klassens undervisningsövningar till 6—7 i veckan, så utgör för de övriga seminarierna minimiantalet 10, medan maximiantalet utgör 24. I förra fallet kunna t. ex. 5 veckotimmar vara anslagna till undervisningsövningar, båda grupperna arbeta samtidigt i övningsskolan, och lektionerna utgöra heltimmaslektioner. Samma resultat nås med 10 veckotimmars praktik och 2 grupper med växling periodvis, eller med 6 veckotimmar, varav 4 äro halvlektioner med 2 elever per timma och de 2 andra timmarna äro hellektioner, således med 1 elev per timma. Även maximitalet, 24 undervisningsövningar i veckan, uppnås med 6 veckotimmar, men då arbeta båda grupperna samtidigt, och samtliga undervisningslektioner äro halvtimmaslektioner. Då man vid ifrågavarande seminarium räknar med 36 praktikveckor per läsår, uppnår man för läsåret det höga talet av 864 lektionstillfällen för samtliga elever. Därvid är emellertid att märka, att eleverna i verkligheten göra heltimmaslektioner, då de under första delen av lektionen undervisa den ena klassen t. ex. i modersmålet, medan den andra klassen har s. k. tyst övning, och under senare halvdelen undervisa den andra klassen exempelvis i räkning, medan den första i sin tur har tyst övning. Eleven får alltså under denna lektion en undervisningsövning i modersmålet och en i räkning, ehuru det blir en hellektion. Betraktar man emellertid en sådan lektion som hellektion, så följer därmed, att antalet 864 lektionstillfällen måste delas med hälften och alltså reduceras till 432. Minimitalet beträffande landstingsseminarierna är 320, då man har 10 lektionstillfällen i veckan och räknar med 32 praktikveckor. Beträffande medeltalet för andra klassens gruppövningar råda samma förhållanden som i fråga om första klassen. Av samma skäl, som redan angivits, måste man bortse från 3 seminarier, vilka använt andra beräkningsgrunder än de övriga. Medeltalet för de övriga blir: med det högsta elevantalet i klassen (i medeltal 30 elever) 18, med det lägsta antalet (15 per klass) 26.1 och läsåret 1928—29 (18 per klass) 24.1. Uppdelas dessa seminarier i 2 grupper, av vilka den ena, bestående av 5 seminarier, företer betydligt högre tal än det stora flertalet, vilka hänföras till den andra gruppen, utgör medeltalet för den förra, då elevantalet var högst (i medeltal 29 elever per klass) 25, då det var lägst (17 elever per klass) 37.6 och läsåret 1928—29 (21 per klass) 35.6. För de övriga seminarierna utgör medeltalet:

då elevantalet var högst (30 per klass) 14.8, då det var lägst (14 per klass) 21.4 och läsåret 1928—29 (17 per klass) 18.8.

Att antalet lektionstillfällen företer så stora variationer, som fallet är, beror till stor del därpå, att proportionen mellan hel- och halvtimmaslektioner är högst olika vid skilda seminarier. Ett seminarium, där endast halvtimmaslektioner förekomma, kan ju uppvisa ett dubbelt så stort antal lektionsmöjligheter, som om varje lektion omfattat en heltimme. Då detta förhållande på sätt och vis verkar förryckande i fråga om beräkningarna av medeltalen på lektionerna, ha de av rektorerna lämnade uppgifterna omräknats, så att samtliga halvtimmaslektioner förvandlats till heltimmaslektioner efter den proportion, som enligt meddelande från rektorerna förekommit vid de olika seminarierna. Om man alltjämt bortser från de 3 förut angivna seminarierna, skulle de medeltal, som sålunda uträknats, te sig på följande sätt: då klasserna haft högsta antalet elever (i medeltal 30 per klass) 12.2, då de haft det lägsta antalet (15 per klass) 17.3 och läsåret 1928—29 (18 per klass) 15.9.

Vid de flesta småskoleseminarier erhålla eleverna undervisningsövningar i samtliga i småskolan förekommande ämnen. Vid några förekomma icke gruppövningar i övningsämnena, medan vid andra, där man har en folkskoleavdelning i övningsskolan, eleverna även få undervisa i historia, geografi och naturkunnsighet.

Andra klassens gruppövningar vid statens treåriga seminarier äro i stort sett anordnade så som vid landstingsseminarierna, ehuru antalet undervisningsövningar är något lägre.

Heldagsbesöken äro i allmänhet flera per elev i andra klassen än i första. De variera mellan 4 och 15 vid landstingsseminarierna och uppgå vid ett av de treåriga statsseminarierna till 18. Medelantalet vid samtliga seminarier utgör 8. Under heldagsbesöken får en elev i 2 å 3 dagar i rad följa arbetet i en övningsskoleavdelning. Hon får därvid biträda läraren vid barnens handledning och kan även få sköta någon del av undervisningen, om läraren finner så vara lämpligt. Under något av de sista heldagsbesöken får hon på egen hand sköta undervisningen en hel dag, eventuellt med undantag för de timmar, då annan elev har undervisningsövning i klassen. Vid ett och annat seminarium få eleverna under 2 dagar sköta undervisningen på eget ansvar.

I andra klassen förekomma dessutom serieövningar, för varje elev 3 undervisningstimmar i ett ämne eller i vartdera av 2 ämnen. Därunder får eleven sköta undervisningen i ett visst ämne i en övningsskoleavdelning under 3 timmar. Vid flertalet seminarier erhålla eleverna endast en serie, omfattande 3 lektioner. Vid 5 seminarier få eleverna 2 serier, vid ett 3 å 4, under det att inga serieövningar förekomma vid 4 seminarier. Det sistnämnda är även förhållandet vid samtliga statens treåriga seminarier.

IV. Tredje seminarieklassens praktiska utbildning.

Det är endast vid statens seminarier i Lycksele, Haparanda och Murjek, som en tredje klass förekommer. Till gruppövningar äro på seminariets schema anslagna 7 timmar vid Lycksele och Murjeks och 6 timmar vid Haparanda seminarium. Vid de båda förstnämnda seminarierna är i regel klassen indelad i 2 grupper, vid Haparanda seminarium i 3 grupper under 2 veckotimmar, i 2 grupper under de övriga 4 veckotimmarna. Under de sista åren, då elevantalet varit större, har tredje klassen under alla veckotimmar varit uppdelad i 3 grupper vid det senare seminarieret. Medan i Lycksele och Haparanda grupperna samtidigt ha undervisningsövningar under alla veckotimmar, som därtill äro anslagna, är detta fallet i Murjek endast under 2 veckotimmar, under det att blott en grupp har praktik under de övriga 5 timmarna, med växling period-

vis. Vid Lycksele seminarium äro alla undervisningsövningarna heltimmaslektioner, vid Haparanda seminarium 11 hel- och 3 halvtimmaslektioner, vid Murjeks seminarium 8 hel- och 1 halvtimmaslektion. Antalet undervisningsövningar i veckan kommer på grund av dessa olika anordningar att ställa sig olika vid de 3 seminarierna. I Murjek får man 10, i Lycksele 14 och i Haparanda 17 veckotimmars undervisningsövningar. Vid Lycksele seminarium är under en treveckorsperiod vid övningsskolan organiserad en mindre folkskola av D 1-typ, i vilken gruppövningar i viss omfattning förekomma.

Under tredje klassens gruppövningar få eleverna undervisa i samtliga i småskolan och folkskolan förekommande ämnen.

Antalet heldagsbesök varierar mellan 9—18. I regel har varje elev erhållit 2 serieövningar. Vid Lycksele och Murjeks seminarier har serien omfattat 3 lektioner, vid Haparanda seminarium 4.

V. Övningsskolan och den praktiska utbildningen.

Enligt undervisningsplanen för småskoleseminarierna kommer övningsskolans belastning med gruppövningar att bliva 10 veckotimmar under höstterminen och 12 under vårterminen. Härtill kommer heldagsbesök och serieövningar. Av de förra kan man, när det är fråga om övningsskolans belastning, endast medräkna de timmar, då eleverna ha klassen helt i sin egen hand, enär vid de övriga heldagsbesöken lärarinnan i huvudsak själv sköter undervisningen. Då undervisningsplanen föreskriver full tjänstgöring under en dag för varje elev i andra klassen, då en dag i allmänhet omfattar 4 lektionstimmar och seminarieklassen beräknas ha 30 elever, måste således anslås 120 timmar till dessa elevernas övningar. Om de fördelas på de 36 praktikveckor, som undervisningsplanen räknar med, upptagas 3.3 timmar i veckan av dylika övningar. Beträffande serieövningarna föreskriver undervisningsplanen 3 timmar i ett ämne för varje elev eller i vartdera av 2 ämnen. Med 30 elever i klassen komma dessa övningar att utgöra tillsammans i förra fallet 90 timmar, i senare 180. Fördelade på 36 veckor medföra de en belastning på övningsskolan av 2.5 respektive 5 veckotimmar. Den totala belastningen skulle alltså utgöra under höstterminen 15.8 respektive 18.3, under vårterminen 17.8 resp. 20.3 veckotimmar. Det antal lektionstillfällen, som enligt nämnda anordningar kunde beredas en elev under hennes tvååriga lärotid, skulle utgöra 14 gruppövningar, därav 2 halv- och 12 heltimmaslektioner, ett heldagsbesök med full tjänstgöring samt 3—6 timmars serieövningar. Undervisningsplanen nämner visserligen även om frivilliga undervisningsövningar, vilka kunna anordnas för elever i andra klassen, vilka finna sig därav vara i behov, men då dessa måste betraktas mera såsom liggande utanför den reguljära praktiken, ha de här lämnats ur räkningen.

Uppenbarligen har man vid de flesta seminarier funnit det i undervisningsplanen föreslagna antalet lektionstillfällen vara för litet, eftersom rapporterna från rektorerna i allmänhet meddela betydligt högre tal. Under de exceptionella förhållanden, som varit rådande de senare åren i fråga om elevernas antal, i det att detta kunnat nedgå ända till 8 eller 9 elever i klassen, har det ej förefunnits någon svårighet att, med bibehållande i övrigt av undervisningsplanens anordningar, avsevärt öka lektionstillfällena. Att sålunda enbart antalet gruppövningar för elev i andra klassen uppgivits till över 30, är icke ovanligt, och vid ett par seminarier har man kommit upp till 40 och däröver. Men även för de år, då elevantalet varit mera normalt, har vid det övervägande antalet seminarier antalet gruppövningar överstigit det i undervisningsplanen angivna. Dessa resultat ha vunnits genom olika anordningar. Beträffande första klassens gruppövningar har antingen antalet veckotimmar,

som varit anslagna därtill, utökats — vid ett seminarium ända upp till 7 —, eller ock har även en del av höstterminen tagits i bruk för dessa. Sistnämnda förhållande har varit rådande vid 6 seminarier under en tid av 6—14 veckor av höstterminen (i medeltal 10), medan i fråga om 4 andra seminarier endast meddelats, att gruppövningar förekommit i slutet av höstterminen eller i ett enstaka ämne under hela höstterminen. Båda dessa anordningar ha verkat därhän, att belastningen med elevlektioner på övningsskolan blivit större än den i undervisningsplanen medräknade.

I fråga om andra klassens gruppövningar har det ökade antalet uppnåtts antingen, såsom beträffande första klassen, genom ett ökat antal veckotimmar, eller ock genom att alla eller ett större eller mindre antal lektionstimmar delats mellan två elever, d. v. s. gjorts till halvtimmaslektioner. Ett annat medel att uppnå samma verkan har varit seminarieklassens uppdelning i ett större antal grupper än två, vilka samtidigt praktiserat, varmed följt, att även övningsskolan måst uppdelas i ett motsvarande antal undervisningsavdelningar. Detta sistnämnda tillvägagångssätt har använts endast i några enstaka fall.

Särskilt uppdelningen i halvtimmaslektioner har använts i stor utsträckning. Att en stor del 45-minuterslektioner i övningsskolan uppdelas på tvenne ämnen, är helt naturligt, och vissa ämnen, såsom exempelvis kristendom och sång, kräva en dylik uppdelning på småskolans stadium. Då en elev håller en lektion i en sålunda på 2 ämnen uppdelad lektionstimma, blir det blott en bokföringssak, om den skall betraktas såsom en eller två lektioner. Från undervisningens synpunkt är en sådan anordning förmånlig såväl för övningsskolan som för elevens utbildning. Annorlunda förhåller det sig med de undervisningsövningar, som äro uppdelade på 2 elever, de egentliga halvtimmaslektionerna, där sålunda varje elev får undervisa ungefär hälften av 45 minuter. Då de äro mindre ansträngande för eleverna, lämpa de sig väl för eleverna i första klassen, som icke äro vana vid undervisning. »I klass II», säger undervisningsplanen, »torde i regel eleven böra få en hel lektion för sin räkning»; och detta med all rätt. Här ha eleverna kommit över det mera förberedande stadiet och skola tränas för sin kommande verksamhet. Men när de blivit lärarinnor, ha de endast att befatta sig med heltimmaslektioner. Att en och annan gruppövningslektion av organisatoriska skäl göres till en halvtimmaslektion, därom torde intet vara att säga, men att eleverna i andra klass under alla eller de flesta lektionerna få undervisa endast omkring 20 minuter, måste betraktas som en uppenbar brist i deras utbildning, och den kan icke uppvägas av att lektionstillfällena bliva flera.

Vad beträffar övningsskolans uppdelning i a-klasser, så framställa sig samma synpunkter beträffande denna. Att låta eleverna i alltför stor utsträckning undervisa i a-skola är olämpligt för deras praktiska utbildning. Den skolform, de utexaminerade lärarinnorna i allmänhet få att göra med, är b-formen, som är den normala skoltypen på landsbygden. Det medför givetvis en del svårigheter för de lärarinnor, vilka vid seminariet till största delen fått undervisa i a-klasser, att omhänderha undervisningen i b-klass. Däremot torde det ej vålla någon besvärlighet för dem, vilka lärt sig sköta en b-skola, att undervisa i en skola med a-form.

Det svåraste problemet vid den praktiska undervisningens organisation är otvivelaktigt, å ena sidan hur seminarieeleverna skola kunna få den bästa möjliga praktiska utbildning med ett tillräckligt antal värdefulla och givande undervisningsövningar, å andra sidan hur övningsskolans barn skola kunna vinna de kunskaper och färdigheter, som höra till deras utbildning. Tydligt är, att de faktorer, som närmast äro att räkna med härvidlag, äro seminarieelevernas antal och antalet avdelningar i övningsskolan. Ju mindre antalet seminarieelever är och ju flera övningsskoleavdelningar som finnas, desto flera

lektionstillfällen kunna beredas åt seminarieeleverna och desto mer få seminariets lärare ha övningsskolans barn i sin egen omvårdnad. Om man utgår från denna synpunkt, måste helt naturligt de seminarier anses vara sämst lottade, vilka arbeta med 2 seminarieklasser och endast en övningsskoleavdelning (klasserna 1—2, småskolan, b-avdelning). Att vid dessa seminarier organisera den praktiska undervisningen helt och hållet i enlighet med undervisningsplanens anvisningar måste anses vara omöjligt. Belastningen på övningsskolan skulle, såsom ovan påpekats, under vårterminen uppgå till 18 à 20 veckotimmar, och då hela veckotimtalet för småskoleklasserna är 24—26, skulle seminariets lärare endast under omkring 6 timmar i veckan själva få omhänderha undervisningen. Vid dessa seminarier har man också i särskilt stor utsträckning måst tillgripa andra metoder för att lätta trycket på övningsskolan, såsom halvtimmaslektioner, övningsskolans uppdelning i a-avdelningar o. s. v. Olägenheterna av sådana anordningar ha redan framhållits, men de äro å andra sidan ofrånkomliga vid seminarier av ifrågavarande typ. Hur man än organiserar den praktiska utbildningen vid dessa seminarier, så torde det ej kunna undvikas, att antingen övningsskolan blir för hårt belastad med elevernas undervisningsövningar eller också att elevernas utbildning kommer att bliva mindre värdefull i det ena eller andra hänseendet.

Seminarier med endast en seminarieklass och två småskoleavdelningar ha däremot rika möjligheter till praktiklektioner utan att behöva betunga övningsskolan. Att beträffande ett av dessa seminarier så gott som samtliga undervisningsövningar äro halvtimmaslektioner och att eleverna uteslutande få undervisa i a-skola, måste betecknas som en brist i organisatoriskt hänseende, som icke kan skrivas på seminarietypens konto.

Lika goda möjligheter till praktiklektioner äga de seminarier, som ha en småskoleavdelning och endast en seminarieklass under denna senares första läsår, då ju gruppövningarna omfatta endast 1 à 2 veckotimmar. Under andra läsåret blir påfrestningen på övningsskolan betydligt tyngre, men här bortfalla dock de undervisningsövningar, som tarvas för första klassens del. Med 10 veckotimmars gruppövningar blir dock övningsskolans belastning väl stark, och att reducera veckotimmarnas antal medför för utbildningen en del olägenheter av samma art, som redan anförts, ehuru beträffande denna seminarietyp i något lägre grad än den förstnämnda.

Beträffande slutligen seminarierna med två seminarieklasser och två övningsskoleavdelningar torde man kunna säga, att övningsskolan icke belastas med ett för stort antal gruppövningar, om den praktiska undervisningen lägges efter de i undervisningsplanen givna riktlinjerna. En belastning med högst 20.3 veckotimmar, fördelade på två övningsskoleavdelningar, torde få betraktas som skäligen, och den kan utan olägenhet lättas, om en del undervisningsövningar göras till halvtimmaslektioner, om övningsskolan vissa timmar uppdelas i a-klasser o. s. v. Man bör blott tillse, att dessa medel icke användas i för stor utsträckning. Med den strävan, som tydligtvis har funnits vid ett flertal seminarier, att skaffa eleverna ett större antal undervisningsövningar än de i undervisningsplanen föreslagna, har man lätt kunnat råka ut för samma olägenheter, som påpekats i fråga om den först nämnda seminarietypen. Om antalet gruppövningar med omkring 30 elever i seminarieklasserna skall kunna pressas upp till 30 à 40 per elev i andra klassen, torde dessa höga tal svårligen kunna vinnas annat än genom en för stark belastning av övningsskolan eller på bekostnad av undervisningsövningarnas kvalitet.

Vid de flesta seminarierna med två övningsskoleavdelningar utgör den ena en småskoleavdelning, den andra en folkskoleavdelning. Denna anordning är att föredraga framför tvenne småskoleavdelningar, ty visserligen är det småskoleseminariernas väsentliga uppgift att utbilda småskollärarinnor, men å andra

sidan kan det endast vara fördelaktigt för denna utbildning, att eleverna även få undervisa på folkskolans stadium. Framför allt är det emellertid betydelsefullt ur den synpunkten, att så många småskollärarinnor uppehålla tjänster vid den mindre folkskolan och som biträdande lärare i den egentliga folkskolan. För en småskollärarinna, som under sin utbildningstid aldrig fått undervisa i en folkskoleavdelning, torde det stöta på särskilt stora svårigheter att tjänstgöra inom nämnda skolformer. Visserligen går utvecklingen därhän, att såväl de mindre folkskoletjänsterna som de biträdande lärarbefattningarna alltmera reduceras till antalet, men ännu år 1929 utgjorde de över 22 % av hela antalet småskolelärare.

Den praktiska lärarutbildningen vid folkskoleseminarierna.

Föreliggande undersökning av den praktiska lärarutbildningen vid folkskoleseminarierna omfattar dels antalet undervisningsövningar, som tillkommer eleverna under deras utbildningstid, dels dessa övningslektioners belastning på övningsskolan. Framställningen är baserad på ett studium av seminariernas årsredogörelser och läsordningar, samt på av de sakkunniga från rektorerna vid dessa läroanstalter infordrade uppgifter om hithörande frågor.

I. Bestämmelserna om den praktiska lärarutbildningen.

Enligt den stadgan för statens folkskoleseminarier den 3 juli 1914 medföljande undervisningsplanen tillgodoses den praktiska lärarutbildningen, om man bortser från behandlingen av didaktiska och metodiska frågor, genom heldagsbesök, gruppövningar, serieövningar och besök i andra läroanstalter, företrädesvis folkskolor och fortsättningsskolor.

Vid heldagsbesöken tillbringar varje elev i tur och ordning minst 2 dagar i följd i en av övningsskolans avdelningar. Vederbörande avdelningsföreståndare lämnar honom uppgift på det arbete, han har att utföra, och detta består dels i att vara läraren behjälplig vid barnens handledning och undervisning, dels i att helt eller delvis hålla tvenne lektioner varje dag, besöket varar, utom den första. Dessutom tillkommer det varje elev i fjärde klassen att under sista heldagsbesöket en hel dag sköta skolavdelningen på eget ansvar och bestrida undervisningen, bortsett från de lektioner, som kunna vara anslagna åt annan elev. Andra klassens heldagsbesök äro förlagda till övningsskolans småskoleavdelning och omfatta sammanlagt 6—7 dagar per elev. Under höstterminen håller varje elev 2—4 lektioner.

För tredje klassen äro heldagsbesöken förlagda till övningsskolans folkskoleavdelningar och försiggå under höstterminen, varvid varje elev auskulterar 4 dagar. Fjärde klassens besök ske såväl i övningsskolans folkskoleavdelningar som i dess avdelningar för fortsatt undervisning och omfatta en tid av sammanlagt 6 dagar för varje elev.

Andra klassens gruppövningar försiggå blott under vårterminen men för tredje och fjärde klasserna under hela läsåret. Varje klass är uppdelad i grupper med ett antal av högst 5 elever i varje grupp. Läsåret är indelat i ett motsvarande antal perioder, varje period omfattande högst 6 veckor. I varje klass har under en period halva antalet grupper undervisningsövning, medan den andra hälften är befriad därifrån. Vid ny periods inträdande sker gruppbyte, så att den senare hälften avlöser den förra och erhåller gruppövningar. Undervisningsövningarna utgöra i regel heltimmaslektioner, men i småskolan böra de icke överskrida 30 minuter. Andra klassens undervisningsövningar omfatta i medeltal 1 veckotimme, tredje klassens 2 och fjärde klassens 3 veckotimmar per grupp.

I fråga om s. k. mönsterlektioner är stadgat, att vederbörande handledare vid början av perioden skall undervisa i sitt ämne lika många lektioner, som under perioden komma på varje elevs lott, eller det mindre eller större antal, som hänsynen till elevernas utbildning gör lämpligt.

För undervisningsövningarna i trädgårdsskötsel, hushållsgöromål och gym-

nastik äro särskilda anordningar anbefallda. I de förstnämnda deltaga endast tredje och fjärde klassens elever, de förra företrädesvis under vårterminen, de senare under höstterminen, på tider, som ligga utanför den ordinarie undervisningen. För varje gång deltagar en grupp om högst 4 elever. Varje elev bör om möjligt få hålla omkring 3 lektioner. I undervisningsövningar i hushållsgöromål deltaga blott fjärde klassens elever. Dessa övningar kunna anordnas antingen så, att klassens elever uppdelas på grupper om högst 3 elever och att varje grupp två gånger under läsåret får deltaga i undervisningen av övningsskolans barn, varje gång under en sammanhängande tid av högst 4 timmar, eller ock så, att de förläggas till heldagsbesöken, varvid tillses, att varje elev under läsåret erhåller minst ett heldagsbesök å dag, då undervisning i hushållsgöromål meddelas övningsskolans barn. I undervisningsövningarna i gymnastik deltaga för varje gång dels de elever, som ha heldagsbesök i övningsskolans folkskoleavdelningar, dels en grupp av 3 elever, varav en från tredje och 2 från fjärde klassen. Dessutom böra eleverna ur tredje och fjärde klasserna i tur och ordning övas att tjänstgöra som lekledare för barnen i övningsskolan.

Serieövningar förekomma endast i fjärde klassen och omfatta för varje elev 6 undervisningstimmar i ett ämne eller i vardera av 2 ämnen, i senare fallet således 12 timmar.

Besök i andra läroanstalter företagas blott av fjärde klassens elever och omfatta för varje elev högst 4 halva eller 2 hela dagar under vardera terminen.

Även frivilliga undervisningsövningar kunna anordnas för sådana elever i andra och tredje klasserna, vilka finna sig vara i behov därav.

För de ettåriga studentkurserna finnas särskilda bestämmelser utfärdade genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 14 juli 1916. Heldagsbesöken böra för varje elev omfatta omkring 9 dagar, fördelade på i regel 3 dagar i följd i samma avdelning. Gruppövningarna böra i medeltal omfatta 5 veckotimmar för varje grupp om 5 elever och serieövningarna 6 undervisningstimmar i vardera av två ämnen. Härtill komma besök i andra läroanstalter, i likhet med vad som är fallet i fråga om fjärde klassens seminarieelever.

II. Antalet undervisningsövningar, som enligt undervisningsplanens föreskrifter tillkommer en elev under seminarietiden.

Av undervisningsplanen synes framgå, att man räknat med att antalet elever i varje seminarieklass skulle utgöra 30 och att den tid av läsåret, varunder de praktiska övningarna förekomma, skulle omfatta 36 veckor. Det är med dessa förutsättningar, som efterföljande beräkningar verkställes av det antal undervisningsövningar, som kan tillkomma en elev under seminarietiden.

Då under andra klassens heldagsbesök varje elev enligt undervisningsplanen »håller 2—4 lektioner», kan antalet antagas utgöra i medeltal 3. För tredje klassens elever med 4 dagars heldagsbesök torde få räknas med 6 lektioner (den första dagen utan egna lektioner och de 3 övriga med 2 lektioner per dag), för fjärde klassens, vars heldagsbesök omfatta 6 dagar, kan antalet lektioner tänkas utgöra 12 (första dagen utan lektioner, sista med 4 lektioner och de 4 övriga dagarna med 2 lektioner per dag). Hela antalet undervisningsövningar, som en elev erhåller under heldagsbesöken, skulle således utgöra 21.

Beträffande gruppövningarna torde man få utgå ifrån, att en klass på 30 elever uppdelas på 6 grupper à 5 elever och läsåret i 6 perioder à 6 veckor. Emedan hälften av grupperna deltagar i undervisningsövningarna under varje period, tillkommer varje grupp 3 perioder. Andra klassens perioder få beräknas omfatta allenast 3 veckor, eftersom gruppövningar förekomma där endast under vårterminen. Med 2 veckotimmar anslagna till gruppövningar erhåller varje grupp 18 lektionsmöjligheter. Härifrån bortgå emellertid ett antal

mönsterlektioner, vilkas antal torde kunna sättas till 3, eftersom grupperna praktisera under 3 perioder och praktiken kan tänkas omfatta ett ämne å 2 veckotimmar under vardera perioden. Då således 15 lektioner tillfalla varje grupp och gruppen består av 5 elever, erhåller elev i andra klassen 3 lektionstillfällen.

Till tredje klassens undervisningsövningar äro anslagna 4 veckotimmar, perioderna omfatta 6 veckor, och varje grupp praktiserar under 3 perioder. Antalet lektionsmöjligheter blir sålunda 72 per grupp, varifrån kunna beräknas bortgå 7 mönsterlektioner. Alltså återstå 65 att fördela på 5 elever, d. v. s. varje elev erhåller 13 lektionstillfällen.

Som fjärde klassen har undervisningsövningar under 6 veckotimmar, blir antalet lektionsmöjligheter för gruppen här 108. Härifrån torde kunna borträknas 12 mönsterlektioner, varför 96 stå till gruppens disposition att fördelas på 5 elever, vilket betyder omkring 19 lektionsmöjligheter per elev.

På grund av de särskilda anordningar, som gälla för övningsämnen trädgårdsskötsel, hushållsgöromål och gymnastik, ställer det sig svårare att beräkna det lektionsantal, som i fråga om dessa ämnen faller på varje elevs lott. Enär i undervisningsplanen uttalas som ett önskemål, när det gäller trädgårdsskötsel, att varje elev skall få tillfälle att hålla omkring 3 lektioner i detta ämne, torde man kunna stanna för nämnda tal. I fråga om hushållsgöromål torde få räknas med en lektion per elev, ehuru detta måste betraktas som ett minimum. Att av stadgans bestämmelser i fråga om gymnastikpraktiken beräkna antalet lektioner, som i detta ämne kan tillkomma en elev, möter betydligt större svårigheter, enär en dylik uträkning måste baseras på synnerligen variabla faktorer. Den sammanhänger nämligen med övningsskolans organisation, antalet gymnastiklektioner i de olika övningsskoleavdelningarna, vissa klassers sammanslagning till gymnastikavdelningar o. s. v. Att undervisningsplanens bestämmelser i detta avseende tolkas och tillämpas helt olika vid de skilda seminarierna, framgår av de därifrån meddelade uppgifterna, vilka variera mellan 3—14 lektioner per elev. Då medeltalet utgör omkring 7 lektioner, har här räknats med detta antal.

Samtliga gruppövningslektioner per elev under seminarietiden skulle alltså utgöra 46.

Beträffande serieövningarna torde ett antal av 12 lektioner per elev få betraktas som ett önskemål. Då det endast vid två seminarier förekommer, att eleverna erhålla 2 serier vardera, räknas här med en serie å 6 lektioner per elev.

Besöken i andra läroanstalter lämnas helt ur räkningen, enär därvid eleverna endast auskultera. Även de frivilliga undervisningsövningarna får man bortse från, då de falla utanför den normala planen och dessutom utgöra en alldeles oberäknelig faktor.

Samtliga lektionsmöjligheter per elev skulle således, under de förut meddelade förutsättningarna, utgöra 73, därav 21 under heldagsbesöken, 46 vid gruppövningarna och 6 såsom serieövning.

För elev i studentklass torde, enligt samma förutsättningar och gällande bestämmelser, kunna beräknas 12 lektioner under heldagsbesöken, 24 vid gruppövningarna och 12 såsom serieövning, sammanlagt 48.

Om klasserna omfattade 28 elever i stället för 30, skulle detta icke betyda någon ökning per elev av lektionerna under heldagsbesöken eller serieövningarna. I fråga om gruppövningarna skulle det innebära, att 2 av grupperna erhöle 1 elev mindre. Eleverna i dessa båda grupper skulle därigenom få omkring 9 lektioner mera än eleverna i de andra 4 grupperna, för vilka lektionsantalet skulle bli detsamma som med 30 elever i klasserna. Den anordningen skulle emellertid kunna tänkas, att elevantalet i grupperna förändrades med varje period, så att 1 elev vid varje gruppombyte överflyttades från 2 av 5-

elevsgrupperna till de båda 4-elevsgrupperna. Därigenom skulle antalet grupp-
lektioner för samtliga elever ökas med omkring 3.

Med 25 elever i klasserna skulle antalet elever i grupperna komma att ut-
göra 4 utom i fråga om en grupp, där antalet skulle bli 5. Om antalet grupp-
lektioner även i detta fall fördelades jämnt på eleverna, skulle detta klassantal
innebära en ökning med 4—5 dylika lektioner per elev. Ett lägre elevantal
än 30 torde dessutom kunna medföra en ökning av antalet gymnastiklektioner
per elev, givetvis ett högre antal med 25 elever än med 28. Med 25 elever
skulle jämväl möjligheterna bli större för fjärde klassens elever att erhålla
tvenne serier.

III. Lektionsantalet per elev vid folkskoleseminarierna.

Enligt de uppgifter, som lämnats de sakkunniga av folkskoleseminariernas
rektorer, företer den praktiska utbildningen vid dessa läroanstalter rätt stora
avvikelser såväl sinsemellan som från ovan givna teoretiska uppläggning. Des-
sa avvikelser äro betingade av en mängd olika faktorer. Så blir exempelvis
organisationen något annorlunda vid ett enkel- än vid ett dubbelseminarium,
antalet övningsskoleavdelningar skiftar, tillkomsten av studentklass eller prov-
årskurs kan åstadkomma en del omläggningar, och de rent individuella upp-
fattningarna om det högre eller lägre värdet hos de olika utbildningsformerna
kunna göra sig gällande.

Vid samtliga av rektorerna verkställda beräkningar ha följande förutsätt-
ningar legat som grund, nämligen att antalet verkliga läsveckor utgjort 36, att
seminarieklassernas antal varit det för anstalten avsedda, att antalet övnings-
skoleavdelningar varit det vid anstalten då befintliga, att antalet veckotimmar
för gruppövningar varit det enligt anstaltens dåvarande läsordning gällande
samt att mönsterlektioner frånräknats.

I fråga om antalet praktiklektioner per elev visar det sig, att medeltalet rätt
väsentligt understiger det ovan beräknade. Det uppgår nämligen till 61.3 med
30 elever i klassen, 62.7 med 28 och 66.5 med 25. Om man granskar de olika
grenarna av den praktiska utbildningen, finner man, att det huvudsakligen är
det lägre antalet hospiteringslektioner, som åstadkommer detta förhållande.
Medan sålunda — räknat med 30 elever i klassen — medeltalen för gruppöv-
nings- och serielektioner med 42, resp. 6.6 komma ganska nära de beräknade,
46 resp. 6, utgör medeltalet för hospiteringslektioner allenast 12.7 mot det be-
räknade 21. Dessa lektioners fördelning på klasserna utgör i medeltal 3.4 i
andra, 4 i tredje och 5.3 i fjärde klassen och därav synes, att det är de två
högre klassernas hospiteringslektioner, man i allmänhet knappat in på. Från
olika håll uppgives, att övningsskolan skulle bli för hårt belastad med elev-
lektioner, om undervisningsplanens bestämmelser skulle följas i detalj. Enär
grupp- och serielektionerna äro fastare organiserade än hospiteringslektioner-
na, går det ut över dessa senare. De förra äro fixerade till vissa bestämda tim-
mar på läsordningen, de senare icke. De auskulterande eleverna få m. a. o.
taga de lektioner, som bli över, när de andra hållits.

För övrigt gestalta sig förhållandena, såsom redan påpekats, rätt olika vid
olika seminarier. Antalet gruppövningslektioner, om man frånräknar dem i
övningsämnen gymnastik, trädgårdsskötsel och hushållsgöromål samt i sär-
skild B2-skola, varierar mellan 23—38.8 per elev. Antalet lektioner i gymna-
stik är mycket skiftande, från 3 till 14 per elev, i trädgårdsskötsel mellan
0.8—6. Elevlektioner i hushållsgöromål tyckas ej förekomma vid mer än ett
seminarium. Vid omkring hälften av seminarierna beräknas 5 lektioner per
elev i B2-skola, vid några andra ett lägre antal; de övriga ha ej lämnat särskil-
da uppgifter härom. Hospiteringslektionerna per elev skifta mellan 8 och 29.

Serielektionerna äro 6 per elev vid de flesta seminarierna. Vid ett få eleverna vardera 2 serier à 5 lektioner vid ett annat 2 à 6 lektioner. Lägsta antalet samtliga lektioner per elev utgör 51, högsta 77. Vid sina beräkningar med talen 25 och 28 ha seminariernas rektorer tydligen tänkt såväl på höjandet av elevlektionernas antal som på lättandet av övningsskolans belastning. Somliga ha lagt tyngdpunkten på den ena av dessa faktorer, somliga på den andra. Fyra ha räknat med samma lektionsantal per elev, oavsett om det varit 30, 28 eller 25 elever i klasserna. Dessa förhållanden ha medfört, att medeltalet för lektionsantalet per elev icke stigit i proportion med klassnumerärens reducering. Beträffande serielektionerna beräknas ingen förändring i antalet, in fråga om hospiteringslektionerna en ganska svag ökning. Den starkaste ökningen faller på gruppövningslektionerna, vilka i medeltal skulle utgöra 43.5 per elev med 28 och 46.8 med 25 elever i klasserna.

Studentkurser finnas, som bekant, för närvarande endast i Stockholm och Växjö, vid det förra seminariet kvinnlig, vid det senare manlig. Genom att jämföra den praktiska utbildningens organisation vid dessa båda läroanstalter får man ett gott exempel på hur olika förhållandena kunna gestalta sig. Antalet lektioner per elev, då klasserna ha 30 elever, beräknas utgöra vid den kvinnliga kursen 52.5—54.5, vid den manliga 46. Samtliga gruppövningar beräknas vid den förra till 32.5, vid den senare till 29. Serieövningarna utgöra 10 resp. 12 per elev, hospiteringslektionerna vid seminariet i Stockholm 10—12, vid det i Växjö 5. Med en klassnumerär av 28 beräknas lektionsantalet ökas till 53.5—56.6, resp. 48.7, med 25 elever till 57.5—60.5, resp. 53.8. Vid det förra räknas endast med ökning av grupplektionerna, vid det senare även med en ökning av hospiteringslektionerna.

IV. Elevlektionernas belastning på övningsskolan.

Då man vill undersöka elevlektionernas belastning på övningsskolan, blir den närmaste frågan, vilket antal dylika lektioner man bör utgå ifrån. Det kan nämligen ifrågasättas, huruvida det antal lektioner, som eleverna enligt undervisningsplanen erhålla, är det lämpliga, liksom man givetvis kan hysa delade meningar om föreskrifterna in fråga om proportionerna mellan de olika utbildningsgrenarna. Det kan dock här ej bli tal om att ingå på dylika problem, om vilka envar fackman torde ha sin subjektiva uppfattning. Det ligger i sakens natur, att grundvalen för undersökningen bör bliva så objektiv som möjligt, och i det hänseendet torde man ej kunna få en lämpligare utgångspunkt än just undervisningsplanen.

Här framträder emellertid omedelbart spörsmålet, hur stort antal av läsårets veckor som kan tagas in bruk för de praktiska övningarna. Av undervisningsplanens anmärkningar till gruppövningarna synes framgå, att man räknat med 36 veckor, och vid samtliga ovan gjorda undersökningar har räknats med detta tal. Men i realiteten står icke ett så stort veckotal till praktikens disposition. Visserligen omfattar läsåret vid seminarierna och deras övningsskolor 39 veckor, men alla dessa kunna icke användas till den praktiska utbildningen. Det bortgår till påsk- och pingstlov, lov på Marie bebådelsedag och Kristi himmelsfärdsdag och allmänt lov 19 dagar, för inträdesprövningarna krävas 10, för upprop, betygsskrivning och avslutning 7 dagar och skrivdagarna äro 9. Lägger man härtill ytterligare några särskilda lovdagar, exempelvis idrottslov, lov för särskild högtidlighet eller i samband med examensskrivningar, så blir det minst 8 veckor, som måste frånräknas. Vid några seminarier organiseras en del av övningsskolan under en kortare tid (exempelvis 2 veckor) till B2-skola, varigenom ett avbrott sker i den övriga praktiska

utbildningen. Då detta förhållande icke torde innebära någon reducering av praktiklektionerna, kan det emellertid ej medräknas här. Men med de förefintliga reduceringsmomenten blir i själva verket den tid, som står till den praktiska utbildningens förfogande, inskränkt till endast 30 å 31 av läsårets veckor.

Denna omständighet inverkar naturligtvis högst ofördelaktigt på belastningen av övningsskolan. Men den inverkar på samma sätt i fråga om gruppövingarna, i det att antalet veckor i varje period kommer att reduceras till 5. Detta synes betyda, att antalet gruppövningar per elev minskas med omkring 7, och hela lektionsantalet per elev skulle därigenom komma att utgöra 66 i stället för förut beräknade 73.

Vid beräkningen i övrigt av elevlektionernas belastning på övningsskolan synes det vara lämpligt att utgå från förhållandena vid ett enkelseminarium med 4 övningsskoleavdelningar, därav en småskoleavdelning. Om med 30 elever i seminarieklasserna varje elev i medeltal erhåller 66 lektioner, blir det sammanlagda lektionsantalet under läsåret 1980. Med lektionerna fördelade på 30 veckor blir det 66 lektioner per vecka och 11 per dag. Då dessa 11 lektioner skola fördelas på de olika övningsskoleavdelningarna, är att märka, att icke alla avdelningar kunna bli lika starkt betungade. Småskoleavdelningen kan icke tagas i anspråk i samma utsträckning som folkskoleavdelningarna, dit den väsentliga praktikundervisningen måste vara förlagd, och även belastningen på folkskoleavdelningarna måste bli olika stark; det starkaste trycket kommer alltid att vila på klasserna 3—6. Vid de olika seminarierna råda, helt naturligt, olika förhållanden härvidlag och det innebär en svårighet att i detta fall välja en utgångspunkt. Man synes emellertid komma de verkliga förhållandena bra nära, om man utgår ifrån, att småskoleavdelningen får ungefär hälften så stark belastning som en folkskoleavdelning, och differenserna mellan de olika folkskoleavdelningarna torde man kunna bortse ifrån, då de stundom synas vara rätt obetydliga.

Om fördelningen av 11 elevlektioner om dagen göres efter dessa proportioner, falla 1.6 på småskoleavdelningen och 3.1 på vardera av folkskoleavdelningarna. Motsvarande tal skulle med 28 elever i seminarieklasserna utgöra 1.4 resp. 2.9 och med 25 elever 1.3 resp. 2.6.

En granskning av enkelseminariernas läsordningar ger vid handen, att antalet veckotimmar för småskoleavdelningen utgör 24 och för vardera av folkskoleavdelningarna omkring 32, d. v. s. 4 resp. 5.3 timmar om dagen. Frånräknas elevlektionerna, får man fram det timantal, under vilket läraren själv får undervisa sin klass. Detta blir för småskoleavdelningen 2.4, för en folkskoleavdelning 2.2 timmar om dagen.

Uttryckt i procent utgör belastningen på småskolan 40 och på folkskolan 58.5 %, räknat med 30 elever i seminariets klasser. Motsvarande procenttal bli med 28 elever i klasserna 35 resp. 54.7 och med 25 elever 32.5 resp. 49.1.

Så stark, som belastningen här kommer till synes, är den emellertid icke i verkligheten. Vid de 4 enkelseminarierna utan studentklass äro övningsskolorna organiserade enligt B1-formen. Men av läsordningarna framgår, att övningsskolans avdelningar under ett stort antal veckotimmar äro uppdelade i A-klasser. Så var förhållandet enligt läsordningarna för läsåret 1928—1929 under i medeltal 44.4 % av veckotimmarna, d. v. s. under nära hälften. Mellan de olika seminarierna var dock skillnaden härvidlag ganska stor.

I en övningsskola med 4 avdelningar utgör det sammanlagda antalet timmar i veckan omkring 120. Om under hälften av timmarna B-avdelningarna uppdelas i A-avdelningar, utökas veckotimtalet till 180. Därigenom ökas antalet veckotimmar för småskoleavdelningen från 24 till 36 och för vardera av folkskoleavdelningarna från 32 till 48. Antalet timmar, som bli fria från elevlek-

tioner, kommer sålunda att stiga. Utgör belastningen på övningsskolan 11 timmar om dagen, ökas »de fria timmarna» till 4.4 i småskolan och 4.9 i vardera av folkskoleavdelningarna. Därigenom reduceras belastningen till 26.6 % i småskolan och 38.7 % i folkskolan. Med 28 elever i klasserna blir den 23.3 resp. 36.3 och med 25 elever 21.7 resp. 33.3 %.

Det är tydligt, att ju mera man uppdelar övningsskoleavdelningarna i mindre avdelningar, desto större blir antalet veckotimmar och desto flera tillfällen få lärarna att själva undervisa i sina klasser. Det finns emellertid de, som anse, att övningslektioner i skola av B1-formen äro fördelaktigare för elevernas lärarutbildning än dylika lektioner i skola av A-form. Men det är icke nödvändigt att dela upp B1-avdelningen i 2 A-klasser; den kan likaväl uppdelas i 2 B1-klasser, om man finner det vara bättre.

Emellertid gives det gränser även för uppdelningen. En ligger i barnantalet i avdelningarna, ty detta kan vara så ringa, att en uppdelning omöjliggöres. En annan utgör antalet lärare vid seminariet och dessas tjänstgöringskyldighet, ty varje uppdelning kommer ju att öka lektionsantalet för seminariets lärare. Antalet B1-avdelningar är dessutom icke lika stort vid seminarierna, och vid ett är hela övningsskolan organiserad enligt A-formen. Men detta behöver icke lägga hinder i vägen för övningsskoleavdelningarnas uppdelning. Även en A-klass kan uppdelas i 2 läraravdelningar, såsom det även sker vid några seminarier.

Hur olika förhållandena gestalta sig vid de olika seminarierna i fråga om övningsskolans organisation, framgår av nedanstående tabell, som omfattar

Seminarium	Småskolan		Folkskolan			Summa
	a	b 1	A	B 1	B 2	
Göteborg	2	—	6	—	—	8
Luleå	—	2	1	4	—	7
Uppsala	—	1	2	4	1	8
Lund	—	2	1	4	—	7
Linköping	2	—	2	3	—	7
Karlstad	2	—	—	5	—	7
Umeå	2	—	—	5	—	7
Falun	—	2	1	4	—	7
Stockholm	2	—	5	1	1	9
Växjö	2	—	2	2	—	6

dubbelseminarierna och de två enkelseminarierna med studentklass. Vid de övriga enkelseminarierna består övningsskolan, såsom redan sagts, av 4 B1-avdelningar. De flesta dubbelseminarierna ha 7 övningsskoleavdelningar, varigenom de givetvis komma i ett något sämre läge beträffande övningsskolans belastning än de vanliga enkelseminarierna. Göteborg med sina 8 avdelningar har att bära tyngden av provårskursen. Antalet lärarkandidater har i medeltal under de sista 5 åren utgjort 12.4, och antalet lektioner per år i övningsskolan för varje kandidat har beräknats utgöra 22.5, tillsammans alltså 279 lektioner. Vid Stockholms seminarium har medeltalet av antalet provkandidater under samma tidsperiod utgjort 4.6, och lektionsantalet per år i övningsskolan för varje kandidat har beräknats till 20, varför hela antalet lektioner här uppgår till 92 per år. Vid sistnämnda seminarium, liksom vid det i Växjö, tillkommer studentklassen, som verkar synnerligen betungande på övningsskolan. Om antalet lektioner per elev i medeltal beräknas utgöra 48 och elevantalet är 25, blir hela lektionsantalet 1 210. Fördelat på 30 veckor utgör det något mer än 40 veckotimmar eller 6.7 per läsdag.

Till De sakkunniga för utredning av vissa frågor om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen m. m.

Genom nådigt beslut den 3 juli 1930 har Kungl. Maj:t uppdragit åt Kungl. byggnadsstyrelsen att verkställa och före den 1 oktober 1930 till Eder överlämna en av vederbörliga kostnadsberäkningar åtföljd utredning, huruvida och genom vilka förändringar det låte sig göra att å ena sidan ombilda de två kvinnliga folkskoleseminarierna i Skara och Kalmar till dubbelklassiga småskoleseminarier (dubbelseminarier) enligt den organisation, som skolöverstyrelsen angivit i skrivelse den 27 juni 1927, och å andra sidan omändra de manliga folkskoleseminarierna i Göteborg och Linköping samt det kvinnliga folkskoleseminariet i Umeå till samseminarier.

Sedan byggnadsstyrelsen i anledning härav låtit genom tjänstgörande arkitekten hos styrelsen Ivar Stål verkställa den sålunda anbefallda utredningen, får styrelsen härmed överlämna denna av 33 ritningar åtföljda utredning med tillhörande, av assistenten hos styrelsen J. T. Björk utförda beräkningar av kostnaderna för däri avsedda ändringsarbeten. Stockholm den 8 oktober 1930.

IVAR TENGBOM.

Carl Bergsten.

H. Öhman.

Till Kungl. Byggnadsstyrelsen.

Genom byggnadsstyrelsens beslut den 7 augusti 1930 har undertecknad erhållit i uppdrag att verkställa utredning angående behövliga om- och tillbyggnader för anordnande av seminarierna i Göteborg, Linköping och Umeå till samseminarier och seminarierna i Skara och Kalmar till tvåklassiga dubbla småskoleseminarier.

Sedan jag för undersökning av förhållandena på platsen besökt seminarierna i Göteborg, Skara och Kalmar har jag under samråd med den av riksdagen tillsatta seminarieutredningskommittén uppgjort bilagda skissritningar utvisande behövliga förändringar och tillbyggnader. Härtill får jag vördsamt anföra följande.

Vid utredningens verkställande har jag utgått från att vid de olika seminarierna skola vidtagas de förändringar, som äro behövliga för ernåendet av ett fullgott seminarium. Särskilt vid förändringen av de enkla seminarierna i Skara och Kalmar till småskoleseminarier har en sådan anordning ansetts önskvärd, Göteborgs seminarium är även med fullföljande av sin nuvarande organisation i behov av nya lokaler, och har här alternativt upptagits de förändringar, som äro absolut betingade av den föreslagna förändrade organisationen med bibehållandet av seminariets brister i övrigt. Skara seminarium har på begäran av seminariekommitténs ordförande alternativt föreslagits att förändras till ett tvåklassigt enkelt småskoleseminarium.

De sålunda föreslagna förändringarna inom de olika seminarieanläggningarna framgå av nedanstående sammandrag och belysas av de åtföljande skissritningarna.

Göteborg. Alt. I.

I seminariet har i stället för klassrum redan införts ämnesrum, varigenom en besparing av lokaler vunnits. Detta system säges ur undervisningssynpunkt ej medföra någon olägenhet.

Seminariet saknar vissa nödvändiga lokaler, såsom rum för övningsskolans kvinnliga slöjd och ett klassrum för övningsskolan. För dessa lokaler hyres rum i staden för en kostnad av 2 000 kronor, vartill kommer kostnad för bränsle och städning.

Även lokaler för skolköksundervisningen saknas. Övningsskolans flickor erhålla nu hushållsundervisning i en närbelägen folkskolas lokaler.

Badavdelningen i källarvåningen har ej fungerat tillfredsställande, varför badlokalerna tagits i användning för träslöjd och pappslöjd. Badavdelningen har därvid delvis spolierats, bl. a. har duscharna flyttats till gymnastiksalens omklädningsrum. Eleverna bada nu i Rehnströmska badanstalten. Skall badavdelningen återställas, bör lokalen för slöjd anordnas i tillbyggnad. Lämpligare synes dock vara att anordna de nuvarande badlokalerna till slöjdsalar och anordna ny badavdelning i ev. tillbyggnad.

Toaletter för kvinnliga elever och förrådslokal kunna lämpligen anordnas i källarvåningen i nuvarande tvätt- och torkrum. Sistnämnda utrymmen förläggas i stället i en tillbyggnad.

I en tillbyggnad bör även förläggas musiksäl och i samband därmed ett samlingsrum för eleverna. Den nuvarande musiksalen och rum nr 31 kunna då anordnas till bibliotek med läsrum. Nuvarande biblioteket, inrymt i rum nr 49,

50 och 51 apteras i stället till rum för kvinnliga lärare med toalett jämte två seminariesalar och rum nr 54 och 55 tagas till klassrum för övningsskolan.

De sålunda behöfliga nya lokalerna kunna lämpligen läggas i en tillbyggnad till gymnastikhuset. I samband härmed ordnas även duschrum för det avklädningsrum som nu saknar dusch och ett W. C.

Då de nuvarande klosetterna för övningsskolans elever äro mörka och i övrigt otillfredsställande, böra nya klosetter anordnas i en sådan tillbyggnad.

Byggnaden tänkes uppvärmd med centralvärme från pannrummet i gymnastikhuset. Tillhörande kolrum utökas på bekostnad av förrådet.

De bifogade planskisserna illustrera föreslagna anordningar, varjämte å desamma inlagts de förändringar och ändrade rumsdispositioner, som redan äro vidtagna inom byggnaderna.

Ovannämnda förslag omfattar de förändringar som äro önskvärda för åstadkommande av en fullständig läroanstalt på seminariets tomtområde, dock på basis av det inskränkta lokalbehov, som följer av systemet med ämnessalar.

Alt. II.

De förändringar, som nödvändigtvis betingas av seminariets användning till samseminarium med bibehållande av förhyrning och seminariets nuvarande lokalbrist, äro anskaffande av toaletter för kvinnliga elever, anordnande av ett lärarinnerum med toalett och ett rum för kvinnliga elever samt anordnande av duschar och ett W. C. till det avklädningsrum, som nu saknar sådana.

Toaletter för kvinnliga elever kunna anordnas i nuvarande tvättstugan enligt stora förslaget, under förutsättning att seminariets tvätt tills vidare kan ske i vaktmästarebostadshusets tvättstuga.

Lärarinnerum med toalett kan anordnas genom avskiljande av den del av nuvarande biblioteket, som ligger intill läretamburen i enlighet med det stora förslaget. Till rum för kvinnliga elever kan lämpligen det överspelningsrum tagas i anspråk, som ligger i vån. två trappor upp i slutet av den västra korridoren.

Skolköksundervisningen, som för övningsskolans flickor meddelas i lokaler i stadens folkskola, torde dock endast med stor svårighet kunna ske därstädes jämväl för seminarieelever. Därjämte äro lokalerna för kvinnlig slöjd, som nu förhyras för övningsskolans flickor, otillfredsställande och äro det än mer för undervisning även av seminarieelever.

Linköping.

En förändring av seminariet till samseminarium torde endast behöva medföra att toaletten för seminarieelever (nr 38) delas i två, varvid en ingång till den östra avdelningen upptages från söder och att överspelningsrummet i nordöstra hörnet i våningen 3 tr. upp (nr 95) anordnas som rum för kvinnliga elever. Ett överspelningsrum kan i stället inredas å vinden invid den nordvästra trappan. Skolkök (nr 19) och handarbetsrum för övningsskolan (nr 23) beräknas kunna användas även av de kvinnliga seminarieeleverna. Eventuellt synes handarbetssalen kunna utökas på bekostnad av matsalen (nr 22) eller metallslöjdsalen (nr 24). I senare fallet skulle entrén till metallslöjdssalen ske genom rum nr 24 a.

Umeå.

Seminariet torde utan större ändringar kunna användas som samseminarium. De båda avklädningsrummen till gymnastiksalen (nr 20 och 21) böra åtskiljas av vägg och en vägg uppsättas vid trappan till gymnastiksalen, som möjliggör passage från kapprummet (nr 23) till trappan utan passerande av det ena avklädningsrummet. Vardera av de båda toaletterna för seminarieelever (nr 40)

och 63) delas med en vägg och dörrar upptagas till den ena delen från angränsande förstugor. Golvet i toaletten invid förstugan vid den sydöstra trappan (nr 63) höjes till nivå med golvet i förstugan (nr 61). Vävrummet (nr 32) avdelas så att ett rum för kvinnliga elever erhålles. Övningsskolans träslöjdsal (nr 1) torde vara för liten för att även användas av de manliga seminarieeleverna. Eventuellt synes en slöjdsal kunna erhållas genom att hopslå två seminariesalar (exempelvis nr 83 och 84), då åtta seminariesalar torde vara tillräckliga (seminariet i Linköping innehåller åtta seminariesalar). Metallslöjdsalen (nr 4) torde kunna delas med övningsskolan.

Skara.

Seminariebyggnaderna äro uppförda åren 1868—69 efter ritningar av Helgo Zettervall och bestå av en huvudbyggnad jämte två uthusflyglar av sten. Bostadsvåningen för rektor i huvudbyggnadens översta våning togs 1908 i anspråk för skolsalar.

De flesta rummen i huvudbyggnaden uppvärmas med kakelugnar. Två rum i bottenvåningen och två i mellanvåningen samt samlingsalen uppvärmas med varmluft (Cederbloms kaloriferer). Förstugor uppvärmas med kaminer. Fönsterna hava enkla utåt- och inåtgående bågar. Översta våningens takhöjd är endast 2.95. El. ledningar äro utanpåliggande. Vindfång saknas. Golv äro av furu, delvis nylagda. Gymnastikhuset är uppfört 1884 av trä.

Tomten är stor och synnerligen välordnad. Den rymmer en särdeles omfattande skolträdgårdsanläggning.

Lokaler för två övningsskolsalar, för skolkök, träslöjd, sy- och pappslöjd och geografi hyras i två byggnader Vasagatan 19, lokaler för biologi och kemi hyras i Hindsbogatan 27.

Skall seminariet ges en permanent framtida användning som tvåklassigt dubbelt småskoleseminarium, bör nybyggnad å seminarietomten uppföras innehållande skolkök med matsal, en specialsalsal samt lokal för träslöjd. En sådan nybyggnad kan lämpligen anslutas till gymnastikhuset, varvid den mindre gymnastiksalen kan användas som träslöjdsal och ett nytt avklädningsrum med dusch och bad kan anordnas invid gymnastiksalen. De avklädningsrum, som provisoriskt anordnats å vinden över gymnastiksalen och som äro mycket otillfredsställande slopas. Se i övrigt ritningsförslaget alt. I.

Skall seminariet användas till tvåklassigt enkelt småskoleseminarium, äro de befintliga utrymmena fullt tillräckliga för att fylla de härför uppställda behoven av lokaler. Vissa ändringar av gymnastikbyggnaden äro dock erforderliga (se alt. II).

I båda förslagen bör värmeledning anordnas i huvudbyggnaden med kulvert till gymnastikbyggnaden. Pannrum anordnas i det ena källarutrymmet och kolrum i det andra.

Nya kopplade utåtgående bågar böra insättas i alla fönster, varvid de befintliga karmarna urfalsas. I övrigt böra kakelugnarna utrivs, el. ledningar inbilas och eventuellt ekgolv inläggas. Samlingsalen är i behov av en genomgripande renovering. Samtliga rum böra i samband med de föreslagna arbetena renoveras.

Kalmar.

Seminarie lokalerna äro inrymda i en tvåvåningsbyggnad med gymnastikhus å seminarietomten. Skolköket ligger å särskild tomt. Seminarietomten är vackert bevuxen med träd och innehåller skolträdgård. Även skolköksbyggnadens tomt upptages av trädgård. Härjämte förfogar seminariet över en obebyggd tomt, som avsetts för rektorsbostad.

Huvudbyggnaden är uppförd av trä på grund av sten. Huset är putsat ut-

och invändigt. Byggnaden uppvärms av kakelugnar. Kopplade utåtgående bågar äro insatta i alla fönster åren 1928—30. Elektriska ledningar äro utanpåliggande »kuhlo». Byggnaden är i gott skick, dock synas sprickor i en del tak.

I en del rum ha inlagts golv av ek i långstav, i andra golvmassa och i en del korridorutrymmen plattgolv. De gamla furugolven finnas endast kvar i tvenne rum, där linoleummattor inlagts.

Samlingssalen är nyrenoverad.

Gymnastikhuset är av tegel, fogstruket utåt och putsat inåt. I gymnastiksalen har nytt golv av furu inlagts. Skolköksbyggnaden är en stenbyggnad i villastil. I densamma finnes bostad för trädgårdsmästare å 2 rum och kök. Byggnaden är i gott skick.

De i huvudbyggnadens källarvåning liggande utrymmena, som användes som träslöjdsal och vaktmästarebostad, äro otillfredsställande, då de ligga under mark, ha en takhöjd av endast 2.0 meter och äro sparsamt belysta.

En användning av seminariet som tvåklassigt dubbelt småskoleseminarium visar sig ganska lämplig. Ny vaktmästarebostad torde dock böra uppföras, varjämte anordningar böra vidtagas för förbättring av utrymmet för slöjd genom rummets utökning, golvets sänkning och isolering samt genom upptagande av ytterligare ett fönster. Eventuellt kan slöjdsalen förläggas i samband med nybyggnad för vaktmästarebostad.

I förslaget ingår värmeledning och nödiga reparationer och renoveringar. Pannrummet tänkes förlagt i det utrymme som nu upptages av vaktmästarebostadens kök med skafferier.

Äppelviken den 17 september 1930.

Ivan Stål.

Sammanställning av kostnaderna för ombildning av vissa folkskoleseminarier i enlighet med av arkitekt Ivar Stål utförd utredning.

	Kronor
Göteborg, Alt. I	272 400
» , Alt. II	9 900
Linköping	4 000
Umeå	11 200
Skara, förändring till tvåklassigt dubbelt småskoleseminarium	150 800
» , förändring till tvåklassigt enkelt småskoleseminarium	89 000
Kalmar	52 000

Seminarier i Göteborg.

Beräkning av kostnaden för förändring till samseminarium.
(Större alternativet.)

Rum 6. (Nuvarande tvättstuga).

Bassängkanten bortknackas, erforderlig igenfyllning av bassängen samt nytt trägolv och reglar inlägges	2 000:—	
Målning	200:—	
Elektr. ledningar	150:—	
Dörr mellan 6 och 8 igensättes	75:—	2 425:—

Rum 7.

Dörr mellan 7 och 8 igensättes	75:—	
Rep. av fönster och dörrar	100:—	
Målning	200:—	375:—

Rum 8—9—10.

Div. kompletteringar å målningen	500:—	500:—
--	-------	-------

Rum 13.

Nytt plattgolv å fyllning inlägges	750:—	
Rörledningar och toalettinredningar med vägg	2 000:—	
Elektriska ledningar	200:—	
Målningsarbeten och kakel etc.	1 000:—	3 950:—

Rum 14.

Div. kompletteringsarbeten å väggar, samt fönster och dörrar	400:—	
Målning	200:—	600:—

Rum 29, 30, 31.

Väggen mellan rummen 30 och 31 genombrytes	400:—	
Mellanväggar uppsättes	1 000:—	
Div. kompletteringar å fönster, dörrar och väggar	500:—	
Alla tre rummen ommålas	700:—	
Elektriska ledningar ändras	300:—	
Kompletteringar av värmeledning	400:—	3 300:—

Rum 49—50.

Vägg borttages	200:—	
Nya mellanväggar	800:—	
Igensättning av dörr till korridor	75:—	
Toalet och W. C. anordnas	600:—	
Elektr. ledningar	200:—	
Målningsarbeten	400:—	2 275:—

Gymnastikbyggnaden.

Till »Skidpark» upptages dörr	300:—	
Vägg kring ny trappa vid pannrum	600:—	
Ny trätrappa	400:—	
Div. rivningsarbeten i avklädningsrum för gossar	200:—	
Målning i »Skidparken»	100:—	
D:o i gossarnas avklädningsrum	300:—	
Upptagning av dörrar mellan gymnastiksalen samt avklädningsrum för manl. och kvinnl. elever	400:—	
Målningsarbeten i gymnastiksal samt avklädningsrummen	300:—	
Komplettering av elektr. ledningar	100:—	2 700:—
		16 125:—

<i>Tillbyggnad: c:a 4 600 · 55:— kr. . . . .</i>	<i>253 000:—</i>	<i>253 000:—</i>
		269 125:—
Oförutsedda utgifter c:a 20 % å 16 125:—		3 275:—
		Summa Kronor 272 400:—

Mindre alternativet.

Rum 13. Anordnande av toaletter	3 950:—	
Rum 49—50. Anordnande av lärarinnerum	2 275:—	
Anordnande av dusch och toalett i avklädningsrum för kvinnliga elever samt upptagning av 2 st. dörröppningar till gymnastiksalen	2 000:—	8 225:—
		8 225:—
Oförutsedda utgifter c:a 20 %		1 675:—
		Summa Kronor 9 900:—

Stockholm den 25 sept. 1930.

J. T. Björk.

Seminariet i Linköping.

Beräkning av kostnader för förändring till samseminarium.

Uppdelning av rum 38.

Mellanvägg (dubbel)	600:—	
Upptagning av dörröppning till avdeln. för kvinnliga elever	300:—	
Målning av och komplettering av vägg och golv i de båda avdelningarna	500:—	
Erforderliga rörledningsarbeten	800:—	
Elektriska ledningar	200:—	2 400:—

Anordnande av överspelningsrum i vinden.

Plattväggar med dörr	500:—	
Målnings- och kompletteringsarbeten	200:—	
Elektriska ledningar	100:—	800:—

Ändring av rum 95 till rum för kvinnliga elever.

Diverse målnings- och inredningsarbeten	150:—	150:—
		3 350:—
Diverse oförutsedda utgifter c:a 20 %		650:—
		<u>Summa Kronor 4 000:—</u>

Stockholm den 25 sept. 1930.

J. T. Björk.

Seminariet i Umeå.

Beräkning av kostnaden för förändring till samseminarium.

Rum 20 och 21 anordnande av avklädningsrum för kvinnliga elever.

Mellanvägg	200:—	
Målning av de båda rummen	200:—	
Diverse kompletteringar	400:—	800:—

Anordnande av passage.

Plattvägg	400:—	
Upptagning av dörröppning mellan kapprum och passage	200:—	
Målning av kapprum och passage	150:—	
Elektr. ljuspunkt i passagen	100:—	850:—

Rum 40. Uppdelning för erhållande av 2 toalettavdeln.

Mellanvägg	200:—	
Upptagning av dörr till rum 42	200:—	
Målningsarbeten samt kompl. av golv och tak	800:—	
Erforderliga ändringar av rörledningar	500:—	
Elektriska arbeten	200:—	1 900:—

Rum 63. Uppdelning för erhållande av 2 st. toalettavdeln.

Mellanvägg	200:—	
Upptagning av dörr till rum 61	200:—	
Höjning av golvet i toaletten för kvinnliga elever	500:—	
Målningsarbeten	400:—	
Erforderliga ändringar av rörledningar	1 000:—	
Elektriska arbeten	200:—	2 500:—

Rum 32. Uppdelning för erhållande av rum för kvinnliga elever.

Plattvägg	400:—	
Borttagning av div. inredning med efterlagning .	100:—	
Målning av båda rummen	400:—	
Elektriska ledningar	200:—	1 100:—

Rum 83—84. Anordnande av slöjdsal.

Rivning av vägg och diverse inredningar	500:—	
Målningsarbeten	1 000:—	
Rörledningsarbeten	400:—	
Elektr. ledningar	300:—	2 200:—

9 350:—

Diverse oförutsedda utgifter c:a 20 % . . . . . 1 850:—

Summa Kronor 11 200:—

Stockholm den 25 sept. 1930.

J. T. Björk.

Skara seminarium.

Beräkning av kostnaderna för förändring till tvåklassigt dubbelt småskoleseminarium.

Huvudbyggnaden.

Bortrivning av 7 st. kakelugnar	1 000:—	
Inbilning av elektr. ledningar	2 000:—	
Nya golv av eklångstav	10 000:—	
Värmeledning i hela byggnaden samt i samband därmed erforderliga håltagnings- och kompletteringsarbeten (15 000 + 3 000)	18 000:—	
Invändig ommålning av hela byggnaden	6 000:—	
Samtliga fönster utbytas mot kopplade utåtgående båggar	9 000:—	
Upptagning av dörr mellan läsrum och bibliotek .	200:—	
Anordnande av toalett vid kapprum i b. v. och 1 tr. upp	2 200:—	48 400:—
Kulvert mellan huvudbyggnaden och gymnastikbyggnaden	5 000:—	5 000:—

Förändringsarbeten i gymnastikbyggnaden.

Bortrivning av div. väggar och innertrappa	700:—	
Igensättning av vägg mellan slöjd- och gymnastiksal	200:—	
Ommålning av slöjd- och gymnastiksal	400:—	
Kopplade utåtgående fönster insättas	2 500:—	
Värmeledning i samband med tillbyggnaden	1 500:—	
Omläggning av elektr. ledningar	300:—	5 600:—
		<hr/>
		59 000:—
Tillbyggnad c:a 1 600 m ³ à kr. 50:—	80 000:—	80 000:—
		<hr/>
		139 000:—
Oförutsedda utgifter c:a 20 % å 59 000:—		11 800:—
		<hr/>
		Summa Kronor 150 800:—

Beräkning av kostnaden för förändring till 2-klassigt enkelt småskoleseminarium

Huvudbyggnaden.

Bortrivning av 7 st. kakelugnar	1 000:—	
Upptagning av dörr mellan lärum och bibliotek	200:—	
Anordnande av toaletter och kapprum i b. v. och vån. 1 tr. upp	2 200:—	
Inbilning av elektr. ledningar	2 000:—	
Nya golv av eklångstav	10 000:—	
Samtliga fönster förses med kopplade utåtgående bågar	9 000:—	
Värmeledning i hela byggnaden samt i samband därmed erforderliga håltagnings- och efterlag- ningsarbeten	18 000:—	
Invändig ommålning i hela byggnaden	6 000:—	48 400:—
Kulvert mellan huvud- och gymnastikbyggnaderna		5 000:—

Ändringsarbeten i gymnastikbyggnaden.

Plattväggen för avdelning av badrum	500:—	
Igensättning av öppning i vägg mellan avkläd- ningsrum och gymnastiksal	200:—	
Upptagning av dörr mellan tambur och avkläd- ningsrum	200:—	
D:o d:o d:o	200:—	
Inredning i bad- och duschrum samt varmvatten- beredning	5 000:—	
Upptagning av dörr i vån. 1 tr.	300:—	
Inredning i skolköket	2 000:—	
» » kapprum 1 tr.	200:—	
Kopplade utåtgående fönster i hela byggnaden	3 000:—	
Ommålning av hela byggnadens inv.	2 300:—	
Omläggning av elektr. ledning	1 500:—	
Värmeledning	5 500:—	20 900:—
		<hr/>
		74 300:—
Oförutsedda utgifter c:a 20 %		14 700:—
		<hr/>
		Summa Kronor 89 000:—

Stockholm den 25 sept. 1930.

J. T. Björk.

Seminariet i Kalmar.

Beräkning av kostnaden för förändring till tvåklassigt dubbelt småskoleseminarium.

Förbättringsarbeten i slöjdsalen.

Rivning av gamla väggar	200:—	
Sänkning av golvet (50 cm.) samt inläggning av nytt golv	1 500:—	
Ny trappa till bottenvåningen	500:—	
Do » källarkorridoren	200:—	
Upptagning av fönsteröppning samt insättning av nytt fönster	300:—	
Komplettering av elektr. ledningar	100:—	
Målning	200:—	3 000:—

Anordnande av pannrum.

Rivning av div. mellanväggar	100:—	
Vägg mot trappa	300:—	
Div. kompletteringar	200:—	
Målning av pannrummet	150:—	750:—
Värmeledning i hela byggnaden samt i samband därmed erforderliga håltagnings- och kompletteringsarbeten (20 000 + 3 000)	23 000:—	23 000:—
		26 750:—
Ny vaktmästarebostad c:a 400 m ³ å 50 kr.	20 000:—	20 000:—
		46 750:—
Oförutsedda utgifter c:a 20 % å 26 750:—		5 250:—
		<u>Summa Kronor 52 000:—</u>

Stockholm den 25 sept. 1930.

J. T. Björk.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till departementschefen	1
Betänkandet:	
Småskoleseminarierna	5
I. Frågan om landstingsseminariernas förstatligande	5
II. De nuvarande landstingsseminarierna	18
III. Frågan om två- eller treårig lärokurs vid småskoleseminarierna	20
IV. Lärarbehovet	45
A. Utredningar och beräkningar	45
1. Småskollärarkårens utveckling	45
2. Skolöverstyrelsens utredning av det framtida lärarbehovet	50
3. Nya beräkningar i fråga om det framtida lärarbehovet	53
B. De sakkunniga	58
1. Den sannolika utvecklingen	58
2. Det framtida lärarbehovet	63
V. Seminariebehovet	67
1. Elevantalet i seminarieklasserna	67
2. Seminariernas antal och förläggning	72
VI. Seminarierna	79
VII. Ekonomiska synpunkter	99
1. I fråga om engångskostnader	100
2. I fråga om årsomkostnader	102
3. Lärarpersonalen	105
4. Statens kostnad för lärarnas uppförande å indragningsstat	112
Folkskoleseminarierna	114
I. Tidigare inskränkingsåtgärder	114
II. Folkskollärarbehovet	122
1. Den föregående utvecklingen	122
2. Undersökningar och utredningar	125
3. De sakkunnigas synpunkter	127
III. Seminariebehovet	135
1. Elevantalet per klass	135
2. Antalet seminarier	137
Kort sammandrag av de sakkunnigas förslag	142
Särskilda yttranden	144
Bilagor 1—6	157

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

inriktade till departementet

Öfverstyrelsen

Öfverstyrelsen

I. Föreläsning om landstingsordningsförändring

II. De nya landstingsordningarna

III. Föreläsning om tillämpningen af nya landstingsordningarna

IV. Landstingsordningen

A. Utredning om landstingsordningen

1. Samfundets utveckling

2. Förhållandena i utredningen om nya landstingsordningar

3. Nya bestämmelser i förhållande till landstingsordningen

B. De nya ordningarna

1. Den nya ordningen

2. Den gamla ordningen

V. Samfundets utveckling

1. Utredningen i samfundets utveckling

2. Samfundets utveckling

VI. Samfundets utveckling

VII. Samfundets utveckling

1. Utredningen om samfundets utveckling

2. Samfundets utveckling

VIII. Samfundets utveckling

1. Utredningen om samfundets utveckling

2. Samfundets utveckling

IX. Samfundets utveckling

1. Utredningen om samfundets utveckling

2. Samfundets utveckling

X. Samfundets utveckling

1. Utredningen om samfundets utveckling

2. Samfundets utveckling

XI. Samfundets utveckling

1. Utredningen om samfundets utveckling

2. Samfundets utveckling

XII. Samfundets utveckling

1. Utredningen om samfundets utveckling

2. Samfundets utveckling

XIII. Samfundets utveckling

1. Utredningen om samfundets utveckling

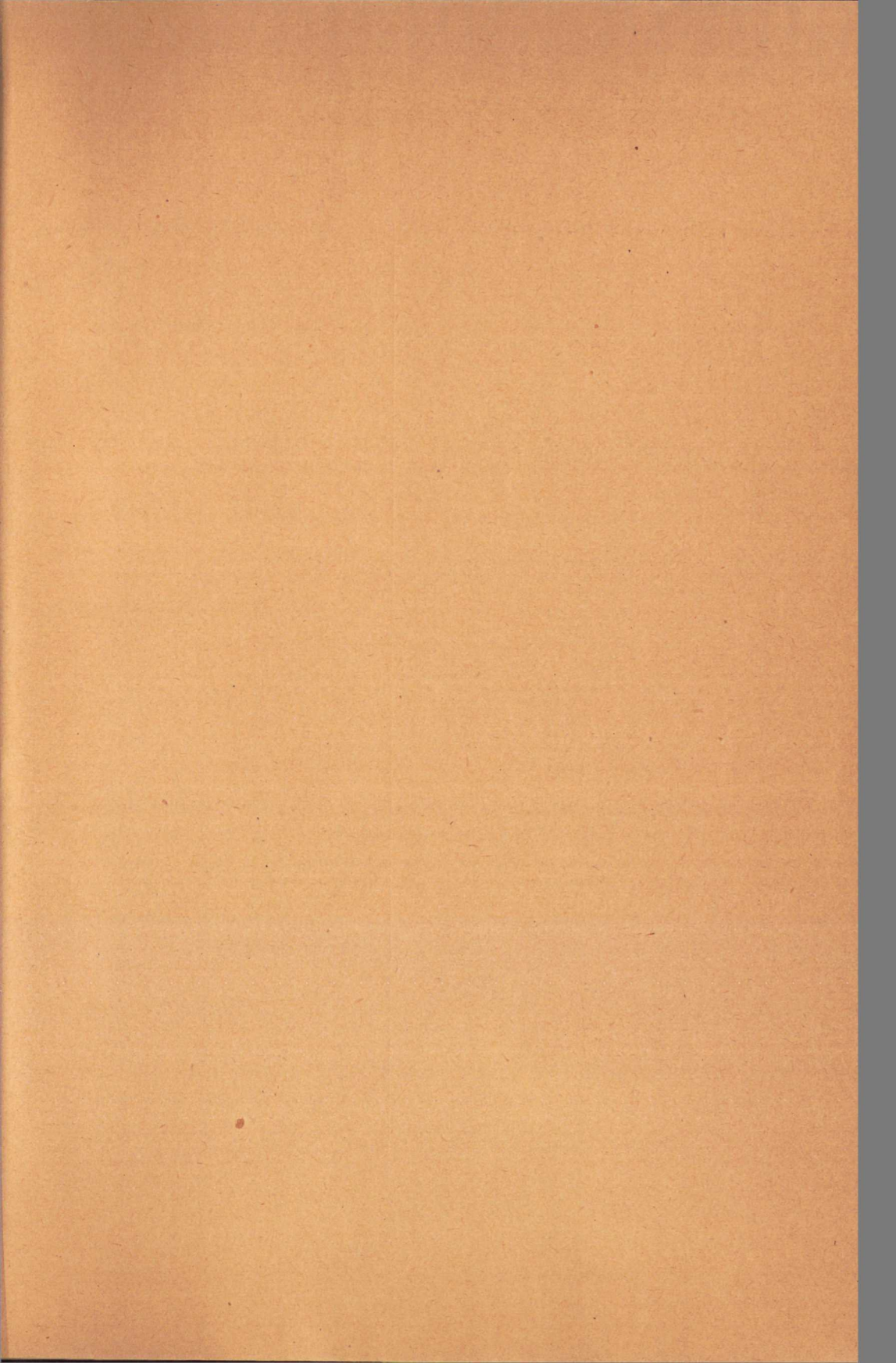
2. Samfundets utveckling

XIV. Samfundets utveckling

1. Utredningen om samfundets utveckling

2. Samfundets utveckling

Statens offentliga utredningar 1931

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Betänkande med förslag ang. arbetslöshetens motverkande genom beredskapsarbeten. [3]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.
Andlig odling i övrigt.

Sammandrag av yttranden över 1927 års prästlönerreglerings sakkunnigas betänkande rörande nya grunder för lagstiftningen om prästerskapets avlöning och förvaltningen av den därtill ansagna egendomen. [1]

Utredning och förslag rörande läroböcker vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter. [2]

Utredning och förslag av frågorna om ytterligare inskränkningar i den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen samt om statens övertagande av de utav landstingen och vissa städer upprätthållna småskoleseminarierna m. m. [4]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.